

M. TVLLII
CICERONIS
OPERA OMNIA.

TOMVS DECIMVS QVARTVS.

M. T. V. L. L.
C. I. C. E. R. O. N. I. S.
O. P. E. R. A. O. M. N. I. A.
T. O. W. N. S. D. E. C. I. P. T. I. S. Q. U. A. R. T. A. S.

M. TVLLII
CICERONIS
OPERA

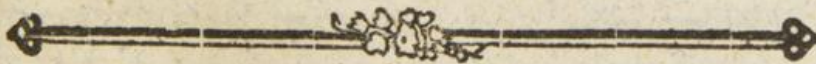
QVAE SVPERSVNT
OMNIA

SECVNDVM OPTIMAS NOVISSIMASQVE
EDITIONES.

VOL. DECIMVM QVARTVM.

MANNHEMII,
Cura & Sumptibus Societatis literatae
MDCCLXXXV.

THE
CITIZENS
OF THE

STATE OF
NEW YORK

IN SENATE

January 1862

REPORT
OF THE

E
I.
mi
in P
piff
not
ris
ep
pr
ea
ma
gan
cep
lur
eu
ma
ho
no
ve

M. TVLLII CICERONIS
EPISTOLARVM

AD
ATTICVM
LIBER VIII.

CICERO ATTICO S.

I. **C**VM ad te litteras dedissem, redditæ mihi litteræ sunt a Pompejo. cetera de rebus in Piceno gestis, quæ ad se Vibullius scripsisset; de delectu Domitii; quæ sunt vobis nota; nec tamen tam læta erant in his litteris, quam ad me Philotimus: (ipsam tibi epistolam misissem; sed subito fratris puer proficiscebatur: cras igitur mittam:) sed in ea Pompeji epistola erat in extremo, ipsius manu: *Tu, censeo, Luceriam venias; nusquam eris tutius.* Id ego in eam partem accepi; hæc oppida atque oram maritimam illum pro derelicto habere: nec sum miratus, eum, qui caput ipsum reliquisset, reliquis membris non parcere. Ei statim rescripsi, hominemque certum mihi de comitibus meis, non me quærere, ubi tutissime essem: si me vellet sua, aut reipublicæ causa Luceriam

venire, statim esse venturum; hortatusque sum, ut oram maritimam retineret, si rem frumentariam sibi ex provinciis suppeditari vellet. Hoc me frustra scribere videbam. sed uti in urbe retinenda tunc, sic nunc in Italia non relinquenda testificabar sententiam meam. sic enim parari video, ut Luceriam omnes copiae contrahantur; & ne is quidem locus stabilis; sed ex eo ipso, si urgeamur, paretur fuga. quo minus mirere, si invitus in eam causam descendo, in qua neque pacis, neque victoriae ratio quaesita sit unquam, sed semper flagitiosae & calamitosae fugae. Eundem; ut, quemcunque fors tulerit casum, subeam potius cum iis, qui dicuntur esse boni, quam videar a bonis dissentire. etsi propediem video bonorum, id est, lautorum & locupletium, urbem refertam fore, municipiis vero his relictis, refertissimam. Quo ego in numero essem, si hos lictores molestissimos non haberem. nec me M'. Lepidi, L. Volcatii, Ser. Sulpicii comitum poeniteret; quorum nemo nec stultior est, quam L. Domitius, nec inconstantior, quam App. Claudius. Unus Pompejus me movet, beneficio, non auctoritate. quam enim ille habeat auctoritatem in hac causa, qui, cum

omnes Cæsarem metuebamus, ipse eum diligebat? postquam ipse metuere cœpit, putat omnes hostes illi oportere esse? Ibimus tamen Luceriam; nec eum fortasse delectabit noster adventus. dissimulare enim non potero, mihi, quæ adhuc acta sunt, displicere. Ego si somnum capere possem, tam longis te epistolis non obtunderem. Tu, si tibi eadem causa est, me remunerere sane velim.

CICERO ATTICO S.

2. **M**INI vero omnia grata; & quod scripsisti ad me, quæ audieras; & quod non credidisti, quæ digna diligentia mea non erant; & quod monuisti, quod sentiebas. Ego ad Cæsarem unas Capua litteras dedi, quibus ad ea rescripsi, quæ mecum ille de gladiatoribus suis egerat, breves, sed benevolentiam significantes non modo sine contumelia, sed etiam cum maxima laude Pompeji. Id enim illa sententia postulabat, qua illum ad concordiam hortabar. Eas si quo ille misit, in publico proponat velim. Alteras eodem die dedi, quo has ad te. non potui non dare, cum & ipse ad me scripsisset, & Balbus. earum exemplum ad te misi. Nihil arbitror

8 EPIST. AD ATTICVM

fore, quod reprehendas. si qua erunt, doce me, quo modo ea effugere possim. Nihil, inquires, omnino scripseris. Qui magis effugas eos, qui volent fingere? verumtamen ita faciam, quoad fieri poterit. Nam quod me hortaris ad memoriam factorum, dictorum, scriptorum etiam meorum; facis amice tu quidem, mihi que gratissimum; sed mihi videris aliud tu honestum meque dignum in hac causa judicare, atque ego existimem. Mihi enim nihil ulla in gente unquam, ab ullo auctore reipublicæ ac duce, turpius factum esse videtur, quam a nostro amico factum est; cujus ego vicem doleo; qui urbem reliquit, id est patriam; pro qua & in qua mori præclarum fuit. Ignorare mihi videris, hæc quanta sit clades. es enim etiam nunc domi tuæ. sed, invitis perditissimis hominibus, esse diutius non potes. Hoc miserius, hoc turpius quidquam? vagamur egentes cum conjugibus & liberis. in unius hominis, quotannis periculose ægrotantis, anima positas omnes nostras spes habemus, non expulsi, sed evocati e patria; quam non servandam ad reditum nostrum, sed diripiendam & inflammandam reliquimus. Ita multi nobiscum sunt, non in suburbanis, non in

hortis, non in ipsa urbe; & si nunc sunt, non erunt. nos interea, ne Capuæ quidem, sed Luceriæ: & oram quidem maritimam jam relinquemus; Afranium expectabimus, & Petrejum. nam in Labieno parum est dignitatis. Hic tu in me illud; *Des, id feras.* Nihil de me dico; alii viderint. Hic quidem quæ est? domi vestræ estis, & eritis omnes boni. quis tum se mihi non ostendit? quis nunc adest hoc bello? sic enim jam appellandum est. Vibullii res gestæ sunt adhuc maximæ. id ex Pompeji litteris cognosces: in quibus animadvertito illum locum, ubi erit διπλή. videbis, de Cnæo nostro ipse Vibullius quid existimet. Quo igitur hæc spectat oratio? ego pro Pompejo lubenter emori possum. facio pluris omnium hominum neminem. sed non ita uno in eo judico spem de salute reipublicæ. significas enim aliquanto secus, quam solebas: ut etiam, Italia, si ille cedat, putes cedendum. Quod ego nec reipublicæ puto esse utile, nec liberis meis; præterea neque rectum, neque honestum. Sed cur? *Poterisne igitur videre tyrannum?* quasi interfit, audiam, an videam; aut locupletior mihi sit quærendus auctor, quam Socrates; qui, cum xxx tyranni essent, pe-

dem porta non extulit. Est mihi præterea præcipua causa manendi; de qua utinam aliquando tecum loquar! Ego XIII Kalend. cum eadem lucerna hac epistolam scripisssem, qua inflammaram tuam, Formiis ad Pompejum, si de pace agetur, profecturus; si de bello, quid ero?

CICERO ATTICO S.

3. **M**AXIMIS & miserrimis rebus perturbatus, cum coram tecum mihi potestas deliberandi non esset, uti tamen tuo consilio volui. Deliberatio autem omnis hæc est; si Pompejus Italia cedat, quod eum facturum esse suspicor, quid mihi agendum putes: & quo facilius consilium dare possis; quid in utramque partem mihi in mentem veniat, explicabo brevi. Cum merita Pomoeji summa erga salutem meam, familiaritasque, quæ mihi cum eo est, tum ipsa reipublicæ causa me adducit, ut mihi vel consilium meum cum illius consilio, vel fortuna [cum fortuna] conjungenda esse videatur. Accedit illud: si maneo, & illum comitatum optimorum & clarissimorum civium desero, cadendum est in unius potestatem; qui, etsi multis rebus significat se nobis esse amicum, &, ut esset,

a me est (tute scis) propter suspicionem hujus impendentis tempestatis multo ante provisum; tamen utrumque considerandum est, & quanta fides ei sit habenda; &, si maxime exploratum eum nobis amicum fore, sitne viri fortis & boni civis, esse in ea urbe, in qua cum summis honoribus, imperiisque usus sit, res maximas gesserit, sacerdotio sit amplissimo præditus, non futurus sit sui juris, subeundumque periculum sit, cum aliquo forte dedecore, quando Pompejus rempublicam recuperarit. In hac parte hæc sunt. Vide nunc, quæ sint in altera. Nihil actum est a Pompejo nostro sapienter, nihil fortiter; addo etiam, nihil nisi contra consilium, auctoritateque meam. Omitto illa vetera, quod istum in rempublicam ille aluit, auxit, armavit; ille legibus per vim & contra auspicia ferendis auctor; ille Galliæ ulterioris adjunctor; ille gener; ille in adoptando P. Clodio augur; ille restituendi mei, quam retinendi, studiosior; ille provinciæ propagator: ille absentis in omnibus adjutor: idem etiam tertio consulatu, postquam esse defensor rei publicæ cœpit, contendit, ut decem tribuni plebis ferrent, ut absentis ratio haberetur; quod idem ipse sanxit lege quadam sua; Mar-

coque Marcello consali, finienti provincias Gallias Kalend. Mart. restitit. Sed, ut hæc omittam, quid scœdus, quid perturbatius hoc ab urbe discessu, siue potius turpissima fuga? quæ conditio non accipienda fuit potius, quam relinquenda patria? Malæ conditiones erant, fateor: sed num quid hoc pejus? At recuperabit rempublicam. quando? aut quid ad eam spem est parati? non ager Picenus amissus? non patefactum iter ad urbem? non pecunia omnis & publica & privata adversario tradita? Denique nulla causa, nullæ vires, nulla sedes, quo concurrant, qui rempublicam defensam velint. Apulia delecta est, inanissima pars Italix, & ab impetu hujus belli remotissima; fuga & maritima opportunitas visa quæri desperatione. Invite cepi Capuam, non quo munus illud defugerem, sed sic, ne causam, in qua nullus esset ordinum, nullus apertus privatorum dolor: bonorum autem esset aliquis, sed hebes, ut solet; &, ut ipse sensissem; multitudo & infimus quisque propensus in alteram partem, multi mutationis rerum cupidi. Dixi ipsi, me nihil suscepturum sine præsidio & sine pecunia. Itaque habui nihil omnino negotii; quod ab initio vidi, nihil quæri præ-

ter fugam. Eam si nunc sequor, quonam?
Cum illo non: ad quem cum essem profectus,
cognovi in his locis esse Cæsarem, ut tuto
Luceriam venire non possem. infero mari
nobis, incerto cursu, hieme maxima navi-
gandum est. Age jam, cum fratre, an sine?
cum filio, aut quomodo? in utraque eni-
re summa difficultas erit, summus animi do-
lor. Qui autem impetus illius erit in nos
absentes, fortunasque nostras? acrior, quam
in ceterorum; quod putabit fortasse, in no-
bis violandis aliquid se habere populare. Age
jam, has compedes, fasces, inquam, hos
laureatos efferre ex Italia, quam molestum
est? Qui autem locus erit nobis tutus, (ut
jam placatis utamur fluctibus,) antequam ad
illum venerimus? qua autem, aut quo, ni-
hil scimus. At si resistero, & fuerit nobis
in hac parte locus; idem fecero, quod in
Cinnæ dominatione Philippus, quod L. Flac-
cus, quod Q. Mucius; quoquo modo ea res
huic quidem cecidit: qui tamen ita dicere
solebat, se, id fore, videre, quod factum
est; sed hoc malle, quam armatum ad patriæ
inœnia accedere. Aliter Thrasylbulus, & for-
tasse melius. sed est certa quædam illa Mucii
ratio atque sententia; est illa etiam Thrasyl-

buli; &, cum fit necesse, servire tempori, & non amittere tempus, cum sit datum. Sed in hoc ipso habent tamen iidem fasces molestiam. Sit enim nobis amicus, quod incertum est; sed sit: deferet triumphum. Non accipere periculosum sit; an accipere invidiosum ad bonos? O rem, inquis, difficilem & inexplicabilem! atqui explicanda est. quæ enim fieri potest? ac ne me existimaris ad manendum esse propensio-rem, quod plura in eam partem verba fecerim; potest fieri, quod sit in multis quæstionibus, ut res verbosior hæc fuerit, illa verior. Quamobrem, ut maxima de re æquo animo deliberanti, ita mihi des consilium velim. Navis & in Cajeta est parata nobis, & Brundisil. sed ecce nuntii, scribente me hæc ipsa noctu in Caleno, ecce litteræ, Cæsarem ad Corfinium, Domitium Corfinil cum firmo exercitu, & pugnare cupiente. Non puto etiam hoc Cnæum nostrum commissurum, ut Domitium relinquat: etsi Brundisium Scipionem cum cohortibus duabus præmiserat; legionem Fausto conscriptam, in Siciliam sibi placere a consule duci, scripserat ad consules. Sed turpe Domitium deserere erit, implorantem ejus auxilium. Est quædam spes, mihi qui-

dem non magna, sed in his locis firma, Afranium in Pirenæo cum Trebonio pugnasse, pulsum Trebonium, etiam Fabium tuum transisse cum cohortibus: summa autem, Afranium cum magnis copiis adventare. Id si est, in Italia fortasse manebitur. Ego autem, cum esset incertum iter Cæsaris, quod vel ad Capuam, vel ad Luceriam iturus putabatur, Leptam ad Pompejum misi & litteras; ipse, ne quo inciderem, reverti Formias. Hæc te scire volui, scripsique sedatiore animo, quam proxime scripseram, nullum meum iudicium interponens, sed exquirens tuum.

CICERO ATTICO S.

4. **D**IONYSIVS quidem tuus potius, quam noster, cujus ego cum satis cognossem mores, tuo tamen potius stabam iudicio, quam meo, ne tui quidem testimoni, quod ei sæpe apud me dederas, veritus, superbum se præbuit in fortuna, quam putavit nostram fore: cujus fortunæ nos, quantum humano consilio effici poterit, motum ratione quadam gubernabimus. Cui, qui noster honos, quod obsequium, quæ etiam ad ceteros contenti cujusdam hominis commendatio de-

fuit? ut meum iudicium reprehendi a Quinto fratre, vulgoque ab omnibus mallet, quam illum non efferre laudibus; Ciceronesque nostros meo potius labore subdoceri, quam me allumvis magistrum quærere. Ad quem ego quas litteras, dii immortales! miseram? quantum honoris significantes? quantum amoris? Dicæarchum mehercule, aut Aristoxenum diceres arcessi, non unum omnium loquacissimum & minime aptum ad docendum. Sed est memoria bona. Me dicet esse meliore. Quibus litteris ita respondit, ut ego nemini, cuius causam non reciperem. semper enim, *si potero; si ante suscepta causa non impediar.* Nunquam reo cuiquam, tam humili, tam sordido, tam nocenti, tam alieno, tam præcise negavi, quam hic mihi, plane sine ulla exceptione præcidit. Nihil cognovi ingratius; in quo vitio nihil mali non inest. Sed de hoc nimis multa. Ego navem paravi: tuas litteras tamen exspecto; ut sciam, quid respondeant consultationi meæ. Salmone C. Attium Pelignum aperuisse Antonio portas, cum essent cohortes quinque; Q. Lucretium inde effugisse, scis: Cnæum ire Brundisium desertum. Confecta res est.

CICERO

CICERO ATTICO S.

5. **C**UM ante lucem VIII Kal. litteras ad te de Dionysio dedissem, vesperi ad nos eodem die venit ipse Dionysius, auctoritate tua permotus, ut suspicor. Quid enim putem aliud? etsi solet eum, cum aliquid furiose fecit, poenitere. nunquam autem certior fuit, quam in hoc negotio. Nam, quod ad te non scripseram, postea audivi, a tertio miliario tum eum ῥέψαι

Πολλὰ μάτην κεράεσσιν ἐς ἡέρα θυμήναντα.

multa, inquam, mala eum dixisse; suo capiti, ut ajunt. sed o meam mansuetudinem! Conjeceram in fasciculum una cum tua vehementem ad illum epistolam: hanc ad me referri volo; nec ullam ob aliam causam Pollicem, servum a pedibus meis, Romam misi. eo autem ad te scripsi, ut, si tibi forte redita esset, mihi curares referendam; ne in illius manus perveniret. Novi si quid esset, scripseram. pendeo animi expectatione Corfiniensi; in qua de salute reipublicæ decernitur. Tu fasciculum, qui est DES M'. CURIUS inscriptus, velim cures ad eum perferendum; Tironemque Curio commendes;

Epist. T. IV.

B

ut ei, ut petii, si quid opus erit in sumtum, eroget.

CICERO ATTICO S.

6. **O**BSIGNATA jam epistola, quam de nocte daturus eram, sicut dedi, (nam eam vesperi scripseram,) C. Sotius prætor in Formianum venit ad M. Lepidum, vicinum nostrum, cujus quæstor fuit; Pompeji litterarum ad consulem exemplum attulit.

Litterae mihi a L. Domitio a. d. XIII Kalend. Mart. allatae sunt; earum exemplum infra scripsi. Nunc, ut ego non scribam, tua sponte te intelligere scio, quanti reipublicae intersit, omnes copias in unum locum primo quoque tempore convenire. Tu, si tibi videbitur, dabis operam, quamprimum ad nos venias. Praesidii Capuae, quantum constitueritis esse satis, relinquant.

Deinde supposuit exemplum epistolæ Domitii, quod ego ad te pridie miseram. Dii immortales, qui me horror perfudit! quam sum sollicitus, quidnam futurum sit? hoc tamen spero, magnum nomen imperatoris fore, magnum in adventu terrorem. Spero etiam, quoniam adhuc nihil nobis obfuit, nihil mutasse: nec tegentia hoc, quod cum

fortiter & diligenter, tum etiam hercule . . .
 Modo enim audiui, quartanam a te discessisse.
 moriar, si magis gauderem, si id mihi accidisset.
 Piliæ dic, non esse æquum, eam diutius habere,
 nec id esse vestræ concordæ. Tironem nostrum
 ab altera relictum audio. Sed eum video in
 sumtum ab aliis mutuatum. Ego autem Curium
 nostrum, si quid opus esset, rogaram. Malo
 Tironis verecundiam in culpa esse, quam
 illiberalitatem Curii.

CICERO ATTICO S.

7. **V**NVM etiam restat amico nostro ad
 omne dedecus, ut Domitio non subveniat.
 At nemo dubitat, quin subsidio venturus sit.
 Ego non puto. Deseret igitur talem civem,
 & eos, quos una scis esse? cum habeat præ-
 fertim & ipse cohortes xxx? nisi me omnia
 fallunt, deseret. incredibiliter pertimuit. nihil
 spectat, nisi fugam: cui tu (video enim quid
 sentias) me comitem putas debere esse. Ego
 vero, quem fugiam, habeo; quem sequar, non
 habeo. Quod enim tu meum laudas, & memo-
 randum dicis, malle, quod dixerim, me cum
 Pompejo vinci, quam cum istis vincere; ego
 vero malo, sed cum illo Pompejo, qui tum
 erat, aut qui mihi esse videbatur;

cum hoc vero, qui ante fugit, quam scit, aut quem fugiat, aut quo, qui nostra tradidit, qui patriam reliquit, Italiam relinquit, si malui; contigit; victus sum. Quod superest, nec ista videre possum, quæ nunquam timui, ne viderem; nec mehercule istum, propter quem mihi non modo meis, sed me met ipso carendum est. Ad Philotimum scripsi de viatico, five a Moneta, (nemo enim solvit,) five ab Oppiis, tuis contubernalibus. Cetera apposita tibi mandabo.

CICERO ATTICO S.

8. **O**REM turpem, & ea re miseram! sic enim sentio, id demum, aut potius id solum esse miserum, quod turpe fit. Aluerat Cæsarem: eundem repente timere cœperat; conditionem pacis nullam probarat; nihil ad bellum pararat; urbem reliquerat; Picenum amiserat culpa; in Apulliam se compegerat; ibat in Græciam; omnes nos ἀπροσφωνήτως, expertes sui tanti, tam inusitati consilii, relinquebat. Ecce subito litteræ Domitii ad illum, ipsius ad consules. fulsisse mihi videbatur τὸ καλὸν ad oculos ejus, & exclamasse ille vir, qui esse debuit,

Πρὸς τῶν ὅ, τι χρῆ, καὶ παλαμάδων,

Καὶ πάντ' ἐπ' ἐμοὶ τευταινέδων.

Τὸ γὰρ εὔ μετ' ἐμῶ.

At ille tibi, πολλὰ χαίρειν τῷ καλῷ **dicens**,
pergit Brundisium. Domitium autem ajunt,
re audita, & eos, qui una essent, se tradi-
diffe. O rem lugubrem! itaque intercludor
dolore, quo minus ad te plura scribam. tuas
litteras exspecto.

CICERO ATTICO S.

9. **E**PISTOLAM meam quod pervulga-
tam scribis esse, non fero moleste. Quin et-
iam ipse multis dedi describendam. Ea enim
& acciderunt jam & impendent, ut testatum
esse velim, de pace quid senserim. Cum
autem ad eam hortarer, eum præsertim ho-
minem, non videbar ullo modo facilius mo-
turus, quam si id, quod eum hortarer, con-
venire ejus sapientiæ dicerem. Eam si *admi-
rabilem* dixi, cum eum ad salutem patriæ
hortabar; non sum veritus, ne viderer assen-
tari; cui tali in re lubenter me ad pedes ab-
jecissem. Qua autem est, *aliquid impertias
temporis*, non est de pace, sed, de me ipso,
& de meo officio, ut aliquid cogitet. Nam
quod testificor, me expertem belli fuisse;

et si id re perspectum est, tamen eo scripsi, quo in suadendo plus auctoritatis haberem; eodemque pertinet, quod causam ejus probo. Sed quid hæc nunc? utinam aliquid profectum esset! næ ego istas litteras in concione recitari velim; si quidem ille ipse ad eundem scribens in publico proposuit epistolam illam, in qua est, *pro tuis rebus gestis amplissimis*; amplioribusne, quam suis, quam Africani? ita tempestas ferebat. Si quidem etiam vos duo tales ad quintum milliarium; quid, nunc ipsum, unde se recipienti? quid agenti? quid acturo? Quanto autem ferocius ille causæ suæ confidet, cum vos, cum vestri similes non modo frequentes, sed læto vultu gratulantes viderit? Num igitur peccamus? minime vos quidem. Sed tamen signa conturbantur, quibus voluntas a simulatione distingui possit. Quæ vero senatus consulta video? sed apertius, quam proposueram. Ego Arpini volo esse pridie Kal. deinde circum villulas nostras errare, quas visurum me postea desperavi. *Εὐγενῆ* tua consilia, & tamen pro temporibus non incauta, mihi valde probantur. Lepido quidem (nam fere *συνδιημερεύομεν*: quod gratissimum illi est) nunquam placuit ex Italia exire, Tullo

multo minus. Crebro enim illius litteræ ab aliis ad nos commeant. Sed me illorum sententiæ minus movebant. minus multa dederant illi reipublicæ pignora. Tua mehercule auctoritas vehementer movet. affert enim & reliqui temporis recuperandi rationem, & præsentis tuendi. Sed, obsecro te, quid hoc miserius, quam alterum plausus in scèdissima causa quærere, alterum offensiones in optima? alterum existimari conservatorem inimicorum, alterum desertorem amicorum? Et mehercule quamvis amemus Cnæum nostrum, ut & facimus, & debemus; tamen hoc, quod talibus viris non subvenit, laudare non possum. Nam sive timuit; quid ignavius? sive, ut quidam putant, meliorem suam causam illorum cæde fore putavit, quid injustius? Sed hæc omittamus. augemus enim dolorem retractando. VI Kal. vesperi Balbus minor ad me venit, occulta via currens ad Lentulum consulem, missu Cæsaris, cum litteris, cum mandatis, cum promissione provinciæ, Romam ut redeat; cui persuaderi posse non arbitror, nisi erit eventus. Idem agebat, nihil malle Cæsarem, quam ut Pompejum *assequeretur*; id credo: & *re-deret in gratiam*; id non credo: & metuo,

ne omnis hæc clementia ad unam illam crudelitatem colligatur. Balbus quidem major ad me scribit, nihil malle Cæsarem, quam principe Pompejo sine metu vivere. Tu puto hæc credis. Sed, cum hæc scribebam v Kalendar. Pompejus jam Brundisium venisse poterat. expeditus enim antecesserat legiones Luceria. sed hoc *τέρας* horribili vigilantia, celeritate, diligentia est. Plane, quid futurum sit, nescio.

CICERO ATTICO S.

10. **D**IONYSIVS cum ad me præter opinionem meam venisset, locutus sum cum eo liberalissime; tempora exposui: rogavi, ut diceret, quid haberet in animo; me nihil ab ipso invito contendere. Respondit, se, quod in nummis haberet, nescire quo loci effet; alios non solvere, aliorum diem nondum esse, dixit. Etiam alia quædam de servulis suis, quare nobiscum esse non posset. Morem gessi: dimisi a me, ut magistrum Ciceronum, non lubenter; ut hominem ingratum, non invitum. Volui te scire, quid ego de ejus facto judicarem.

CICERO ATTICO S.

II. QVOD me magno animi motu perturbatum putas; sum equidem, sed non tam magno, quam tibi fortasse videor. Levatur enim omnis cura, cum aut constitit consilium, aut cogitando nihil explicatur. Lamentari autem licet. illud tamen totos dies. sed vereor, ne, nihil cum proficiam, etiam dedecori sim studiis ac litteris nostris. Consumo igitur omne tempus, considerans, quanta vis sit illius viri, quem nostris libris fatis diligenter, ut tibi quidem videmur, expressimus. Tenesne igitur, moderatorem illum reipublicæ quo referre velimus omnia? nam sic quinto, ut opinor, in libro loquitur Scipio: *Ut enim gubernatori cursus secundus, medico salus, imperatori victoria; sic huic moderatori reipublicæ beata civium vita proposita est; ut opibus firma, copiis locuples, gloria ampla, virtute honesta sit. Hujus enim operis, maximi inter homines atque optimi, illum esse perfectorem volo.* Hoc Cnæus noster cum antea nunquam, tum in hac causa minime cogitavit. Dominatio quæsitæ ab utroque est; non id actum, beata & honesta civitas ut esset. Nec vero ille urbem reliquit.

quod eam tueri non posset; nec Italiam, quod ea pelleretur: sed hoc a primo cogitavit, omnes terras, omnia maria movere, reges barbaros incitare, gentes feras armatas in Italiam adducere, exercitus conficere maximos. genus illud Sullani regni jam pridem appetitur, multis, qui una sunt, cupientibus. An censes, nihil inter eos convenire, nullam pactionem fieri potuisse? hodie potest. sed neutri σκοπός est ille, ut nos beati simus; uterque regnare vult. Hæc, a te invitatus, breviter exposui. voluisti enim me, quid de his malis sentirem, ostendere. προεισπίλω igitur, noster Attice, non ariolans, ut illa, cui nemo credidit, sed conjectura prospiciens;

Jamque mari magno.

Non multo, inquam, secus possum vaticinari; tanta malorum impendet Ἰλιάς. Atque hoc nostra gravior est causa, qui domi sumus, quam illorum, qui una transierunt, quod illi quidem alterum metuunt, nos utrumque. Cur igitur, inquis, remansimus? Vel tibi parulimus; vel non occurrimus; vel hoc fuit rectius. Conculcari, inquam, miseram Italiam videbis proxima æstate, & quati utriusque vi, mancipiis ex omni genere collectis;

nec tam irruptio pertimescenda, quæ Luce-
riæ multis sermonibus denunciata est, quam
universæ interitus; tantas in confligendo
utriusque vires video futuras. Habes con-
jecturam meam. tu autem consolationis for-
tasse aliquid expectasti; nihil invenio; nihil
fieri potest miserius, nihil perditius, nihil
foedius. Quod quæris, quid Cæsar ad me
scripserit: quod sæpe: gratissimum sibi esse,
quod quierim: oratque, in eo ut perseverem.
Balbus minor hæc eadem mandata. Iter aut-
em ejus erat ad Lentulum consulem cum lit-
teris Cæsaris, præmiorumque promissis, si
Romam revertisset. Verum, cum habeo ra-
tionem dierum, ante puto transmissurum,
quam potuerit conveniri. Epistolarum Pom-
peji duarum, quas ad me misit, negligen-
tiam, meamque in rescribendo diligentiam
volui tibi notam esse, earum exempla ad te
misi. Cæsaris hic per Apuliam ad Brundi-
sium cursus quid efficiat, exspecto. Utinam
aliquid simile Parthicis rebus! simul aliquid
audiero, scribam ad te. tu ad me velim bo-
norum sermones. Romæ frequentes esse di-
cuntur. scio equidem te in publicum non
prodire. sed tamen, audire te multa, necesse
est. Memini librum tibi afferri a Demetrio

Magnete (ad te missum scio) *περι Ὁμονοίας*,
eum mihi velim mittas. Vides, quam cau-
sam mediter.

CN. MAGNVS PROCOS. S. D.
M. CICERONI IMP.

***Q**VINTVS Fabius ad me venit a. d. IV
Kalend. Febr. Is nuntiat L. Domitium cum
suis cohortibus XI, & cohortibus XIV, quas
Vibullius adduxit, ad me iter habere; ha-
buisse in animo proficisci Corfinio, a. d. V Id.
Febr. C. Hirrum cum V cohortibus subsequi.
Censeo, ad nos Luceriam venias. nam te
hic tutissime puto fore.

M. CICERO IMP. S. D. CN. MAGNO
PROCOS.

***A**NTE d. XV Kal. Mart. Formiis accepi
tuas litteras; ex quibus ea, quæ in agro Pi-
ceno gesta erant, cognovi commodiora esse
multo, quam ut erat nobis nuntiatum; Vi-
bullique virtutem, industriamque libenter
agnovi. Nos adhuc in ea ora, ubi præpositi
sumus, ita fuimus, ut navem paratam habe-
remus. Ea enim audiebamus, & ea vereba-
mur, ut, quodcumque tu consilium præce-
pisses, id nobis persequendum putaremus.

Nunc, quoniam auctoritate & consilio tuo in spe firmiore sumus; si teneri posse putas Tarracinam, & oram maritimam, in ea manebo; etsi præsidia in oppidis nulla sunt. Nemo enim nostri ordinis in his locis est, præter M. Eppium, quem ego Minturnis esse volui, vigilantem hominem & industrium. Nam L. Torquatum, virum fortem & cum auctoritate, Formis non habemus; ad te profectum arbitramur. Ego omnino, ut proxime tibi placuerat, Capuam veni eo ipso die, quo tu Teano Sidicino es profectus. Volueras enim me cum M. Confidio proprætore illa negotia tueri. Cum eo venissem, vidi T. Ampium delectum habere diligentissime; ab eo accipere Libonem, summa item diligentia, & in illa colonia auctoritate. Fui Capuæ, quoad consules. iterum, ut erat dictum ab consulibus, veni Capuam ad Nonas Februar. cum fuissem triduum, recepi me Formias. Nunc quod tuum consilium, aut quæ ratio belli sit, ignoro. si tenendam hanc oram putas, quæ & opportunitatem & dignitatem habet, & egregios cives, &, ut arbitrator, teneri potest; opus est esse, qui præsit. Sin omnia in unum locum contrahenda sunt; non dubito, quin ad te statim veniam;

quo mihi nihil optatius est ; idque tecum, quo die ab urbe discessimus, locutus sum. Ego, si cui adhuc videor segnior fuisse, dum ne tibi videar, non laboro ; & tamen, si, ut video, bellum gerendum est, confido me omnibus facile satisfacturum. M. Tullium, meum necessarium, ad te misi : cui tu, si tibi videretur, ad me litteras dares.

CN. MAGNVS PROCOS. S. D.
M. CICERONI IMP.

*SI vales, bene est. Tuas litteras libenter legi. recognovi enim tuam pristinam virtutem etiam in salute communi. Consules ad eum exercitum, quem in Apulia habui, venerunt. Magnopere te hortor, pro tuo singulari, perpetuoque studio in rempublicam, ut te ad nos conferas ; ut communi consilio reipublicæ afflictæ opem atque auxilium feramus. Censeo, via Appia iter facias, & celeriter Brundisium venias.

M. CICERO IMP. S. D. CN. MAGNO
PROCOS.

*CVM ad te litteras misissem, quæ tibi Canusii redditæ sunt, suspicionem nullam habebam, te reipublicæ causa mare transitu-

rum; eramque in spe magna, fore, ut in Italia possemus aut concordiam constituere, qua mihi nihil utilius videbatur, aut rempublicam summa cum dignitate defendere. Interim, nondum meis litteris ad te perlatis, ex his mandatis, quæ D. Lælio ad consules dederas, certior tui consilii factus, non expectavi, dum mihi a te litteræ redderentur, confestimque cum Quinto fratre, & cum liberis nostris iter ad te in Apuliam facere cœpi. Cum Teanum Sidicinum venissem, C. Messius, familiaris tuus, mihi dixit, aliique complures, Cæsarem iter habere Capuam, & eo ipso die mansurum esse Eserniæ. Sane sum commotus; quod, si ita esset, non modo iter meum interclusum, sed meipsum plane exceptum putabam. Itaque tum Cales processi, ut ibi potissimum confisterem, dum certum nobis ab Esernia de eo, quod audieram, referretur. At mihi, cum Calibus essem, affertur litterarum tuarum exemplum, quas tu ad Lentulum consulem misisses. Hæ scriptæ sic erant: *Litteras tibi a L. Domitio a. d. XIII Kal. Mart. allatas esse, (earumque exemplum subscripseras,) magnique interesse reipublicae scripseras, omnes copias primo quoque tempore in unum locum con-*

venire; & ut, praesidii quod satis esset, Capuae relinqueret. His ego litteris lectis, in eadem opinione fui, qua reliqui omnes, tecum omnibus copiis ad Corfinium esse venturum; quo mihi, cum Cæsar ad oppidum castra haberet, tutum iter esse non arbitrabar. Cum res in summa expectatione esset, utrumque simul audimus, & quæ Corfinii acta essent, & te iter Brundisium facere coepisse; cumque nec mihi, nec fratri meo dubium esset, quin Brundisium contenderemus; a multis, qui e Samnio Apuliaque veniebant, admoniti sumus, ut caveremus, ne exciperemur a Cæsare; quod is in eadem loca, quæ nos petebamus, profectus, celerius etiam, quam nos possemus, eo, quo intenderet, venturus esset. Quod cum ita esset; nec mihi, nec fratri meo, nec cuiquam amicorum placuit committere, ut temeritas nostra non solum nobis, sed etiam reipublicæ noceret; cum præsertim non dubitarem, quin, si etiam tutum nobis iter fuisset, te tamen jam consequi non possemus. Interim accepimus tuas litteras, Canusio a. d. x Kalend. Mart. datas, quibus nos hortaris, ut celerius Brundisium veniamus; quas cum accepissemus a. d. xii Kalend. Mart. non dubitabamus, quin

tu jam Brundisium pervenisses; nobisque iter illud omnino interclusum videbatur, neque minus nos esse captos, quam qui Corfinium venissent. Neque enim eos solos arbitrabamur capi, qui in armatorum manus incidissent, sed eos nihilo minus, qui regionibus exclusi, intra præsidia, atque intra arma aliena venissent. Quod cum ita sit, maxime vellem primum semper tecum fuisse; quod quidem tibi ostenderam, cum a me Capuam rejiciebam; quod feci non vitandi oneris causa, sed quod videbam, teneri illam urbem sine exercitu non posse; accidere autem mihi nolebam, quod doleo viris fortissimis accidisse. Quoniam autem, tecum ut essem, non contigit; utinam tui consilii certior factus essem! nam suspicione assequi non potui; quod omnia prius arbitratus sum fore, quam ut hæc reipublicæ causa in Italia non posset duce te consistere. Neque vero nunc consilium tuum reprehendo, sed fortunam reipublicæ lugeo: nec, si ego, quid tu sis secutus, non perspicio, idcirco minus existimo, te nihil nisi summa ratione fecisse. Mea quæ semper fuerit sententia, primum de pace vel iniqua conditione retinenda, deinde de urbe, (nam de Italia quidem nihil mihi

unquam ostenderas,) meminisse te arbitror. sed mihi non sumo, ut meum consilium valere debuerit; secutus sum tuum; neque id reipublicæ causa, de qua desperavi, quæ & nunc afflictæ est, nec excitari sine civili perniciosissimo bello potest: sed te quærebam; tecum esse cupiebam; neque ejus rei facultatem, si qua erit, prætermittam. Ego me in hac omni causa facile intelligebam, pugnandi cupidis hominibus non satisfacere. Primum enim præ me tuli, me nihil malle, quam pacem; non quin eadem timerem, quæ illi: sed ea bello civili leviora ducebam. Inde, suscepto bello, cum pacis condiciones ad te afferri, a teque ad ea honorifice & large responderi viderem; duxi meam rationem; quam tibi facile me probaturum, pro tuo in me beneficio, arbitrabar. Memineram me esse unum, qui pro meis maximis in rempublicam meritis supplicia miserrima & crudelissima pertulissem; me esse unum, qui, si offendissem ejus animum, cui tum, cum jam in armis essemus, consulatus tamen alter, & triumphus amplissimus deferebatur, subicerer eisdem præliis: ut mea persona semper ad improborum civium impetus aliquid videretur habere populare. Atque hæc

non ego prius sum suspicatus, quam mihi palam denunciata sunt; neque ea tam pertimui, si subeunda essent, quam declinanda putavi, si honeste vitare possem: quam brevem illius temporis, dum in spe pax fuit, rationem nostram vides; reliqui facultatem res ademit. his autem, quibus non satisfacio, facile respondeo. neque enim ego amicior C. Cæsari unquam fui, quam illi: neque illi amiciores reipublicæ, quam ego. Hoc inter me & illos interest; quod, cum & illi cives optimi sint, & ego ab ista laude non absum, ego conditionibus, quod idem te intellexeram velle, illi armis disceptari maluerunt. Quæ quoniam ratio vicit; perficiam profecto, ut neque respublica civis a me animum, neque tu amici desideres.

CICERO ATTICO S.

12. **M**IMI molestior lippitudo erat etiam, quam ante fuerat. dictare tamen hanc epistolam malui, quam Gallo Fabio, amantissimo utriusque nostrum, nihil ad te litterarum dare. Nam pridie quidem, quoquo modo potueram, scripseram ipse eas litteras, quarum vaticinationem falsam esse cupio. hujus autem epistolæ non solum ea causa est, ut

ne quis a me dies intermittatur, quin demum ad te litteras; sed etiam hæc justior, ut a te impetrarem, ut sumeres aliquid temporis; quo quia tibi perexiguo opus est, explicari mihi tuum consilium plane volo, ut penitus intelligam. Omnia sunt integra nobis. nihil prætermisum est, quod non habeat sapientem excusationem, non modo probabilem. Nam certe neque tum peccavi, cum imparatam jam Capuam, non solum ignaviæ delectus, sed etiam perfidiæ suspicionem fugiens, accipere nolui; neque cum post conditiones pacis per L. Cæsarem & Fabatum allatas, cavi, ne animum ejus offenderem, cui Pompejus jam armatus armato consulatum triumphumque deferret. Nec vero hæc extrema quisquam potest jure reprehendere, quod mare non transferim. Id enim, etsi erat deliberationis, tamen obire non potui. Neque enim suspicari debui; præsertim cum ex ipsius Pompeji litteris, idem quod video te existimasse, non dubitarim, quin is Domitio subventurus esset. Et plane, quid rectum, & quid faciendum mihi esset, diutius cogitare malui. Primum igitur, hæc qualia tibi esse videantur, etsi significata sunt a te, tamen accuratius mihi perscribas, velim: deinde

aliquid etiam in posterum prospicias, fingasque, quem me esse deceat, & ubi me plurimum prodesse reipublicæ sentias; ecquæ pacifica persona desideretur; an in bellatore sint omnia. Atque ego, qui omnia officio metior, recordor tamen tua consilia; quibus si paruissem, tristitiam illorum temporum non subiissem. Memini, quid mihi tum suaseris per Theophanem, per Caleonem; idque sæpe ingemiscens sum recordatus. Quare nunc saltem ad illos calculos revertamur, quos tum abjecimus; ut non solum gloriosis consiliis utamur, sed etiam paulo salubribus. sed nihil præscribo. accurate velim perscribas tuam ad me sententiam. Volo etiam exquiras, quam diligentissime poteris, (habebis autem, per quos possis,) quid Lentulus noster, quid Domitius agat, quid acturus sit, quemadmodum nunc se gerant, num quem accusent, num cui succenseant. quid dico, num cui? num Pompejo? omnino culpam omnem Pompejus in Domitium confert; quod ipsius litteris cognosci potest; quarum exemplum ad te mitto. Hæc igitur videbis; &, quod ad te ante scripsi, Demetrii Magnetis librum, quem ad te misit de concordia, velim mihi mittas.

CN. MAGNVS PROCOS. C. MARCELLO,
L. LENTVLO COSS. S. D.

***E**GO, quod existimabam, dispersos nos, neque reipublicæ utiles, neque nobis præsidio esse posse, idcirco ad L. Domitium litteras misi, primum uti ipse cum omni copia ad nos veniret: si de se dubitaret, ut cohortes XIX, quæ ex Piceno ad me iter habebant, ad nos mitteret. Quod veritus sum, factum est, ut Domitius implicaretur; neque ipse satis firmus esset ad castra facienda: quod meas XIX, & suas XII cohortes tribus in oppidis distributas haberet: (nam partim Albæ, partim Sulmone collocavit:) neque se, si vellet, expedire posset. Nunc scitote, me esse in summa sollicitudine. Nam & tot & tales viros periculo obsidionis liberare cupio: neque subsidio ire possum; quod his duabus legionibus non puto esse committendum, ut illuc ducantur; ex quibus tamen non amplius XIV cohortes contrahere potui; quod Brundisium præsidium misi; neque Canusium sine præsidio, dum abessem, putavi esse dimittendum. D. Lælio mandaram, quod majores copias sperabam nos habituros, ut, si vobis videretur, alteruter vestrum ad me ve-

niret; alter in Siciliam cum ea copia, quam Capuæ & circum Capuam comparastis; & cum iis militibus, quos Faustus legit, proficisceretur; Domitius cum XII suis cohortibus eodem adungeretur; reliquæ copię omnes Brundisium cogerentur, & inde navibus Dyrrachium transportarentur. Nunc, cum hoc tempore nihilo magis ego, quam vos, subsidio Domitio ire possim, se per montes explicare; non est nobis committendum, ut ad has XIV cohortes, quas ego dubio animo habeo, hostis accedere, aut in itinere me consequi possit. Quamobrem placitum est mihi, ac ita video censei Marcello, & ceteris nostri ordinis, qui hic sunt, ut Brundisium ducerem hanc copiam, quam mecum habeo. Vos hortor, ut quodcumque militum contrahere poteritis, contrahatis, & eodem veniatis quamprimum. Arma, quæ ad me missuri eratis, iis, censeo, armatis milites, quos vobiscum habetis. Quæ arma superabunt, ea si Brundisium jumentis deportaritis, vehementer reipublicæ profueritis. De hac re velim nostros certiores faciatis; ego ad P. Lupum & C. Coponium prætores misi, ut se nobis conjungerent, & militum quod haberent, ad vos deducerent.

CN. MAGNVS PROCOS. S. D. L. DOMI-
TIO PROCOS.

* **M**IROR, te ad me nihil scribere, & potius ab aliis, quam a te, de republica me certiolem fieri. Nos, disiecta manu, pares adversariis esse non possumus. conjunctis nostris copiis, spero nos & reipublicæ & communi saluti prodesse. Quamobrem cum constituisses, ut Vibullius mihi scripserat a. d. v Id. Febr. Corfinio proficisci cum exercitu, & ad me venire; miror, quid causæ fuerit, quare consilium mutaris. Nam illa causa, quam mihi Vibullius scribit, levis est, te propterea moratum esse, quod audieris, Cæsarem Firmo progressum in Castrum Truentinum venisse. Quanto enim magis appropinquare adversarius cœpit, eo tibi celerius agendum erat, ut te mecum conjungeres, priusquam Cæsar aut tuum iter impedire, aut me abs te excludere posset. Quamobrem etiam & etiam te rogo & hortor, id quod non destiti superioribus litteris a te petere, ut primo quoque die Luceriam advenias, antequam copię, quas instituit Cæsar contrahere, in unum locum coactas nos a nobis distrahant. Sed si erunt, qui te impediant,

ut villas servent, æquum est me a te impetrare, ut cohortes, quæ ex Piceno & Camerino venerunt, quæ fortunas suas reliquerunt, ad me missum facias.

CN. MAGNVS PROCOS. S. D. L. DOMITIO PROCOS.

LITTERAS abs te M. Calenius ad me attulit a. d. XIV Kal. Mart. in quibus litteris scribis, tibi in animo esse, observare Cæsarem; &, si secundum mare ad me ire cœpisset, confestim in Samnium ad me venturum; sin autem ille circum istæc loca commoraretur, te ei, si propius accessisset, resistere velle. Te animo magno & forti istam rem agere existimo: sed diligentius nobis est videndum, ne distracti pares esse adversario non possimus; cum ille magnas copias habeat, & majores brevi habiturus sit. Non enim, pro tua prudentia, debes illud solum animadvertere, quot in præsentia cohortes contra te habeat Cæsar, sed quantas brevi tempore equitum & peditum copias contrahiturus sit. Cui rei testimonio sunt litteræ, quas Bussenius ad me misit; in quibus scribit, id quod ab illis quoque mihi scribitur, præfidia Curionem, quæ in Umbris & Tuscis

erant, contrahere, & ad Cæsarem iter facere. Quæ si copiæ in unum locum fuerint coactæ, ut pars exercitus ad Albam mittatur, pars ad te accedat; ut non pugnet, sed locis suis repugnet, hærebis; neque solus cum ista copia tantam multitudinem sustinere poteris, ut frumentatum eas. Quamobrem te magnopere hortor, ut quamprimum cum omni copia huc venias. Consules constituerunt idem facere. Ego Metuscilio ad te mandata dedi, providendum esse, ne duæ legiones sine Picentinis cohortibus in conspectum Cæsaris committerentur. Quamobrem nolito commoveri, si audieris me regredi, si forte Cæsar ad me veniet. cavendum enim puto esse, ne implicatus hæream. Nam neque castra, propter anni tempus & militum animos, facere possum; neque ex omnibus oppidis contrahere copias expedit; ne receptum amittam. Itaque non amplius XIV cohortes Luceriam coëgi. Consules præfidia omnia deducturi sunt, aut in Siciliam ituri. Nam aut exercitum firmum habere oportet, quo confidamus perrumpere nos posse, aut regiones ejusmodi obtinere, e quibus repugnemus; id quod neutrum nobis hoc tempore contingit; quod & magnam partem Italiæ Cæsar occu-

pavit, & nos non habemus exercitum tam amplum, neque tam magnum, quam ille. Itaque nobis providendum est, ut summam reipublicæ rationem habeamus. Etiam atque etiam te hortor, ut cum omni copia quamprimum ad me venias. Possumus etiam nunc rempublicam erigere, si communi consilio negotium administrabimus: sin distrahemur, infirmi erimus. Mihi hoc constitutum est. His litteris scriptis, Sica a te mihi litteras attulit & mandata. Quod me hortare, ut istuc veniam; id me facere non arbitror posse; quod non magnopere his legionibus confido.

CN. MAGNVS PROCOS. S. D. L. DOMITIO PROCOS.

LITTERAE mihi a te redditæ sunt a. d. XIII Kal. Mart. in quibus scribis, Cæsarem apud Corfinium castra posuisse. Quod putavi & præmonui, fit, ut nec in præsentia committere tecum prælium velit; &, omnibus copiis conductis, te implicet, ne ad me iter expeditum tibi sit, atque istas copias conjungere optimorum civium possis cum his legionibus, de quarum voluntate dubitamus; quo etiam magis tuis litteris sum commotus.

Neque enim eorum militum, quos mecum habeo, voluntati fatis confido, ut de omnibus fortunis reipublicæ dimicem; neque etiam, qui ex delectibus conscripti sunt a consulibus, convenerunt. Quare da operam, si ulla ratione etiam nunc efficere potes, ut te explices, huc quamprimum venias, antequam omnes copiæ adversariorum conveniant. Neque enim celeriter ex delectibus huc homines convenire possunt; &, si convenirent, quantum iis committendum sit, quod inter se ne noti quidem sunt, contra veteranas legiones, non te præterit.

CICERO ATTICO S.

13. **L**IPPITVDINIS meæ signum tibi sit librarii manus, & eadem causa brevitatis: etsi nunc quidem, quod scriberem, nihil erat. Omnis expectatio nostra erat in nuntiis Brundisinis. Si nactus hic esset Cnæum nostrum, spes dubia pacis; sin ille ante transisset, exitiosi belli metus. sed videsne, in quem hominem inciderit respublica? quam acutum, quam vigilantem, quam paratum? Si me hercule neminem occiderit, nec cuiquam quidquam ademerit, ab his, qui eum maxime timuerant, maxime diligetur. Multum

mecum municipales homines loquuntur, multum rusticani. Nihil prorsus aliud curant, nisi agros, nisi villulas, nisi nummulos suos. Et vide, quam conversa res est. Illum, quo antea confidebant, metuunt; hunc amant, quem timebant. Id quantis nostris peccatis, vitiisque evenerit, non possum sine molestia cogitare. Quæ autem impendere putarem, scripseram ad te; & jam tuas litteras expectabam.

CICERO ATTICO S.

14. **N**ON dubito, quin tibi odiosæ sint epistolæ quotidianæ, cum præsertim neque nova de re aliqua certiolem te faciam, neque novam denique jam reperiam scribendi ullam sententiam. Sed, si dedita opera, cum causa nulla esset, tabellarios ad te cum inanibus epistolis mitterem; facerem inepte. euntibus vero, domesticis præsertim, ut nihil ad te dem litterarum, facere non possum; & simul (crede mihi) requiesco paulum in his miseriis, cum quasi tecum loquor; cum vero tuas epistolas lego, multo etiam magis. Omnino intelligo, nullum fuisse tempus post has fugas & formidines, quod magis debuerit mutum esse a litteris: propterea, quod neque

Romæ quidquam auditur novi; nec in his locis, quæ a Brundisio absunt propius, quam tu, biduum, aut triduum. Brundisii autem omne certamen vertitur hujus primi temporis. qua quidem expectatione torqueor. sed omnia ante nos sciemus. Eodem enim die video Cæsarem a Corfinio post meridiem profectum esse, id est, Feralibus, quo Canusio mane Pompejum. Eo modo autem ambulat Cæsar, & iis diariis militum celeritatem incitat, ut timeam, ne citius ad Brundisiam, quam opus sit, accesserit. Dices, quid igitur proficis, qui anticipes ejus rei molestiam, quam triduo sciturus sis? nihil equidem. Sed, ut supra dixi, tecum perlibenter loquor; & simul scito, labare meum consilium, illud, quod satis jam fixum videbatur. Non mihi satis idonei sunt auctores ii, qui a te probantur. Quod enim unquam eorum in republica forte factum exstitit? aut quis ab his ullam rem laude dignam desiderat? nec mehercule laudandos existimo, qui trans mare belli parandi causa profecti sunt: (quamquam hæc ferenda non erant:) video enim, quantum id bellum, & quam pestiferum futurum sit; sed me movet unus vir; cujus fugientis comes, rempublicam recuperantis socius videor

esse debere. Totiesne igitur sententiam mutas? ego tecum, tanquam mecum loquor. Quis autem est, tanta quidem de re, quin varie secum ipse disputet? simul & elicere cupio sententiam tuam; si manet, ut firmior sim; si mutata est, ut tibi assentiar. Omnino ad id, de quo dubito, pertinet, me scire, quid Domitius acturus sit, quid noster Lentulus. De Domitio varia audimus, modo esse in Tiburti, haud lepide; quo cum Lepidum accessisse ad urbem; quod item falsum video esse. Ait enim Lepidus, eum nescio quo penetrasse itineribus; occultandi sui causa, an maris apiscendi? ne id quidem scit. ignorat enim de filio. Addit illud, sane molestum; pecuniam Domitio satis grandem, quam is Corfinii habuerit, non esse redditam. De Lentulo autem nihil audimus. Hæc velim exquiras, ad meque perscribas.

CICERO ATTICO S.

15. ANTE d. v Non. Mart. epistolas mihi tuas Aegypta reddidit, unam veterem iv Kal. quam te scribis dedisse Pinario, quem non vidimus; in qua exspectas, quidnam præmissus agat Vibullius; qui omnino non est visus a Cæsare: (in altera epistola video

te scire, ita esse:) &, quemadmodum redeuntem excipiam Cæsarem; quem omnino vitare cogito; &, aut Hæmonis fugam intendis, commutationemque vitæ tuæ; quod tibi puto esse faciendum; & ignoras, Domitius cum fascibusne sit; quod cum scies, facies, ut sciamus. Habes ad primam epistolam. Secutæ sunt duæ, pridie Kal. ambæ datæ, quæ me convellerunt de pristino statu, jam tamen, ut ante ad te scripsi, labantem. Nec me movet, quod scribis, *Jovi ipsi iniquum*. Nam periculum in utriusque iracundia positum est: victoria autem ita incerta, ut deterior causa paratior mihi esse videatur. Nec me consules movent, qui ipsi pluma aut folio facilius moventur. Officii me deliberatio cruciat, cruciavitque adhuc. cautior certe mansio: honestior existimatur trajectio. Malo interdum, multi me non caute, quam pauci non honeste fecisse existiment. De Lepido & Tullo quod quæris; illi vero non dubitant, quin Cæsari præsto futuri, in senatumque venturi sint. Recentissima tua est epistola Kal. data: in qua optas congressum, pacemque non desperas. sed ego, cum hæc scribebam, nec illos congressuros, nec, si congressi essent, Pompejum ad ullam conditionio-

ditionem accessurum putabam. Quod videris non dubitare, si consules transeant, quid nos facere oporteat; certe transeunt, vel, quo modo nunc est, transierunt. Sed memento, præter Appium, neminem esse fere, qui non jus habeat transeundi. Nam aut cum imperio sunt, ut Pompejus, ut Scipio, Setenas, Fannius, Voconius, Sextius, ipsi consules, quibus more majorum concessum est, vel omnes adire provincias; aut legati sunt eorum. sed nihil differo. quid placeat tibi, & quid propemodum rectum sit, intelligo. Plura scriberem, si ipse possem. sed, ut mihi videor, potero biduo. Balbi Cornelii litterarum exemplum, quas eodem die accepi, quo tuas, misi ad te, ut meam vicem doleres, cum me derideri videres.

BALBUS CICERONI IMP. S.

OBSECO te, Cicero, suscipe curam & cogitationem dignissimam tuæ virtutis, ut Cæsarem & Pompejum, perfidia hominum distractos, rursus in pristinam concordiam reducas. Crede mihi, Cæsarem non solum fore in tua potestate, sed etiam maximum beneficium te sibi dedisse judicaturum, si huc te rejicis. Velim, idem Pompejus faciat: qui

ut adduci tali tempore ad ullam conditionem possit, magis opto, quam spero, sed, cum constiterit, & timere desierit, tum incipiam non desperare, tuam auctoritatem plurimum apud eum valituram. Quod Lentulum meum, consulem, voluisti hic remanere, Cæsari gratum, mihi vero gratissimum medius fidius fecisti. Nam illum tanti facio, qui non Cæsarem magis diligam; qui si passus esset, nos secum, ut consueramus, loqui, & non se totum etiam & etiam ab sermone nostro avertisset, minus miser, quam sum, essem. Nam cave putes, hoc tempore plus me quemquam cruciari, quod eum, quem ante me diligo, video in consulatu quidvis potius esse, quam consulem. Quod si voluerit tibi obtemperare, & nobis de Cæsare credere, & consulatum reliquum Romæ peragere, incipiam sperare, etiam consilio senatus, auctore te, illo relatore, Pompejum & Cæsarem conjungi posse; quod si factum erit, me satis vixisse putabo. Factum Cæsaris de Corfinio totum te probaturum scio. quomodo in hujusmodi re commodius cadere non potuit, quam ut res sine sanguine confieret. Balbi mei tuique adventu delectatum te, valde gaudeo. Is quæcumque tibi de Cæsare

dixit, quæque Cæsar scripsit, scio, re tibi probabit, quæcumque fortuna ejus fuerit, verissime scripsisse.

CICERO ATTICO S.

16. **O**MNIA mihi provisæ sunt, præter occultum & tutum iter ad mare superum. Hoc enim mari uti non possumus hoc tempore anni. illuc autem, quo spectat animus, & quo res vocat, qua veniam? cedendum enim est celeriter; ne forte qua re impediatur atque alliger. Nec vero ille me ducit, qui videtur; quem ego hominem ἀπολιτικώτατον omnium jam ante cognoram; nunc vero etiam ἀστρατηγιώτατον. non me igitur is ducit, sed sermo hominum, qui ad me a Philotimo scribitur. Is enim me optimatibus ait conscindi. quibus optimatibus, dii boni? qui nunc quo modo occurrunt? quo modo autem se venditant Cæsari? municipia vero deum; nec simulant, ut cum de illo ægroto vota faciebant. Sed plane, quidquid mali hic Pisistratus non fecerit, tam gratum est, quam si alium facere prohibuerit. Hunc propitium sperant; illum iratum putant. Quas fieri censes ἀπαντήσεις ex oppidis? quos honores? metuunt, inquires: credo; sed mehercule il-

lum magis. hujus infidiosa clementia delectantur; illius iracundiam formidant. iudices DECCCL, qui præcipue Cnæo nostro delectabantur, ex quibus quotidie aliquem video, nescio quas ejus Lucerias horrent. Itaque quæro, qui sint isti optimates, qui me exturbent, cum ipsi domi maneant. Sed tamen, quicumque sunt, αἰδέομαι Ἰρῶνας. Etsi, qua spe proficiscar, video; conjungoque me cum homine, magis ad vastandum Italiam, quam ad vincendum parato: demum quem exspecto: & quidem, cum hæc scribebam, IV Nonas, jam exspectabam aliquid a Brundisio. quid autem aliquid? quam inde turpiter fugisset, & victor hic qua se referret, & quo. quod ubi audissem, si ille Appia veniret, ego Arpinum cogitabam.

M. TVLLII CICERONIS
EPISTOLARVM

AD

A T T I C V M

LIBER IX.

CICERO ATTICO S.

I. **E**TSI, cum tu has litteras legeres, putabam fore, ut scirem jam, quid Brundisii actum esset; (nam Canusio IX Kalend. profectus erat Cnæus; hæc autem scribebam pridie Nonas, XIV die postquam ille Canusio moverat;) tamen angebar singularum horarum expectatione; mirabarque, nihil allatum esse ne rumoris quidem. Nam erat mirum silentium. sed hæc fortasse *νεώσπρδα* sunt; quæ tamen jam sciantur, necesse est. Illud molestum, me adhuc investigare non posse, ubi P. Lentulus noster sit, ubi Domitius. quæro autem, quo facilius scire possim, quid acturi sint; iturine ad Pompejum; & si sunt, qua quandove ituri sint. urbem qui-

dem jam refertam esse optimatum audio; Soffium & Lupum, quos Cnæus nofter ante putabat Brundifium venturos effe, quam fe, jus dicere. Hinc vero vulgo vadunt. etiam M'. Lepidus, quocum diem contererẽ folebam, cras cogitabat. Nos autem in Formiano morabamur, quo citius audiremus: deinde Arpinum volebamus. Inde, iter qua maxime ἀναπάντητον effet, ad mare fuperum, remotis five omnino miffis licitoribus. Audio enim, bonis viris, qui & nunc, & fæpe antea magno præfidio reipublicæ fuerunt, hanc cunctationem noftram non probari, multaque in me & fevere, in convivis tempeftivis quidem, difputari. cedamus igitur, & ut boni cives fimus, bellum Italiæ terra marique inferamus, & odia improborum rurfus in nos, quæ jam exftincta erant, incendamus, & Lucejii confilia ac Theophani perfequamur. Nam Scipio vel in Syriam proficifcitur, forte; vel cum genero, honefte; vel Cæfarem fugit iratum. Marcelli quidem, nifi gladium Cæfaris timuiffent, manerent. Appius & eodem timore, & inimicitiarum recentium: & tamen, præter hunc & C. Caffium, reliqui legati, Faufus proquæftor: ego unus, cui utrumvis liceret. frater accedet; quem

focium hujus fortunæ esse, non erat æquum: cui magis etiam Cæsar irascetur. sed impetrare non possum, ut maneat. dabimus hoc Pompejo, quod debemus. Nam me quidem alius nemo movet; non sermo bonorum, qui nulli sunt; non causa, quæ acta timide est, agetur improbe. uni, uni hoc damus, ne id quidem roganti; nec suam causam (ut ait) agenti, sed publicam. Tu quid cogites de transeundo in Epirum, scire sane velim.

CICERO ATTICO S.

2. **E**TSI Nonis Mart. die tuo, ut opinor, exspectabam epistolam a te longiorem; tamen ad eam ipsam brevem, quam III Nonas ὑπὸ τὴν λήψιν dedisti, rescribendum putavi. Gaudere ais te, mansisse me; & scribis, in sententia te manere. mihi autem superioribus litteris videbare non dubitare, quin cederem, ita, si & Cnæus bene comitatus conscendisset, & consules transissent. utrum hoc tu parum commeministi, an ego non satis intellexi, an mutasti sententiam? sed aut ex epistola, quam exspecto, perspiciam, quid sentias, aut alias abs te litteras eliciam. Brundisio nihildum erat allatum. O rem difficilem, planeque perditam! quam

nihil prætermittis in consilio dando! quam nihil tamen, quod tibi ipsi placeat, explicas! Non esse me una cum Pompejo, gaudes; ac proponis, quam sit turpe, me adesse, cum quid de illo detrahatur, nec fas esse approbare. Certe. Contra igitur? Dii, inquis, averruncent. Quid ergo fiet, si in altero scelus est, in altero supplicium? Impetrabis, inquis, a Cæsare, ut tibi abesse liceat, & esse otioso. Supplicandum igitur? Miserum. Quid, si non impetraro? Et de triumpho erit, inquis, integrum. Quid si hoc ipso premar? Accipiam? quid foedius? Negem? repudiari se totum, magis etiam, quam olim in xxviratu, putabit. Ac solet, cum se purgat, in me conferre omnem illorum temporum culpam: ita me sibi fuisse inimicum, ut ne honorem quidem a se accipere vellem. Quanto nunc hoc idem accipiet asperius? tanto scilicet, quanto & honor hic illo est amplior, & ipse robustior. Nam quod negas te dubitare, quin magna in offensa sim apud Pompejum hoc tempore; non video causam, cur ita sit, hoc quidem tempore. Qui enim amisso Corsinio denique certio rem me sui consilii fecit, is queretur, Brundisium me non venisse, cum inter me & Brundisium

Cæsar efflet? deinde, etiam scit ἀπαρρησιασον esse in ea causa querelam suam. Me putat de municipiorum imbecillitate, de delectibus, de pace, de urbe, de pecunia, de Piceno occupando plus vidisse, quam se. Sin, cum potuero, non venero, tum erit inimicus: quod ego non eo vereor, ne mihi noceat; (quid enim faciet?)

Τίς δ' ἔστι δῆλος, τὸ θανεῖν ἀφροντίς ὄν;))

sed quia ingrati animi crimen horreo. Confido igitur adventum nostrum illi, quoquo tempore fuerit, ut scribis, ἀσμένισον fore. Nam quod ais, si hic temperantius egerit, consideratius consilium te daturum; qui hic potest se gerere non perdit? vita, mores, ante facta, ratio suscepti negotii, socii, vires bonorum, aut etiam constantia. Vix dum eipistolam tuam legeram, cum ad me, currens ad illum, Postumus Curtius venit, nihil nisi classes loquens & exercitus: eripiebat Hispanias: tenebat Asiam, Siciliam, Africam, Sardiniam; confestim in Græciam persequabatur. Eundum igitur est, nec tam ut belli, quam ut fugæ socii simus. Nec enim ferre potero sermones istorum, quicumque sunt. Non sunt enim certe, ut appellantur, boni. sed tamen id ipsum scire cupio, quid

loquantur; idque ut exquiras, meque certio-
rem facias, te vehementer rogo. Nos ad-
huc, quid Brundisii actum esset, plane ne-
sciebamus. Cum sciemus, tum ex re & ex
tempore consilium capiemus; sed utemur
tuo.

CICERO ATTICO S.

3. **D**OMITII filius transit Formias VIII
Id. currens ad matrem Neapolim, mihique
nuntiarum iussit, patrem ad urbem esse; cum
de eo curiose quæssisset servus noster Diony-
sius. Nos autem audieramus, eum profe-
ctum sive ad Pompejum, sive in Hispaniam.
Id cuiusmodi sit, scire sane velim. Nam ad
id, quod delibero, pertinet, si ille certe nus-
quam discessit, intelligere Cnæum, non esse
faciles nobis ex Italia exitus, cum ea tota
armis, præfidiisque teneatur, hieme præfer-
tim. Nam, si commodius anni tempus esset,
vel infero mari liceret uti. Nunc nihil potest,
nisi supero, tramitti; quo iter interclusum
est. Quæres igitur & de Domitio & de Len-
tulo. A Brundisio nulla adhuc fama venerat:
& erat hic dies VII Id. quo die, suspicaba-
mur, aut pridie Brundisium venisse Cæsa-
rem. Nam Kal. Arpis manserat. sed si Postu-

num audire velles, persecuturus erat Cnæum. transisse enim jam putabat, conjectura tempestatum ac dierum. Ego nautas eum non putabam habiturum: ille confidebat, & eo magis, quod audita naviculariis hominis liberalitas esset. Sed tota res Brundisina jam quo modo habeat se, diutius nescire non possum.

CICERO ATTICO S.

4. **E**GO etsi tamdiu requiesco, quamdiu aut ad te scribo, aut tuas litteras lego; tamen & ipse egeo argumento epistolarum, & tibi idem accidere certo scio. Quæ enim soluto animo familiariter scribi solent, temporibus his excluduntur; quæ autem sunt horum temporum, ea jam contrivimus. sed tamen, ne me totum ægritudini dedam, sumsi mihi quasdam tanquam *θέσεις*, quæ & politicæ sunt, & temporum horum; ut & abducam animum ab querelis, & in eo ipso, de quo agitur, exercear. eæ sunt hujusmodi:

Εἰ μενετέον ἐν τῇ πατρίδι τυραννεμένη; Τυραννεμένης δ' αὐτῆς, εἰ παντὶ τρόπῳ τυραννίδος κατάλυσιν πραγματευτέον, ἢ μὲν μέλλῃ διὰ τῆτο περὶ τῶν ὅλων ἢ πόλις κινδυνεύσειν. Εἰ εὐλαβη-

τέον τὸν καταλύοντα, μὴ αὐτὸς αἶρηται. Εἰ πειρατέον ἀρήγειν τῇ πατρίδι τυραννεμένη καιρῷ καὶ λόγῳ μᾶλλον, ἢ πολέμῳ. Εἰ πολιτικὸν τὸ ἡσυχάζειν, ἀναχωρήσαντά ποι, τῆς πατρίδος τυραννεμένης. Εἰ διὰ παντὸς ἰτέον κινδύνε τῆς ἐλευθερίας πέρι. Εἰ πόλεμον ἐπακτέον τῇ χώρᾳ, καὶ πολιορκητέον ταύτην τυραννεμένην. Εἰ καὶ μὴ δοκιμάζοντα τὴν διὰ πολέμου κατάλυσιν τῆς τυραννίδος, συναπογραπτέον ὅμως τοῖς ἀρίστοις. Εἰ τοῖς εὐεργέταις καὶ Φίλοις συγκινδυνευτέον ἐν τοῖς πολιτικοῖς, καὶ μὴ δοκῶσιν εὖ βεβηκλεῦσθαι περὶ τῶν ὅλων. Εἰ ὁ μεγάλα τὴν πατρίδα εὐεργετήσας, δι' αὐτό τε τῆτο ἀνήκεσα παίδων καὶ Φθονηθεῖς, κινδυνεύσειεν ἂν ἐβελοντῆς ὑπὲρ τῆς πατρίδος. Εἰ ἐφετέον αὐτῷ ἑαυτῶ ποτε καὶ τῶν οἰκειοτάτων ποιεῖσθαι πρόνοιαν ἀφεμένῳ τὰς πρὸς τὰς ἰσχύοντας διὰ πολιτείας;

In his ego me consultationibus exercens, & differens in utramque partem, tum Græce, tum Latine, & abduco parumper animum a molestiis, & τῶν πρῶτον τι delibero. Sed vereor, ne tibi ἀκαιρος sim. Si enim recte ambulaverit is, qui hanc epistolam tulit, in ipsum tuum diem incidit.

CICERO ATTICO S.

5. NATALI die tuo scripsisti epistolam ad

me plenam consilii, summæque cum benevolentia, tum etiam prudentia. Eam mihi Philotimus postridie, quam a te acceperat, reddidit. Sunt ista quidem, quæ disputas, difficillima, iter ad superum, navigatio infero, discessus Arpinum, ne hunc fugisse; mansio Formiis, ne obtulisse nos gratulationi videamur: sed miserius nihil, quam ea videre, quæ tamen, jam, jam, inquam, videnda erunt. Fuit apud me Postumus: scripsi ad te, quam gravis. venit ad me etiam Q. Fufius, quo vultu! quo spiritu! prope-rans Brundisium, scelus accusans Pompeji, levitatem & stultitiam senatus. Hæc qui in mea villa non feram, Curtium in curia poterò ferre? Age, finge me quamvis εὐσουλῶ-χος hæc ferentem; quid illa, *Dic. M. Tulli*, quem habebunt exitum? Et omitto causam reipublicæ, quam ego amissam puto cum vulneribus suis, tum medicamentis iis, quæ parantur, de Pompejo quid agam? cui plane (quid enim hoc negem?) succensui. Semper enim causæ eventorum magis movent, quam ipsa eventa. Hæc igitur mala, (quibus majora esse quæ possunt?) considerans, vel potius judicans, ejus opera accidisse & culpa, inimicior eram huic, quam ipsi Cæsari.

ut majores nostri funestiorum diem esse voluerunt Alliensis pugnae, quam urbis captae; quod hoc malum ex illo; itaque alter religiosus etiam nunc dies, alter in vulgus ignotus; sic ego, decem annorum peccata recordans, in quibus inerat ille etiam annus, qui nos, hoc non defendente, ne dicam gravius, afflixerat; praesentisque temporis cognoscens temeritatem, ignaviam, negligentiam, succensebam. sed ea jam mihi exciderunt. beneficia ejusdem cogito; cogito etiam dignitatem. intelligo, ferius equidem, quam vellem, propter epistolas sermonesque Balbi; sed video plane nihil aliud agi, nihil actum ab initio, quam ut hunc occideret. Ego igitur, si quis apud Homerum, cum ei & mater & dea dixisset,

*Αὐτίνα γάρ τοι ἔπειτα μεθ' Ἑκτορα πότμος
ἔτοιμος,*

matri ipse respondit,

*Αὐτίνα τεθναίνῃ, ἐπεὶ δὲ ἂρ' ἐμελλον ἑταίρω
κτεινομένῳ ἐπαμῦναι:*

quid, si non *ἑταίρω* solum, sed etiam *εὐεργέτη*? adde, tali viro, talem causam agenti; & ego vero haec officia mercanda vita puto. Optimatibus vero tuis nihil confido, nihil jam ne infervio quidem. Video, ut se huic

dent, ut daturi sint. quidquam tu illa putas fuisse de valitudine decreta municipiorum præ his de victoria gratulationibus? timent, in- quies. At ipsi tum se timuisse dicunt. sed videamus, quid actum sit Brundisii. ex eo fortasse mea consilia nascentur, aliæque litteræ.

CICERO ATTICO S.

6. **N**os adhuc Brundisio nihil. Romæ scripsit Balbus, putare jam Lentulum consulem transmisisse, nec eum a minore Balbo conventum, quod is hoc jam Canusii audisset: inde ad se eum scripsisse: cohortesque sex, quæ Albæ fuissent, ad Curium via Minucia transisse: id Cæsarem ad se scripsisse, & brevi tempore eum ad urbem futurum. Ego utar tuo consilio; neque me Arpinum hoc tempore abdam: etsi, Ciceroni meo togam puram cum dare Arpini vellem, hanc eram ipsam excusationem relicturus ad Cæsarem. sed fortasse in eo ipso offendetur, cur non Romæ potius. Sed tamen, si est conveniendus, hic potissimum. tum reliqua videbimus, id est, & quo, & qua, & quando. Domitius, ut audio, in Cosano, & quidem, ut ajunt, paratus ad navigandum: si in Hispaniam, non probo; si ad Cnæum, laudo: quo-

vis potius certe, quam ut Curtium videat; quem ego patronus aspicere non possum. quid alios? sed, opinor, quiescamus; ne nostram culpam coarguamus, qui, dum urbem, id est patriam, amamus, dumque rem conventuram putamus, ita nos gessimus, ut plane interclusi captique simus. Scripta jam epistola, Capua litteræ sunt allatæ hoc exemplo. *Pompejus mare transit cum omnibus militibus, quos secum habuit. Hic numerus est hominum millia xxx; & consules, duo & tribuni plebis, & senatores, qui fuerunt cum eo, omnes cum uxoribus & liberis. Conscendisse dicitur a. d. iv Nonas Mart. ex ea die fuere septentriones venti. naves, quibus usus non est, omnes aut præcidisse, aut incendiisse dicunt. De hac re litteræ L. Metello tribuno plebis Capuam allatæ sunt ab Clodia socru, quæ ipsa transit. Ante sollicitus eram & angebar, sicut res scilicet ipsa cogebat, cum consilio explicare nihil possem; nunc autem, postquam Pompejus & consules ex Italia exierunt, non angor, sed ardeo dolore:*

Οὐδέ μοι ἦτορ

Ἐμπεδον, ἀλλ' ἀλαλόνημαι:

non sum, inquam, mihi crede, mentis compos; tantum mihi dedecoris admisisse videor.

Me

Me non primum cum Pompejo, qualicumque consilio uſo, deinde cum bonis eſſe, quamvis cauſa temere inſtituta? præſertim cum illi ipſi, quorum ego cauſa timidius me fortunæ committebam, uxor, filia, Cicerones pueri, me illud ſequi mallent? hoc turpe, & me indignum putarent? nam Quintus quidem frater, quidquid mihi placeret, id rectum ſe putare aiebat, id animo æquiſſimo ſequebatur. Tuas nunc epiſtolas a primo lego. Hæc me paulum recreant. primæ monent & rogant, ne me projiciam: proximæ te gaudere oſtendunt, me remanſiſſe. Eas cum lego, minus mihi turpis videor, ſed tam diu, dum lego: deinde emergit ruruſum dolor, & αἰχρῆς Παντασία. Quamobrem obſecro te, mi Tite, eripe mihi hunc dolorem, aut minue ſaltem, aut conſolatione, aut conſilio, aut quacumque re potes. Quid tu autem poſſis? aut quid homo quiſquam? vix Deus jam. Equidem illud molior, quod tu mones ſperasque fieri poſſe, ut mihi Cæſar concedat, ut abſim, cum aliquid in ſenatu contra Cnæum agatur. Sed timeo, ne non impetrem. venit ab eo Furnius, (ut quidem ſcias, quos ſequamur) Q. Titinii filium cum Cæſare eſſe nuntiat; ſed illum maiores mihi gratias age-

re, quam vellem. Quid autem me roget; (paucis ille quidem verbis, sed ἐν δυνάμει,) cognosce ex ipsius epistola. Me miserum, quod tu non valuisti. una fuisset: consilium certe non defuisset

Σὺν τε δὲ ἐρχομένῳ.

Sed acta ne agamus; reliqua paremus. Me adhuc hæc duo fefellerunt; initio spes compositionis, qua facta, volebam uti populari vita, sollicitudine senectutem nostram liberari; deinde bellum crudele & exitiosum suscipi a Pompejo intelligebam. Melioris medijsfidius civis & viri putabam, quovis supplicio affici, quam illi crudelitati non solum præesse, verum etiam interesse. Videtur vel mori satius fuisse, quam esse cum iis. Ad hæc igitur cogita, mi Attice, vel potius excogita. quemvis eventum fortius feram, quam hunc dolorem.

CAESAR IMP. S. D. CICERONI IMP.

***C**VM Furnium nostrum tantum vidissem, neque loqui, neque audire meo commodo potuissem, properarem, atque essem in itinere, præmissis jam legionibus; præterire tamen non potui, quin & scriberem ad te, & illum mitterem gratiasque agerem; etsi

hoc & feci sæpe, & sæpius mihi facturus videor; ita de me mereris. In primis a te peto, quoniam confido me celeriter ad urbem venturum, ut te tibi videam, ut tuo consilio, gratia, dignitate, ope omnium rerum uti possim. Ad propositum revertar: festinationi meæ, brevitatiq[ue] litterarum ignosces. Reliqua ex Furnio cognosces.

CAESAR OPPIO CORNELIO S.

***G**AUDEO mehercule, vos significare litteris, quam valde probetis ea, quæ apud Corfinium sunt gesta. Consilio vestro utar libenter, & hoc libentius, quod mea sponte facere constitueram, ut quam lenissimum me præberem; & Pompejum darem operam, ut reconcillarem. Tentemus hoc modo, si possumus omnium voluntates recuperare, & diuturna victoria uti; quoniam reliqui crudelitate odium effigere non potuerant, neque victoriam diutius tenere, præter unum L. Sullam, quem imitaturus non sum. Hæc nova sit ratio vincendi; ut misericordia & liberalitate nos muniamus. Id quemadmodum fieri possit, nonnulla mihi in mentem veniunt, & multa reperiri possunt. De his rebus, rogo vos, ut cogitationem suscipiatis.

Cn. Magium, Pompeji præfectum, apprehendi. scilicet meo instituto usus sum, & eum statim missum feci. Jam duo præfecti fabrûm Pompeji in meam potestatem venerunt, & a me missi sunt. Si volent grati esse, debebunt Pompejum hortari, ut malit mihi esse amicus, quam his, qui & illi & mihi semper fuerunt inimicissimi; quorum artificii effectum est, ut respublica in hunc statum perveniret.

BALBUS CICERONI IMP. S.

*SI vales, bene est. Posteaquam litteras communes cum Oppio ad te dedi, ab Cæsare epistolam accepi, cujus exemplum tibi misi; ex quibus perspicere poteris, quam cupiat concordiam, & Pompejum reconciliare, & quam remotus sit ab omni crudelitate: quod eum sentire, ut debeo, valde gaudeo. De te & tua fide & pietate idem mehercule, mi Cicero, sentio, quod tu; non posse tuam famam & officium sustinere, ut contra eum arma feras, a quo tantum beneficium te accepisse prædices. Cæsarem hoc idem probaturum, exploratum, pro singulari ejus humanitate, habeo; eique cumulatissime satisfacturum te certo scio, cum nullam partem

belli contra eum suscipias, neque socius ejus adversariis fueris. Atque hoc non solum in te, tali & tanto viro, satis habebit, sed etiam mihi ipse sua concessit voluntate, ne in iis castris essem, quæ contra Lentulum aut Pompejum futura essent; quorum beneficia maxima haberem: sibi que satis esse dixit, si rogatus urbana officia sibi præstitissem; quæ etiam illis, si vellent, præstare possem. Itaque nunc Romæ omnia negotia Lentuli procuro, sustineo; meumque officium, fidem, pietatem his præsto. Sed mehercule rursus jam abjectam compositionis spem non desperatissimam esse puto; quoniam Cæsar est ea mente, qua optare debemus. Hac re mihi placet, si tibi videtur, te ad eum scribere, & ab eo præsidium petere, ut petisti a Pompejo, me quidem approbante, temporibus Milonianis. Præstabo, (si Cæsarem bene novi,) eum prius tuæ dignitatis, quam suæ utilitatis rationem habiturum. Hæc quam prudenter tibi scribam, nescio: sed illud certe scio, me ab singulari amore ac benevolentia, quæcumque scribo, tibi scribere: quod te (ita, incolumi Cæsare, moriar) tanti facio, ut paucos æque ac te caros habeam. De hac re cum aliquid constitueris, velim

mihî scribas. Nam non mediocriter laboro, ut utrique, ut vis, tuam benevolentiam præstare possis: quam mehercule te præstaturum confido. Fac valeas.

BALBUS ET OPPIVS S. D.
M. CICERONI.

***N**EDVM hominum humillimum, ut nos sumus, sed etiam amplissimorum virorum consilia ex eventu, non ex voluntate, a plerisque probari solent: tamen freti tua humanitate, quod verissimum nobis videbitur, de eo, quod ad nos scripsisti, tibi consilium dabimus; quod si non fuerit prudens, at certe ab optima fide & optimo animo proficietur. Nos, nisi, quod nostro iudicio Cæsarem facere oportere existimamus, ut simul Romam venerit, agat de reconciliatione gratiæ suæ & Pompeji, id eum facturum, ex ipso cognovissemus, te hortari desineremus, ut velles iis rebus interesse, quo facilius & majore cum dignitate per te, qui utrique es conjunctus, res tota confieret; aut, si ex contrario putaremus Cæsarem id non facturum, & eum velle cum Pompejo bellum gerere sciremus; nunquam tibi suaderemus, contra hominem, optime de te meritum, arma ferres; sicuti te sezi-

per oravimus, ne contra Cæsarem pugnares. sed cum etiamnum, quid facturus Cæsar sit, magis opinari, quam scire possimus; non possumus, nisi hoc, non videri eam tuam esse dignitatem, neque fidem omnibus cognitam, ut contra alterutrum, cum utrique sis maxime necessarius, arma feras: & hoc non dubitamus, quin Cæsar pro sua humanitate maxime sit probaturus. Nos tamen (si tibi videbitur) ad Cæsarem scribemus, ut nos certiores faciat, quid hac re acturus sit: a quo si erit nobis rescriptum, statim, quæ sentiemus, ad te scribemus; & tibi fidem faciemus, nos ea suadere, quæ nobis videntur tuæ dignitati, non Cæsaris rationi, esse utilissima: & hoc Cæsarem, pro sua indulgentia in nos, probaturum putamus.

CICERO ATTICO S.

7. **S**CRIPSERAM ad te epistolam, quam darem IV Id. sed eo ipso die is, cui dare voveram, non est profectus. Venit autem eo ipso die ille celeripes, quem Salvius dixerat: attulit uberrimas tuas litteras, quæ mihi quiddam quasi animulæ restillarunt. Recreatum enim me non queo dicere. sed plane τὸ συνέχον effecisti. Ego enim non jam id ago,

72 EPIST. AD ATTICVM

mihi crede, ut prosperos exitus consequar. Sic enim video, nec duobus his vivis, nec hoc uno, nos unquam rempublicam habituros. Ita neque de otio nostro spero jam, nec ullam acerbitatem recuso. Unum illud extimescebam, ne quid turpiter facerem, vel, dicam, jam effecissem. Sic ergo habeto, salutare te mihi litteras misisse; neque solum has longiores, quibus nihil potest esse explicatius, nihil perfectius; sed etiam illas breviores, in quibus hoc mihi jucundissimum fuit, consilium factumque nostrum a Sexto probari: pergratumque mihi tu fecisti, a quo diligere me, & quid rectum sit, intelligi, scio. Longior vero tua epistola non me solum, sed meos omnes ægritudine levavit. Itaque utar tuo consilio, & ero in Formiano; ut aut ad urbem ἀπάντησις mea animadvertatur; aut, si nec hic nec illic eum videro, devitatum se a me putet. Quod autem suades, ut ab eo petam, ut mihi concedat, ut idem tribuam Pompejo, quod ipsi tribuerim; id me jam pridem agere intelliges ex litteris Balbi & Oppii, quarum exempla tibi misi. Misi etiam Cæsaris ad eos, sana mente scriptas, quo modo in tanta insania. Sin mihi Cæsar hoc non concedat; video tibi placere illud, me πολίτευμα

de pace suscipere: in quo non extimesco periculum. Cum enim tot impendeant, cur non honestissimo depacisci velim? sed vereor, ne Pompejo quid oneris imponam;

Μή μοι γοργεῖην κεφαλὴν δεινοῦ πελώρου
 intorqueat. Mirandum enim in modum Cnæus noster Sullani regni similitudinem concupivit. Εἰδώς σοι λέγω. Nihil ille unquam minus obscure tulit. Cum hocne igitur, inquires, esse vis? beneficium sequor, mihi crede, non causam, ut in Milone, ut in... sed hæctenus. Causa igitur non bona est? Immo optima: sed agetur (memento) foedissime. Primum consilium est, suffocare urbem & Italiam fame; deinde, agros vastare, urere, pecuniis locupletum non abstinere. Sed, cum eadem metuam ab hac parte; si illinc beneficium non sit, rectius putem quidvis domi perpeti. Sed ita meruisse illum de me puto, ut ἀχαριστίας crimen subire non audeam. Quamquam a te ejus quoque rei justa defensio est explicata. De triumpho tibi assentior: quem quidem totum facile & libenter abjecero. egregie probo fore, ut, dum agamus, ὁ πλεῖς ὠραῖος obrepit: si modo, inquis, satis ille erit firmus. est firmior etiam quam putabamus. de isto licet bene speres. promitto tibi

bi, si valebit, tegulam illum in Italia nullam relicturum. tene igitur socio? contra mehercule meum iudicium, & contra omnium antiquorum auctoritatem; nec tam ut illa adjuvem, quam ut hæc ne videam, cupio discedere. Noli enim putare tolerabiles horum insanias, nec uniusmodi fore. Etsi quid te horum fugit? legibus, iudiciis, senatu sublato, libidines, audacias, sumtus, egestates tot egentissimorum hominum, nec privatas posse res, nec rempublicam sustinere. Abeamus igitur inde qualibet navigatione; etsi id quidem, ut tibi videbitur: sed certe abeamus. Sciemus enim, id quod expectas, quid Brundisii actum sit. Bonis viris quod ais probari, quæ adhuc fecerimus, sciri que, ab iis nos non profectos, valde gaudeo; si est nunc ullus gaudendi locus. De Lentulo investigabo diligentius; id mandavi Philotimo, homini forti ac nimium optimati. Extremum est, ut tibi argumentum ad scribendum fortasse jam desit; (nec enim alia de re nunc ulla scribi potest; & de hac quid jam amplius inveniri potest?) sed quoniam & ingenium suppeditat, (dico mehercule, ut sentio,) & amor, quo & meum ingenium incitatur; perge, ut facis, & scribe,

quantum potes. In Epirum quod me non invitās, comitem non molestum, subirascor; sed vale. Nam, ut tibi ambulandum, un-
gendum, sic mihi dormiendum. Etenim lit-
teræ tuæ mihi somnum attulerunt.

CICERO ATTICO S.

8. **C**OE^NANTIBVS pridie Idus nobis, ac noctu quidem, Statius a te epistolam brevem attulit. De L. Torquato quod quæris, non modo Lucius, sed etiam Aulus profectus est; alter multos dies. De Reatinorum corona quod scribis, moleste fero in agro Sabino semen-
tem fieri proscriptionis. Senatores multos esse Romæ, nos quoque audieramus. Ec-
quid potes dicere, cur exierint? In his locis opinio est, conjectura magis, quam nuntio, aut litteris, Cæsarem Formis a. d. XI Kal. April. fore. Hic ego vellem habere Homeri illam Minervam simulatam Mentori, cui di-
cerem:

Μέντορ πῶς τ' ἄρ' ἴω, πῶς τ' ἄρ' προσπύξομαι
αὐτόν;

nullam rem unquam difficiliorem cogitavi. sed cogito tamen; nec ero, ut in malis, im-
paratus. Sed cura, ut valeas. Puto enim, diem tuum heri fuisse.

CICERO ATTICO S.

9. **T**RES epistolas tuas accepi postidie Idus. Erant autem IV, III, pridie Idus datæ. Igitur antiquissimæ cuique primum respondebo. Assentio tibi, ut in Formiano potissimum commorer: etiam de supero mari; palpaboque, ut antea ad te scripsi, ecquonam modo possim, voluntate ejus, nullam reipublicæ partem attingere. Quod laudas, quia oblivisci me scripsi ante facta & delicta nostri amici; ego vero ita facio. Quin ea ipsa, quæ a te commemorantur, secus ab eo in me ipsum facta esse, non memini: tanto plus apud me valere beneficii gratiam, quam injuriæ dolorem, volo. Faciamus igitur, ut censes, colligamusque nos. σοφιστῶν enim, simul ut rus decurro, atque in decursu Ἰεσσιῶν meas commentari non desino. sed sunt quædam earum perdifficiles ad judicandum. De optimatibus, sit sane ita, ut vis: sed nosti illud, Διονύσιος ἐν Κορίνθῳ. Titinii filius apud Cæsarem est. Quod autem quasi vereri videris, ne mihi tua consilia displiceant; me vero nihil delectat aliud, nisi consilium & litteræ tuæ. Quare fac, ut ostendis, ne destiteris ad me, quidquid tibi in

mentem venerit, scribere. mihi nihil potest esse gratius. Venio ad alteram nunc epistolam. Recte non credis de numero militum. ipso dimidio plus scripsit Clodia. falsum etiam de corruptis navibus. Quod consules laudas; ego quoque animum laudo, sed consilium reprehendo. Dispersa enim illorum actio de pace sublata est; quam quidem ego meditabar. Itaque postea Demetrii librum de concordia tibi remisit, & Philotimo dedi. Nec vero dubito, quin exitiosum bellum impendeat, cujus initium ducetur a fame. Et me tamen doleo non interesse huic bello; in quo tanta vis sceleris futura est, ut, cum parentes non alere nefariam sit, nostri principes antiquissimam & sanctissimam parentem, patriam, fame necandam putent. Atque hoc non opinione timeo, sed interfui sermonibus. Omnis hæc classis Alexandria, Colchis, Tyro, Sidone, Arado, Cypro, Pamphylia, Lycia, Rhodo, Chio, Byzantio, Lesbo, Smyrna, Mileto, Coe, ad intercludendos commeatus Italiæ, & ad occupandas frumentarias provincias comparatur. At quam veniet iratus! & iis quidem maxime, qui eam maxime salvam volebant, quasi relictus ab iis, quos reliquit. Itaque mihi dubitanti,

quid me facere par sit, permagnum pondus affert benevolentia erga illum; qua demta perire melius esset in patria, quam patriam servando evertere. De Septentrione, plane ita est. metuo, ne vexetur Epirus. sed quem tu locum Græciæ non direptum iri putas? prædicat enim palam, & militibus ostendit, se largitione ipsa superiorem, quam hunc fore. Illud me præclare admones, cum illum videro, ne nimis indulgenter, & ut cum gravitate potius loquar. plane sic faciendum. Arpinum, cum eum convenero, cogito, ne forte, aut absim, cum veniet, aut cursem huc illuc via deterrima. Bibulum, ut scribis, audio venisse, & redisse pridie Idus. Philotimum, ut ais epistola tertia, expectabas. At ille Idib. a me profectus est. Eo serius ad tuam illam epistolam, cui ego statim rescripseram, redditæ sunt meæ litteræ. De Domitio, ut scribis, ita opinor esse, ut & in Cosano sit, & consilium ejus ignoretur. Iste omnium turpissimus & sordidissimus, qui consularia comitia a prætore ait haberi posse, est ille quidem, qui semper in republica fuit. Itaque nimirum hoc illud est, quod Cæsar scribit in ea epistola, cujus exemplum ad te misi, se velle uti *consilio meo*: age, esto hoc

commune: *gratia*; ineptum id quidem; sed, puto, hoc simulat ad quasdam senatorum sententias: *dignitate*; fortasse sententiæ consularis. Illud extremum est, *ope omnium rerum*. Id ego suspicari cœpi tum ex tuis literis, aut hoc ipsum esse, aut non multo secus. Nam permagni ejus interest, rem ad interregnum non venire. Id assequitur, si per prætorem consules creantur. Nos autem in libris habemus, non modo consules a prætore, sed ne prætores quidem creari jus esse, idque factum esse nunquam: consules, eo non esse jus, quod majus imperium a minore rogari non sit jus; prætores autem, cum ita rogentur, ut collegæ consulum sint, quorum est majus imperium. Aberit non longe, quin hoc a me decerni velit, neque sit contentus Galba, Scævola, Cassio, Antonio.

Τότε μοι χάνοι εὐρεῖα χιδίων.

Sed quanta tempestas impendat, vides. Qui transierint senatores, scribam ad te, cum certum habebo. De re frumentaria recte intelligis; quæ nullo modo administrari sine vectigalibus potest: nec sine causa & eos, qui circum illum sunt, omnia postulantes, & bellum nefarium times. Trebatium nostrum, etsi, ut scribis, nihil bene sperat, tamen vi-

dere sane velim; quem fac hortaris, ut prosperet. Opportune enim ad me ante adventum Cæsaris venerit. De Lanuino, statim, ut audiui Phameam mortuum, optavi, si modo esset futura respublica, ut id aliquis emerret meorum; neque tamen de te, qui maxime meus, cogitavi. Sciebam enim te quoto anno, & quantum in solo, solere quærere; neque solum Romæ, sed etiam Delituum digamma videram. Verumtamen^o ego illud, quamquam est bellum, minoris æstimo, quam æstimabatur Marcellino consule, cum ego istos hortulos propter domum, Antii quam tum habebam, jucundiores mihi fore putabam, & minore impensa, quam si Tusculanum refecissem. volui H-S. D. egi per prædem, ille daret, Antii cum haberet venale: noluit. sed nunc omnia ista jacere puto propter nummorum caritatem. Mihi quidem erit aptissimum, vel nobis potius, si tu emeris. sed ejus dementias cave contemnas. valde est venustum. quamquam mihi ista omnia jam addicta vastitati videntur. Respondi epistolis tribus: sed exspecto alias. Nam me adhuc tuæ litteræ sustentarunt. Data Liberalibus.

CICERO

CICERO ATTICO S.

10. **N**ihil habebam, quod scriberem. neque enim novi quidquam audieram, & ad tuas omnes rescripseram pridie. Sed cum me ægritudo non solum somno privaret, verum ne vigilare quidem sine summo dolore pateretur, tecum ut quasi loquerer, in quo uno acquiesco, hoc nescio quid, nullo argumento proposito, scribere institui. Amens mihi fuisse videor a principio, & me una hæeres torquet, quod non, omnibus in rebus labentem, vel potius ruentem Pompejum tanquam unus manipularis secutus sim. Vidi hominem XIV Kal. Febr. plenum formidinis. Illo ipso die sensi, quid ageret. nunquam mihi postea placuit; nec unquam aliud in alio peccare destitit. Nihil interim ad me scribere, nihil nisi fugam cogitare. Quid quæris? sicut ἐν τοῖς ἐρωτημοῖς alienant immundæ, insulsæ, indecoræ; sic me illius fugæ, negligentiaque deformitas avertit ab amore. Nihil enim dignum faciebat, quare ejus fugæ comitem me adjungerem. nunc emergit amor; nunc desiderium ferre non possum; nunc mihi nihil libri, nihil litteræ, nihil doctrina prodest: ita dies & noctes,

Epist. T. IV.

F

tanquam avis illa, mare prospecto; evolare cupio. Do, do pœnas temeritatis meæ: etsi quæ fuit illa temeritas? quid feci non consideratissime? si enim nihil præter fugam quæreretur, fugissem libentissime: sed genus belli crudelissimi & maximi, quod nondum vident homines, quale futurum fit, perhorruui. Quæ minæ municipiis? quæ nominatim viris bonis? quæ denique omnibus, qui remansissent? quam crebro illud, *Sulla potuit, ego non potero?* Mihi autem hæserunt illa: male Tarquinius, qui Porſenam, qui Octavium Mamilium contra patriam; impie Coriolanus, qui auxilium petiit a Volſcis; recte Themistocles, qui mori maluit; nefarius Hippas, Pisistrati filius, qui in Marathoniam pugna cecidit, arma contra patriam ferens. At Sulla, at Marius, at Cinna recte, immo jure fortasse. sed quid eorum victoria crudelius? quid funestius? Hujus belli genus fugi, & eo magis, quod crudeliora etiam cogitari & parari videbam. Me, quem nonnulli conservatorem istius urbis, quem parentem esse dixerunt, Getarum, & Armeniorum, & Colchorum copias ad eam adducere? me meis civibus famem, vastitatem inferre Italix? Hunc primum mortalem esse,

deinde etiam multis modis posse extingui cogitabam; urbem autem, & populum nostrum servandum ad immortalitatem, quantum in nobis esset, putabam; & tamen spes quædam me obtentabat, fore, ut aliquid conveniret potius, quam aut hic tantum sceleris, aut ille tantum flagitii admitteret. Alia res nunc tota est, *quæ* mens mea. Sol, ut est in tua quadam epistola, excidisse mihi *o* mundo videtur. Ut ægroto, dum anima est, spes esse dicitur; sic ego, quoad Pompejus in Italia fuit, sperare non destiti. Hæc, hæc me fefellerunt; &, ut verum loquar, ætas jam a diuturnis laboribus devexa ad otium, domesticarum me rerum delectatione molliit. Nunc, si vel periculo experiendum erit, experiar certe, ut hinc avolem. Ante oportuit fortasse. sed ea, quæ scripsi, me tardarunt, & auctoritas maxime tua. Nam cum ad hunc locum venissem, evolvi volumen epistolarum tuarum, quod ego sub signo habeo, servoque diligentissime. Erat igitur in ea, quam x Kal. Febr. dederas, hoc modo: *Sed videamus, & Cnaeus quid agat, & illius rationes quorsum fluant. Quodsi iste Italiam relinquet; faciet omnino male, &, ut ego existimo, ἀλογίστως: sed tum demum consilia nos-*

tra commutanda erunt. Hoc scribis post diem quartam, quam ab urbe discessimus. deinde VIII Kal. Febr. tantummodo Cnaeus noster, ne, ut urbem ἀλογίως reliquit, sic Italiam relinquat. Eodem die das alteras, quibus mihi consulenti planissime respondes. est enim sic: Sed venio ad consultationem tuam. si Cnaeus Italia cedit, in urbem redeundum puto: quae enim finis peregrinationis? Hoc mihi plane hæsit: & nunc ita video, infinitum bellum junctum miserrima fuga; quam tu peregrinationem ὑποκορίζη. Sequitur χρησμὸς VI Kalend. Febr. Ego, si Pompejus manet in Italia, nec res ad pacem venit, longius bellum puto fore; sin Italiam reliquit, ad posterum bellum ἀσπουδον strui existimo. Hujus igitur belli ego particeps & socius & adiutor esse cogor; quod & ἀσπουδον est, & cum civibus. Deinde VII Idus Februar. cum jam plura audires de Pompeji consilio, concludis epistolam quendam hoc modo: Ego quidem tibi non sim auctor, si Pompejus Italiam reliquit, te quoque profugere. Summo enim periculo facies, nec reipublicae prodēris; cui quidem posterius poteris prodesse, si manseris. Quem Φιλόπατριν ac πολιτικὸν, hominis prudentis & amici, tali admonitu, non move-

ret auctoritas? Deinceps **III** Idus Februar.
 iterum mihi respondes consulenti sic: *Quod
 quaeris a me, fugamne fidam, an moram
 deferendam utiliorem putem; ego vero in prae-
 sentia subitum discessum, & praecipitem pro-
 fectionem, cum tibi, tum ipsi Cnaeo inutilem
 & periculosam puto; & satius esse existimo,
 vos dispertitos, & in speculis esse. sed medius
 fidius turpe nobis puto esse, de fuga cogitare.*
 Hoc turpe Cnaeus noster biennio ante cogita-
 vit: ita Sullaturit animus ejus, & proscri-
 pturit diu. Inde, ut opinor, cum tu ad me
 quaedam γενικώτερον scripisses, & ego mihi
 a te quaedam significari putassem, ut Italia
 cederem: detestaris hoc diligenter **XI** Kal.
 Mart. Ego vero nulla epistola significavi, si
 Cnaeus Italia cederet, ut tu una cederes: aut,
 si significavi, non dico, fui inconstans, sed de-
 mens. In eadem epistola alio loco, *Nihil re-
 linquitur, nisi fuga: cui te socium neutiquam
 puto esse oportere, nec unquam putavi.* To-
 tam autem hanc deliberationem evolvis ac-
 curatius in litteris **VIII** Kalend. Mart. datis.
 Si **M. Lepidus** & **L. Volcatius** remanent, ma-
 nendum puto, ita ut, si salvus sit Pompejus,
 & constiterit alicubi, hanc veniam relinquant,
 & te in certamine vinci cum illo facilius pa-

*tiaris, quam cum hoc in ea, quas perspicitur
 futura, colluvie regnare. Multa disputas
 huic sententiæ convenientia. inde ad extre-
 mum: Quid si, inquis, Lepidus & Volcatius
 discedunt? plane ἀπορῶ. Quod evenerit igitur,
 & quod egeris, id σερατέον putabo. Si
 tum dubitaras, nunc certe non dubitas, istis
 manentibus. Deinde in ipsa fuga v Kalend.
 Mart. Interea non dubito, quin in Formiano
 mansurus sis. Commodissime enim τὸ μέλλον
 ibi παραδοθήσεις. Ad Kalend. Mart. cum ille
 quintum jam diem Brundisii esset: Tum po-
 terimus deliberare, non scilicet integra re,
 sed certe minus infracta, quam si una proje-
 ceris te. Deinde iv Nonas Mart. ὑπὸ τὴν
 λήψιν cum breviter scriberes, tamen ponis
 hoc: Cras scribam plura, & ad omnia: hoc
 tamen dicam, non poenitere me consilii de tua
 mansione; &, quamquam magna sollicitudine,
 tamen, quia minus mali puto esse, quam in
 illa profectioe, maneo in sententia, & gau-
 deo te mansisse. Cum vero jam angerer, &
 timerem, ne quid a me dedecoris esset ad-
 missum, iii Nonas Mart. Tamen, te non esse
 una cum Pompejo, non fero moleste. Postea
 si opus fuerit, non erit difficile; & illi, quo-
 quo tempore fiet, erit ἀσμένισον. sed hoc ita*

dico, si hic, qua ratione initium fecit, eadem cetera aget, sincere, temperate, prudenter; valde videro, & consideratius utilitati nostrae consulero. VII Idus Mart. scribis Peduceo quoque nostro probari, quod quierim, cujus auctoritas multum apud me valet. His ego tuis scriptis me consolor, ut nihil a me adhuc delictum putem. Tu modo auctoritatem tuam defendito; adversus me, nihil opus est: sed consciis egeo aliis. Ego, si nihil peccavi, reliqua tuebor. Ad ea tute hortare, & me omnino tua cogitatione adjuva. Hic nihildum de reditu Cæsaris audiebatur. Ego his litteris hoc tamen profeci; perlegi omnes tuas, & in eo acquievi.

CICERO ATTICO S.

II. **L**ENTVLVM nostrum scis Puteolis esse; quod cum e viatore quodam esset auditum, qui se diceret eum in Appia, cum is paulum lecticam aperuisset, cognosse; etsi vix verisimile, nisi tamen Puteolos pueros, qui peruestigarent, & ad eum litteras. Inventus est vix in hortis suis se occultans, litterasque mihi remisit, mirifice gratias agens Cæsari; de suo autem consilio C. Cæcio mandata ad me dedisse. Eum ego hodie expectabam, id

est, XIII Kal. April. Venit etiam ad me Matius Quinquatribus, homo mehercule, ut mihi visus est, temperatus & prudens; existimatus quidem est semper auctor otii. Quam ille hæc non probare mihi quidem visus est! quam illam *νεουλου*, ut tu appellas, timere? huic ego in multo sermone epistolam ad me Cæsaris ostendi, eam, cujus exemplum ad te antea misi; rogavique, ut interpretaretur, quid esset, quod ille scriberet, *consilio meo* se uti velle, *gratia, dignitate, ope rerum omnium*. Respondit, se non dubitare, quin & opem & gratiam meam ille ad pacificationem quæreret. Utinam aliquod in hac miseria reipublicæ *πολιτικόν* opus efficere & navare mihi liceat! Matius quidem & illum in ea sententia esse confidebat, & se auctorem fore pollicebatur. Pridie autem apud me Crassipes fuerat, qui se pridie Nonas Mart. Brundisio profectum, atque ibi Pompejum reliquisse dicebat; quod etiam, qui VIII Idus illinc profecti erant, nuntiabant; illa vero omnes, in quibus etiam Crassipes, (qua prudentia, potis attendere) sermones minaces, inimicos optimatum, municipiorum hostes, meras proscriptiones, meros Sullas: quæ Luccejum loqui? quæ totam Græciam? quæ

vero Theophanem? & tamen omnis spes salutis in illis est; & ego excubo animo, nec partem ullam capio quietis; &, ut has pestes effugiam, cum dissimillimis nostri esse cupio. Quid enim tu illic Scipionem, quid Faustum, quid Libonem prætermitturum sceleris putas? quorum creditores convenire dicuntur. Quid eos autem, cum vicerint, in cives effecturos? quam vero *μακροψυχίαν* Cnæi nostri esse? nuntiant Aegyptum, & Arabiam *σὺδαιμόνα*, & *Μεσοποταμίαν* cogitare, Hispaniam abjecisse. Monstra narrant; quæ falsa esse possunt. sed certe & hæc perdita sunt, & illa non salutaria. Tuas litteras jam desidero. Post fugam nostram nunquam jam nostrum earum intervallum fuit. Misi ad te exemplum litterarum mearum ad Cæsarem; quibus me aliquid profecturum puto.

CICERO IMP. S. D. CAESARI IMP.

***U**T legi tuas litteras, quas a Furnio nostro acceperam, quibus mecum agebas, ut ad urbem essem; te telle uti consilio & dignitate mea, minus sum admiratus: de gratia & de ope quid significares, mecum ipse quærebam: spe tamen deducebar ad eam cogitationem, ut te pro tua admirabili ac singulari

sapientia de otio, de pace, de concordia civium agi velle arbitrarer; & ad eam rationem existimabam satis aptam esse & naturam, & personam meam. Quod si ita est; & si qua de Pompejo nostro tuendo, & tibi ac reipublicæ reconciliando cura te attingit; magis idoneum, quam ego sum, ad eam causam profecto reperies neminem: qui & illi semper, & senatui, cum primum potui, pacis auctor fui; nec, sumtis armis, belli ullam partem attigi; judicavique, eo bello te violari, contra cuius honorem, populi Romani beneficio concessum, inimici atque invidi niterentur. Sed ut eo tempore non modo ipse fautor dignitatis tuæ fui, verum etiam ceteris auctor ad te adjuvandum; sic me nunc Pompeji dignitas vehementer movet. Aliquot enim sunt anni, cum vos duo delegi, quos præcipue colerem, & quibus essem, sicut sum, amicissimus. Quamobrem a te peto, vel potius omnibus precibus oro & obtestor, ut in tuis maximis curis aliquid imperitias temporis huic quoque cogitationi, ut tuo beneficio bonus vir, gratus, pius denique esse, in maximi beneficii memoria possim. Quæ si tantum ad me ipsum pertinerent, sperarem me a te tamen impetraturum: sed,

ut arbitror, & ad tuam fidem, & ad rempublicam pertinet, me e paucis, & ad utriusque vestrum, & ad civium concordiam, per te, quam accommodatissimum conservari. Ego, cum antea tibi de Lentulo gratias egissem, cum ei salutem, qui mihi fuerat, fuisses; tamen lectis ejus litteris, quas ad me gratissimo animo de tua liberalitate beneficioque misit, eandem me salutem a te accepisse putavi, quam ille; in quem si me intelligis esse gratum, cura, obsecro, ut etiam in Pompejum esse possim.

CICERO ATTICO S.

12. **L**EGEBAM tuas litteras XIII Kalend. cum mihi epistola affertur a Lepta, circumvallatum esse Pompejum, ratibus etiam exitus portus teneri. Non medius fidius præ lacrymis possum reliqua nec cogitare, nec scribere. Misi ad te exemplum. Miseros nos! cur non omnes fatum illius una exsecuti sumus? Ecce autem a Matio & Trebatio eadem: quibus Minturnis obvii Cæsaris tabellarii. Torqueor infelix, ut jam illum Mucianum exitum exoptem. At quam honesta, at quam expedita tua consilia, quam evigilata tuis cogitationibus, quam itineris, quam na-

vigationis, quam congressus, sermonisque
 cum Cæsare! omnia tum honesta, tum cau-
 ta. In Epirum vero invitatio quam suavis,
 quam liberalis, quam fraterna! De Dionysio
 sum admiratus; qui apud me honoratior fuit,
 quam apud Scipionem Panætius: a quo im-
 purissime hæc nostra fortuna despecta est.
 Odi hominem, & odero: utinam ulcisci pos-
 sem! sed illum ulciscantur mores sui. Tu,
 quæso, nunc vel maxime, quid agendum
 nobis sit, cogita. Populi Romani exercitus
 Cn. Pompejum circumfidet; fossa & valle
 septum tenet; fuga prohibet; nos vivimus,
 & stat urbs ista? Prætores jus dicunt? Ae-
 diles ludos parant? viri boni usuras perscri-
 bunt? ego ipse sedeo? Coner illuc ire, ut
 insanus? implorare fidem municipiorum? bo-
 ni non sequentur; leves iridebunt; rerum
 novarum cupidi, victores præsertim & arma-
 ti, vim & manus afferent. Quid censes igitur?
 ecquidnam est tui consilii ad finem hu-
 jus miserrimæ vitæ? nunc doleo, nunc tor-
 queor, cum quibusdam aut sapiens videor,
 quod una non ierim, aut felix fuisse. Mihi
 contra. nunquam enim illius victoriæ socius
 esse volui; calamitatis malleum fuisse. Quid
 ego nunc tuas litteras, quid tuam pruden-

tiam, aut benevolentiam implorem? actum est. Nulla re jam possum juvari, qui, ne quod optem quidem, jam habeo, nisi ut aliqua inimici misericordia liberemur. *ὅτι ἐστ' ἔτυμος λόγος*, ut opinor, ille de ratibus. Quid enim est, quod Dolabella his litteris, quas III Idus Mart. a Brundisio dedit, hanc *εὐημερίαν* quasi Cæsaris scriberet, Pompejum in fuga esse? eumque primo vento navigaturum? quod valde discrepat ab iis epistolis, quarum exempla antea ad te misi. Hic quidem mera scelera loquuntur. sed non erat nec recentior auctor, nec hujus rei quidem melior Dolabella.

CICERO ATTICO S.

13. **T**VAS XI Kalend. accepi litteras, quibus omnia consilia differs in id tempus, cum scierimus, quid actum sit. Et certe ita est: nec interim potest quidquam non modo statui, sed ne cogitari quidem. quamquam hæc mihi litteræ Dolabellæ jubent ad pristinas cogitationes reverti. fuit enim pridie Quinquatrus egregia tempestas, qua ego illum usum puto. *Συνοργωγή* consiliorum tuorum non est a me collecta ad querelam, sed magis ad consolationem meam. Nec enim me tam hæc mala

angebant, quam suspicio culpæ ac temeritatis meæ: eam nullam puto esse, quoniam cum consiliis tuis mea facta & consilia consentiunt. Quod mea prædicatione factum esse scribis magis, quam illius merito, ut tantum ei debere viderer; est ita. Ego illa extuli semper, & eo quidem magis, ne quid ille superiorum meminisse me putaret: quæ si maxime meminissem; tamen illius temporis similitudinem jam sequi deberem. Nihil me adjuvit, cum posset; & postea fuit amicus, etiam valde: ecquam ob causam, plane nescio. Ergo ego quoque illi. Quin etiam illud par in utroque nostrum, quod ab eisdem intellecti sumus. Sed utinam tantum ego ei prodesse potuissem, quantum mihi ille potuit! mihi tamen, quod fecit, gratissimum: nec ego nunc, eum juvare qua re possim, scio: nec, si possem, cum tam pestiferum bellum pararet, adjuvandum putarem. Tantum offendere animum ejus hic manens nolo. Nec mehercule ista videre, quæ tu potes jam animo providere, nec interesse istis malis possem. Sed eo tardior ad discedendum fui, quod difficile est de discessu voluntario, sine ulla spe reditus cogitare. Nam ego hunc ita paratum video peditatu, equitatu, classibus, auxiliis

Gallorum, quos Matius *ἐλάπιζεν*, ut puto; sed certe dicebat, peditum *κοισο*, equitum sex polliceri sumtu suo annos decem. Sed fit hoc *λάπισμα*. Magnas habet certe copias: & habebit non ut ille, vectigal, sed civium bona. Adde confidentiam hominis; adde imbecillitatem bonorum virorum; qui quidem, quod illum sibi merito iratum putant, odierunt, ut tu scribis, ludum. Ac vellem, scribis, quisnam hic significasset. Sed & iste, quia plus ostenderat, quam fecit, [amatur,] & vulgo illum qui amarunt, non amant. Municipia vero, & rustici Romani illum metuunt, hunc adhuc diligunt. Quare ita paratus est, ut, etiam si vincere non possit, quo modo tamen vinci ipse possit, non videam. Ego autem non tam *γοητείαν* hujus timeo, quam *πειθανάγκην*. *αἱ γὰρ τῶν τυράννων δεήσεις*, inquit Πλάτων, *οἷσθ' ὅτι μεμιγμένα ἀνάγκαις*. Illa *ἀλίμενα* video tibi non probari: quæ ne mihi quidem placebant: sed habebam in illis & occultationem, & *ὑπηρεσίαν* fidelem: quæ si mihi Brundisii suppeterent, malletem. Sed ibi occultatio nulla est. verum, ut scribis, cum scierimus. Viris bonis me non nimis excuso. Quas enim eos cœnas & facere & obire scripsit ad me Sextus? quam lautas, quam

tempestivas? sed sint quamvis boni, non sunt meliores, quam nos: moverent me, si essent fortiores. De Lanuino Phameæ erravi: Trojanum somniabam. Id ego volui D. sed pluris est. istud tamen cuperem emerem, si ullam spem fruendi viderem. Nos quæ monstra quotidie intelligamus, ex illo libello, qui in epistolam coniectus est. Lentulus noster Puteolis est ἀδημονῶν, ut Cæcius narrat. Quid agat? Διατροπήν Corfiniensem reformidat: Pompejo nunc putat satisfactum: beneficio Cæsaris movetur; sed tamen movetur magis perspecta re. Tene hæc posse ferre? Omnia misera: sed hoc nihil miserius: Pompejus N. Magium de pace misit; & tamen oppugnatur; quod ego non credebam: sed habeo a Balbo litteras, quarum ad te exemplum misi: lege quæso, & illud infimum caput ipsius Balbi optimi, cui Cnæus noster locum, ubi hortos ædificaret, dedit. quem cui nostrum non sæpe prætulit? Itaque miser torquetur. Sed, ne bis eadem legas, ad ipsam te epistolam rejicio. Spem autem pacis habeo nullam. Dolabella suis litteris, Idibus Mart. datis, merum bellum loquitur. Maneamus ergo in illa eadem sententia misera & desperata; quando hoc miserius esse nihil potest.

BALBUS

BALBUS CICERONI IMP. S.

*CAESAR nobis litteras perbreves misit, quarum exemplum subscripsi. Brevitate epistolæ scire poteris, eum valde esse distentum, qui tanta de re tam breviter scripserit. Si quid præterea novi fuerit, statim tibi scribam.

CAESAR OPPIO, CORNELIO S.

*ANTE diem VII Id. Mart. Brundisium „veni: ad murum castra posui. Pompejus „est Brundisii. Misit ad me N. Magium de „pace. Quæ visa sunt, respondi. Hoc vos statim scire volui. Cum in spem venero, de „compositione aliquid me conficere, statim „vos certiores faciam.”

Quomodo me nunc putas, mi Cicero, torqueri, postquam rursus in spem pacis veni, ne qua res eorum compositionem impediat? namque, quod absens facere possum, opto. Quod si una essem, aliquid fortasse proficere possem videri. Nunc expectatione crucior.

CICERO ATTICO S.

14. MISERAM ad te IX Kal. exemplam

Epist. T. IV.

G

epistolæ Balbi ad me, & Cæsaris ad eum; ecce tibi eodem die Capua litteras [accepi] ab Q. Pedio, Cæsarem ad se pridie Id. Mart. misisse hoc exemplo: *Pompejus se oppido tenet. Nos ad portam castra habemus. Conamur opus magnum, & multorum dierum, propter altitudinem maris. Sed tamen nihil est, quod potius faciamus. Ab utroque portus cornu moles jacimus, ut aut illum quamprimum trajicere, quod habet Brundisii copiarum, cogamus, aut exitu prohibeamus. Ubi est illa pax, de qua Balbus scripserat torqueri se? ecquid acerbius? ecquid crudelius? atque eum loqui quidam αὐτοτεχνῶς narrabat; Cn. Carbonis, M. Bruti se pœnas persequi, omniumque eorum, in quos Sulla crudelis hoc socio fuisset: nihil Curionem se duce facere, quod non hic Sulla duce fecisset: ad ambitionem, quibus exilii pœna superioribus legibus non fuisset, ab illo patriæ proditores de exilio reductos esse: queri de Milone per vim expulso: neminem tamen se violaturum, nisi qui arma. Hæc contra Bæbius quidam, a Curione III Id. profectus, homo non infans, sed quis, ulli non dicat. Plane nescio, quid agam. Illinc equidem Cnæum profectum puto.*

Quidquid est, biduo sciemus. A te nihil: ne Anteros quidem quid litterarum. Nec mirum. Quid enim est, quod scribamus? ego tamen nullum diem prætermitto. Scripta epistola, litteræ mihi ante lucem a Lepta Capua redditæ sunt Idib. Mart. Pompejum a Brundisio conscendisse, at Cæsarem ante diem VII Kal. April. Capuæ fore.

CICERO ATTICO S.

15. **C**UM dedissem ad te litteras, ut scires Cæsarem Capuæ VII Kalend. fore, allatæ mihi sunt litteræ, eum in Albano apud Curionem V Kalend. fore. Eum cum videro, Arpinum pergam. Si mihi veniam, quam peto, dederit, utar conditione: sin minus, impetrabo aliquid a me ipso. Ille, ut ad me scripsit, legiones singulas posuit Brundisii, Tarenti, Siponti. Claudere mihi videtur maritimos exitus; & tamen ipse Græciam spectare potius, quam Hispanias. Sed hæc longius absunt. Me nunc & congressus hujus stimulat (is vero adest) & primas ejus actiones horreo. Volet enim, credo, S. C. facere: volet augurum decretum: rapiemur, aut absentes vexabimur, vel ut consules roget prætor, vel dictatorem dicat: quorum neu-

trum jus est. Sed, si Sulla potuit efficere, ab interrege ut dictator diceretur, cur hic non possit? nihil expedio, nisi ut aut ab hoc, tanquam Q. Mucius, aut ab illo, tanquam L. Scipio. Cum tu hæc leges, ego illum fortasse convenero. Τέτλα, κύντερον. ne illud quidem nostrum proprium. erat enim spes propinqui reditus; erat hominum querela. Nunc exire cupimus; qua spe reditus, mihi quidem nunquam in mentem venit. Non modo autem nulla querela est municipali-um hominum, ac rusticorum, sed contra metuunt, ut crudelem, iratum. Nec tamen mihi quidquam est miserius, quam remansisse; nec optatius, quam evolare, non tam ad belli, quam ad fugæ societatem. Sed tu omnia consilia differebas in id tempus, cum sciremus, quæ Brundisii acta essent. Scimus nempe: hæremus nihilo minus. Vix enim spero mihi hunc veniam daturum: etsi multa affero justa ad impetrandum. Sed tibi omnem illius, meum-que sermonem, omnibus verbis expressum, statim mittam. Tu nunc omni amore enitere, ut nos cura tua & prudentia juves. Ita subito accurrit, ut ne T. Rebilum quidem, ut constitueram, possim videre. Omnia nobis imparatis agenda. Sed tamen

--- ἄλλα μὲν αὐτὸς, ut ait ille,

ἄλλα δὲ καὶ δαίμων ὑποθήσεται.

Quidquid egero, continuo scies. Mandata Cæsar
 faris ad consules & ad Pompejum, quæ ro-
 gas, nulla habeo; neque descripta attulit illa
 Mucius. E via mihi ad te ante, e quibus man-
 data puto intelligi posse. Philippus Neapoli
 est, Lentulus Puteolis. De Domitio, ut fa-
 cis, sciscitare, ubi sit, quid cogitet. Quod
 scribis, asperius me, quam mei patiantur mo-
 res, de Dionysio scripsisse; vide, quam sim
 antiquorum hominum. Te medius fidius hanc
 rem gravius putavi laturum esse, quam me.
 Nam præterquam quod te moveri arbitror
 oportere injuria, quæ mihi a quoquam facta
 sit; præterea te ipsum quodam modo hic vio-
 lavit, cum in me tam improbus fuit. Sed tu
 id quanti æstimes, tuum judicium est. Nec
 tamen in hoc tibi quidquam oneris impono.
 Ego autem illum male sanum semper putavi;
 nunc etiam impurum & sceleratum puto: nec
 tamen mihi inimiciorem, quam sibi. De Philar-
 gyro bene: causam certe habuisti & veram &
 bonam; relictum esse me potius, quam reliquis-
 se. Cum dedissem jam litteras a. d. VIII Kal.
 quos cum Matio & Trebatio miseram, pueri
 epistolam mihi attulerunt hoc exemplo:

MATIVS ET TREBATIVS CICERONI
IMP. S.

***C**V M Capua exissemus, in itinere audimus Pompejum Brundisio a. d. XVI Kalend. April. cum omnibus copiis, quas habuit, profectum esse: Cæsarem postero die in oppidum introisse; concionatum esse: inde Romam contendisse; velle ante Kalend. esse ad urbem, & paucos dies ibi commorari, deinde in Hispanias proficisci. Nobis non alienum visum est, quoniam de adventu Cæsaris pro certo habebamus, pueros ad te remittere, ut id tu quamprimum scires. Mandata tua nobis curæ sunt, eaque, ut tempus postularit, agemus. Trebatius Scævola facit, ut antecedit. Epistola conscripta, nuntiatum est nobis, Cæsarem a. d. VIII Kal. April. Beneventi mansurum, a. d. VII Capuæ, a. d. VI Sinuessæ. Hoc pro certo putamus.

CICERO ATTICO S.

16. **C**V M, quod scriberem ad te, nihil haberem; tamen, ne quem diem intermitterem, has dedi litteras. Ante diem VI Kal. Cæsarem Sinuessæ mansurum nuntiabant. Ab eo mihi litteræ redditæ sunt ante diem VII Kalend.

quibus jam *opes meas*, non, ut superioribus, *opem*, expectat. Cum ejus clementiam Corfiniensem illam per litteras collaudavissem, rescripsit hoc exemplo.

CAESAR IMP. CICERONI IMP. S. D.

*RECTE auguraris de me, (bene enim tibi cognitus sum) nihil a me abesse longius crudelitate. Atque ego cum ex ipsa re magnam capio voluptatem; tum, meum factum probari abs te, triumpho, gaudeo. Neque illud me movet, quod ii, qui a me dimissi sunt, discessisse dicuntur, ut mihi rursus bellum inferrent: nihil enim malo, quam & me mei similem esse, & illos sui. Tu velim mihi ad urbem praesto sis, ut tuis consiliis atque opibus, ut consuevi, in omnibus rebus utar. Dolabella tuo nihil scito mihi esse jucundius. Hanc adeo habebo gratiam illi; neque enim aliter facere poterit: tanta ejus humanitas, is sensus, ea in me est benevolentia.

CICERO ATTICO S.

17. TREBATIVM VI Kalend. quo die has litteras dedi, expectabam. Ex ejus nuntio Matiique litteris meditabor, quo modo cum

illo loquar. O tempus miserum! nec dubito, quin a me contendat, ad urbem veniam. fenatum enim Kal. velle se frequentem adesse, etiam Formiis proscribi iussit. Ergo ei negandum est? sed quid præcipio? statim ad te perscribam omnia. Ex illius sermone statutam, Arpinumne mihi eundum sit, an quo alio. Volo Ciceroni meo togam puram dare. istic puto. Tu, quæso, cogita, quid deinde. nam me hebetem molestiæ reddiderunt. A Curio, velim scire, ecquid ad te scriptum sit de Tirone. ad me enim ipse Tiro ita scripsit, ut verear, quid agat. qui autem veniunt inde, *κινδυνώδη* nuntiant. Sane in magnis curis etiam hæc me sollicitat. in hac enim fortuna perutilis ejus & opera & fidelitas esset.

CICERO ATTICO S.

18. **U**TRVMQVE ex tuo consilio. nam & oratio fuit ea nostra, ut bene potius ille de nobis existimaret, quam gratias ageret; & in eo mansimus, ne ad urbem. illa sefellerunt, facilem quod putaramus. Nihil vidi minus. Damnari se nostro iudicio; tardiores fore reliquos, si nos nos venerimus, dicere. Ego, dissimilem illorum esse causam. Cum multa; Veni igitur, & age de pace. Meone,

inquam, arbitrato? An tibi, inquit, ego præferibam? Sic, inquam, agam: Senatui non placere in Hispanias iri, nec exercitus in Græciam transportari; multaue, inquam, de Cnæo deplorabo. Tum ille, Ego vero ista dici nolo. Ita putabam, inquam: sed ego eo nolo adesse, quod aut sic mihi dicendum est, multaue quæ nullo modo possem filere, si adessem; aut non veniendum. Summa fuit, ut ille, quasi exitum quærens, ut deliberarem. Non fuit negandum. Ita discessimus. Credo igitur, hunc me non amare. At ego me amavi; quod mihi jam pridem usu non venit. Reliqua, o Dii! qui comitatus! quæ, ut tu soles dicere, *κενύλα*! in qua erat area scelerum. O rem perditam! o copias desperatas! Quid, quod Servii filius? quod Titinii? quot in his castris fuerunt, quibus Pompejus circumfideretur? sex legiones. Multum vigilat, audet: nullum video finem mali. Nunc certe promenda tibi sunt consilia. Hoc fuerat extremum. Illa tamen *κατακλεις* illius est odiosa, quam pæne præterii: *Si sibi consiliis nostris uti non liceret, usurum, quorum posset, ad omniaque esse descensurum.* Vidisti igitur virum, ut scripseras? ingemisti? certe. Cedo reliqua. Quid? continuo

ipse in Pedanum, ego Arpinum. Inde exspecto quidem λαλαγεῦσαν illam tuam. Tu (malum) inquires, actum ne agas. etiam illum ipsum, quem sequimur, multa fefellerunt. Sed ego tuas litteras exspecto. Nihil est enim jam, ut antea, *videamus, hoc quorsum evadat.* Extremum fuit de congressu nostro: quo quidem non dubito, quin istum offenderim. Eo maturius agendum est. Amabo te, epistolam, & πολιτικὴν. Valde tuas litteras nunc exspecto.

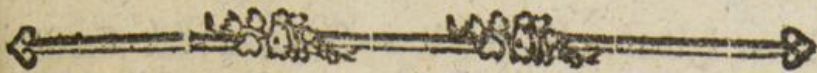
CICERO ATTICO S.

19. **E**GO meo Ciceroni, quoniam Roma caremus, Arpini potissimum togam puram dedi; idque municipibus nostris fuit gratum. et si omnes, & illos, & qua iter feci, mœstos afflictosque vidi: tam tristis, & tam atrox est ἀναδεώρησις hujus ingentis mali. Delectus habentur: in hiberna deducuntur. Ea, quæ, etiam cum a bonis viris, cum iusto in bello, cum modeste fiunt, tamen ipsa per se molesta sunt, quam censes acerba nunc esse, cum a perditis, in civili nefario bello, petulantissime fiant? cave autem putes, quemquam hominem in Italia turpem esse, qui hinc absit. Vidi ipse Formiis uni-

versos: neque mehercule unquam homines putavi; & noram omnes; sed nunquam uno loco videram. Pergamus igitur, quo placet, & nostra omnia relinquamus. Proficiscamur ad eum, cui gratior noster adventus erit, quam si una fuiffemus. Tum enim eramus in maxima spe; nunc, ego quidem, in nulla: nec, præter me, quisquam Italia cessit, nisi qui hunc inimicum sibi putaret. Nec mehercule hoc facio reipublicæ causa, quam funditus deletam puto: sed ne quis me putet ingratum in eum, qui me levavit iis incommodis, quibus idem affecerat; & simul, quod ea, quæ sunt, aut quæ certe futura sunt, videre non possum. Etiam equidem senatusconsulta facta quædam jam puto; utinam in Volcatii sententiam! sed quid refert? est enim una sententia omnium. Sed erit injustissimus Servius, qui filium misit ad affligendum Cn. Pompejum, aut certe capiendum, cum Pontio Titiniano. etsi hic quidem timoris causa; ille verò? Sed stomachari definamus, & aliquando sententiam, ut nihil novi, nisi id, quod minimum vellem, spiritum reliquum esse. Nos, quoniam superum mare obsidetur, infero navigabimus; & si Puteolis erit difficile, Crotonem pete-

mus, aut Thurios; & boni cives, amantes patriæ, mare infestum habebimus. Aliam rationem hujus belli gerendi nullam video. in Aegyptum nos abdemus. exercitu pares esse non possumus. pacis fides nulla est. Sed hæc fatis deplorata sunt. Tu velim litteras Cephalioni des de omnibus rebus actis; denique etiam de sermonibus hominum; nisi plane obmutuerunt. Ego tuis consiliis usus sum, maximeque, quod gravitatem in congressu nostro tenui, quam debui, & ad urbem ut non accederem; perseveravi. Quod superest, scribe, quæso, quam accuratissime, (jam enim extrema sunt,) quid placeat, quid censeas: etsi jam nulla dubitatio est. tamen, si quid, vel potius quidquid veniet in mentem, scribas velim.

M. TVLLII CICERONIS
EPISTOLARVM

AD

A T T I C V M

LIBER X.

CICERO ATTICÒ S.

I. **T**ERTIO Nonas cum in Laterium fratris venissem, accepi litteras, & paululum respiravi; quod post has ruinas mihi non acciderat. per enim magni æstimo, tibi firmitudinem animi nostri, & factum nostrum probari. Sexto enim nostro quod scribis probari, ita lætor, ut me quasi patris ejus, cui semper uni plurimum tribui, judicio comprobari putem: qui mihi, quod sæpe soleo recordari, dixit olim, Nonis illis Decembribus, cum ego, Sexte, quidnam ergo?

Μὴ μὰν, *inquit ille, ἀσπιδεῖ γε καὶ ἀνλειῶς ἀπολοίμην;*

Ἄλλὰ μέγα ῥέξας τι, καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι.

Ejus igitur mihi vivit auctoritas; & simillimus ejus filius eodem est apud me pondere, quo fuit ille: quem salvare velim jubeas plurimum. Tu tuum consilium etsi non in longinquum tempus differs; (jam enim illum emtum pacificatorem perorasse puto, jam actum aliquid esse in consessu senatorum; senatum enim non puto;) tamen suspensum me tenes, sed eo minus, quod non dubito, quid nobis agendum putes. Quid enim Flavio legionem & Siciliam dari scribas, & id jam fieri? quæ tu scelera partim parari, & jam cogitari, partim ex tempore futura censes? Ego vero Solonis, popularis tui, ut puto, etiam mei, legem negligam, qui capite sanxit, si qui in seditione non alterius utrius partis fuisset; nisi tu aliter censes, & hinc abero, & filii. Sed alterum mihi est certius: nec præripiam tamen; expectabo tuum consilium & eas litteras, nisi alias jam dedisti, quas scripsi ut Cephaliōni dares. Quod scribis, non quo alicunde audieris, sed te ipsum putare, me attractum iri, si de pace agatur; mihi omnino non venit in mentem, quæ possit actio esse de pace, cum illi certissimum sit, si possit, exspoliare exercitu & provincia Pompejum: nisi forte

iste Summanus ei potest persuadere, ut,
 dum oratores eant, & redeant, quiescat.
 Nihil video, quod sperem, aut quod jam
 putem fieri posse; sed tamen hominis hoc
 ipsum probi est, & magnum τῶν πολιτιωτάτων
 σκευμάτων, *Veniendumne sit in consilium ty-*
ranni, si is aliqua de re bona deliberaturus
sit. Quare, si quid ejusmodi evenerit, ut
 arceffamur: (quod equidem non curo: quid
 enim essem de pace dicturus, dixi; ipse val-
 de repudiavit:) sed tamen, si quid accide-
 rit, quid censeas mihi faciendum, utique
 scribito. Nihil enim adhuc accidit, quod
 majoris consilii esset. Trebatii, boni viri &
 civis, verbis te gaudeo delectatum; tuaque
 ista crebra ἐκφώνησις, ὑπέρευ, me sola ad-
 huc delectavit. Litteras tuas vehementer
 exspecto, quas quidem credo jam datas esse.
 Tu cum Sexto servasti gravitatem eandem,
 quam mihi præcipis. Celer tuus disertus
 magis est, quam sapiens. De juvenibus,
 quæ ex Tullia audisti, vera sunt. M. Anto-
 nii istud, quod scribis, non mihi videtur
 tam re esse triste, quam verbo. Hæc est
 ἄλη, in qua nunc sumus, mortis instar. Aut
 enim mihi libere inter malos πολιτεύεον
 fuit, aut vel periculose cum bonis: aut nos

temeritatem bonorum sequamur; aut audaciam improborum infectemur. Utrumque periculofum est. At hoc, quod agimus, nec turpe, nec tamen tutum. Istum, qui filium Brundisium de pace misit, (de pace idem sentio, quod tu; simulationem esse apertam, parari autem bellum acerrime;) legatum iri non arbitror; cujus adhuc, ut optavi, mentio facta nulla sit. Eo minus habeo necesse scribere, aut etiam cogitare, quid sim facturus, si acciderit, ut legarer.

CICERO ATTICO S.

2. **E**GO cum accepissem tuas litteras Nonis April. quas Cephalius attulerat, effemque Minturnis postridie mansurus, & inde protinus; sustinui me in Arcano fratris, ut, dum aliquid certius afferretur, occultiore in loco essemus, agerenturque nihilo minus, quæ sine nobis agi possunt. *Αλλαγεῦσα* jam adest, & animus ardet; nec est quidquam, quo, & qua. sed hæc nostra erit cura & peritorum. Tu tamen, quod poteris, ut adhuc fecisti, nos consiliis juvabis. Res sunt inexplicabiles. Fortunæ sunt committenda omnia: sine spe conamur ulla. Si melius quid acciderit, mirabimur.

Dionysium

Dionysium nolim ad me profectum: de quo ad me Tullia mea scripsit. Sed & tempus alienum est; & homini non amico nostra incommoda, tanta praesertim, spectaculo esse nollem: cui te meo nomine inimicum esse nolo.

CICERO ATTICO S.

3. **C**VM, quod scriberem, plane nihil haberem; hæc autem reliqua essent, quæ scire cuperem; profectusne esset; quo in statu urbem reliquisset; in ipsa Italia quem cuique regioni aut negotio praesecisset; ecqui essent ad Pompejum & ad consules ex senatusconsulto de pace legati: cum igitur hæc scire, dedita opera has ad te litteras misi. Feceris igitur commode, mihi que gratum, si me de his rebus, & si quid erit aliud, quod scire opus sit, feceris certiore. Ego in Arcano opperior, dum ista cognosco. Ante diem VII Id. alteram tibi eodem die hanc epistolam dictavi; & pridie dederam mea manu longiorem. Visum te ajunt in regia; nec reprehendo; quippe cum ipse istam reprehensionem non fugerim. Sed exspecto tuas litteras; neque jam sane video, quid exspectem: sed tamen, etiamsi nihil erit, id

Epist. T. IV.

H

ipsum ad me velim scribas. Cæsar mihi ignoscit per litteras, quod non venerim; seseque in optimam partem id accipere dicit. Facile patior, quod scribit, secum Tullum & Servium questos esse, quia non idem sibi, quod mihi, remisisset. Homines ridiculos! qui cum filios misissent ad Cn. Pompejum circumfidendum, ipsi in senatum venire dubitarent. Sed tamen exemplum misi ad te Cæsaris litterarum.

CICERO ATTICO S.

4. **M**ULTAS a te accepi epistolas eodem die, omnes diligenter scriptas; eam vero, quæ voluminis instar erat, sæpe legendam, sicuti facio: in qua non frustra laborem suscepisti; mihi quidem pergratum fecisti. Quare, ut id, quoad licebit, id est, quoad scies, ubi simus, quam sæpissime facias, te vehementer rogo. At deplorandi quidem, quod quotidie facimus, sit jam nobis aut finis omnino, si potest, aut moderatio quædam, quod profecto potest. Non enim jam, quam dignitatem, quos honores, quem vitæ statum amiserim, cogito, sed quid consecutus sim, quid præstiterim, qua in laude vixerim; his denique in malis, quid intersit

inter me & istos, quos propter omnia amissimus. Hi sunt, qui, nisi me civitate expulissent, obtinere se non posse putaverunt licentiam cupiditatum suarum: quorum societatis & sceleratæ consensionis fides quo eruperit, vides. Alter ardet furore & scelerere, nec remittit aliquid, sed in dies ingravescit: modo Italia expulit; nunc alia ex parte persequi, & alia provincia exspoliare conatur; nec jam recusat, sed quodam modo postulat, ut, quemadmodum est, sic etiam appelletur tyrannus. Alter, is, qui nos sibi quondam ad pedes stratos ne sublevabat quidem, qui se nihil contra hujus voluntatem aiebat facere posse, elapsus e foci manu ac ferro, bellum terra ac mari comparat, non injustum ille quidem, sed cum pio, tum etiam necessarium, suis tamen civibus exitiabile, nisi vicerit; calamitosum, etiamsi vicerit. Horum ego summorum imperatorum non modo res gestas non antepono meis, sed ne fortunam quidem ipsam, qua illi florentissima, nos du-riore conflictari videmur. Quis enim potest, aut deserta per se patria, aut oppressa beatus esse? & si, ut nos a te admonemur, recte in illis libris diximus, nihil esse bonum,

nisi quod honestum; nihil malum, nisi quod turpe sit: certe uterque istorum est miserius; quorum utrique semper patriæ salus & dignitas posterior sua dominatione, & domesticis commodis fuit. Præclara igitur conscientia sustentor, cum cogito, me de republica aut meruisse optime, cum potuerim; aut certe nunquam, nisi divine, cogitasse; eaque ipsa tempestate everfam esse rempublicam, quam ego XIV annis ante prospexerim. Hac igitur conscientia comite proficiscar, magno equidem cum dolore, nec tam id propter me, aut propter fratrem meum, quorum jam acta ætas; quam propter pueros, quibus interdum videmur præstare etiam rempublicam debuisse: quorum quidem alter, non tam quia majore pietate est, me mirabiliter excruciat; alter, (o rem miseram! nihil enim mihi accidit in omni vita acerbius,) indulgentia videlicet nostra depravatus, eo progressus est, quo non audeo dicere; & exspecto tuas litteras. Scripsisti enim, te scripturum esse plurima, cum ipsum vidisses. Omne meum obsequium in illum fuit cum multa severitate; neque unum ejus, nec parvum, sed multa magna delicta compressi. Patris autem lenitas

amanda potius ab illo, quam tam crudeliter negligenda. Nam litteras ejus ad Cæsarem missas ita graviter tulimus, ut te quidem celaremus; sed ipsius videmus vitam insuavem reddidisse. Hoc vero ejus iter, simulatioque pietatis qualis fuerit, non audeo dicere. Tantum scio, post Hirtium conventum, arcessitum ab Cæsare: cum eo, de meo animo ab suis rationibus alienissimo, & consilio relinquendi Italiam: & hæc ipsa timide. Sed nulla nostra culpa est: natura metuenda est. Hæc Curionem, hæc Hortensii filium, non patrum culpa, corrumpit. Jacet in mœrore meus frater, neque tam de sua vita, quam de mea metuit. Huic tu, huic tu malo affer consolationes, si ullas potes: maxime quidem illam velim, ea, quæ ad nos delata sint, aut falsa esse, aut minora. Quæ si verâ sint; quid futurum sit in hac vita & fuga, nescio. Nam si haberemus rempublicam, consilium mihi non deesset nec ad severitatem, nec ad diligentiam. Hæc sive iracundia, sive dolore, sive metu permotus, gravius scripsi, quam aut tuus in illum amor, aut meus postulabat. Si vera sunt, ignosces; si falsa, me libente eripies mihi hunc errorem. Quoquo modo

vero se res habebit, nihil assignabis nec patruo, nec patri. Cum hæc scripſiſſem, a Curione mihi nuntiatum eſt, eum ad me venire. venerat enim iſ in Cumanum veſperi pridie, id eſt, Idibus. Si quid ejus igitur ſermo ejusmodi attulerit, quod ad te ſcribendum ſit, id in litteris adjungam. Præteriit villam meam Curio, juſſitque mihi nuntiarī, mox ſe venturum; cucurritque Puteolos, ut ibi concionaretur. Concionatus eſt: rediit: fuit ad me ſane diu. O rem ſœdam! noſti hominem: nihil occultavit; in primis nihil eſſe certius, quam ut omnes, qui lege Pompeja condemnati eſſent, reſtituerentur; itaque ſe in Sicilia eorum operaturum. De Hiſpaniis non dubitabat, quin Cæſaris eſſent: inde ipſum cum exercitu, ubicunq; Pompejus eſſet: ejus interitu finem illi fore: propius factum eſſe nihil: & plane iracundia elatum voluiſſe Cæſarem occidi Metellum tribunum plebis. quod ſi eſſet factum, cædem magnam futuram fuiſſe: permultos hortatores eſſe cædis; ipſum autem non voluntate, aut natura non eſſe crudelem, ſed quod putaret popularem eſſe clementiam: quod ſi populi ſtadium amiſſet, crudelem fore: eumque perturbatum,

quod intelligeret, se apud ipsam plebem offendisse de ærario. Itaque ei cum certissimum fuisset, antequam proficisceretur, concionem habere, ausum non esse, vehementerque animo perturbato profectum. Cum autem ex eo quærerem, quid videret? quod exemplum? quam rempublicam? plane fatebatur nullam spem reliquam: Pompeji classem timebat; quæ si esset, se de Sicilia abiturum. Quid isti, inquam, sex tui fascis? si ab senatu, cur laureati? si ab ipso, cur sex? Cupivi, inquit, ex senatusconsulto surrepto: nam aliter non poterat. At ille impendio nunc magis odit senatum: A me, inquit, omnia proficiscentur. Cur autem sex? quia duodecim nolui: nam licebat. Tum ego, Quam vellem, inquam, petiisse ab eo, quod audio Philippum impetrasse: sed veritus sum, quia ille a me nihil impetrabat. Libenter, inquit, tibi concessisset. Verum puta te impetrasse. Ego enim ad eum scribam, ut tu ipse voles, de ea re nos inter nos locutos. Quid autem illius interest, quoniam in senatum non venis, ubi sis? quin nunc ipsum minime offendisses ejus causam, si in Italia non fuisses. Ad quæ ego, me recessum & solitudinem quærere,

maxime quod lictores haberem. Laudavit consilium. Quid ergo, inquam? nam mihi cursus in Græciam per tuam provinciam est; quoniam ad mare superum milites sunt. Quid mihi, inquit, optatius? hoc loco multa perliberaliter. Ergo hoc quidem est profectum, ut non modo tuto, verum etiam palam navigaremus. Reliqua in posterum diem distulit; ex quibus scribam ad te, si quid erit epistola dignum. Sunt autem, quæ præterii: interregnumne esset expectaturus; an, quomodo dixerit ille quidem, ad se deferri consulatum, sed se nolle in proximum annum. & alia sunt, quæ exquisiram. Jurabat ad summam, quod nullo negotio faceret, amicissimum mihi Cæsarem esse debet. Quid enim, inquam, scripsit ad me Dolabella? dico, quid? affirmabat, cum scripsisset, quod me cuperet ad urbem venire, illum quidem gratias agere maximas, & non modo probare, sed etiam gaudere. Quid quæris? acquievi. levata est enim suspicio illa domestici mali, & sermonis Hirtiani. Quam cupio illum dignum esse nobis: & quam ipse me invito, qua pro illo sit supplicandum! sed opus fuit Hirtio convento. est profecto nescio quid; sed ve-

vim quam minimo. Et tamen eum nondum rediisse miramur. Sed hæc videbimus. Tu Oppios Terentiæ dabis. Jam enim urbis unum periculum est. Me tamen consilio juva, pedibusne Rhegium, an hinc statim in navem. Ceterum, quoniam commoror, ega ad te statim habebo quod scribam, simul ut videro Curionem. De Tirone cura, quæso, quod facis, ut sciam, quid is agat.

CICERO ATTICO S.

5. **D**E tota mea cogitatione scripsi ad te antea satis, ut mihi visus sum, diligenter. De die nihil sane potest scribi certi, præter hoc; non ante lunam novam. Curionis sermo postridie eandem habuit fere summam, nisi quod apertius significavit, se harum rerum exitum non videre. Quod mihi mandas de Quinto regendo, *'Agnadlav.* tamen nihil prætermittam. atque utinam tu! sed modestior non ero. Epistolam ad Vestorium statim de Tullia: ac valde requirere solebat. Commodius tecum Vectenus est locutus, quam ad me scripserat. sed mirari satis hominis negligentiam non queo. Cum enim mihi Philotimus dixisset, H-S L emere de Canulejo diversorium illud posse, mihi

noris etiam emturum, si Vectenum rogafsem; rogavi, ut, si quid posset, ex ea summa detraheret: promisit: ad me nuper, se H - S xxx emisse: ut scriberem, cui vellem addici: diem pecuniæ Id. Novemb. esse. Rescripsi ei stomachosius, cum joco tamen familiari. Nunc, quoniam agit liberaliter, nihil accuso hominem, scripsique ad eum, me a te certiozem esse factum. Tu de tuo itinere quid & quando cogites, velim me certiozem facias. Ante diem xv Kal. Maj.

CICERO ATTICO S.

6. ME adhuc nihil, præter tempestatem, moratur. Astute nihil sum acturus: fiat in Hispania quidlibet: & tamen retice. Meas cogitationes omnes explicavi tibi superioribus litteris. quocirca hæ sunt breves; & tamen, quia festinabam, eramque occupatior. De Quinto filio, fit a me quidem *sedulo*; sed nosti reliqua. Quod dein memones, & amice, & prudenter mones: sed erunt omnia facilia, si ab uno illo caverò. Magnum opus est. mirabilia multa. nihil simplex, nihil sincerum. Vellem, suscepisses juvenem regendum. Pater enim nimis

Indulgens, quidquid ego adstrinxi, relaxat.
Si sine illo possem, regerem: quod tu potes.
Sed ignosco: magnum, inquam, opus est.
Pompejum pro certo habemus per Illyricum
proficisci in Galliam. Ego nunc, qua & quo,
videbo.

CICERO ATTICO S.

7. **E**GO vero Apuliam, & Sipontum; &
tergiversationem istam probo; nec tuam ra-
tionem eandem esse duco, quam meam:
non quin in republica rectum idem sit utri-
que nostrum; sed ea non agitur. Regnandi
contentio est; in qua pulsus est modestior
rex, & probior, & integrior, & is, qui
nisi vincit, nomen populi Romani deleatur
necesse est: sin autem vincit, Sullano mo-
re exemploque vincet. Ergo hac in conten-
tione neutrum tibi palam sentiendum, &
tempori serviendum est. Mea causa autem
alia est, quod beneficio vincit, ingratus
esse non possum: nec tamen in acie, sed
Melitæ, aut alio in [loco] simili oppidulo,
futurum puto. Nihil, inquires, juvas eum,
in quem ingratus esse non vis: immo mi-
nus fortasse voluisset. Sed de hoc videbi-
mus. Exeamus modo: quod ut meliore

tempore possimus, facit Adriano mari Dolabella, Fretensi Curio. Insecta autem mihi spes quædam est, velle mecum Ser. Sulpicium colloqui. Ad eum misi Philotimum libertum cum litteris. Si vir esse volet, præclara *συνοδία*: sin autem; erimus nos, qui solemus. Curio mecum vixit, jacere Cæsarem putans offensione populari, Sici-liæque diffidens, si Pompejus navigare cœpisset. Quintum puerum accepi vehementer. avaritiam video fuisse, & spem magni congiarii. Magnum hoc malum est: sed scelus illud, quod timueramus, spero nullum fuisse. Hoc autem vitium puto te existimare non nostra indulgentia, sed a natura profectum: quem tamen nos disciplina regimus. De Oppiis Velienfibus quid placeat, cum Philotimo videbis. Epirum nostram putabimus: sed alios cursus videbamur habituri.

CICERO ATTICO S.

8. **ET** res ipsa monebat, & tu ostenderas, & ego videbam, de iis rebus, quas intercipi periculosum esset, finem inter nos scribendi fieri tempus esse. Sed, cum ad me sæpe mea Tullia scribat, orans, ut,

quid in Hispania geratur, expectem; & semper adscribat, idem videri tibi; idque ipse etiam ex tuis litteris intellexerim: non puto esse alienum, me ad te, quid de ea res sentiam, scribere. Consilium istud tunc esset prudens, ut mihi videtur, si nostras rationes ad Hispanientem casum accommodaturi essemus; quod fieri dicitis oportere. Necessesse est enim, aut, id quod maxime velim, pelli illum ab Hispania; aut trahi id bellum; aut istum, ut confidere videtur, apprehendere Hispanias. Si pelletur; quam gratus, aut quam honestus tum erit ad Pompejum noster adventus; cum ipsum Curionem ad eum transiturum putem? Si trahitur bellum; quid expectem, aut quam diu? Relinquitur, ut, si vincimur in Hispania, quiescamus. Id ego contra puto: istum enim victorem magis relinquendum puto, quam victum & dubitantem magis, quam fidentem suis rebus. nam cædem video, si vicerit, & impetum in privatorum pecunias, & exsulum reditum, & tabulas novas, & turpissimorum honores, & regnum non modo Romano homini, sed ne Persæ quidem cuiquam tolerabile. Tacita esse poterit indignitas nostra? pati poterunt oculi,

me cum Gabinio sententiam dicere? & quidem illum rogari prius? præsto esse clientem tuum Clœlium? C. Ateji Plagulejum? ceteros? sed cur inimicos colligo? qui meos necessarios, a me defensos, nec videre in curia sine dolore, nec versari inter eos sine dedecore potero. Quid si ne id quidem est exploratum, fore ut mihi liceat; (scribunt enim ad me amici ejus, me illi nullo modo satisfacisse, quod in senatum non venerim;) tamenne dubitemus, an ei nos etiam cum periculo venditemus, quicum conjuncti ne cum præmio quidem voluimus esse? deinde hoc vide, non esse judicium de tota contentione in Hispaniis: nisi forte, iis amissis, arma Pompejum abjecturum putas; cujus omne consilium Themistocleum est. Existimat enim, qui mare teneat, eum necesse rerum potiri. Itaque, qui nunquam id egit, ut Hispaniæ per se tenerentur, navalis apparatus ei semper antiquissima cura fuit. Navigabit igitur, cum erit tempus, maximis classibus, & ad Italiam accedet; in qua nos sedentes quid erimus? nam medios esse jam non licebit. Classibus adversabimur igitur? quod malum majus, seu tantum denique? quid turpius? Ain' tu,

Attice, ficcin' absentis solus tuli scelus? ejusdem cum Pompejo & cum reliquis principibus non feram? Quodsi jam, misso officio, periculi ratio habenda est; ab illis est periculum, si peccaro: ab hoc, si recte fecero: nec ullum in his malis consilium periculo vacuum inveniri potest: ut non sit dubium, quin turpiter facere cum periculo fugiamus; quod fugeremus etiam cum salute. Non simul cum Pompejo mare transferimus? omnino non potuimus. Exstat ratio dierum. Sed tamen (fateamur enim, quod est; ne condamus quidem, ut possuimus;) fefellit ea me res, quæ fortasse non debuit; sed fefellit: pacem putavi fore: quæ si esset, iratum mihi Cæsarem esse, cum idem amicus esset Pompejo, nolui. Senseram enim, quam iidem essent. Hoc verens, in hanc tarditatem incidi. Sed assequor omnia, si propero; si cunctor, amitto. Et tamen, mi Attice, auguria quoque me incitant quadam spe non dubia, non hæc collegii nostri ab Appio, sed illa Platonis de tyrannis. Nullo enim modo posse video stare istum diutius, quin ipse per se, etiam languentibus nobis, concidat; quippe qui florentissimus ac novus, VI, VII diebus ipsi

illi egenti ac perditæ multitudinî in odium acerbissimum venerit; qui duarum rerum simulationem tam cito amiserit, mansuetudinis in Metello, divitiarum in ærario. Jam, quibus utatur vel sociis, vel ministris, si ii provincias, si rempublicam regent, quorum nemo duo menses potuit patrimonium suum gubernare? Non sunt omnia colligenda, quæ tu acutissime perspicis: sed tamen ea pone ante oculos: jam intelliges, id regnum vix semestre esse posse. Quod si me fefellerit, feram, sicut multi clarissimi homines in republica excellentes tulerunt: nisi forte me Sardanapali vicem, in lectulo mori, malle censueris, quam exilio Themistocleo: qui cum fuisset, ut ait Thucydides, τῶν μὲν παρόντων δι' ἐλαχίστης βελῆς κράτιστος γνώμων, τῶν δὲ μελλόντων ἐπὶ πλείστον τῆ γενησομένῃ ἀριστος εἰκασῆς, tamen incidit in eos casus, quos vitasset, si eum nihil fefellerit. etsi is erat, (ut ait idem) qui τὸ ἀμεινον καὶ τὸ χεῖρον ἐν τῷ ἀφανεί ἔτι προεώρα μάλιστα: tamen non vidit, nec quo modo Lacedæmoniorum, nec quo modo suorum civium invidiam effugeret, nec quid Artaxerxi polliceretur. Non fuisset & illa nox tam acerba Africano, sapientissimo viro,

non

non tam dirus ille dies Sullanus callidissimo viro, C. Mario, si nihil utrumque eorum fefellisset. nos tamen hoc confirmamus illo augurio, quo diximus; nec nos fallit, nec aliter accidet. Corruat iste necesse est, aut per adversarios, aut ipse per se, qui quidem sibi est adversarius unus acerrimus. Id spero vivis nobis fore. Quamquam tempus est, nos de illa perpetua jam, non de hac exigua vita cogitare. Sin quid acciderit maturius, haud sane mea multum interfuerit, utrum factum videam, an futurum esse multo ante viderim. Quæ cum ita sint, non est committendum, ut iis pareamus, quos contra me senatus, ne quid respublica detrimenti acciperet, armavit. Tibi sunt omnia commendata, quæ commendationis meæ, pro tuo in nos amore, non indigent. Ne hercule ego quidem reperio, quid scribam. sedeo enim *πλεθοῦν*. Etsi nihil unquam tam fuit scribendum, quam nihil mihi unquam ex plurimis tuis jucunditatibus gratius accidisse, quam quod meam Tulliam suavissime diligentissimeque coluisti. Valde eo ipsa delectata est: ego autem non minus; cujus quidem virtus mirifica. Quo modo illa fert publicam cladem?

Epist. T. IV,

I

quo modo domesticas tricas? quantus autem animus in discessu nostro? fit σοφγῆ, fit summa σύντηξις; tamen nos recte facere & bene audire vult. Sed hac super re nimis; ne meam ipse συμπάθειαν jam evocem. Tu, si quid de Hispaniis certius, & si quid aliud, dum adsumus, scribes: & ego fortasse discedens dabo ad te aliquid; eo etiam magis, quod Tullia te non putabat hoc tempore ex Italia. Cum Antonio item est agendum, ut cum Curione, Melitæ me velit esse; huic bello nolle interesse. Eo velim tam facili uti possem, & tam bono in me, quam Curione. Is ad Misenum VI Nonas venturus dicebatur, id est, hodie: sed præmisit mihi odiosas litteras, hoc exemplo:

ANTONIVS TRIB. PLEB. PROPRAET.
CICERONI IMP. S.

*NISI te valde amarem, & multo quidem plus, quam tu putas, non extimuissem rumorem, qui de te prolatus est, cum præsertim falsum esse existimarem. Sed quia te nimio plus diligo, non possum dissimulare, mihi famam quoque, quamvis fit falsa, magni esse. Te iterum trans mare, crede-

re non possum, cum tanti facias Dolabel-
lam, & Tulliam tuam, feminam lectissi-
mam, tantique ab omnibus nobis fias; qui-
bus mehercule dignitas amplitudoque tua
pæne carior est, quam tibi ipsi. Sed tamen
non sum arbitratus esse amici, non commo-
veri etiam improborum sermone: atque eo
feci studiosius, quod judicabam, duriores
partes mihi impositas esse ab offensione nos-
tra, quæ magis a *ζηλοτυπία* mea, quam ab
injuria tua nata est. Sic enim volo te tibi
persuadere, mihi neminem esse cariorem te,
excepto Cæsare meo; meque illud una ju-
dicare, Cæsarem maxime in suis M. Cice-
ronem reponere. Quare, mi Cicero, te
rogo, ut tibi omnia integra serves: ejus
fidem improbes, qui tibi, ut beneficium da-
ret, prius injuriam fecit: contra eum ne
profugas, qui te, etsi non amabit, (quod
accidere non potest,) tamen salvum amplif-
simumque esse cupiet. Dedita opera ad te
Calpurnium, familiarissimum meum, misi;
ut mihi magnæ curæ tuam vitam ac dignita-
tem esse scires.

*Eodem die a Cæsare Philotimus attulit,
hoc exemplo:*

CAESAR IMP. CICERONI IMP. S.

***E**TSI te nihil temere, nihil imprudenter facturum judicaram; tamen permotus hominum fama, scribendum ad te existimaui, & pro nostra benevolentia petendum, ne quo progredereris, proclinata jam re, quo, integra etiam, progrediendum tibi non existimasses. Namque & amicitiae gravio- rem injuriam feceris; & tibi minus commo- de consulueris, si non fortunae obsecutus vi- dere, (omnia enim secundissima nobis, adversissima illis accidisse videntur,) nec cau- sam secutus, (eadem enim tum fuit, cum ab eorum consiliis abesse judicasti,) sed meum aliquod factum condemnavisse: quo mihi gravius abs te nil accidere potest. Quod ne facias, pro jure nostrae amicitiae a te peto. Postremo, quid viro bono & quie- to, & bono civi magis convenit, quam ab- esse a civilibus controversiis? quod nonnulli cum probarent, periculi causa sequi non po- tuerunt. Tu, explorato & vitae meae te- stimonio, & amicitiae judicio, neque tu- tius, neque honestius reperies quidquam, quam ab omni contentione abesse. XVI Kal. Maj. ex itinere.

CICERO ATTICO S.

9. **A**DVENTVS Philotimi (at cujus hominis, quam insulsi, & quam sæpe pro Pompejo mentientis!) exanimavit omnes, qui mecum erant. nam ipse obdurui. Dubitabat nostrum nemo, quin Cæsar itinera repressisset: volare dicitur: Petrejus cum Afranio conjunxisset se: nihil affert ejusmodi. Quid quæris? etiam illud erat persuasum, Pompejum cum magnis copiis iter in Germaniam per Illyricum fecisse: id enim ἀδελφῶν nuntiabatur. Mesitam igitur, opinor, capeffamus, dum, quid in Hispania: quod quidem propemodum videor ex Cæsaris litteris ipsius voluntate facere posse; qui negat neque honestius, neque tutius mihi quidquam esse, quam ab omni contentione abesse. Dices, ubi ergo tuus ille animus, quem proximis litteris? Adest, & idem est. Sed utinam meo solum capite decernerem! lacrymæ meorum me interdum molliunt, precantium, ut de Hispaniis expectemus. M. Cœlii quidem epistolam, scriptam miserabiliter, cum hoc idem obsecraret, ut expectarem, ne fortunas meas, ne unicam filiam, ne meos omnes tam temere

proderem, non sine magno fletu legerunt pueri nostri: etsi meus quidem est fortior, eoque ipso vehementius commovet; nec quidquam, nisi de dignatione, laborat. Melitam igitur, deinde, quo videbitur. Tu tamen etiam nunc mihi aliquid litterarum, & maxime si quid ab Afranio. Ego, si cum Antonio locutus ero, scribam ad te, quid actum sit. Ero tamen in credendo, ut mones, cautus. nam occultandi ratio cum difficilis, tum etiam periculosa est. Servium exspecto ad Nonas; & adigit ita Postumia, & Servius filius. Quartanam leviolem esse gaudeo. Misi ad te Coelii etiam litterarum exemplum.

• COELIVS CICERONI S.

*EXANIMATUS tuis litteris, quibus te nihil, nisi triste, cogitare ostendisti; neque, id quod esset, perscripsisti; neque non tamen, quale esset, quod cogitares, aperuisti; has ad te illico litteras scripsi. Per fortunas tuas, Cicero, per liberos te oro & obsecro, ne quid gravius de salute & incolumitate tua consulas. Nam deos hominesque, amicitiamque nostram testificor, me tibi praedixisse, neque temere monuisse;

sed, postquam Cæsarem convenerim, sententiamque ejus, qualis futura esset parta victoria, cognorim, te certiolem fecisse. Si existimas eandem rationem fore Cæsaris in dimittendis adversariis, & conditionibus ferendis, erras. Nihil, nisi atrox & sævum, cogitat, atque etiam loquitur. Iratus senatui exiit: his intercessionibus plane incitatus est. Non mehercule erit deprecationi locus. Quare, si tibi tu, si filius unicus, si domus, si spes tuæ reliquæ tibi caræ sunt; si aliquid apud te nos, si vir optimus, gener tuus, valemus: eorum fortunam non debes velle conturbare, ut eam causam, in cujus victoria salus nostra est, odisse aut relinquere cogamur, aut impiam cupiditatem contra salutem tuam habeamus. Denique illud cogita, quod offensæ fuerit, in ista cunctatione te subiisse. Nunc te contra victorem Cæsarem facere, quem dubiis rebus lædere noluisti, & ad eos fugatos accedere, quos resistentes sequi nolueris, summæ stultitiæ est. Vide, ne, dum pudet te parum optimatem esse, parum diligenter, quod optimum sit, eligas. Quod si totum tibi persuadere non possum; saltem, dum, quid de Hispaniis agamus, sci-

tur, exspecta; quas tibi nuntio adventu
Cæsaris fore nostras. Quam isti spem ha-
beant amissis Hispaniis, nescio. Quod por-
ro tuum consilium sit ad desperatos acce-
dere, non medius fidius reperio. Hoc,
quod tu non dicendo mihi significasti, Cæ-
sar audierat; ac simul atque have mihi di-
xit, statim, quid de te audisset, exposuit.
Negavi, me scire: tamen ab eo petivi, ut
ad te litteras mitteret, quibus maxime ad
remanendum commoveri posses. Me secum
in Hispaniam ducit. Nam, nisi ita faceret,
ego prius, quam ad urbem accederem, ubi-
cunque esses, ad te percurrissem, & hoc a
te præsens contendissem, atque omni vi te
retinuissim. Etiam atque etiam, Cicero,
cogita, ne te, tuosque omnes funditus ever-
tas; nec te sciens prudensque eo demittas,
unde exitum vides nullum esse. Quod si te
aut voces optimatum commovent; aut non-
nullorum hominum insolentiam & jactatio-
nem ferre non potes; eligas, censeo, ali-
quod oppidum vacuum a bello, dum hæc
desernuntur, quæ jam erunt confecta. Id
si feceris, & ego te sapienter fecisse judica-
bo, & Cæsarem non offendes.

CICERO ATTICO S.

10. **M**E cœcum ! qui hæc ante non viderim ! nisi ad te epistolam Antonii. Ei cum ego sæpissime scripsissem, nihil me contra Cæsaris rationes cogitare; meminisse me generi mei, meminisse amicitiae; potuisse, si aliter sentirem, esse cum Pompejo; me autem, quia cum lictoribus invitus cursarem, abesse velle, nec id ipsum certum etiam nunc habere; vide, quam ad hæc παροινικῶς :

Tuum consilium quam verum est. Nam qui se medium esse vult, in patria manet : qui proficiscitur, aliquid de alterutra parte judicare videtur. Sed ego is non sum, qui statuere debeam, jure quis proficiscatur, nec ne. Partes mihi Cæsar has imposuit, ne quem omnino discedere ex Italia paterer. Quare parvi refert, me probare cogitationem tuam, si nihil tamen tibi remittere possim. Ad Cæsarem mittas, censeo, & ab eo hoc petas. Non dubito, quin impetraturus sis, cum praesertim te amicitiae nostrae rationem habiturum esse pollicearis.

Habes στυτάλην Λακωνικήν. Omnino excipiam hominem, Erat autem v Non. ven-

turus vesperi, id est, hodie. Cras igitur ad me fortasse veniet. Tentabo, ac dicam, me nihil properare; missurum ad Cæsarem: clam ibo: cum paucissimis alicubi occultabor; certe hinc, istis invitissimis, evolabo, atque utinam ad Curionem! *σὺν Θεῷ τοι λέγω.* Magnus dolor accessit. Efficietur aliquid dignum nobis. *Δυσχερῆα* tua mihi valde molesta. medere amabo, dum est *ἀρχή*. De Massiliensibus gratæ tuæ mihi litteræ. Quæso, ut sciam, quidquid audieris. Siciliam cuperem, si possem palam; quod a Curione effeceram. Hic ego Servium exspecto. Rogor enim ab ejus uxore & filio: & puto opus esse. Hic tamen Cytheridem secum lectica aperta portat, altera uxorem: septem præterea conjunctæ lecticæ amicarum sunt, an amicorum? vide, quam turpi lecto pereamus: & dubita, si potes, quin ille, seu victus seu victor redierit, cædem facturus sit. Ego vero vel lintriculo, si navis non erit, eripiam me ex istorum parricidio. Sed plura scribam, cum illum convenero. Juvenem nostrum non possum non amare: sed ab eo nos non amari plane intelligo. Nihil ego vidi jam *ἀνηθοποίητον*, tam aversum a suis, tam nescio quid cogitans. Vim incre-

dibilem molestiarum! sed erit curæ, & est, ut regatur. Mirum est enim ingenium. *ἄθρα ἐπιμελητέον.*

CICERO ATTICO S.

II. **O**BSIGNATA jam epistola superiore, non placuit ei dari, cui constitueram, quod erat alienus. Itaque eo die data non est. Interim venit Philotimus, & mihi a te literas reddidit: quibus quæ de fratre meo scribis, sunt ea quidem parum firma, sed habent nihil *ὑπερλον*, nihil fallax, nihil non flexibile ad bonitatem, nihil, quod non, quo velis, uno sermone possis perducere. Ne multa; omnes suos, etiam quibus irascitur crebrius, tamen caros habet, me quidem se ipso cariorem. Quod de puero aliter ad te scripsit, & ad matrem de filio, non reprehendo. De itinere, & de forore quæ scribis, molesta sunt, eoque magis, quod ea tempora nostra sunt, ut ego his mederi non possim, nam certe mederer. Sed quibus in malis, & qua in desperatione rerum simus, vides. Illa de ratione nummaria non sunt ejusmodi (sæpe enim audio ex ipso) ut non cupiat tibi præstare, & in eo laboret. Sed si mihi Q. Axius in hac mea

fuga H-S XIII non reddit, quæ dedi ejus filio mutua, & utitur excusatione temporis; si Lepta; si ceteri; soleo mirari, de nescio quâs H-S XX cum audio ex illo, fergeri. vides enim profecto angustias. Curari tamen ea tibi utique jubet. An existimas illum in isto genere lentulam, aut restrictum? nemo est minus. De fratre satis. De ejus filio, indulgit illi quidem suus pater semper; sed non facit indulgentia mendacem, aut avarum, aut non amantem faorum; ferocem fortasse, atque arrogantem & infestum facit. Itaque habet hæc quoque, quæ nascuntur ex indulgentia: sed ea sunt tolerabilia. Quid enim dicam, hac juventute? ea vero, quæ mihi quidem, quæ illum amo, sunt his ipsis malis, in quâs sumus, miseriora, non sunt ab obsequio nostro; non: suas radices habent, quas tamen evellerem profecto, si liceret. Sed ea tempora sunt, ut omnia mihi sint patienda. Ego meum facile teneo. Nihil est enim eo tractabilius: cujus quidem misericordia languidiora adhuc consilia cepi; &, quo ille me fortiorem vult esse, ego magis timeo, ne in eum existam crudelior. Sed Antonius venit heri vesperi. Jam fortasse ad me ve-

niet; aut ne id quidem, quoniam scripsit, quid fieri vellet. Sed scies continuo, quid actum sit. Nos jam nihil, nisi occulte. De pueris quid agam? parvone navigio committam? quid mihi animi in navigando censes fore? recordor enim, æstate cum illo Rhodiorum ἀφράντιω navigans, quam fuerim sollicitus. Quid, duro tempore anni, actuariolo fore censes? Rem undique miseram! Trebatius erat mecum, vir plane & civis bonus. Quæ ille monstra, dii immortales! etiamne Balbus in senatum venire cogitet? Sed ei ipsi cras ad te litteras dabo. Vectenum mihi amicū, ut scribis, ita puto esse: cum eo, quod ἀποτόμως ad me scripserat de nummis curandis, θυμικώτερον eram jocatus. Id tu, si ille aliter acceperit, ac debuit, lenies. *Monetali* autem adscripti, quod ille ad me, *Proconsuli*. Sed quoniam est homo, & nos diligit, ipse quoque a nobis diligatur. Vale.

CICERO ATTICO S.

12. QUIDNAM mihi futurum est? aut quis me non solum infelicior, sed jam etiam turpior? nominatim de me sibi imperatum dicit Antonius; nec me tamen ipse adhuc vi-

derat, sed hoc Trebatio narravit. Quid agam nunc, cui nihil procedit, caduntque ea, quæ diligentissime sunt cogitata, tæterime? ego enim Curionem nactus, omnia me confectum putavi. Is de me ad Hortensium scripserat. Rheginus erat totus noster. Huic nihil suspicabamur cum hoc mari negotii fore. Quo me nunc vertam? undique custodior. Sed satis lacrymis. *πᾶρρωρα πλευτέον* igitur, & occulte in aliquam onerariam correndum: non committendum, ut etiam compacto prohibiti videamur. Sicilia petenda: quam si erimus nacti, majora quædam consequemur. Sit modo recte in Hispaniis: quamquam de ipsa Sicilia utinam sit verum! sed adhuc nihil secundi. Concurfus Siculorum ad Catonem dicitur factus; orasse, ut resisteret; omnia pollicitos: commotum illum, delectum habere cœpisse. Non credo, ut est luculentus auctor: potuisse certe tenere illam provinciam scio. ab Hispaniis autem jam audietur. Hic nos C. Marcellum habemus, eadem de re cogitantem, aut bene simulantem: quamquam ipsum non videram, sed ex familiarissimo ejus audiebam. Tu, quæso, si quid habebis novi. ego, si quid moliti erimus,

ad te statim scribam. Quintum filium severius adhibebo. Utinam proficere possim ! Tu tamen eas epistolas, quibus asperius de eo scripsi aliquando, concerpito, ne quando quid emanet : ego item tuas. Servium exspecto, nec ab eo quidquam *ὕγιες*. Scies, quidquid erit. Sine dubio errasse nos, confitendum est. At semel? at una in re? immo omnia, quo diligentius cogitata, eo facta sunt imprudentius.

Ἄλλὰ τὰ μὲν προτετύχθαι ἐάσομεν, ἀχνύμενοί περ.

in reliquis modo ne ruamus. Jubes enim de profectioe mea providere. Quid provideam? ita patent omnia, quæ accidere possunt, ut, ea si vitem, sedendum sit cum dedecore & dolore: si negligam, periculum est, ne in manus incidam perditorum. Sed vide, quantis in miseris sumus. Optandum interdum videtur, ut aliquam accipiamus ab istis quamvis acerbam injuriam, ut tyranno in odio fuisse videamur. Quodsi nobis is cursus, quem speraram, pateret; effecissem aliquid profecto, ut tu optas & hortaris, dignum nostra mora. Sed mirifice sunt custodiae; & quidem ille ipse Curio suspectus. Quare vi aut clam agendum est:

& , si vi , forte & cum tempestate : clam
 autem istis. In quo si quod σφάλμα , vi
 des , quam turpe fit. Trahimur : nec fu
 giendum , si quid violentius. De Caelio ,
 sæpe mecum agito ; nec , si quid habuero
 tale , dimittam. Hispanias spero firmas es
 se. Massiliensium factum cum ipsum per se
 luculentum est , tum mihi argumento est ,
 recte esse in Hispaniis. Minus enim aude
 rent , si aliter esset , & scirent : nam & jun
 cti , & diligentes sunt. Odium autem recte
 animadvertis significatum theatro. Legio
 nes etiam has , quas in Italia assumsit , alie
 nissimas esse video. Sed tamen nihil inimi
 cius , quam sibi ipse. Illud recte times , ne
 ruat. si desperaris , certe ruet. Quo magis
 efficiendum aliquid est , fortuna velim me
 liore , animo Caeliano. Sed primum quid
 que ; quod , qualecunque erit , continuo
 fcies. Nos juveni , ut rogas , suppeditabi
 mus , & Peloponnesum ipsam sustinebimus.
 Est enim indoles ; modo aliquod hoc sit ἤθος
 διδαχῆ ἀλωτόν. quod si adhuc nullum est ,
 esse tamen potest ; aut ἀρετῆ non est διδασκτόν :
 quod mihi persuaderi non potest.

CICERO ATTICO S.

13. **E**PISTOLA tua gratissima fuit meæ Tulliæ, & mehercule mihi. Semper secum aliquid afferunt tuæ litteræ. Scribes igitur; ac, si quid ad spem poteris, ne dimiseris. Tu Antonii leones pertimescas cave. Næ, nihil est illo homine jucundius. Attende *πρόξιν πολιτικῆς*. Evocavit litteris e municipiis denos: & IV viri venerunt ad villam ejus mane. Primum dormiit ad H. III. deinde, cum esset nuntiatum, venisse Neapolitanos & Cumanos, (his enim est Cæsar iratus,) postridie redire jussit: lavari se velle, & *περὶ κοιλολύσειαν γίνεσθαι*. Hoc heri effecit; hodie autem in Aenariam transire constituit. Exsulibus reditum pollicetur. Sed hæc omittamus; de nobis aliquid agamus. Ab Axio accepi litteras. De Tirone gratum. Vestenum diligo. Vestorio reddidi. Servius pridie Nonas Maji Minturnis mansisse dicitur, hodie in Liternino mansurus apud C. Marcellum. Cras igitur nos mature videbit, mihi que dabit argumentum ad te epistolæ. Jam enim non reperio, quod tibi scribam. Illud admiror, quod Antonius ad me ne nuntium quidem, cum præsertim me

valde observarit. videlicet aliquid atrocius de me imperatum est: coram negare mihi non vult. quod ego nec rogaturus eram, nec, si impetrassem, crediturus. Nos tamen aliquid excogitabimus. Tu, quæso, si quid in Hispaniis: jam enim poterit audiri; & omnes ita expectant, ut, si recte fuerit, nihil negotii futurum putent. Ego autem nec retentis his confectam rem puto; neque amissis desperatam. Silium & Ocellam, & ceteros credo retardatos. Te quoque a Curtio impediri video. etsi, ut opinor, habes κέλητα δουλον.

CICERO ATTICO S.

14. **O** VITAM miseram! majusque malum, tam diu timere, quam est illud ipsum, quod timetur! Servius, ut antea scripsi, cum venisset Nonis Maji, postridie ad me venit. Ne diutius te teneam, nullius consilii exitum invenimus. Nunquam vidi hominem perturbatiorem metu: neque hercule quidquam timebat, quod non esset timendum: illum sibi iratum, hunc non amicum; horribilem utriusque victoriam, cum propter alterius crudelitatem, alterius audaciam, tum propter utriusque difficultatem

pecuniarum, qua erui nusquam, nisi ex privatorum bonis posset. Atque hæc ita multis cum lacrymis loquebatur, ut ego mirarer, eas tam diuturna miseria non exaruisse. Mihi quidem etiam lippitudo hæc, propter quam non ipse ad te scribo, sine ulla lacryma est, sed sæpius odiosa est propter vigilias. Quamobrem, quidquid habes ad consolandum, collige, & illa scribe, non ex doctrina, neque ex libris; nam id quidem domi est; sed nescio quo modo imbecillior est medicina, quam morbus: hæc potius conquire, de Hispaniis, de Massilia: quæ quidem satis bella Servius affert: qui etiam de duabus legionibus luculentos auctores esse dicebat. Hæc igitur si habebis, & talia: & quidem paucis diebus aliquid audiri necesse est. Sed redeo ad Servium. Distulimus omnino sermonem in posterum: sed tardus ad exeundum: multo se in suo lectulo male, quidquid foret. Odiosus scrupulus de filii militia Brundisina. unum illud firmissime asseverabat, si damnati restituerentur, in exilium se iturum. Nos autem ad hæc, & id ipsum certo fore, & quæ jam fiant, non esse leviora; multaue colligebamus. Verum ea non animum ejus augebant; sed timo-

rem, ut jam celandus magis de nostro con-
filio, quam ad idem videretur. Quare in
hoc non multum est. •Nos a te admoniti de
Cœlio cogitabimus.

CICERO ATTICO S.

15. **S**ERVIVS cum esset apud me, Cepha-
lio cum tuis litteris VI Id. venit; quæ nobis
magnam spem attulerunt meliorum rerum
de octo cohortibus: (etenim hæ quoque,
quæ in his locis sunt, labare dicuntur:) eo-
dem die Funifulanus a te attulit litteras, in
quibus erat confirmatius idem illud. Ei de
suo negotio respondi cumulate, cum omni
tua gratia. Adhuc non satisfaciebat: debet
autem mihi multos nummos; nec habetur
locuples. Nunc ait se daturum, cui expen-
sos tulerit: moram in tabellariis; si apud te
esset, qua satisfecisses, dares. Quantum sit,
Eros Philotimi tibi dicet. Sed ad majora
redeamus. Quod optas, Cœlianum illud
maturescit. Itaque torqueor, utrum ventum
expectem. Vexillo opus est: convolabunt.
Quod suades, ut palam; prorsus assentior:
itaque me profecturum puto. tuas tamen
interim litteras expecto. Servii consilio ni-
hil expeditur. Omnes captiones in omni sen-

tentia occurrunt. unum C. Marcello cogno-
 vi timidiorē; quem consulem fuisse poeni-
 tet. ὡ πολλῆς ἀγεννείας! qui etiam Antonium
 confirmasse dicitur, ut me impediret; quo
 ipse, credo, honestius. Antonius autem VI
 Id. Capuam profectus est: ad me misit, se,
 pudore deterritum, ad me non venisse, quod
 me sibi succensere putaret. Ibitur igitur,
 & ita quidem, ut censes; nisi cujus gravio-
 ris personæ suscipiendæ spes erit ante oblata.
 Sed vix erit tam cito. Allienus autem præ-
 tor putabat aliquem, si ego non, ex colle-
 gis suis. quivis licet, dummodo aliquis. De
 forore, laudo. De Quinto puero datur ope-
 ra. spero esse meliora. De Quinto fratre,
 scito eum non mediocriter laborare de usu-
 ra: sed adhuc nihil a L. Egnatio expressit.
 Axius de XII millibus pudens. sæpe enim
 adscripsit, ut Gallio, quantum is vellet,
 darem. Quod si non scripsisset, possemne ali-
 ter? & quidem sæpe sum pollicitus: sed
 tantum voluit cito. Me vero adjuvarent his
 in angustiis. sed dii istos! verum alias. Te
 a quartana liberatum gaudeo, itemque Pi-
 liam. Ego, dum panes & cetera in navem
 parantur, excurro in Pompejanum. Vecte-
 no velim gratias, quod studiosus sit. Si quem-

quam nactus fueris, qui perferat, litteras des ante, quam discedimus.

CICERO ATTICO S.

16. **C**OMMODVM ad te dederam litteras de pluribus rebus, cum ad me bene mane Dionysius fuit; cui quidem ego non modo placabilem me præbuissem, sed totum remissem, si advenisset, qua mente tu ad me scripseras. Erat enim sic in tuis litteris, quas Arpini acceperam, eum venturum, futurumque, quod ego vellem. Ego volebam autem, vel cupiebam potius, esse eum nobiscum. Quod quia plane, cum in Formianum venisset, præciderat, asperius ad te de eo scribere solebam. At ille perpauca locutus, hanc summam habuit orationis, ut sibi ignoscerem; se rebus suis impeditum nobiscum ire non posse. Pauca respondi; magnum accepi dolorem: intellexi fortunam ab eo nostram despectam esse. Quid quaeris? fortasse miraberis. In maximis horum temporum doloribus hunc mihi scito esse. Velim, ut tibi amicus sit. Hoc cum tibi opto, opto ut beatus sis. erit enim tamdiu. Consilium nostrum spero vacuum periculo fore. Nam & dissimulabimus, &, ut opinor,

acerrime adservabimus. Navigatio modo sit, qualem opto. Cetera, quæ quidem consilio provideri poterunt, cavebuntur. Tu, dum adsumus, non modo quæ scieris audierisve, sed etiam quæ futura providebis, scribas velim. Cato, qui Siciliam tenere nullo negotio potuit, & si tenuisset, omnes boni ad eum se contulissent, Syracusis profectus est ante diem VIII Kal. Maj. ut ad me Curio scripsit. Utinam, quod ajunt, Cotta Sardiniam teneat! est enim rumor. O, si id fuerit, turpem Catonem! Ego, ut minuerem suspicionem profectionis aut cogitationis meæ, profectus sum in Pompejanum ante diem IV Id. ut ibi essem, dum, quæ ad navigandum opus essent, pararentur. Cum ad villam venissem, ventum est ad me: centuriones trium cohortium, quæ Pompejis sunt, velle me postridie: (hæc mecum Ninnius noster:) velle eos mihi se & oppidum tradere. At ego tibi postridie a villa ante lucem, ut me omnino illi ne viderent. Quid enim erat in tribus cohortibus? quid, si plures? quo apparatu? cogitavi eadem illa Coeliana, quæ legi in epistola tua, quam accepi, simul & in Cumanum veni, eodem die: & simul fieri poterat, ut tentaremur.

Omnem igitur suspicionem sustuli. Sed cum redeo, Hortensius venerat, & ad Terentiam salutatum diverterat; sermone erat usus honorifico erga me. Tamen eum, ut puto, videbo. Misit enim puerum, se ad me venire. Hoc quidem melius, quam collega noster Antonius; ejus inter lictores lectica mima portatur. Tu, quoniam quartana caeres, & nedum morbum removisti, sed etiam gravedinem, te vegetem nobis in Græcia fiste; & litterarum aliquid interea.

CICERO ATTICO S.

17. **P**RID. Id. Hortensius ad me venit; scripta epistola. Vellem cetera ejus. Quam in me incredibilem ἐντέλειαν! qua quidem cogito uti. Deinde Serapion cum epistola tua: quam prius quam aperuissem, dixi ei, te ad me de eo scripsisse antea, ut feceras. Deinde, epistola lecta, cumulatissime cetera: & hercule hominem bonum & doctum, & probum existimo. Quin etiam navi ejus me, & ipso vectore usurum puto. Crebro refricat lippitudo, non illa quidem perodiosa, sed tamen quæ impediatur scriptionem meam. Valetudinem tuam jam confirmatam esse & a vetere morbo, & a novis tentatis.

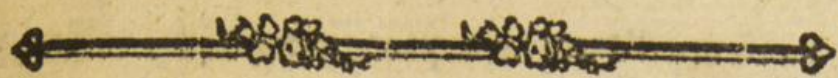
nibus, gaudeo. Ocellam vellem haberemus. Videntur enim esse hæc paulo facilliora. Nunc quidem æquinoctium nos moratur, quod valde perturbatum erat. Id si ἀνταρῆς erit, utinam idem maneat Hortensius! siquidem, ut adhuc erat, liberalius esse nihil potest. De diplomate admiraris, quasi nescio cujus te flagitii infimularem. Negas enim te reperire, qui mihi id in mentem venerit. Ego autem, quia scripseras, te proficisci cogitare, (etenim audieram, nemini aliter licere) eo te habere censebam, & quia pueris diploma sumferas. Habes causam opinionis meæ: & tamen velim scire, quid cogites, in primisque, si quid etiam nunc novi est. XVII Kal. Jun.

CICERO ATTICO S.

18. **T**VLLIA mea peperit XIV Kal. Jun. puerum ἐπταμηνιαίου. quod ἠυτόκησεν, gaudebam. Quod quidem est natum, perimbecillum est. Me mirifice tranquillitates adhuc tenuerunt, atque majore impedimento fuerunt, quam custodiæ, quibus asservor. nam illa Hortensiana omnia fuere infantia. Ita fiet homo nequissimus. A Salvio liberto depravatus est. Itaque posthac non scribam ad

te, quid factururus sim, sed quid fecerim. Omnes enim *Κωρυδαίος* videntur subauscultare, quæ loquor. Tu tamen, si quid de Hispaniis, sive quid aliud, perge, quæso, scribere; nec meas litteras exspectaris, nisi cum, quo opto, pervenerimus, aut si quid ex cursu. Sed hoc quoque timide scribo. Ita omnia adhuc tarda & spissa. Ut male posuimus initia, sic cetera sequuntur. Formias nunc sequimur, eadem nos fortasse furiaë persequentur. Ex Balbi autem sermone, quem tecum habuit, non probamus de Melita. Dubitas igitur, quin nos in hostium numero habeat? scripsi equidem Balbo, te ad me de benevolentia scripsisse, & de suspicione. Egi gratias. De altero ei me purga. Ecquem tu hominem infeliciorem? non loquor plura, ne te quoque excruciem. Ipse conficior, venisse tempus, cum jam nec fortiter, nec prudenter quidquam facere possim.

M. TVLLII CICERONIS
EPISTOLARVM

AD

ATTICVM

LIBER XI.

CICERO ATTICO S.

1. **A**CCEPI a te signatum libellum, quem Anteros attulerat; ex quo nihil scire potui de nostris domesticis rebus: de quibus acerbissime afflictor, quod, qui eas dispensavit, neque adest istic, neque, ubi terrarum sit, scio. Omnem autem spem habeo existimationis, privatarumque rerum in tua erga me mihi perspectissima benevolentia; quam si his temporibus miseris & extremis praestiteris, haec pericula, quae mihi communia sunt cum ceteris, fortius feram; idque ut facias, te obtestor atque obsecro. Ego in cistophoro in Asia habeo ad H-S bis & vicies. Hujus pecuniae permutatione fidem nostram facile tuebere; quam quidem ego

nisi expeditam relinquere putassem, credens ei, cui tu scis jam pridem minime credere, commoratus essem paulisper, nec domesticas res impeditas reliquisssem: ob eamque causam serius ad te scribo, quod sero intellexi, quid timendum esset. Te etiam atque etiam oro, ut me totum tuendum suscipias; ut, si ii salvi erunt, quibuscum sum, una cum iis possim incolumis esse, salutemque meam benevolentiaë tuæ acceptam referre.

CICERO ATTICO S.

2. **L**ITTERAS tuas accepi pridie Nonas Febr. eoque ipso die ex testamento crevi hereditatem. Ex multis meis miserrimis curis est una levata, si, ut scribis, ista hereditas fidem & famam meam tueri potest; quam quidem te intelligo, etiam sine hereditate, tuis opibus defensuram fuisse. De dote quod scribis, per omnes deos te obtestor, ut totam rem suscipias, & illam, miseram mea culpa & negligentia, tueare meis opibus, si quæ sunt; tuis, quibus tibi molestum non erit, facultatibus: cui quidem deesse omnia, quod scribis, obsecro te, noli pati. In quos enim sumtus abeunt fructus

prædiorum? jam illa H-S LX, quæ scribis, nemo mihi unquam dixit ex dote esse deducta: nunquam enim essem passus. Sed hæc minima est ex iis injuriis, quas accipi; de quibus ad te dolore & lacrymis scribere prohibeor. Ex ea pecunia, quæ fuit in Asia, partem dimidiam fere exegi. Tutius videbatur fore ibi, ubi est, quam apud publicanos. Quod me hortaris, ut firmo sim animo; vellem posses aliquid afferre, quamobrem id facere possem. Sed si ad ceteras miseras accessit etiam id, quod mihi Chrysippus dixit parari (tu nihil significasti) de domo; quis me miserius uno jam fuit? oro, obsecro, ignosce: non possum plura scribere. Quanto mœrore urgear, profecto vides. Quod si mihi commune cum ceteris esset, qui videntur in eadem causa esse, minor mea culpa videretur, & eo tolerabilior esset. Nunc nihil est, quod consoletur; nisi quid tu efficis, si modo etiam nunc effici potest, ut ne qua singulari afficiar calamitate & injuria. Tardius ad te remisi tabularium, quod potestas mittendi non fuit. At tuis & nummorum accepi H-S LXX, & vestimentorum quod opus fuit. Quibus tibi videbitur, velim des litteras meo nomine.

Nosti meos familiares. Signum requirent, aut manum: dices, me propter custodias ea vitasse.

CICERO ATTICO S.

3. Quid hic agatur, scire poteris ex eo, qui litteras attulit: quem diutius tenui, quia quotidie aliquid novi expectabamus: neque nunc mittendi tamen ulla causa fuit, præter eam, de qua tibi rescribi voluisti. Quod ad Kal. Quint. pertinet, quid vellem; utrumque grave est, & tam gravi tempore periculum tantæ pecuniæ, & dubio rerum exitu ista, quam scribis, abruptio. Quare, ut aliâ, sic hoc vel maxime tuæ fidei benevolentiaque permitto, & illius consilio & voluntati: cui miseræ consuluissem melius, si tecum olim coram potius, quam per litteras, de salute nostra fortunisque deliberauissem. Quod negas præcipuum mihi ullum incommodum impendere, etsi ista res nihil habet consolationis, tamen etiam præcipua multa sunt, quæ tu profecto vides, ut sunt, & gravissima esse, & me facillime vitare potuisse; ea tamen erunt minora, si, ut adhuc factum est, administratione diligentiaque tua levabuntur. Pecunia apud

Egnatium est. Sit a me, ut est. Neque enim hoc, quod agitur, videtur diuturnum esse posse; ut scire jam possim, quid maxime opus sit: etsi egeo rebus omnibus; quod is quoque in angustiis est, quicum sumus; cui magnam dedimus pecuniam mutuam, opinantes, nobis, constitutis rebus, eam rem etiam honori fore. Tu, ut antea fecisti, velim, si qui erunt, ad quos aliquid scribendum a me existimes, ipse conficias. Tuis salutem dic. Cura, ut valeas. Inprimis id, quod scribis, omnibus rebus cura & provide, ne quid ei desit, de qua scis me miserrimum esse. Idibus Jun. ex castris.

CICERO ATTICO S.

4. **A**CCEPI ab Isidoro litteras, & postea datas binas. Ex proximis cognovi, prædia non venisse. Videbis ergo, ut sustentetur per te. De Frusinati, si modo futuri sumus, erit mihi res opportuna. Meas litteras quod requiris, impediō inopia rerum, quas nullas habeo litteris dignas; quippe cui nec, quæ accidunt, nec, quæ aguntur, ullo modo probentur. Utinam coram tecum olim potius, quam per epistolas! Hic tua, ut possum, tueor apud hos. Cetera Celer ipse.

Fugi adhuc omne munus, eo magis, quod ita nihil poterat agi, ut mihi & meis rebus aptum esset. Quid sit gestum novi, quæris: ex Isidoro scire poteris: reliqua non videntur esse difficiliora. Tu id velim, quod scis me maxime velle, cures, ut scribis, ut facis. Me conficit sollicitudo, ex qua etiam summa infirmitas corporis: qua levata, ero una cum eo, qui negotium gerit, estque in spe magna. Brutus amicus in causa versatur acriter. Hastenus fuit, quod caute a me scribi posset. Vale. De pensione altera, oro te, omni cura considera, quid faciendum sit, ut scripsi iis litteris, quas Pollex tulit.

CICERO ATTICO S.

5. **Q**VAE me causæ moverint, quam acerbæ, quam graves, quam novæ, coegerintque impetu magis quodam animi tui, quam cogitatione, non possum ad te sine maximo dolore scribere: fuerunt quidem tantæ, ut quod vides, effecerint. Itaque nec quod ad te scribam de meis rebus, nec quod a te petam, reperio. Rem & summam negotii vides. Equidem ex tuis litteris intellexi, & iis, quas communiter cum aliis scripsisti, & iis, quas

quas tuo nomine, quod etiam mea sponte videbam, te subdeblitatum novas rationes tuendi mei quærere. Quod scribis placere, ut propius accedam, iterque per oppida noctu faciam; non sane video, quemadmodum id fieri possit. Neque enim ita apta habeo diversoria, ut tota tempora diurna in his possim consumere; neque ad id, quod quæraris, multum interest, utrum me homines in oppido videant, an in via. Sed tamen hoc ipsum, sicut alia, considerabo, quemadmodum commodissime fieri posse videatur. Ego propter incredibilem & animi & corporis molestiam conficere plures litteras non potui: iis tantum rescripsi, a quibus acceperam. Tu velim & Basilo, & quibus præterea videbitur, etiam Servilio conscribas, ut tibi videbitur, meo nomine. Quod tanto intervallo nihil omnino ad vos; profecto intelligis rem mihi deesse, de qua scribam, non voluntatem. Quod de Vatinio quæraris; neque illius, neque cuiusquam mihi præterea officium deesset, si reperire possent, qua in re me juvarent. Quintus averfissimo a me animo Patris fuit. Eodem Corcyra filius venit. Inde profectos eos una cum ceteris arbitror.

CICERO ATTICO S.

6. **S**OLLICITVM esse te cum de tuis communibusque fortunis, tum maxime de me ac de dolore meo, sentio: qui quidem dolor meus non modo non minuitur, cum socium sibi adjungit dolorem tuum, sed etiam augetur. Omnino pro tua prudentia sentis, qua consolatione levari maxime possum. Probas enim meum consilium, negasque mihi quidquam tali tempore potius faciendum fuisse. Addis etiam, (quod etsi mihi levius est, quam tuum iudicium, tamen non est leve,) ceteris quoque, id est, qui pondus habeant, factum nostrum probari. Id si ita putarem, levius dolerem. Crede, inquis, mihi. Credo equidem: sed scio, quam cupias minui dolorem meum. Me discessisse ab armis, nunquam poenituit: tanta erat in illis crudelitas, tanta cum barbaris gentibus conjunctio, ut non nominatim, sed generatim proscriptio esset informata; ut jam omnium iudicio constitutum esset, omnium vestrum bona prædam esse illius victoriæ; vestrum, plane dico: nunquam enim de te ipso, nisi crudelissime, cogitatum est. Quare voluntatis me meæ nunquam poenitebit:

consilii poenitet. In oppido aliquo malle
resedisse, quoad arcefferer. Minus sermonis
subiissem; minus accepissem doloris: ipsum
hoc me non angeret. Brundisii jacere, in
omnes partes est molestum. Propius acce-
dere, ut suades, quo modo sine lictoribus,
quos populus dedit, possum? qui mihi in-
columi adimi non possunt: quos ego nunc
paulisper cum bacillis in turbam conjeci ad
oppidum accedens, ne quis impetus militum
fieret. Reliquo tempore me domo. Te nunc
ad Oppium & Antonium: iis placeret modo
propius accedere, ut hac de re considera-
rem: credo, fore auctores: sic enim reci-
piunt, Cæsari non modo de conservanda,
sed etiam de augenda mea dignitate curæ
fore: meque hortantur, ut magno animo
sim; ut omnia summa sperem: ea spondent,
confirmant, quæ quidem mihi exploratiora
essent, si remansissem. Sed ingero præteri-
ta. Vide, quæso, igitur ea, quæ restant,
& explora cum istis; & si putabis opus esse,
& si istis placebit, quo magis factum nos-
trum Cæsar probet, quasi de suorum senten-
tia factum. Adhibeantur Trebonius, Pansa,
si qui alii; scribantque ad Cæsarem, me,
quidquid fecerim, de sua sententia fecisse.

Tullix meæ morbus & imbecillitas corporis me exanimat: quam tibi intelligo magnæ curæ esse; quod est mihi gratissimum. De Pompeji exitu mihi dubium nunquam fuit. Tanta enim desperatio rerum ejus omnium regum & populorum animos occupat, ut, quocumque venisset, hoc putarem futurum. Non possum ejus casum non dolere. Hominem enim integrum, & castum & gravem cognovi. De Fannio consoler te? perniciofa loquebatur de mansione tua. L. vero Lentulus Hortensii domum sibi, & Cæsaris hortos, & Bajas desponderat. Omnino hæc eodem modo ex hac parte fiunt; nisi quod illud erat infinitum. Omnes enim, qui in Italia manserant, hostium numero habebantur. Sed velim hæc aliquando solutiore animo. Quintum fratrem audio profectum in Asiam, ut deprecaretur. De filio nihil audi. Sed quære ex Diochare, Cæsaris liberto, quem ego non vidi, qui istas Alexandrinas litteras attulit. Is dicitur vidisse, euntem, an jam in Asia? Tuas litteras, prout res postulat, exspecto: quas velim cures quamprimum ad me perferendas. IV Kal. Decemb.

CICERO ATTICO S.

7. GRATAE tuæ mihi litteræ sunt, quibus accurate perscripsisti omnia, quæ ad me pertinere arbitratus es. Factum igitur, ut scribis, istis placere, iisdem istis lictoribus me uti; quod concessum Sextio sit; cui non puto suos esse concessos, sed ab ipso datos. Audio enim, eum ea senatusconsulta improbare, quæ post discessum tribunorum facta sunt. Quare poterit, si volet sibi constare, nostros lictores comprobare. Quamquam quid ego de lictoribus, qui pæne ex Italia decedere sim iussus? nam ad me misit Antonius exemplum Cæsar's ad se litterarum, in quibus erat, se audivisse, Catonem & L. Metellum in Italiam venisse, Romæ ut essent palam: id sibi non placere; ne qui motus ex eo fierent; prohiberi que omnes Italia, nisi quorum ipse causam cognovisset; deque eo vehementius erat scriptum. Itaque Antonius petebat a me per litteras, ut sibi ignoscerem: facere se non posse, quin iis litteris pareret. Tum ad eum misi L. Lamiam, qui demonstraret, illum Dolabellæ dixisse, ut ad me scriberet, ut in Italiam quamprimum venirem: ejus me litteris

venisse. Tum ille edixit ita, ut me exciperet, & Lælium nominatim. quod sane nollem. poterat enim, sine nomine, re ipsa excipi. O multas & graves offensiones! quas quidem tu das operam ut lenias. Nec tamen nihil proficis: quin hoc ipso minuis dolorem meum, quod, ut minuas, tam valde laboras: idque velim ne gravere quam sæpissime facere. maxime autem assequere quod vis, si me adduxeris, ut existimem, me bonorum iudicium non funditus perdidisse. Quamquam quid tu in eo potes? nihil scilicet. Sed, si quid res dabit tibi facultatis, id me maxime consolari poterit: quod nunc quidem video non esse; sed si quid, ex eventis; ut hoc nunc accidit. Dicebar debuisse cum Pompejo proficisci. Exitus illius minuit ejus officii prætermissi reprehensionem. Sed ex omnibus nihil magis tamen desideratur, quam quod in Africam non ierim. Iudicio hoc sum usus, non esse barbaris auxiliis fallacissimæ gentis rempublicam defendendam, præsertim contra exercitum sæpe victorem. Non probant fortasse. multos enim viros bonos in Africam venisse audio, & scio fuisse antea. Valde hoc loco urgeor. hic quoque opus est casu, aliqui

fint ex iis, aut, si potest, omnes, qui salutem anteponant. Nam si perseverant & obtinent; quid nobis futurum sit, vides. Dices, quid illis, si victi erunt? honestior est plaga. Hæc me excruciant. Sulpicii autem consilium, non scripsisti, cur meo non anteponeres: quod etsi non tam gloriosum est, quam Catonis, tamen & periculo vacuum est, & dolore. Extremum est eorum, qui in Achaja sunt. Ii tamen ipsi se hoc melius habent, quam nos, quod & multi sunt uno in loco; & cum in Italiam venerint, domum statim venerint. Hæc tu perge, ut facis, mitigare, & probare quam plurimis. Quod te excusas: ego vero & tuas causas nosco; & mea interesse puto, te istic esse, vel ut cum iis, quibus oportebit, agas, quæ erunt agenda de nobis, ut ea, quæ egisti; in primisque hoc velim animadvertas. Multos esse arbitror, qui ad Cæsarem detulerint, delaturive sint, me aut poenitere consilii mei, aut non probare, quæ fiant: quorum etsi utrumque verum est; tamen ab illis dicitur animo a me alienato; non quo ita perspexerint. Sed totum ut hoc Balbus sustineat, & Oppius, & eorum

crebris litteris illius voluntas erga me confirmetur, & hoc plane ut fiat, diligentiam adhibebis. Alterum est, cur te nolim discedere; quod scribis Tulliam efflagitare. O rem miseram! quid scribam? aut quid velim? breve faciam. Lacrymæ enim se subito profuderunt. Tibi permitto: tu consule. Tantum vide, ne hoc temporis tibi obesse aliquid possit. Ignosce, obsecro te: non possum præ fletu & dolore diutius in hoc loco commorari. Tantum dicam, nihil mihi gratius esse, quam quod eam diligis. Quod litteras, quibus putas opus esse, curas dandas; facis commode. Quintum filium vidi qui Sami vidisset, patrem Sicyone: quorum deprecatio est facilis. Utinam illi, qui prius illum viderint, me apud eum velint adjutum tantum, quantum ego illos vellem, si quid possem! Quod rogas, ut in bonam partem accipiam, si qua sint in tuis litteris, quæ me mordeant: ego vero in optimam; teque rogo, ut aperte, quemadmodum facis, scribas ad me omnia, idque facias quam sæpissime. Vale XIV Kalendar. Januar.

CICERO ATTICO S.

8. **Q**VANTIS curis afficiar, etsi profecto vides, tamen cognosces ex Lepta & Trebatio. Maximas pœnas pendo temeritatis meæ; quam tu prudentiam mihi videri vis: neque te deterreo, quo minus id disputes, scribasque ad me quam sæpissime. Nonnihil enim me levant tuæ litteræ hoc tempore. Per eos, qui nostra causa volunt, valentque apud illum, diligentissime contendas opus est, per Balbum & Oppium maxime, ut de me scribant quam diligentissime. Oppugnatur enim, ut audio, & præsentibus quibusdam, & per litteras. Iis ita occurrendum, ut rei magnitudo postulat. Furnius est illic, mihi inimicissimus. Quintus misit filium non solum sui deprecatorem, sed etiam accusatorem mei. dicitat, se a me apud Cæsarem oppugnari: quod refellit Cæsar ipse, omnesque ejus amici. Neque vero desistit, ubicunque est, omnia in me maledicta conferre. Nihil mihi unquam tam incredibile accidit, nihil in his malis tam acerbum. Qui ex ipso audissent, cum Sicyone palam multis audientibus loqueretur, nefaria quædam ad me pertulerunt. Nosti ge-

nus; etiam expertus es fortasse: in me id est omne conversum. Sed augeo commemorando dolorem, & facio etiam tibi. Quare ad illud redeo; cura, ut hujus rei causa, dedita opera, mittat aliquem Balbus. Ad quos videbitur, velim cures litteras meo nomine. Vale. VI Kal. Januar.

CICERO ATTICO S.

9. **E**GO vero & incaute, ut scribis, & celerius, quam oportuit, feci; nec in ulla sum spe, quippe qui exceptionibus edictorum retinear: quæ si non essent sedulitate effectæ & benevolentia tua, liceret mihi abire in solitudines aliquas. Nunc ne id quidem licet. Quid autem me juvat, quod ante initum tribunatum veni, si ipsum, quod veni, nihil juvat? Jam, quid sperem ab eo, qui mihi amicus nunquam fuit; cum jam lege sum confectus & oppressus? Quotidie jam Balbi ad me litteræ languidiores; multæque multorum ad illam, fortasse contra me. meo vitio pereo. Nihil mihi mali casus attulit: omnia culpa contracta sunt. Ego enim, cum genus belli viderem, imparata & infirma omnia contra paratissimos, sciveram, (quid facerem?) ceperamque confi-

lium non tam forte, quam mihi præter ceteros concedendum. Cessi meis, vel potius parui: ex quibus unus qua mente fuerit, is, quem tu mihi commendas, cognosces ex ipsius litteris, quas ad te & ad alios misit: quas ego nunquam aperuissem, nisi res acta sic esset. Delatus est ad me fasciculus: solvi, si quid ad me esset litterarum: nihil erat: epistola Vatinio & Ligurio altera: iussi ad eos deferri: illi ad me statim ardentibus dolore venerunt, scelus hominis clamantes: epistolas mihi legerunt plenas omnium in me probrorum. Hic Ligurius furere. se enim scire, summo illum in odio fuisse Cæsari: illum tamen non modo favisse, sed & tantam illi pecuniam dedisse honoris mei causa. Hoc ego dolore accepto, volui scire, quid scripsisset ad ceteros. Ipsi enim illi putavi perniciosum fore, si ejus hoc tantum scelus percrebruisset. Cognovi ejusdem generis: ad te misi: quas si putabis illi ipsi utile esse reddi, reddes; nil me lædet. Nam quod resignatæ sunt; habet, opinor, ejus signum Pomponia. Hæc ille acerbitate initio navigationis cum usus esset, tanto me dolore affecit, ut postea jacuerim; neque nunc tam pro se, quam contra

me, laborare dicitur. Ita omnibus rebus urgeor; quas sustinere vix possum, vel plane nullo modo possum. Quibus in miseriis una est pro omnibus, quod istam miseram, patrimonio, fortuna omni spoliatam relinquam. Quare te, ut polliceris, videre plane velim. Alium enim, cui illam commendem, habeo neminem; quoniam matri quoque eadem intellexi esse parata, quæ mihi. Sed, si me non offendes, satis tamen habeto commendatam, patruumque in ea, quantum poteris, mitigato. Hæc ad te die natali meo scripsi: quo utinam susceptus non essem, aut ne quid ex eadem matre postea natum esset! plura scribere fletu prohibeor.

CICERO ATTICO S.

10. **A**D meas incredibiles ægrotudines aliquid novi accedit ex iis, quæ de Q. Q. ad me afferuntur. P. Terentius, meus necessarius, operas in portu & scriptura Asiæ pro magistro dedit. Is Quintum filium Ephesi vidit VI Id. Decemb. eumque studiose propter amicitiam nostram invitavit; cumque ex eo de me percontaretur, eum sibi ita dixisse narrabat, se mihi esse inimi-

cissimum; volumenque sibi ostendisse orationis, quam apud Cæsarem contra me esset habiturus: multa a se dicta contra ejus amentiam: multa postea Patris confirmi scelere secum Quintum patrem locutum: cujus furorem ex iis epistolis, quas ad te misi, perspicere potuisti. Hæc tibi dolori esse certo scio: me quidem excruciant, & eo magis, quod mihi cum illis ne querendi quidem locum futurum puto. De Africanis rebus longe alia nobis, ac tu scripseras, nuntiantur. Nihil enim firmitus esse dicunt, nihil paratius. Accedit Hispania, & alienata Italia; legionum nec vis eadem, nec voluntas; urbanæ res perditæ. Quid est, ubi acquiescam, nisi quam diu tuas litteras lego? quæ essent profecto crebriores, si quid haberes, quo putares meam molestiam minui posse. Sed tamen te rogo, ne intermittas scribere ad me, quidquid erit; eosque, qui mihi tam crudeliter inimici sunt, si odisse non potes, accuses tamen; non ut aliquid proficias, sed ut me tibi carum esse sentiant. Plura ad te scribam, si mihi ad eas litteras, quas proxime ad te dedi, rescripseris. Vale.
XII Kal. Febr.

CICERO ATTICO S.

II. **C**ONFECTVS jam cruciatu maximorum dolorum, ne, si sit quidem, quod ad te debeam scribere, facile id exsequi possum; hoc minus, quod res nulla, quæ scribenda sit; cum præsertim ne spes quidem ulla ostendatur, fore melius. Ita jam ne tuas quidem litteras exspecto; quamquam semper aliquid asserunt, quod velim. Quare tu quidem scribito, cum erit, cui des: ego tuis proximis, quas tamen jam pridem accepi, nihil habeo, quod rescribam. Longo enim intervallo video immutata esse omnia: illa esse firma, quæ debeant; nos stultitiæ nostræ gravissimas pœnas pendere. P. Sallustio curanda sunt H-S xxx, quæ accepi a Cn. Sallustio. Velim videas, ut sine mora curentur. De ea re scripsi ad Terentiam. Atque hoc ipsum jam prope consumtum est. Quare id quoque velim cum illa videas, ut sit, qui utamur. Hic fortasse potero sumere, si sciam istic paratum fore. Sed prius, quam id scirem, nihil sum ausus sumere. Qui sit omnium rerum status noster, vides. Nihil est mali, quod non & sustineam & exspectem. Quarum

ferum eo gravior est dolor, quo culpa major. Ille in Achaja non cessat de nobis detrahere. Nihil videlicet tuæ litteræ profecerunt. Vale. VIII Id. Mart.

CICERO ATTICO S.

12. **C**EPHALIO mihi a te litteras reddidit ante diem VIII Id. Mart. vespere. Eo autem die mane tabellarios miseram, quibus ad te dederam litteras. Tuis tamen lectis litteris, putavi aliquid rescribendum esse, maxime, quod ostendis, te pendere animi, quamnam rationem sim Cæsari allaturus profectionis meæ tum, cum ex Italia discesserim. Nihil opus est mihi nova ratione. sæpe enim ad eum scripsi, multisque mandavi, non potuisse, cum cupissem, sermones hominum sustinere; multaque in eam sententiam. Nihil enim erat, quod minus eum vellem existimare, quam me tanta de re non meo consilio usum esse. Postea, cum mihi litteræ a Balbo Cornelio minore missæ essent, illum existimare, Quintum fratrem lituum meæ profectionis fuisse (ita enim scripsit) qui nondum cognossem, quæ de me Quintus scripsisset ad multos; etsi multa præsens in præsentem acerbe dixerat &

fecerat; tamen Nilo meo his verbis ad Cæsarem scripsi:

De Quinto fratre meo non minus laboro, quam de me ipso: sed eum tibi commendare hoc meo tempore non audeo. Illud duntaxat tamen audebo petere abs te, quod te oro, ne quid existimes ab illo factum esse, quo minus mea in te officia constarent; minusve te diligerem, potiusque semper illum auctorem nostrae conjunctionis fuisse, meique itineris comitem, non ducem. Quare ceteris in rebus tantum ei tribues, quantum humanitas tua, amicitiaque vestra postulat. Ego ei ne quid apud te obsem, id te vehementer etiam atque etiam rogo.

Quare, si quis congressus fuerit mihi cum Cæsare, (etsi non dubito, quin is lenis in illum futurus sit, idque jam declaraverit,) ego tamen is ero, qui semper fui. Sed, ut video, multo magis est nobis laborandum de Africa; quam quidem tu scribis confirmari quotidie magis ad conditionis spem, quam victoriæ. Quod utinam ita esset! sed longe aliter esse intelligo; teque ipsum ita existimare arbitror; aliter autem scribere, non fallendi, sed confirmandi mei causa, præsertim cum adjungatur ad Africam etiam Hispania.

Hispania. Quod me admones, ut scribam ad Antonium, & ad ceteros; si quid videbitur tibi opus esse, velim facias id, quod sæpe fecisti. nihil enim mihi venit in mentem, quod scribendum putem. Quod me audis fractiorem esse animo; quid putas, cum videas accessisse ad superiores ægritudines præclaras generi actiones? Tu tamen velim ne intermittas, quoad ejus facere poteris, scribere ad me, etiamsi rem, de qua scribas, non habebis. Semper enim afferunt aliquid mihi tuæ litteræ. Galeonis hereditatem crevi. puto enim cretionem simplicem fuisse, quoniam ad me nulla missa est. VIII Id. Mart.

CICERO ATTICO S.

13. **A** MVRENAE liberto nihil adhuc acceperam litterarum. P. Sifer reddiderat eas, quibus rescribo. De Servii patris litteris quod scribis, item, Quintum in Syriam venisse, quod ais, esse qui nuntient; ne id quidem verum est. Quod certio rem te vis fieri, quo quisque in me animo sit, aut fuerit eorum, qui huc venerunt; neminem alieno intellexi. Sed, quantum id mea interfit, existimare te posse certo scio. Mihi

Epist. T. IV.

M

cum omnia sunt intolerabilia ad dolorem, tum maxime, quod in eam causam venisse me video, ut ea sola utilia mihi esse videantur, quæ semper nolui. P. Lentulum patrem Rhodi esse ajunt, Alexandriae filium; Rhodoque Alexandriam C. Cassium profectum esse constat. Quintus mihi per litteras satisfacit, multo asperioribus verbis, quam cum gravissime accusabat. Ait enim, se ex litteris tuis intelligere, tibi non placere, quod ad multos de me asperius scripserit: itaque se pœnitere, quod animum tuum offenderit: sed se jure fecisse. Deinde perscribit spurcissime, quas ob causas fecerit. Sed neque hoc tempore, nec antea patefecisset odium suum in me, nisi omnibus rebus me esse oppressum videret. Atque utinam vel nocturnis, quemadmodum tu scripseras, itineribus propius te accessissem! nunc nec ubi, nec quando te sim visurus, possum suspicari. De coheredibus Fufidianis nihil fuit, quod ad me scriberes. nam & æquum postulant; &, quidquid egisses, recte esse actum putarem. De fundo Frusinati redimendo jam pridem intellexisti voluntatem meam: etsi tum meliore locores erant nostræ, neque desperaturi mihi

Ita videbamus; tamen in eadem sum voluntate. Id quemadmodum fiat, tu videbis. & velim, quoad poteris, consideres, ut sit, unde nobis suppeditentur sumtus necessarii. Si quas habuimus facultates, eas Pompejo tum, cum id videbamus sapienter facere, detulimus. Itaque tum & a tuo villico sumimus, & aliunde mutuati sumus, cum Quintus quereretur per litteras, sibi nos nihil dedisse; qui neque ab illo rogati sumus, neque ipsi eam pecuniam adspeximus. Sed velim videas, quid sit, quod confici possit, quidque mihi de omnibus des consilii: & causam nosti. Plura ne scribam, dolore impedor. Si quid erit, quod ad quos scribendum meo nomine putes, velim, ut soles, facias: quotiesque habebis, cui des ad me litteras, nolim prætermittas. Vale.

CICERO ATTICO S.

14. **N**ON me offendit veritas litterarum tuarum, quod me, cum communibus, tum præcipuis malis oppressum, ne incipis quidem, ut solebas, consolari, faterisque id fieri jam non posse. Nec enim ea sunt, quæ erant antea, cum, ut nihil aliud, comites me & socios habere putabam. Omnes

enim Achaici deprecatores, item qui in Asia, quibus non erat ignotum, etiam quibus erat, in Africam dicuntur navigaturi. Ita, praeter Laelium, neminem habeo culpae socium: qui tamen hoc meliore in causa est, quod jam est receptus. De me autem non dubito, quin ad Balbum & ad Oppium scripserit: a quibus, si quid esset laetius, certior factus essem: tecum etiam essent locuti: quibuscum tu de hoc ipso colloquere velim, & ad me, quid tibi responderint, scribas: non quod ab isto salus data quidquam habitura sit firmitudinis; sed tamen aliquid consuli & prospici poterit. Et si omnium conspectum horreo, praesertim hoc genero; tamen, in tantis malis quid aliud velim, non reperio. Quintus pergit, ut ad me & Pansa scripsit, & Hirtius: isque item Africam petere cum ceteris dicitur. Ad Minucium Tarentum scribam, tuas litteras mittam. Ad te scribam, numquid egerit. H-S xxx potuisse mirarer, nisi multa de Fufidianis praediis. Et id video tamen. Te exspecto; quem videre, si ullo modo potest, (poscit enim res,) pervellem. Jam extremum concluditur. Tibi facile est, quid, quale sit gravius, existimare. Vale.

CICERO ATTICO S.

15. **Q**VONIAM justas causas affers, quod te hoc tempore videre non possim; quæso, quid sit mihi faciendum. Ille enim ita videtur Alexandriam tenere, ut eum scribere etiam pudeat de illis rebus. Hi autem ex Africa jam affuturi videntur; Achæi, item ex Asia redituri ad eos, aut libero aliquo loco commoraturi. Quid mihi igitur putas agendum? video difficile esse consilium. Sum enim solus, aut cum altero, cui neque ad illos reditus sit, neque ab his ipsis quidquam ad spem ostendatur. Sed tamen scire velim, quid censeas; idque erat cum aliis, cur te, si fieri posset, cuperem videre. Minucium XII sola curasse, scripsi ad te antea: quod superest, velim videas, ut curetur. Quintus non modo non cum magna prece ad me, sed acerbissime scripsit; filius vero mirifico odio. Nihil fingi potest mali, quo non urgear. Omnia tamen sunt faciliora, quam peccati dolor, qui & maximus est, & æternus: cujus peccati si socios habuiffem ego, quos putavi, tamen esset consolatio tenuis. Sed habet aliorum omnium ratio exitum, mea nullum. Alii

capti, alii interclusi non veniunt in dubium
 de voluntate, eo minus scilicet, cum se
 expedierint, & una esse cœperint. Ii au-
 tem ipsi, qui sua voluntate ad Fusium ve-
 nerunt, nihil possunt, nisi timidi, existi-
 mari. Multi autem sunt, qui, quicumque
 sunt, modo ad illos se recipere volent, re-
 cipientur. Quo minus debes mirari, non
 posse me tanto dolori resistere. Solius enim
 meum peccatum corrigi non potest, & for-
 tasse Lælii. Sed quid me id levat? C. qui-
 dem Cassium ajunt consilium Alexandriam
 eundi mutavisse. Hæc ad te scribo, non
 ut queas tu demere sollicitudinem, sed ut
 cognoscam, ecquid tu ad ea afferas, quæ
 me conficiunt: ad quæ gener accedit, &
 cetera, quæ, fletu reprimor, ne scribam.
 Quin etiam Aesopi filius me excruciat.
 Prorsus nihil abest, quin sim miserrimus.
 Sed ad primum revertor, quid putes facien-
 dum; occultene aliquo propius veniendum,
 an mare transeundum. Nam hic maneri
 diutius non potest. De Fusidianis quare ni-
 hil potuit confici? genus enim conditionis
 ejusmodi fuit, in quo non solet esse contro-
 versia; cum ea pars, quæ videtur esse mi-
 nor, licitatione expleri posset. Hæc ego

non sine causa quæro. Suspikor enim, coheredes dubiam nostram causam putare, & eo rem in integro esse. Vale. Pridie Idus Maj.

CICERO ATTICO S.

16. **N**ON meo vitio fit, hoc quidem tempore, (ante enim est peccatum,) ut me ista epistola nihil consoletur. nam & exigue scripta est, & suspiciones magnas habet, non esse ab illo; quas animadvertisse te existimo. De obviam itione ita faciam, ut suades. Neque enim ulla de adventu ejus opinio est; neque, si qui ex Asia veniunt, quidquam auditum esse dicunt de pace: cujus ego spe in hanc fraudem incidi. Nihil video, quod sperandum putem, nunc præsertim, cum ea plaga in Asia sit accepta, in Illyrico, in Cassiano negotio, in ipsa Alexandria, in urbe, in Italia. Ego vero, etiamsi rediturus ille est, qui adhuc bellum gerere dicitur, tamen ante reditum ejus negotium confectum iri puto. Quod autem scribis, quandam lætitiâ bonorum esse commotam, ut sit auditum de litteris; tu quidem nihil prætermittis, in quo putes aliquid solatii esse: sed ego non adducor,

quemquam bonum ullam salutem putare mihi tanti fuisse, ut eam peterem ab illo, & eo minus, quod hujus consilii jam ne focium quidem habeo quemquam. Qui in Asia sunt, rerum exitum expectant. Achai- ci etiam Fusio spem deprecationis afferunt. Horum & timor idem fuit primo, qui meus, & constitutum. Mora Alexandrina causam illorum correxit, meam evertit. Quamob- rem idem a te nunc peto, quod superiori- bus litteris, ut, si quid in perditis rebus dispiceres, quod mihi putares faciendum, me moneres. Si recipior ab his, quod vi- des non fieri; tamen, quoad bellum erit, quid agam, aut ubi sim, non reperio: sin- jactor, eo minus. Itaque tuas litteras ex- pecto; easque ut ad me sine dubitatione scribas, rogo. Quod suades, ut ad Quin- tum scribam de his litteris; facerem, si me quidquam istæ litteræ delectarent. Et si quidam scripsit ad me his verbis: *Ego ut in his malis, Patris sum non invitus: esse libentius, si frater tuus ea de te loqueretur, quæ ego audire vellem.* Quod ais illum ad te scribere, me sibi nullas litteras remitte- re; semel ab ipso accepi: ad eas Cepha- lionem dedi, qui multos menses tempestatibus

retentus est. Quintum filium ad me acerbissime scripsisse, jam ante ad te scripsi. Extremum est, quod te orem, si putas rectum esse, & a te suscipi posse, cum Camillo communices, ut Terentiam moneatis de testamento. Tempora monent, ut videat, ut satisfaciat, quibus debeat. Auditum ex Philotimo est, eam scelerate quædam facere. Credibile vix est. Sed certe, si quid est, quod fieri possit, providendum est. De omnibus rebus velim ad me scribas; & maxime quid scribas de eo, in quo tuo consilio egeo, etiam si nihil excogites: id enim mihi erit pro desperato. III Nonas Jun.

CICERO ATTICO S.

17. **P**ROPERANTIBVS tabellariis alienis hanc epistolam dedi; eo brevior est; & quod eram missurus meos. Tullia mea venit ad me pridie Idus Jun. deque tua erga se observantia benevolentiaque mihi plurima exposuit, litterasque reddidit trinas. Ego autem ex ipsius virtute, humanitate, pietate non modo eam voluptatem non cepi, quam capere ex singulari filia debui; sed etiam incredibili sum dolore affectus, tale

ingenium in tam misera fortuna versari, idque accidere nullo ipsius delicto, summa culpa mea. Itaque a te neque consolationem jam, qua cupere te uti video, nec consilium, quod capi nullum potest, exspecto; teque omnia cum superioribus sæpe litteris, tum proximis tentasse intelligo. Ego cum Sallustio Ciceronem ad Cæsarem mittere cogitabam. Tulliam autem non videbam esse causam, cur diutius mecum tanto in communi mœrore retinerem. Itaque matri eam, cum primum per ipsam liceret, eram remissurus. Pro ea, quam ad modum consolantis scripsisti, ἢ τὰν, ea putato me scripsisse, quæ tu ipse intelligis responderi potuisse. Quod Oppium tecum scribis locutum, non abhorret a mea suspicione ejus oratio. Sed non dubito, quin istis persuaderi nullo modo possit; ea, quæ faciant, mihi probari posse; quoquo modo loquar. Ego tamen utar moderatione, qua potero. Quamquam quid mea intersit, ut eorum odium subeam, non intelligo. Te justa causa impediri, quo minus ad nos venias, video; idque mihi valde molestum est. Illum ab Alexandria discessisse, nemo nuntiat; constatque, ne profectum quidem il-

hinc quemquam post Idus Mart. nec post Idus Decemb. ab illo datas ullas litteras. Ex quo intelligis, illud de litteris ante diem v Id.-Febr. datis (quod inane esset, etiamsi verum esset) non verum esse. L. Terentium discessisse ex Africa scimus, Pæstumque venisse. Quid is afferat, aut quo modo exierit, aut quid in Africa fiat, scire velim. Dicitur enim per Nasidium emissus esse. Id quale sit, velim, si inveneris, ad me scribas. De H-S x, ut scribis, faciam. Vale. XVII Kalend. Quint.

CICERO ATTICO S.

18. **D**E illius Alexandria discessu, nihil adhuc rumoris, contraque opinio, valde esse impeditum. Itaque nec mitto, ut constitueram, Ciceronem, & te rogo, ut me hinc expedias. Quodvis enim supplicium levius est hac permanfione. Hac de re & ad Antonium scripsi, & ad Balbum, & ad Oppium. Sive enim bellum in Italia futurum est, sive classibus utetur; hic esse me, minime convenit: quorum fortasse utrumque erit; alterum certe. Intellexi omnino ex Oppii fermone, quem tu mihi scripsisti, quæ istorum via esset; sed, ut eam flectas,

te rogo. Nihil omnino jam exspecto, nisi miserum. Sed hoc perditius, in quo nunc sum, fieri nihil potest. Quare, & cum Antonio loquere, velim, & cum istis; & rem, ut poteris, expedias; & mihi quamprimum de omnibus rebus rescribas. Vale. XII Kal. Quint.

CICERO ATTICO S.

19. **C**VM tuis dare possem litteras, non prætermisi; etsi, quod scriberem, non habebam. Tu ad nos & rarius scribis, quam solebas, & brevius; credo, quia nihil habes, quod me putes libenter legere, aut audire posse. Verumtamen velim, si quid erit, qualecunque erit, scribas. Est autem unum, quod mihi sit optandum, si quid agi de pace possit: quod nulla equidem habeo in spe. Sed quia tu leviter interdum significas, cogis me sperare, quod optandum vix est. Philotimus dicitur Idib. Sext. nihil habeo de illo amplius. Tu, velim, ad ea mihi rescribas, quæ ad te antea scripsi. Mihi tantum temporis fatis est, dum ut in pessimis rebus aliquid caveam, qui nihil unquam cavi. Vale. XI Kal. Sext.

CICERO ATTICO S.

20. **S**EPTIMO decimo Kal. Sept. venerat die XXVIII Seleucia Pieria C. Trebonius, is qui se Antiochiæ diceret apud Cæsarem vidisse Quintum filium cum Hirtio. Eos de Quinto quæ voluissent, impetrasse nullo quidem negotio. quod ego magis gauderem, si ista nobis impetrata quidquam ad spem explorati haberent. Sed & alia timenda sunt, ab aliisque, & ab hoc ipso. Quæ dantur, ut a domino, rursus in eisdem sunt potestate. Etiam Sallustio ignovit. Omnino dicitur nemini negare. Quod ipsum est suspectum, notionem ejus differri. M. Gallius Q. F. mancipia Sallustio reddidit. Is venit, ut legiones in Siciliam traduceret: eo protinus iturum Cæsarem Patris. Quod si faciet, ego, quod ante mallem, aliquo propius accedam. Tuas litteras ad eas, quibus a te proxime consilium petivi, vehementer exspecto. Vale. XVI Kal. Septemb.

CICERO ATTICO S.

21. **A**CCEPI VI Kal. Sept. litteras a te,

datas XII Kal. doloremque, quem ex Quinti
 scelere jam pridem acceptum jam abjeceram,
 lecta ejus epistola gravissimum cepi. Tu
 etsi non potuisti ullo modo facere, ut mihi
 illam epistolam non mitteres; tamen mal-
 lem, non esse missam. Ad ea autem, quæ
 scribis de testamento, videbis, quid, &
 quo modo. De nummis & illa sic scripsit,
 ut ego ad te antea, & nos, si quid opus
 erit, utemur ex eo, de quo scribis. Ille
 ad Kalend. Sept. Athenis non videtur fore.
 Multa eum in Asia dicuntur morari, maxi-
 me Pharnaces. Legio XII, ad quam pri-
 mum Sulla venit, lapidibus egisse hominem
 dicitur. Nullam putant se commoturam.
 Illum arbitrantur protinus Patris in Sici-
 liam. Sed, si hoc ita est, huc veniat ne-
 cesse est. Ac malle illum, aliquo enim
 hinc evasissem. Nunc metuo, ne sit exspe-
 ctandum; & cum reliquis etiam loci gra-
 vitas hic miserrime perferenda. Quod me
 mones, ut ea videam, quæ ad tempus ac-
 commodem; facerem, si res pateretur, &
 si ullo modo fieri posset. Sed in tantis nos-
 tris peccatis, tantisque nostrorum inju-
 riis, nihil est, quod aut facere dignum no-

bis, aut simulare possim. Sullana confers: in quibus omnia genere ipso præclarissima fuerunt, moderatione paulo minus temperata. Hæc autem ejusmodi sunt, ut obliviscar mei; multoque malim, quod omnibus sit melius, quorum utilitati meam junxi. Tu ad me tamen velim quam sæpissime scribas, eoque magis, quod præterea nemo scribit; ac si omnes, tuas tamen maxime exspectarem. Quod scribis, illum per me Quinto fore placatiorcm; scripsi ad te antea, eum statim Quinto filio omnia tribuisse; nostri nullam mentionem. Vale.

CICERO ATTICO S.

22. **D**ILIGENTER mihi fasciculum reddidit Balbi tabellarius. Accepi enim a te litteras, quibus videris vereri, ut epistolas illas acceperim: quas quidem vellem mihi nunquam redditas. Auxerunt enim mihi dolorem: nec si in aliquem incidissent, quidquam novi attulissent. Quid enim tam pervulgatum, quam illius in me odium, & genus hoc litterarum? quod ne Cæsar quidem ad istos videtur misisse, [quasi] quo il-

lius improbitate offenderetur, sed, credo, uti notiora nostra mala essent. Nam quod te vereri scribis, ne illi obsint, eique rei mederi; ne rogari quidem se passus est de illo: quod quidem mihi molestum non est; illud molestius, istas impetrationes nostras nihil valere. Sulla, ut opinor, cras hic erit cum Messala. Currunt ad illum pulsi a militibus; qui se negant usquam, nisi acceperint. Ergo ille huc veniet, quod non putabant: tarde quidem. Itinera enim ita facit, ut multos dies in oppidum ponat. Pharnaces autem, quoquo modo aget, auferet moram. Quid mihi igitur censes? jam enim corpore vix sustineo gravitatem hujus coeli, qui mihi laborem affert in dolore. An his illuc euntibus mandem, ut me excusent, ipse accedam propius? Quæso, attende; & me, quod adhuc sæpe rogatus non fecisti, consilio iuva: scio rem difficilem esse; sed, ut in malis. Etiam illud mea magni interest, te ut videam. Profecto aliquid proficere, si id acciderit. De testamento, ut scribis, animadvertes.

CICERO ATTICO S.

23. **Q**UOD ad te scripseram, ut cum Camillo communicares, de eo Camillus mihi scripsit, te secum locutum. Tuas litteras expectabam. nisi illud quidem mutari, si aliter est, & oportet, non video posse. Sed cum ab illo accepissem litteras, desideravi tuas. etsi putabam, te certiozem factum non esse. Modo valeres. Scripseras enim, te quodam valetudinis genere tentari. Acusius quidam Rhodo venerat VIII Id. Quint. Is nuntiabat, Quintum filium ad Cæsarem profectum IV Kal. Jun. Philotimum Rhodum pridie eum diem venisse; habere ad me litteras. Ipsum Acusium audies; sed tardius iter faciebat. Eo feci, ut has celeriter eunti darem. Quid sit in iis litteris, nescio; sed mihi valde Quintus frater gratulatur. Equidem in meo tanto peccato nihil ne cogitatione quidem assequi possum, quod mihi tolerabile possit esse. Te oro, ut de hac misera cogites; & illud, de quo ad te proxime scripsi, ut aliquid conficiatur ad inopiam propulsandam, & etiam de ipso testamento. Illud quoque vellem antea;

Epist. T. IV.

N

sed omnia timuimus. Melius quidem in pessimis nihil fuit discidio. Aliquid fecissemus, ut vini, vel tabularum novarum nomine, vel nocturnarum expugnationum, vel Metellæ, vel omnium malorum: nec res perisset; & videremur aliquid doloris virilis habuisse. Memini omnino tuas litteras; sed & tempus illud: etsi quidvis præstitit. Nunc quidem ipse videtur denuntiare. audimus enim de statu reipublicæ. O dii! generumne nostrum potissimum, ut hoc, vel tabulas novas? Placet mihi igitur, & idem tibi, nuntium remitti. Petet fortasse tertiam pensionem. Considera igitur, tumne, cum ab ipso nascetur, an prius. Ego, si ullo modo potuero, vel nocturnis itineribus experiar, ut te videam. Tu & hæc, & si quid erit, quod intersit mea scire, scribas velim. Vale.

CICERO ATTICO S.

24. **Q**VÆ dudum ad me, &, quæ etiam ante bis ad Tulliam de me scripsisti, ea sentio esse vera. Eo sum miserior, (etsi nihil videbatur addi posse,) quod mihi non modo irasci gravissima injuria accepta, sed ne

dolere quidem impune licet. Quare istud feramus. Quod cum tulerimus, tamen eadem erunt perpetienda, quæ tu, ne accidant, ut caveamus, mones. Ea enim est a nobis contracta culpa, ut omni statu, omni-que populo eundem exitum habitura videatur. Sed ad meam manum redi: dehinc enim hæc occultius agenda. Vide, quæso, etiam nunc de testamento, quod tum factum, cum illa quærere cœperat. Non credo te commorit; neque enim rogarit; ne me quidem. Sed quasi ita sit; quoniam in sermonem jam venisti, poteris eam monere, ut alicui committat, cujus extra periculum hujus belli fortuna sit. Equidem tibi potissimum velim, si idem illa vellet: quam quidem celo miseram, me in hoc timere de illo altero. Scio equidem vænire nunc nil posse; sed seponi & occultari possunt, ut extra ruinam sint eam, quæ impendet. Nam quod scribis, nobis nostra & tua Tullix fore parata: tua credo; nostra quæ poterunt esse? de Terentia autem (mitto cetera, quæ sunt innumerabilia) quid ad hoc addi potest? scripseras, ut H-S XII permutaret; tantum esse reliquum de argento. Misit illa CCIOO

mihi, & adscripsit, tantum esse reliquum. Cum hoc tam parvum de parvo detraxerit, perspicis, quid in maxima re fecerit? Philotimus non modo nullus venit, sed ne per litteras quidem, aut per nuntium certiolem facit me, quid egerit. Epheso qui veniunt, ibi se eum de suis controversiis in jus ad-euntem vidisse nuntiant: quæ quidem (ita enim verisimile est) in adventum Cæsaris fortasse rejiciuntur. Ita aut nihil puto eum habere, quod putet ad me celerius perferendum, & eo me magis esse despectum; aut, etiam si quid habet, id, nisi omnibus suis negotiis confectis, ad me referre non curat. Ex quo magnum equidem capio dolorem, sed non tantum, quantum videor debere. Nihil enim mea minus interesse puto, quam quid illinc afferatur. Id quam ob rem, te intelligere certo scio. Quod me mones de vultu & oratione ad tempus accommodanda; etsi difficile est, tamen imperarem mihi, si mea quidquam interesse putarem. Quod scribis, litteris putare Africanum negotium confici posse; vellem scriberes, cur ita putares: mihi quidem nihil in mentem venit, quare id putem fieri posse: tu tamen

velim, si quid erit, quod consolationis aliquid habeat, scribas ad me. Sin, ut perspicio, nihil erit, scribas idipsum. Ego ad te, si quid audiero citius, scribam. Vale.
VIII Id. Sext.

CICERO ATTICO S.

25. **F**ACILE assentior tuis litteris, quibus exponis pluribus verbis, nullum te habere consilium, quo a te possim juvari. Consolatio certe nulla est, quæ levare possit dolorem meum. nihil est enim contractum casu. nam id esset ferendum. sed omnia fecimus iis erroribus, & miseris & animi & corporis, quibus proximi utinam mederi maluissent. Quam ob rem, quoniam neque consilii tui, neque consolationis cujusquam spes ulla mihi ostenditur, non quæram hæc a te posthac. Tantum velim, ne intermitas; scribas ad me, quidquid veniet tibi in mentem, cum habebis, cui des, & dum erit, ad quem des: quod longum non erit. Illum discessisse Alexandria, rumor est non firmus, ortus ex Sulpicii litteris; quas cuncti postea nuntii confirmarunt: quod verum, an falsum sit, quoniam mea nihil in-

terest, utrum malim, nescio. Quod ad te jampridem de testamento scripsi; apud *ἐβ- πῖσος* illas velim; ut possint, advertas. Ego hujus miserrimæ fatuitate confectus confli-ctor. Nihil unquam simile natum puto: cui si qua re consulere aliquid possum, cupio a te admoneri. Video eandem esse difficultatem, quam in consilio dando ante: tamen hoc me magis sollicitat, quam omnia. In pensione secunda cæci fuimus. alium mallem. sed præteriit. Te oro, ut in perditis rebus, si quid cogi, confici potest, quod sit in tuto, ex argento, neque satis multa ex suppellectile, des operam. Jam enim mihi videtur adesse extremum, nec ulla fore conditio pacis, eaque, quæ sunt, etiam sine adversario peritura. Hæc etiam, si videbitur, cum Terentia loquere opportune. Non queo omnia scribere. Vale. III Non. Quint.

M. TVLLII CICERONIS
EPISTOLARVM

AD

A T T I C V M

L I B E R XII.

CICERO ATTICO S.

I. **U**NDECIMO die, postquam a te disces-
feram, hoc litterularum exaravi, egrediens
e villa ante lucem: atque eo die cogitabam
in Anagnino, postero autem in Tusculano;
ibi unum diem. v Kalend. igitur ad consti-
tutum. Atque utinam continuo ad comple-
xum meæ Tulliaë, ad osculum Atticæ possim
currere! quod quidem ipsum scribe, quæso,
ad me; ut, dum consisto in Tusculano, sciam,
quid garriat; sin rusticatur, quid scribat ad
te: eique interea aut scribe salutem, aut
nuntia, itemque Piliæ. Et tamen, etsi con-
tinuo congressuri sumus, scribas ad me, si
quid habebis.

Cum complicarem hanc epistolam, no-

Etuabundus ad me venit cum epistola tua
 tabellarius; qua lecta, de Atticæ febricula
 scilicet valde dolui. Reliqua, quæ expecta-
 bam, ex tuis litteris cognovi omnia. Sed
 quod scribis, *igniculum matutinum*; *γεροντι-
 κώτερον* est memoriola vacillare. Ego enim IV
 Kal. Axio dederam, tibi III, Quinto, quo
 die venissem, id est, II Kal. hoc igitur habe-
 bis: novi nihil. Quid ergo opus erat episto-
 la? quid, cum coram sumus, & garrimus
 quidquid in buccam? est profecto quiddam
λέσχη, quæ habet, etiam si nihil subest, col-
 locutione ipsa suavitatem.

CICERO ATTICO S.

2. **H**IC rumores tamen Murcum periisse
 naufragio, Afinium delatum vivum in manus
 militum, L. naves delatas in Uticam reflatu
 hoc, Pompejum non comparere, nec in Ba-
 learibus omnino fuisse, ut Patietus affirmat.
 Sed auctor nullius rei quisquam. Habes, quæ,
 dum tu abes, locuti sunt. Ludi interea Præ-
 neste. ibi Hirtius, & isti omnes. & quidem
 ludi dies octo. Quæ cœnæ? quæ deliciae?
 res interea fortasse transacta est. O miros
 homines! at Balbus ædificat; *τί γὰρ αὐτῶ
 μέλει?* verum, si quæris, homini non recta,

sed voluptaria quærenti, nonne *βεβλωται*? Tu interea dormis. Jam explicandum est *πρόβλημα*, si quid acturus es. Si quæris quid putem, ego fructum puto. Sed quid multa? jam te videbo; & quidem, ut spero, de via recta ad me. Simul enim & diem Tyrannioni constituemus, & si quid aliud.

CICERO ATTICO S.

3. **U**NVM te puto minus blandum esse, quam me; & si uterque nostrum est aliquando adversus aliquem, inter nos certe nunquam sumus. Audi igitur me hoc *ἀγοητεύων* dicentem: ne vivam, mi Attice, si mihi non modo Tusculanum, ubi ceteroquæ sum libenter, sed *μανάρον νῆσοι* tantî sunt, ut sine te sim totos dies. Quare obduretur hoc triduum; ut te quoque ponam in eodem *πρόβει*: quod ita est profecto. Sed velim scire, hodiene statim de auctione, aut quo die venias. Ego me interea cum libellis. Ac moleste fero, Vennonii me historiam non habere. Sed tamen, ne nihil de re, nomen illud, quod a Cæsare, tres habet conditiones, aut emtionem ab hasta: (perdere malo; etsi, præter turpitudinem, hoc ipsum puto esse perdere:) aut delegationem a marcipe, an-

nua die: (quis erit, cui credam? aut quando iste Metonis annus veniet?) aut Vesteni conditionem semisse. *σκέψα* igitur. Ac vereor, ne iste jam auctionem nullam faciat, sed, ludis factis, *κτύπω* subsidio currat, ne talis vir *ἀλογηδῆ*. sed *μελήσει*.

CICERO ATTICO S.

4. **O** GRATAS tuas mihi, jucundasque litteras! Quid quæris? restitutus est mihi dies festus. Angebar enim, quod Tiro, *ἐνερευθέσερον* te sibi esse visum, dixerat. Addam igitur, ut censes, unum diem. Sed de Catione *πρόβλημα Αρχιμήδειον* est. Non assequor, ut scribam, quod tui convivæ non modo libenter, sed etiam æquo animo legere possint. Quin etiam, si a sententiis ejus [dictis,] si ab omni voluntate, consiliisque, quæ de republica habuit, recedam, *ψιλῶς*que velim gravitatem, constantiamque ejus laudare; hoc ipsum tamen istis odiosum *ἀκροσµα* fit. Sed vere laudari ille vir non potest, nisi hæc ornata sint; quod ille ea, quæ nunc sunt, & futura viderit, &, ne fierent, contenderit, &, facta ne videret, vitam reliquerit. Horum quid est, quod Aledio probare possimus? sed cura, obsecro, ut valeas, eaque, quam

ad omnes res adhibes, in primis ad convalescendum adhibe prudentiam.

CICERO ATTICO .S.

5. **Q**VINTVS pater quartum, vel potius millesimum nihil sapit, qui lætetur Luperco filio, & Statio, ut cernat duplici dedecore cumulatam domum. Addo etiam Philotimum tertium. O stultitiam, nisi mea major esset, singularem! quod autem os, in hanc rem ἔρανον a te? fac, non ad διψῶσαν κρήνην, sed ad πειρήνην eum venisse; sed ἀμπνευμα σεμνὸν Ἄλφειᾷ in te κρήνην, ut scribis, haurire, in tantis suis præsertim angustiis; ποῦ ταῦτ' ἄρ' ἀποσκήψει? sed ipse viderit. Cato me quidem delectat. sed etiam Bassum Lucilium sua. De Cœlio tu quæres, ut scribis: ego nihil novi. Noscenda est natura, non facultas modo. De Hortensio & Virginio, tu si quid dubitabis: etsi quid magis placeat, ego quantum adspicio, non facile inveneris. Cum Mustela, quemadmodum scribis, cum venerit Crispus. Ad Aulum scripsi, ut ea, quæ bene nossem de auro, Pisoni demonstraret. Tibi enim sane assentior, & istud nimium diu duci, & omnia nunc undique contrahenda. Te quidem nihil agere, nihil cogitare aliud,

nisi quod ad me pertineat, facile perspicio; meisque negotiis impediri cupiditatem tuam ad me veniendi. Sed mecum esse te puto; non solum quod meam rem agis, verum etiam quod videre videor, quo modo agas. Neque enim ulla hora tui mihi est operis ignota. Tubulum prætorem video L. Metello, Q. Maximo consulibus. Nunc velim, P. Scævola pontifex maximus, quibus consulibus tribunus plebis. equidem puto proximis, Cæpione & Pompejo. Prætor enim P. Furio, Sex. Atilio. Dabis igitur tribunatum, & si poteris, Tubulus quo crimine. & vide, quæso, L. Libo, ille, qui de Ser. Galba, Censorinone & Manilio, an T. Quintio, M'. Acilio consulibus tribunus plebis fuerit. Conturbat enim me epitome Bruti Fanniana, an Bruti epitome Fannianorum? scripsi, quod erat in extremo; idque ego secutus hunc Fannium, qui scripsit historiam, generum esse scripseram Lælii: sed tu me γεωμετρικῶς refelleras; te autem nunc Brutus & Fannius. Ego autem de bono auctore, Hortensio, sic acceperam, ut apud Brutum est. Hunc igitur locum expedies. Ego misi Tironem Dolabellæ obviam. Is ad me Idibus revertetur. Te exspectabo postridie. De Tullia mea tibi

antiquissimum esse video; idque ita ut sit, te vehementer rogo. Ergo & in integro omnia: sic enim scribis. Mihi etsi Kalendæ vitandæ fuerunt, Nicaſionumque ἀρχέτυπα fugienda, conficiendæque tabulæ; nihil tamen tanti, ut a te abessem, fuit. Cum Romæ essem, & te jam jamque visurum me putarem; quotidie tamen horæ, quibus expectabam, longæ videbantur. Scis me minime esse blandum. Itaque minus aliquanto dico, quam sentio.

CICERO ATTICO S.

6. DE Cœlio vide, quæso, ne qua lacuna sit in auro. Ego ista non novi. Sed certe in collubo est detrimenti satis. Huc aurum si accedit: sed quid loquor? tu videbis. Habes Hegesiæ genus, quod Varro laudat. Venio ad Tyrannionem. Ain' tu? verum hoc fuit? sine me? at ego quoties, cum essem otiosus, sine te tamen nolui? quo modo hoc ergo lues? uno scilicet, si mihi librum miseris; quod ut facias etiam atque etiam rogo. Etsi me non magis liber ipse delectabit, quam tua admiratio delectavit. Amo enim πάντα Φιλόδημον; teque istam tam tenuem Τρωίαν tam valde admiratum esse gaudeo. etsi tua quidem sunt ejusmodi omnia. Scire enim vis;

quo uno animus alitur. Sed, quæso, quid ex ista acuta & gravi refertur ad τέλος? sed longa oratio est, & tu occupatus in meo quidem fortasse aliquo negotio; & pro isto affo sole, quo tu abusus es in nostro pratulo, a te nitidum solem unctumque repetemus. Sed ad prima redeo. Librum, si me amas, mitte. Tuus est enim profecto, quoniam quidem est missus ad te. *Chreme, tantumne ab re tua est otii tibi, ut etiam Oratorem legas? macte virtute!* mihi quidem gratum, & erit gratius, si non modo in libris tuis, sed etiam in aliorum per librarios tuos Aristophanem reposueris pro Eupoli. Cæsar autem mihi irridere visus est *quæso* illud tuum, quod erat εὐπνέες & urbanum. Ita porro te sine cura esse iussit, ut mihi quidem dubitationem omnem tolleret. Atticam doleo tam diu: sed quoniam jam sine horrore est, spero esse, ut volumus.

CICERO ATTICO S.

7. **Q**VAE desideras, omnia scripsi in codicillis, eosque Eroti dedi, breviter, sed etiam plura, quam quæris; in iis, de Cicerone: cujus quidem cogitationis initium tu mihi attulisti. Locutus sum cum eo liberalissime;

quod ex ipso velim, si modo tibi erit commodum, sciscitere. Sed quid differo? exposui, te ex me detulisse, ecquid vellet, ecquid requireret: velle Hispaniam, requirere liberalitatem. De liberalitate, dixi, quantum Publilius, quantum flamen Lentulus filio. De Hispania duo attuli: primum idem, quod tibi, me vereri vituperationem: non satis esse, si hæc arma reliquissimus? etiam contraria? deinde fore, ut angeretur, cum a fratre familiaritate & omni gratia vinceretur. Velim magis liberalitate uti mea, quam sua libertate; sed tamen permisi. Tibi enim intellexeram non minus displicere. Ego etiam atque etiam cogitabo, atque, ut idem facias, rogo. Magna res & simplex est manere; illud anceps. verum videbimus. De Balbo, & in codicillis scripseram, & ita cogito, simul ac redierit. Sin ille tardius, ego tamen triduum. Et, quod præterii, Dolabella etiam mecum.

CICERO ATTICO S.

8. **D**E Cicerone multis res placet: comes est idoneus. Sed de prima pensione ante videamus. Adest enim dies, & ille currit. Scribe, quæso, quid referat Celer egisse Cæsarem cum candidatis, utrum ipse in Foenicularium,

an in Martium campum cogitet. Et sane scire velim, numquid necesse sit comitiis esse Romæ. Nam & Piliæ satisfaciendum est, & utique Atticæ.

CICERO ATTICO S.

9. **N**AE ego effem hic libenter, atque id quotidie magis, ni esset ea causa, quam tibi superioribus litteris scripsi. Nihil hac solitudine jucundius, nisi paulum interpellasset Amyntæ filius. *ὦ ἀπεραυτολογίας ἀηδῆς!* cetera noli putare amabilia fieri posse villa, litore, prospectu maris, tum his rebus omnibus. Sed neque hæc digna longioribus litteris; nec erat, quod scriberem; & somnus urgebat.

CICERO ATTICO S.

10. **M**ALE mehercule de Athamante. Tuus autem dolor humanus is quidem, sed magno-pere moderandus. Consolationum autem multæ viæ, sed illa rectissima. Impetret ratio, quod dies impetratura est. Alexim vero curamus, imaginem Tironis, quem ægrum Romam remisi; &, si quid habet collis *ἐπιδήμιον*, ad me cum Tisameno transferamus. Tota domus superior vacat, ut scis. Hoc puto valde ad rem pertinere.

CICERO

CICERO ATTICO S.

XI. **M**ALE de Sejo. Sed omnia humana tolerabilia ducenda. Ipsi enim quid sumus? aut quam diu hæc curaturi sumus? ea videamus, quæ ad nos magis pertinent, nec tamen multo, quid agamus de senatu. Et, ut ne quid prætermittam, Cæsonius ad me litteras misit, Postumiam Sulpicii domum ad se venisse. De Pompeji Magni filia tibi rescripsi, nihil me hoc tempore cogitare. Alteram vero illam, quam tu scribis, puto nosti. Nihil vidi foedius. Sed adsum. coram igitur.

Obsignata epistola, accepi tuas. Atticæ hilaritatem libenter audio: commotiunculis *συμπάχω*.

CICERO ATTICO S.

XII. **D**E dote tanto magis perpurga. Balbi regia conditio est delegandi. quoquo modo confice. Turpe est, rem impeditam jacere. Insula Arpinas habere potest germanam *ἀποδέωσιν*; sed vereor, ne minorem *τιμὴν* habere videatur. *ἐντροπος* est. Igitur animus in hortis; quos tamen inspiciam, cum venero. De Epicuro, ut voles; etsi *μεθαρμόζουμαι* in posterum genus hoc personarum.

Epist. T. IV.

Q

Incredibile est, quam ea quidam requirant. Ad antiquos igitur; ἀνεμέσητον γάρ. Nihil habeo, ad te quod perscribam: sed tamen institui quotidie mittere, ut eliciam tuas litteras; non quo aliquid ex his expectem; sed nescio quo modo tamen expecto. Quare siue habes quid, siue nihil habes, scribe tamen aliquid, teque cura.

CICERO ATTICO S.

13. **C**OMMOVET me Attica; etsi assentior Cratero. Bruti litteræ, scriptæ & prudenter & amice, multas mihi tamen lacrymas attulerunt. Me hæc solitudo minus stimulat, quam ista celebritas. Te unum desidero; sed litteris non difficilium utor, quam si domi essem: ardor tamen ille idem urget & manet, non mehercule indulgente me, sed tamen non repugnante. Quod scribis de Apulejo, nihil puto opus esse tua contentione, nec Balbo & Oppio; quibus quidem ille receperat, mihi que etiam iusserat nuntiari, se molestum omnino non futurum. Sed cura, ut excuser morbi causa in dies singulos. Lænas hoc receperat. Prende C. Septimium, L. Statilium. Denique nemo negabit se juraturum, quem rogabis. Quod si erit durius,

veniam, & ipse perpetuum morbum jurabo. Cum enim mihi carendum sit conviviis, malo id lege videri facere, quam dolore. Coccejum velim appelles. Quod enim dixerat, non facit. Ego autem volo aliquod emere latibulum & perfugium doloris mei.

CICERO ATTICO S.

14. **D**E me excusando apud Apulejum dederam ad te pridie litteras. Nihil esse negotii arbitror. Quemcunque appellaris, nemo negabit. Sed Septimium vide, & Lænatem, & Statilium. tribus enim opus est. Sed mihi Lænas totum receperat. Quod scribis a Junio te appellatum; omnino Cornificius locuples est: sed tamen scire velim, quando dicar spondidisse, & pro patre, an pro filio: neque eo minus, ut scribis, procuratores Cornificii, & Apulejum prædiatorem videbis. Quod me ab hoc mœrore recreari vis, facis, ut omnia; sed, me mihi non defuisse, tu testis es. Nihil enim de mœrore minuendo scriptum ab ullo est, quod ego non domi tuæ legerim. Sed omnem consolationem vincit dolor. Quin etiam feci, quod profecto ante me nemo, ut ipse me per litteras consolaretur. Quem librum ad te mit-

tam, si descripserint librarii. Affirmo tibi nullam consolationem esse talem. Totos dies scribo: non quo proficiam quid; sed tantisper impediatur, non equidem satis, (vis enim urget,) sed relaxor tamen, omniaque nitor, non ad animum, sed ad vultum ipsum, si queam, reficiendum; idque faciens, interdum mihi peccare videor, interdum peccaturus esse, nisi faciam. Solitudo aliquid adjuvat, sed multo plus proficeret, si tu tamen interesses; quæ mihi una causa est hinc discedendi. Nam pro malis recte habebat: quamquam ipsum doleo. Non enim jam in me idem esse poteris. Perierunt illa, quæ amabas. De Bruti ad me litteris scripsi ad te antea: prudenter scriptæ; sed nihil, quo me adjuvarent. Quod ad te scripsit, id vellem, ut ipse adestet: certe aliquid, quoniam me tam valde amat, adjuvaret. Quod si quid scies, scribas ad me velim; maxime autem, Panfa quando. De Attica, doleo: credo tamen Cratero. Piliam angi veta: satis solitus es mœrere pro omnibus.

CICERO ATTICO S.

15. **A**PVD Apulejum, quoniam in perpetuum non placet, in dies ut excuser, vide-

bis. In hac solitudine careo omnium colloquio; cumque mane me in silvam abstrusam & asperam, non exeo inde ante vespere. Secundum te, nihil est mihi amicus solitudine. In ea mihi omnis sermo est cum litteris. Eum tamen interpellat fletus; cui repugno, quoad possum. Sed adhuc pares non sumus. Bruto, ut suades, rescribam. Eas litteras cras habebis. Cum erit cui des, dabis.

CICERO ATTICO S.

16. **T**E tuis negotiis relictis nolo ad me venire: ego potius accedam, si diutius impedire. Etsi ne discessissem quidem e conspectu tuo, nisi me plane nihil ulla res adjuvaret. Quodsi esset aliquod levamen, id esset in te uno; & cum primum ab aliquo poterit esse, a te erit. Nunc tamen ipsum sine te esse non possum. Sed nec tuæ domi probabatur, nec meæ poteram; nec, si propius essem usquam, tecum tamen essem. Idem enim te impediret, quo minus mecum esses, quod nunc etiam impedit. Mihi adhuc nihil prius fuit hac solitudine; quam vereor ne Philippus tollat. heri enim vesperi

venerat. Me scriptio & litteræ non leniunt, sed obturbant.

CICERO ATTICO S.

17. **M**ARCIVS ad me scripsit, me excusatum esse apud Apulejum a Laterensi, Nasone, Lænate, Torquato, Strabone. Iis velim meo nomine reddendas litteras cures, gratum mihi eos fecisse. Quod pro Cornificio me abhinc amplius annis xxv spondidisse dicit Flavius; etsi reus locuples est, & Apulejus prædiator liberalis, tamen velim des operam, ut investiges ex consponsorum tabulis, sitne ita. Mihi enim ante ædilitatem meam nihil erat cum Cornificio. Potest tamen fieri. Sed scire certum velim; & appelles procuratores, si tibi videtur. Quamquam quid ad me? verumtamen. Pansæ profectionem scribes, cum scies. Atticam salvere jube, & eam cura, obsecro, diligenter. Piliæ salutem.

CICERO ATTICO S.

18. **D**VM recordationes fugio, quæ quasi morsu quodam dolorem efficiunt, refugio a te admonendo. Quod velim mihi ignoscas, cuiuscumque est. Etenim habeo nonnullos ex

his, quos nunc lectito, auctores, qui dicant, fieri id oportere, quod sæpe tecum egi, & quod a te approbari volo. De fano illo dico; de quo tantum, quantum me amas, velim cogites. Equidem neque de genere dubito; placet enim mihi Cluatii: neque de re; statutum est enim: de loco nonnunquam. Velim igitur cogites. Ego, quantum his temporibus tam eruditis fieri poterit, profecto illam consecrabo omni genere monumentorum, ab omnium ingenlis scriptorum, & Græcorum & Latinorum; quæ res forsitan sit refricatura vulnus meum. Sed jam quasi voto quodam & promisso me teneri puto; longumque illud tempus, cum non ero, magis me movet, quam hoc exiguum, quod mihi tamen nimium longum videtur. Habeo enim nihil, tentatis rebus omnibus, in quo acquiescam. Nam dum illud tractabam, de quo antea scripsi ad te, quasi fovebam dolores meos. Nunc omnia respuo; nec quidquam habeo tolerabilius, quam solitudinem; quam, quod eram veritus, non obturbavit Philippus. Nam, ut heri me salutavit, statim Romam profectus est. Epistolam, quam ad Brutum, ut tibi placuerat, scripsi, misi ad te. Curabis cum tua

perferendam. Ejus tamen mihi ad te exemplum, ut, si minus placeret, ne mitteres. Domestica quod ais ordine administrari, scribes, quæ sint ea. quædam enim expecto. Coccejus vide ne frustretur. Nam Libo quod pollicetur, ut Eros scribit, non incertum puto. De sorte mea Sulpicio confido, & Egnatio scilicet. De Apulejo quid est, quod labores, cum sit excusatio facilis? Tibi ad me venire, ut ostendis, vide, ne non sit facile. Est enim longum iter, discedentemque te, quod celeriter tibi erit fortasse faciendum, non sine magno dolore dimittam. Sed omnia, ut voles. Ego enim, quidquid feceris, id cum recte, tum etiam mea causa factum putabo. Heri, cum ex aliorum litteris cognovissem de Antonii adventu, admiratus sum, nihil esse in tuis. Sed erant pridie fortasse scriptæ, quam datæ. Neque ista quidem curo. Sed tamen opinor propter prædes suos accucurrisse. Quod scribis, Terentiam de obsignatoribus mei testamenti loqui; primum tibi persuade, me istæc non curare, neque esse quidquam aut parvæ curæ, aut novæ loci. Sed tamen quid simile? illa eos non adhibuit, quos existimavit quæsituros, nisi scissent,

quid esset. Num id etiam mihi periculi fuit? sed tamen faciat illa, quod ego. Dabo meum testamentum legendum cui voluerit: intelliget, non potuisse honorificentius a me fieri de nepote, quam fecerim. Nam quod non advocavi ad obsignandum; primum mihi non venit in mentem; deinde ea re non venit, quia nihil attinuit. Tute scis, (si modo meministi,) me tibi tum dixisse, ut de tuis aliquos adduceres. Quid enim opus erat multis? equidem domesticos jufferam. Tum tibi placuit, ut mitterem ad Silium: inde est natum, ut ad Pablilium. Sed neesse neutrum fuit. Hoc tu tractabis, ut tibi videtur.

CICERO ATTICO S.

19. **E**ST hic quidem locus amoenus, & in mari ipso, qui & Antio & Circæis adspici possit: sed ineunda nobis ratio est, quemadmodum in omni mutatione dominorum, qui innumerabiles fieri possunt in infinita posteritate, (si modo hæc stabunt,) illud quasi consecratum remanere possit. Equidem jam nihil egeo vectigalibus, & parvo contentus esse possum. Cogito interdum trans Tiberim hortos aliquos parare, & qui-

dem ob hanc causam maxime. Nihil enim video, quod tam celebre esse possit; sed quos, coram videbimus; ita tamen, ut hac æstate sanum absolutum sit. Tu tamen cum Apella Chio confice de columnis. De Coccejo & Libone quæ scribis, approbo; maxime, quod de iudicatu meo. De sponso si quid perspexeris; & tamen quid procuratores Cornificii dicant, velim scire; ita ut in ea re te, cum tam occupatus sis, non multum operæ velim ponere. De Antonio quoque Balbus ad me cum Oppio conscripsit, idque tibi placuisse, ne perturbarer. Illis egi gratias. Te tamen, ut jam ante ad te scripsi, scire volo, me neque isto nuntio esse perturbatum, nec jam ullo perturbatum iri. Panfa si hodie, ut putabas, profectus est, posthac jam incipito scribere ad me, de Bruti adventu quid exspectes, id est, quos ad dies. Id, si scies, ubi jam sit, facile conjectura assequere. Quod ad Tironem de Terentia scribis, obsecro te, mi Attice, suscipe totum negotium. Vides & officium agi meum quoddam, cui tu es conscius, & ut nonnulli putant, Ciceronis rem. Me quidem id multo magis movet, quo mihi est & sanctius, & antiquius; præsertim cum hoc

alterum neque sincerum, neque firmum putem fore.

CICERO ATTICO S.

20. **N**ONDUM videris perspicere, quam me nec Antonius commoverit, nec quidquam jam ejusmodi possit commovere. De Terentia autem scripsi ad te litteris, quas dederam pridie. Quod me hortaris, idque a ceteris desiderari scribis, ut dissimulem me tam graviter dolere; possumne magis, qui totos dies consumo in litteris? quod etsi non dissimulationis, sed potius leniendi & sanandi animi causa facio; tamen, si mihi minus proficio, simulationi certe facio satis. Minus multa ad te scripsi, quod expectabam tuas litteras ad eas, quas ad te pridie dederam. Expectabam autem maxime de fano, nonnihil etiam de Terentia. Velim me facias certiore proximis litteris, Cn. Cæpio, Serviliæ Claudii pater, vivone patre suo naufragio perierit, an mortuo; item Rutilia vivone C. Cotta, filio suo, mortua sit, an mortuo. Pertinent ad eum librum, quem de lætu minuendo scripsimus.

CICERO ATTICO S.

21. LEGI Bruti epistolam, eamque tibi remisi, sane non prudenter rescriptam ad ea, quæ requisieras. Sed ipse viderit: quamquam illud turpiter ignorat. Catonem primum sententiam putat de animadversione dixisse; quam omnes ante dixerant, præter Cæsarem: & cum ipsius Cæsaris tam severa fuerit, qui tum prætorio loco dixerit, consularium putat leniores fuisse, Catuli, Servilii, Lucullorum, Curionis, Torquati, Lepidi, Gellii, Volcatii, Figuli, Cottæ, L. Cæsaris, C. Pisonis, etiam M'. Glabronis, Silani, Murenæ, designatorum consulum. Cur ergo in sententiam Catonis? quia verbis luculentioribus & pluribus rem eandem comprehenderat. Me autem hic laudat, quod retulerim, non quod patefecerim, quod cohortatus sim, quod denique ante, quam consulerem, ipse judicaverim. Quæ omnia, quia Cato laudibus extulerat in cœlum, perscribendaque censuerat; idcirco in ejus sententiam est facta discessio. Hic autem se etiam tribuere multam mihi putat, quod scripserit, *optimum consulem*. Quis enim jejunius dixit inimicus? Ad cetera vero tibi

quemadmodum rescripsit? tantum rogat, de senatusconsulto ut corrigas. Hoc quidem fecisses, etiam si a Rancio admonitus esses. Sed hæc iterum ipse viderit. De hortis, quoniam probas, effice aliquid. Rationes meas nosti. Si vero etiam a Faberio aliquid accedit, nihil negotii est. sed etiam sine eo posse videor contendere. Venales certe sunt Drusi, fortasse & Lamiani & Cassiani: sed coram. De Terentia non possum commodius scribere, quam tu scribis. Officium fit nobis antiquissimum. Si quid nos fefellerit, illius malo me, quam mei poenitere. Oviæ C. Lolli curanda sunt H-S c. Negat Eros posse sine me; credo, quod accipienda aliqua sit & danda æstimatio. Vellem tibi dixisset. Si enim res est, ut mihi scribit, parata; nec in eo ipso mentitur: per te confici potuit. Id ignoscas, & conficias velim. Quod me in forum vocas; eo vocas, unde, etiam bonis meis rebus, fugiebam. Quid enim mihi cum foro, sine judiciis, sine curia, in oculos incurrentibus iis, quos æquo animo videre non possum? Quod autem homines a me postulare scribis, ut Romæ sim, neque mihi, ut absim, concedere, aut quatenus eos mihi concedere; jam pridem scito esse,

eum unum te pluris, quam omnes illos, putem: ne me quidem contemno; meoque iudicio multo stare malo, quam omnium reliquorum. Neque tamen progredior longius, quam mihi doctissimi homines concedunt; quorum scripta omnia, quaecunque sunt in eam sententiam, non legi solum, quod ipsum erat fortis ægroti, accipere medicinam; sed in mea etiam scripta transtuli; quod certe afflictæ & fracti animi non fuit. Ab his me remediis noli in istam turbam vocare, ne recidam.

CICERO ATTICO S.

22. **D**E Terentia, quod mihi omne onus imponis; non cognosco tuam in me indulgentiam. Ista enim sunt ipsa vulnera, quæ non possum tractare sine maximo gemitu. Moderare igitur, quæso, ut potes. Neque enim a te plus, quam potes, postulo: potes autem, quid veri sit, perspicere tu unus. De Rutilia quoniam videris dubitare, scribes ad me, cum scies; sed quamprimum, num Clodia, D. Bruto consulari filio suo mortuo, vixerit. Id de Marcello, aut certe de Postumia sciri potest; illud autem de M. Cotta, aut de Syro, aut de Satyro. De

hortis etiam atque etiam te rogo. Omnibus meis, eorumque, quos scio mihi non defuturos, facultatibus, sed potero meis, entendum mihi est. Sunt etiam, quæ vendere facile possim. Sed, ut non vendam, eique usuram pendam, a quo emerо, non plus annum possim assequi; quod volo, si tu me adjuvas. Paratissimi sunt Drusi; cupit enim vendere. Proximos puto Lamiaë; sed abest. Tu tamen, si quid potes, odorare. Ne Silius quidem quidquam utitur, & iis usuris facillime sustentabitur. Habe tuum negotium; nec, quid res mea familiaris postulet, quam ego non curo, sed quid velim, & cur velim, existima.

CICERO ATTICO S.

23. **P**VTARAM te aliquid novi; quod ejusmodi fuerat initium litterarum; quamvis non curarem, quid in Hispania fieret, tamen te scripturum: sed videlicet meis litteris respondisti, ut de foro & de curia. Sed domus est, ut ais, forum. Quid ipsa domo mihi opus est, carenti foro? Occidimus, occidimus, Attice, jam pridem nos quidem, sed nunc fatemur, posteaquam unum, quo tenebamur, amisimus. Itaque

solitudines sequor: & tamen, si qua me res isto adduxerit, enitar, si quo modo potero, (potero autem,) ut præter te nemo dolorem meum sentiat; si ullo modo poterit, ne tu quidem. Atque etiam illa causa est non veniendi. Meministi, quid ex te Ate-
 • dius quæsierit: quin etiam nunc molesti sunt. quid existimas, si venero? De Terentia ita cura, ut scribis; meque hac ad maximas ægritudines accessione nunc maxima libera. Et, ut scias me ita dolere, ut non jaceam; quibus consulibus Carneades & ea legatio Romam venerit, scriptum est in tuo annali. Hæc, nunc quæro, quæ causa fuerit: de Oropo, opinor; sed certum nescio: &, si ita est, quæ controversiæ: præterea, qui eo tempore nobilis Epicureus fuerit Athenis, qui præfuerit hortis; qui etiam Athenis πολιτικοί fuerint illustres: quæ te etiam ex Apollodori puto posse invenire. De Attica, molestum; sed quoniam leviter, recte esse confido. De Gamala dubium mihi non erat. Unde enim tam felix Ligus pater? nam quid de me dicam, cui ut omnia contingant, quæ volo, levare non possum? De Drusi hortis, quanti licuisse tu scribis, id ego quoque audieram, &, ut opinor, heri
 ad

ad te scripseram; sed quanti quanti, bene emitur quod necesse est. Mihi, quoquo modo tu existimas, (scio enim ego ipse, quid de me existimem,) levatio quædam est, si minus doloris, at officii debiti. Ad Sicam scripsi, quod utitur L. Cotta. Si nihil conficeretur de Transtiberinis, habet in Ostiensi Cotta celeberrimo loco, sed pusillum loci: ad hanc rem tamen plus etiam satis. Id velim cogites. nec tamen ista pretia hortorum pertinueris. Nec mihi jam argento, nec veste opus est, nec quibusquam amœnis locis: hoc opus est. Video etiam, a quibus adjuvari possim. Sed loquere cum Silio. nihil enim est melius. Mandavi etiam Sicæ. Rescripsit, constitutum se cum eo habere. Scribat igitur ad me, quid egerit, & tu videbis.

CICERO ATTICO S.

24. **B**ENE fecit A. Silius, qui transegerit; neque enim ei deesse volebam, & quid possem, timebam. De Ovia, confice, ut scribis. De Cicerone, tempus esse jam videtur. Sed quæro, quod illi opus erit Athenis, permutarine possit, an ipsi ferendum sit; de totaque re, quemadmodum, &

Epist. T. IV.

P

quando placeat, velim confideres. Publius iturusne sit in Africam, & quando, ex Ate-
dio scire poteris: quæras, & ad me scribas
velim. Et, ut ad meas ineptias redeam, ve-
lim me certiozem facias, P. Craffus, Ve-
nulejæ filius, vivone P. Craffo consulari,
patre suo, mortuus sit, ut ego meminisse
videor, an post. Item quæro de Regillo,
Lepidi filio, rectene meminerim, patre vi-
vo mortuum. Cispiana explicabis, itemque
Prætiana. De Attica optime it. Ei salutem
dices, & Piliæ.

CICERO ATTICO S.

25. **S**CRIPSIT ad me diligenter Sica de
Silio, seque ad te rem detulisse; quod tu
idem scribis. Mihi & res & conditio pla-
cet, sed ita, ut numerato malim, quam
æstimatione. voluptarias enim possessiones
nolet Silius. vectigalibus autem ut his pos-
sum esse contentus, quæ habeo, sic vix mi-
noribus. Unde ergo numerato? H-S DC
exprimes ab Hermogene, cum præsertim ne-
cesse erit; & domi video esse H-S DC. Re-
liquæ pecuniæ vel usuram Silio pendemus,
dum a Faberio, vel ab aliquo, qui Faberio
debet, repræsentabimus. Erit etiam ali-

quid alicunde. Sed totam rem tu guber-
nabis. Drufianis vero hos hortis multo an-
tepono; neque sunt unquam comparati. Mi-
hi crede, una me causa movet, in qua
scio me *τετυφώθαι*. Sed, ut facis, obse-
quere huic errori meo. Nam quod scribis
ἐγγήραμα, actum jam de isto est: alia ma-
gis quæro.

CICERO ATTICO S.

26. **S**ICA, ut scribit, etiam si nihil confe-
cerit cum A. Silio, tamen se scribit x Kal.
esse venturum. Tuis occupationibus igno-
sco; æque mihi sunt notæ. De voluntate
tua, ut simul simus, vel studio potius &
cupiditate, non dubito. De Nicia quod scri-
bis, si ita me haberem, ut ejus humanitate
frui possem, in primis vellem illum mecum
habere. Sed mihi solitudo & recessus pro-
vincia est. quod quia facile ferebat Sica,
ego magis illum desidero. Præterea nosti
Niciæ nostrî imbecillitatem, mollitiam, con-
suetudinem victus. Cur ego illi molestus ve-
lim, cum mihi ille jucundus esse non possit?
voluntas tamen ejus mihi grata est. Unam
rem ad me scripsisti, de qua decrevi nihil
tibi rescribere. Spero enim me a te impe-

traffe, ut privares me ista molestia. Piliæ & Atticæ salutem.

CICERO ATTICO S.

27. **D**E Siliano negotio, etsi mihi non est ignota conditio, tamen hodie me ex Sica arbitror omnia cogniturum. Cottæ quod negas te nosse; ultra Silianam villam est (quam puto tibi notam esse) villula fordida, & valde pusilla: nihil agri: ad aliam rem loci nihil; satis ad eam, quam quæro. Sequor celebritatem. Sed, si perficitur de hortis Silii, hoc est, si perficis; (est enim totum positum in te;) nihil est scilicet, quod de Cotta cogitemus. De Cicerone, ut scribis, ita faciam: ipsi permittam de tempore: nummorum quantum opus erit, ut permittetur, tu videbis. Ex Atedio, quod scribis, si quid inveneris, scribes. Et ego ex tuis animadverto litteris, & profecto tu ex meis, nihil habere nos, quod scribamus: eadem quotidie, quæ jam jamque ipsa contrita sunt: tamen facere non possum, quin quotidie ad te mittam, ut tuas accipiam. De Bruto tamen, si quid habebis. scire enim jam puto, ubi Panfam expectet. Si, ut consuetudo est, in prima provincia est, circiter Kal.

affuturus videtur. Vellem tardius. valde enim urbem fugio multas ob causas. Itaque id ipsum dubito, an excusationem aliquam ad illum parem; quod quidem video facile esse. Sed habemus satis temporis ad cogitandum, Piliæ, Atticæ salutem.

CICERO ATTICO S.

28. **D**E Silio nihilo plura cognovi ex præfente Sica, quam ex litteris tuis. scripserat enim diligenter. Si igitur tu illum conveneris, scribes ad me, si quid videbitur. De quo putas ad me missum esse, sit missum, necne, nescio; dictum quidem mihi certe nihil est. Tu igitur, ut cœpisti: &, si quid ita conficies, (quod equidem non arbitror fieri posse,) ut illi probetur, Ciceronem, si tibi placebit, adhibebis. Ejus aliquid interest, videri illius causa voluisse: mea quidem nihil, nisi id, quod tu scis; quod ego magni æstimo. Quod me ad consuetudinem revocas; fuit meum quidem jam pridem rempublicam lugere; quod faciebam, sed mitius. Erat enim, ubi acquiescerem. Nunc plane nec ego victum, nec vitam illam colere possum; nec in ea re, quid aliis videatur, mihi puto curandum. Mea mihi con-

scientia pluris est, quam omnium sermo. Quod me ipse per litteras consolatus sum, non pœnitet me, quantum profecerim. Mœrorem minui: dolorem nec potui, nec, si possem, vellem. De Triario, bene interpretaris voluntatem meam. Tu vero nihil, nisi ut illi volent. Amo illum mortuum: tutor sum liberis: totam domum diligo. De Castriciano negotio, si Castricius pro mancipiis pecuniam accipere volet, eamque ei solvi, ut nunc solvitur; certe nihil est commodius. Sin autem ita actum est, ut ipsa mancipia abduceret; non mihi videtur esse æquum. Rogas enim me, ut tibi scribam, quid mihi videatur. Nolo enim negotii Quintum fratrem quidquam habere; quod, videor mihi intellexisse, tibi idem videri. Publius, si æquinoctium exspectat, ut scribis Atedium dicere, navigaturus videtur. Mihi autem dixerat per Siciliam. Utrum, & quando, velim scire. Et velim aliquando, cum erit tuum commodum, Lentulum puerum visas, eique de mancipiis, quæ tibi videbitur, attribuas. Piliæ, Atticæ, salutem.

CICERO ATTICO S.

29. **S**ILIVS, ut scribis, hodie. Cras igitur, vel potius, cum potes, scribes, si quid erit, cum videris. Nec ego Brutum vito, nec tamen ab eo levationem ullam exspecto: sed erant causæ, cur hoc tempore istic esse nollem: quæ si manebunt, quærenda erit excusatio ad Brutum; &, ut nunc est, mansuræ videntur. De hortis, quæso, explica. Caput illud est, quod scis. Sequitur, ut etiam mihi ipsi quiddam opus sit. Nec enim esse in turba possum, nec a vobis abesse. Huic meo consilio nihil reperio isto loco aptius: & de hac re quid tui consilii sit, mihi persuasum est, & eo magis, quod idem intellexi tibi videri, me ab Oppio & Balbo valde diligi. Cum iis communices, quanto opere, & quare velim hortos; sed id ita posse, si expediatur illud Faberianum: sintne igitur auctores futuri; si qua etiam jactura facienda sit in repræsentando, quoad possunt adduci: totum enim illud desperatum: denique intelliges, ecquid inclinent ad hoc meum consilium adjuvandum. Si quid erit, magnum est adjumentum: sin mi-

nus, quacunque ratione contendamus. Vetus illud ἐγγήραμα, quemadmodum scripsisti, vel ἐντάφιον putato. De illo Ostiensi nihil est cogitandum. Si hoc non assequimur: (a Lamia non puto posse:) Damassippi experiendum est.

CICERO ATTICO S.

30. QVAERO, quid ad te scribam; sed nihil est. eadem quotidie. Quod Lentulum invisis, valde gratum. Pueros attribue ei, quot & quos videbitur. De Sili voluntate vendendi, & de eo quanti, tu vereri videris, primum ne nolit, deinde ne tanti. Si ca aliter; sed tibi assentior. Quare, ut ei placuit, scripsi ad Egnatium. Quod Silius te cum Clodio loqui vult; potes id mea voluntate facere; commodiusque est, quam, quod ille a me petit, me ipsum scribere ad Clodium. De mancipiis Castricianis, commodissimum esse credo, transigere Egnatium; quod scribis, te ita futurum putare. Cum Ovia, quaeso, vide, ut conficiatur. Quoniam, ut scribis, nox erat, in hodierna epistola plura expecto.

CICERO ATTICO S.

31. **S**ILIVM mutasse sententiam Sica mirabatur. Equidem magis miror, quod, cum in filium causam conferret, quæ mihi non injusta videtur; (habet enim qualem vult;) ais te putare, si addiderimus aliud, a quo refugiat, cum ab ipso id fuerit destinatum, venditurum. Quæris a me, quod summum pretium confituum, & quantum anteire istos hortos Drusi. Accessi nunquam: Coponianam villam & veterem, & non magnam novi: silvam nobilem; fructum autem neutrius; quod tamen puto nos scire oportere. Sed mihi utrivis istorum tempore magis meo, quam ratione æstimandi sunt. Possim autem assequi, necne, tu velim cogites. Si enim Faberianum venderem, explicare vel repræsentatione non dubitarem de Silianis, si modo adduceretur, ut venderet: si venales non haberet, transirem ad Drusum, vel tanti, quanti Egnatius illum velle tibi dixit. Magno etiam adjumento nobis Hermogenes potest esse in repræsentando. At tu concede mihi, quæso, ut eo animo sim, quo is debeat esse, qui emere cupiat; &

tamen fervio ita cupiditati & dolori meo, ut a te regi velim. Egnatius mihi scripsit. Is si quid tecum locutus erit, (commodissime enim per eum agi potest,) ad me scribes; & id agendum puto. nam cum Silio non video confici posse. Pilæ & Atticæ salutem. Hæc ad te mea manu. Vide, quæso, quid agendum fit.

CICERO ATTICO S.

32. **P**UBLILIA ad me scripsit, matrem suam (cum Publilio loqui retur) ad me cum illo venturam, & se una, si ego paterer: orat multis & supplicibus verbis, ut liceat, & ut sibi rescribam. Res quam molesta sit, vides. Rescripsi, me etiam gravius esse affectum, quam tum, cum illi dixissem, me solum esse velle; quare nolle me hoc tempore eam ad me venire. Putabam, si nihil rescripsissem, illam cum matre venturam; nunc non puto. Apparebat enim, illas litteras non esse ipsius. Illud autem, quod fore video, ipsum volo vitare, ne illæ ad me veniant. Et una est vitatio, ut ego nolim. sed necesse est. Te hoc nunc rogo, ut explores, ad quam diem hic ita possim esse;

ut ne opprimar. Ages, ut scribis, temperate. Ciceroni velim hoc proponas, ita tamen, si tibi non iniquum videbitur, ut sumtus hujus peregrinationis, quibus, si Romæ esset, domumque conduceret, quod facere cogitabat, facile contentus futurus erat, accommodet ad mercedes Argileti & Aventini: & cum ei proposueris, ipse velim reliqua moderere, quemadmodum ex iis mercedibus suppeditemus ei, quod opus sit. Præstabo, nec Bibulum, nec Acidinum, nec Messalam, quos Athenis futuros audio, majores sumtus facturos, quam quod ex eis mercedibus recipietur. Itaque velim videas, primum, conductores qui sint, & quanti; deinde, ut sit, qui ad diem solvat; & quid viatici, quid instrumenti satis sit. Jumento certe Athenis nihil opus est. Quibus autem in via utatur, domi sunt plura, quam opus erat; quod etiam tu animadvertis.

CICERO ATTICO S.

33. **E**GO, ut heri ad te scripsi, si & Silius is fuerit, quem tu putas, nec Drusus facilem se præbuerit, Damaspum velim aggrediare. Is, opinor, ita partes fecit in

ripa nescio quotenorum jugerum, ut certa pretia constitueret; quæ mihi nota non sunt. Scribes ad me igitur, quidquid egeris. Vehementer me sollicitat Atticæ nostræ valetudo; ut verear etiam, ne qua culpa sit. Sed & pædagogî probitas, & medici assiduitas, & tota domus in omni genere diligens, me rursus id suspicari vetat. Cura igitur, plura enim non possem.

CICERO ATTICO S.

34. **E**GO hic vel sine Sica (Tironi enim melius est) facillime possem esse, ut in malis: sed, cum scribas, videndum mihi esse, ne opprimar, ex quo intelligam, te certum diem illius profectiois non habere; putavi esse commodius, me istuc venire; quod idem video tibi placere. Cras igitur in Sicæ suburbano: inde, quemadmodum suades, puto me in Ficulensi fore. Quibus de rebus ad me scripsisti, quoniam ipse venio, coram videbimus. Tuam quidem & in agendis nostris rebus, & in consiliis ineundis, mihi que dandis, in ipsis litteris, quas mittis, benevolentiam, diligentiam, prudentiam mirifice diligo.

CICERO ATTICO S.

35. **T**U tamen, si quid cum Silio, vel illo ipso die, quo ad Sicam venturus ero, certiore me velim facias, & maxime, cujus loci detractionem fieri velit. Quod enim scribis, *extremi*, vide, ne is ipse locus fit, cujus causa de tota re, ut scis, est a nobis cogitatum. Hirtii epistolam tibi misi, & recentem, & benevole scriptam. Antequam a te proxime discessi, nunquam mihi venit in mentem, quo plus infumtum in monumentum esset, quam nescio quid, quod lege conceditur, tantundem populo dandum esse: quod non magno opere moveret, nisi, nescio quomodo, *ἀλόγως* fortasse, nollem illud ullo nomine, nisi fani, appellari. Quod si volumus, vereor, ne assequi non possimus, nisi mutato loco. Hoc quale fit, quæso, considera. Nam etsi minus urgeor, meque ipse propemodum collegi; tamen indigeo tui consilii. Itaque te vehementer etiam atque etiam rogo, magis quam a me vis, aut pateris te rogari, ut hanc cogitationem toto pectore amplectare.

CICERO ATTICO S.

36. **F**ANVM fieri volo ; neque hoc mihi erui potest ; sepulcri similitudinem effugere, non tam propter pœnam legis studeo, quam ut maxime assequar ἀποθέωσιν. quod poteram, si in ipsa villa facerem : sed, ut sæpe locuti sumus, commutationes dominorum reformido. In agro ubicunque fecero, mihi videor assequi posse, ut posteritas habeat religionem. Hæ meæ tibi ineptiæ (fateor enim) ferendæ sunt. Non habeo, ne me quidem ipsum, quicum tam audacter communicem, quam te. Si tibi res, si locus, si institutum placet, lege, quæso, legem, mihi que eam mitte. Si quid in mentem veniet, quo modo eam effugere possimus, utemur. Ad Brutum si quid scribes, nisi alienum putabis, objurgato eum, quod in Cumano esse noluerit propter eam causam, quam tibi dixit. Cogitanti enim mihi nihil tam videtur potuisse facere rustice. Et, si tibi placebit sic agere de fano, ut cœpimus, velim cohortere, & exacuas Cluatium : nam, etiam si alio loco placebit, illius nobis opera, consilioque utendum puto. Tu ad villam fortasse cras.

CICERO ATTICO S.

37. **A** TE heri duas epistolas accepi, alteram pridie datam Hilario, alteram eodem die tabellario; accepique ab Aegypto liberto eodem die, Piliam & Atticam plane belle se habere. Hæ litteræ mihi redditæ sunt tertio decimo die. Quod mihi Bruti litteras, gratum. ad me quoque misit. Eam ipsam ad te epistolam misi, & ad eam exemplum mearum litterarum. De fano, si nihil mihi hortorum invenis, (qui quidem tibi inveniendi sunt, si me tanti facis, quanti certe facis,) valde probo rationem tuam de Tusculano. Quamvis prudens ad cogitandum sis, sicut es, tamen, nisi magnæ curæ tibi esset, ut ego consequerer id, quod magno opere vellem, nunquam ea res tibi tam belle in mentem venire potuisset. Sed nescio quo pacto celebritatem requiro. Itaque hortos mihi conficias, necesse est. Maxima est in Scapulæ celebritas; propinquitas præterea ubi sis, ne totum diem in villam. Quare, antequam discedis, Othonem, si Romæ est, convenias pervelim. Si nihil erit, etsi tu meam stultitiam consuesti ferre, eo tamen progrediar, uti stomachere. Drusus

enim certe vendere vult. Si ergo aliud erit, non mea erit culpa, nisi emero; qua in re ne labar, quæso, provide. Providendi autem una ratio est, si quid de Scapulanis possumus. Et velim me certiolem facias, quam diu in suburbano sis futurus. Apud Terentiam gratia opus est nobis tua, tuaque auctoritate. sed facies, ut videbitur. scio enim, si quid mea interfit, tibi majori curæ solere esse, quam mihi. Hirtius ad me scripsit, Sex. Pompejum Corduba exisse, & fugisse in Hispaniam citeriorem: Cnæum fugisse, nescio quo; neque enim curo. Nihil præterea novi. Litteras Narbone dedit xiv Kal. Maj. Tu mihi de Caniniæ naufragio, quasi dubia misisti. Scribas igitur, si quid erit certius. Quod me a mœstia avocas, multum levaris, si locum sano dederis. Multa mihi *εις ἀποθέωσιν* in mentem veniunt. sed loco valde opus est. quare etiam Othonem vide.

CICERO ATTICO S.

38. **N**ON dubito, quin occupatissimus fueris, qui ad me nihil litterarum. Sed homo nequam, qui tuum commodum non expectarit, cum ob eam unam causam missus esset.

esset. Nunc quidem, nisi quid te tenuit, suspicor te esse in suburbano. At ego hic scribendo dies totos nihil equidem levor, sed tamen aberro. Afinius Pollio ad me scripsit de impuro nostro cognato. quod Balbus minor nuper satis plane, Dolabella obscure, hic apertissime. Ferrem graviter, si novæ agrimonix locus esset. Sed tamen ecquid impurius? o hominem cavendum! quamquam mihi quidem.... sed tenendus dolor est. Tu, quoniam necesse nihil est, sic scribes aliquid, si vacabis. Quod putas oportere pervideri jam animi mei firmitatem, graviusque quosdam scribis de me loqui, quam aut te scribere, aut Brutum: si, qui me fractum esse animo & debilitatum putant, sciant quid litterarum, & cujus generis conficiam; credo, si modo homines sint, existiment me, sive ita levatus sim, ut animum vacuum ad res difficiles scribendas afferam, reprehendendum non esse; sive hanc aberrationem a dolore delegerim, quæ maxime liberalissima, doctoque homine dignissima, laudari me etiam oportere. Sed, cum ego faciam omnia, quæ facere possim ad me adjuvandum; tu effice id, quod video te non minus, quam me, laborare. Hoc mihi de-

Epist. T. IV.

Q

bere videor, neque levare posse, nisi solvero, aut videro me posse solvere, id est, locum, qualem volo, invenero. Heredes Scapulæ, si istos hortos, ut scribis, tibi Othonem dixisse, partibus quatuor factis, liceri cogitant; nihil est scilicet emtori loci. si venibunt; quid fieri possit, videbimus. nam ille locus Publicianus, qui est Trebonii & Cufinii, erat ad me allatus. sed scis aream esse. nullo pacto probo. Clodiæ sane placeant; sed non puto esse venales. De Drusi hortis, quamvis ab iis abhorreas, ut scribis, tamen eo confugiam, nisi quid inveneris. Aedificatio me non movet. nihil enim aliud ædificabo, nisi id, quod etiam, si illos non habuero. *Κύρος δ, ε*, mihi sic placuit, ut cetera Antisthenis, hominis acuti magis, quam eruditi.

CICERO ATTICO S.

39 **T**ABELLARIUS ad me cum sine litteris tuis venisset, existimavi tibi eam causam non scribendi fuisse, quod pridie scripsisses ea ipsa, ad quæ rescripsi hac epistola. Expectaram tamen aliquid de litteris Asinii Pollionis. sed nimium ex meo otio tuum specto. quamquam tibi remitto, nisi quid

neceſſe erit, neceſſe ne habeas ſcribere, niſi eris valde otioſus. De tabellariis facerem, quod ſuades, ſi eſſent ullæ neceſſariæ litteræ, ut erant olim, cum brevioribus diebus, tamen quotidie reſpondebant tempori tabellarii; & erat aliquid, Silius, Druſus, alia quædam. Nunc, niſi Otho exſtitiffet, quod ſcriberemus, non erat. Id ipſum dilatatum eſt: tamen allevor, cum loquor tecum abſens, & multo etiam magis, cum tuas litteras lego. Sed quoniam & abes (ſic enim arbitror) & ſcribendi neceſſitas nulla eſt, conquieſcent litteræ, niſi quid novi exſtiterit.

CICERO ATTICO S.

40. **Q**VALIS futura ſit Cæſaris vituperatio contra laudationem meam, perſpexi ex eo libro, quem Hirtius ad me miſit, in quo colligit vitia Catonis, ſed cum maximis laudibus meis. Itaque miſi librum ad Muſcam, ut tuis librariis daret. volo enim eum divulgari; quod quo facilius fiat, imperabis tuis. Συμβουλευτικὸν ſæpe conor: nihil reperio: & quidem mecum habeo & Αριſτοτέλης & Θεοπόμπη πρὸς Αλέξανδρον: ſed quid ſimile? illi & quæ ipsis honeſta eſſent, ſcribebant, &

grata Alexandro. Ecquid tu ejusmodi reperis? mihi quidem nihil in mentem venit. Quod scribis te vereri, ne & gratia & auctoritas nostra hoc meo mœrore minuat, ego, quid homines aut reprehendant, aut postulent, nescio. Ne doleam, qui potest? ne jaceam? quis unquam minus? dum tua me domus levabat, quis a me exclusus? quis venit, qui offenderetur? Asturam sum a te profectus. Legere isti læti, qui me reprehendunt, tam multa non possunt, quam ego scripsi. Quam bene, nihil ad rem. Sed genus scribendi id fuit, quod nemo abjecto animo facere posset. Triginta dies in hortis fui. Quis aut congressum meum, aut facilitatem sermonis desideravit? nunc ipsum, ea lego, ea scribo, ut ii, qui mecum sunt, difficiliter otium ferant, quam ego laborem. Si quis requirit, cur Romæ non sim: quia discessus est. cur non sim in his meis prædiolis, quæ sunt hujus temporis: quia frequentiam illam non facile ferrem. Ibi sum igitur, ubi is, qui optimas Bajas habebat, quotannis hoc tempus consumere solebat. Cum Romam venero, nec vultu, nec oratione reprehendar. Hilaritatem illam, qua hanc tristitiam temporum condiebamus, in

perpetuum amisi. Constantia & firmitas nec animi, nec orationis requiretur. De hortis Scapulanis hoc videtur effici posse, aliud tua gratia, aliud nostra, ut præconi subjiciantur. id nisi fit, excludemur. Sin ad tabulam venimus, vincemus facultates Othonis nostra cupiditate. Nam quod ad me de Lentulo scribis, non est in eo. Faberiana modo res certa fit, tuque enitare, quod facis; quod volumus, consequemur. Quod quæris, quam diu hic: paucos dies. sed certum non habeo. simul ac constituero, ad te scribam: & tu ad me, quam diu in suburbano sis futurus. Quo die ego ad te hæc misi, de Pilia & Attica mihi quoque eadem, quæ scribis, & scribuntur, & nuntiantur.

CICERO ATTICO S.

¶ I. **N**IHIL erat, quod scriberem. Scire tamen volebam, ubi esses; si abes, aut abfuturus es, quando rediturus esses. Facies igitur me certiolem. Et, quod tu scire volebas, ego quando ex hoc loco; postridie Idus Lanuvii constitui manere; inde postridie in Tusculano, aut Romæ. Utrum sim facturus, eo ipso die scies. Scis, quam fit

Φιλαίτιον συμφορὰ. **minime in te quidem: sed**
tamen avide sum affectus de fano; quod
nisi, non dico, effectum erit, sed fieri vi-
dero; (audebo hoc dicere; & tu, ut soles,
accipies) incurfabit in te dolor meus, non
jure ille quidem; sed tamen feres hoc ipsum,
quod scribo, ut omnia mea feres, ac tulisti.
Omnes tuas consolationes unam hanc in rem
velim conferas. Si quæris, quid optem:
primum Scapulæ, deinde Clodiæ; postea, si
Silius nolet, Drusus aget injuste, Cufinii &
Trebonii. Puto Terentium esse dominum;
Rebilum fuisse certo scio. Sin autem tibi
Tusculanum placet, ut significasti quibus-
dam litteris, tibi assentiar. Hoc quidem uti-
que perficies, si me levare vis; quem jam
etiam gravius accusas, quam patitur tua
consuetudo; sed facis summo amore, & vi-
ctus fortasse vitio meo: sed tamen, si me
levare vis, hæc est summa levatio, vel (si
verum scire vis) una. Hirtii epistolam si
legeris, quæ mihi quasi πρόπλασμα videtur
ejus vituperationis, quam Cæsar scripsit de
Catone; facies me, quid tibi visum sit, si
tibi erit commodum, certiozem. Redeo ad
fanum. Nisi hac æstate absolutum erit, quam

vides integram restare, scelere me liberatum non putabo.

CICERO ATTICO S.

42. **N**VLLVM a te desideravi diem litterarum. Videbam enim, quæ scribis; & tamen suspicabar, vel potius intelligebam, nihil fuisse, quod scriberes. Ante diem VI Id. vero & abesse te putabam, & plane videbam, nihil te habere. Ego tamen ad te fere quotidie mittam. malo enim frustra, quam te non habere, cui des, si quid forte sit, quod putes me scire oportere. Itaque accepi VI Id. litteras tuas inanes. Quid enim habebas, quod scriberes? mihi tamen illud, quidquid erat, non molestum fuit, nihil aliud scire me, novi te nihil habere. Scripsisti tamen nescio quid de Clodia. Ubi ergo ea est? aut quando ventura? placet mihi res sic, ut secundum Othonem nihil magis. Sed neque hanc vendituram puto. Delectatur enim, & copiosa est: & illud alterum, quam sit difficile, te non fugit. Sed, obsecro, entamur, ut aliquid ad id, quod cupio, excogitemus. Ego me hinc postridie exiturum puto, sed aut in Tusculanum, aut domum; inde fortasse Arpinum. Cum certum sciero,

scribam ad te. Venerat mihi in mentem, monere te, ut id ipsum, quod facis, faceres. putabam enim, commodius te idem istud domi agere posse, interpellatione sublata.

CICERO ATTICO S.

43. **E**GO postridie Idus, ut scripsi ad te ante, Lanuvii manere constitui; inde aut Romæ, aut in Tusculano. Scies ante utrumque. Quod files, recte mihi illam rem fore levamento, bene facis; cum id esset, mihi crede, perinde, ut existimare tu non posses, Res indicat, quanto opere id cupiam, cum tibi audeam confiteri; quem id non ita valde probare arbitrer. Sed ferendus tibi in hoc meus error: ferendus? immo vero etiam adjuvandus. De Othone diffido, fortasse quia cupio. Sed tamen major etiam res est, quam facultates nostræ, præsertim adversario & cupido & locuplete, & herede. Proximum est, ut velim Clodiæ. Sed si ista minus possunt, effice quidvis. Ego me majore religione, quam quisquam fuit ullius voti, obstrietum puto. Videbis etiam Trebonianos; etsi absunt domini. Sed ut ad te heri scripsi, considerabis etiam de Tusculano,

ne æstas effluat; quod certe non est committendum.

CICERO ATTICO S.

44. **ET** Hirtium aliquid ad te *συμπρωτός* de me scripisse facile patior; (fecit enim humane;) & te ejus epistolam ad me non misisse, multo facilius. tu enim etiam humanus. Illius librum, quem ad me misit de Catone, propterea volo divulgari a tuis, ut ex istorum vituperatione sit illius major laudatio. Quod per Mustelam agis, habes hominem valde idoneum, meique sane studiosum jam inde a Pontiano. Perfice igitur aliquid. Quid autem aliud, nisi ut aditus sit emptori? quod per quemvis heredem potest effici. Sed Mustelam id perfecturum, si rogaris, puto. Mihi vero & locum, quem opto, ad id, quod volumus, dederis, & præterea *ἐγγήραμα*. Nam illa Sili & Drusi non satis *οἰκοδεσποῖναι* mihi videntur. Quid enim sedere totos dies in villa ista? Igitur malim primum Othonis, deinde Clodiæ. Si nihil fiet, aut Druso ludus est suggerendus, aut utendum Tusculano. Quod domi te inclusisti, ratione fecisti. Sed, quæso, confice, & te vacuum redde nobis. Ego hinc,

ut scripsi antea, postridie Id. Lanuvium, deinde postridie in Tusculano. contudi enim animum; & fortasse vici, si modo permanfero. Scies igitur fortasse cras, summum perendie. Sed quid est, quæso? Philotimus nec Cartejæ Pompejum teneri, (qua de re litterarum ad Clodium Patavinum missarum exemplum mihi Oppius & Balbus miserant, se id factum arbitrari,) bellumque narrat reliquum fatis magnum. solet omnino esse Fulviniaster. Sed tamen, si quid habes. Volo etiam de naufragio Caniniano scire, quid sit.

CICERO ATTICO S.

45. **E**GO hic duo magna *συντάγματα* absolvi. nullo enim alio modo a miseria quasi aberrare possum. Tu mihi, etiamsi nihil erit, quod scribas, quod fore ita video; tamen idipsum scribas velim, te nihil habuisse, quod scriberes, dum modo ne his verbis. De Attica, optime. *Ἀνηδία* tua me movet: etsi scribis nihil esse. In Tusculano eo commodius ero; quod & crebro tuas litteras accipiam, & te ipsum nonnunquam videbo. nam ceteroqui *ἀνεήτορες* erant Asturæ; nec hæc, quæ refricant, hic me magis angunt.

etsi tamen, ubicunque sum, illa sunt mecum. De Cæsare vicino scripseram ad te, quia cognoram ex tuis litteris. eum *σύνναου* Quirino malo, quam Saluti. Tu vero per vulga Hirtium. Id enim ipsum putaram, quod scribis; ut, cum ingenium amici nostri probaretur, *ὑπόθεσις* vituperandi Catonis irrideretur.

CICERO ATTICO S.

46. **V**INCAM, opinor, animum, & Lanuvio pergam in Tusculanum. Aut enim mihi in perpetuum fundo illo carendum est: (nam dolor idem manebit, tantum mediocrius:) aut nescio quid intersit, utrum illuc nunc veniam, an ad decem annos. Neque enim ista major admonitio, quam quibus assidue conficior, & dies & noctes. Quid ergo? inquires: nihil litteræ? in hac quidem re, vereor ne etiam contra. nam effem fortasse durior. isto enim animo nihil agreste, nihil inhumanum est.

CICERO ATTICO S.

47. **T**U igitur, ut scripsisti; nec id incommodo tuo. vel binæ enim poterunt litteræ. Occurram etiam, si necesse erit. Ergo id

quidem, ut poteris. De Mustela, ut scribis: etsi magnum opus est. Eo magis delabor ad Clodiam. Quamquam in utroque Faberianum nomen explorandum est: de quo, nihil nocuerit, si aliquid cum Balbo eris locutus; & quidem, ut res est, emere nos vellet, nec posse sine isto nomine, nec audere incerta. Sed quando Clodia Romæ futura est, & quia tanti rem æstimas, eo prorsus spectro; non quia illud malim; sed & magna res est, & difficile certamen cum cupido, cum locupiete, cum herede; etsi de cupiditate nemini concedam: ceteris rebus inferiores sumus. Sed hæc coram. Hirtii librum, ut facis, divulga. De Philotimo idem & ego arbitrabar. Domum tuam plura video futuram vicino Cæsare. Tabellarium meum hodie expectamus. nos de Pilia & Attica certiores faciet.

CICERO ATTICO S.

48. **D**OMI te libenter esse facile credo. Sed velim scire, quid tibi restet, aut jamne confeceris. Ego te in Tusculano expecto, eoque magis, quod Tironi statim te venturum scripsisti, & addidisti, te putare opus esse. Sentiebam omnino, quantum mihi præ-

sens prodesse; sed multo magis post discessum tuum sentio. Quamobrem, ut ante ad te scripsi, aut ego ad te totus, aut tu ad me: quod licebit.

CICERO ATTICO S.

49. **H**ERI, non multo post quam tu a me discessisti, puto, quidam urbani, ut videbantur, ad me mandata, & litteras attulerunt a C. Mario C. F. C. N. multis verbis agere mecum per cognationem, quæ mihi secum esset, per eum Marium, quem scripseram, per eloquentiam L. Crassi, avi sui, ut se defenderem: causamque suam mihi perscripsit. Rescripsi, patrono illi nihil opus esse, quoniam Cæsaris, propinqui ejus, omnis potestas esset, viri optimi, & hominis liberalissimi: me tamen ei fauturum. O tempora! fore, cum dubitet Curtius consultatum petere? Sed hæc hætenus. De Tirone, mihi curæ est. Sed jam sciam, quid agat. heri enim misi, qui videret: cui etiam ad te litteras dedi. Epistolam ad Cæsarem tibi misi. Horti quam in diem proscripti sint, velim ad me scribas.

CICERO ATTICO S.

50. **U**T me levarat tuus adventus, sic discessus afflixit. Quare cum poteris, id est, cum Sexti auctioni operam dederis, revives nos. Vel unus dies mihi erit utilis; quid dicam, gratus? ipse Romam venirem, ut una effemus, si satis consilium quadam de re haberem.

CICERO ATTICO S.

51. **T**IRONEM habeo citius, quam verabar. Venit etiam Nicias; & Valerium hodie audiebam esse venturum. Quamvis multi sint, magis tamen ero solus, quam si unus esses. Sed exspecto te, a Peduceo utique. Tu autem significas aliquid etiam ante. verum id quidem, ut poteris. De Virgilio, ut scribis. Hoc tamen velim scire, quando auctio. Epistolam ad Cæsarem mitti, video tibi placere. Quid quæris? mihi quoque hoc idem maxime placuit, & eo magis, quod nihil est in ea, nisi optimi civis; sed ita optimi, ut tempora, quibus parere omnes πολιτικοί præcipiunt. Sed scis, ita nobis esse visum, ut isti ante legerent. Tu igitur id curabis. Sed, nisi plane iis intelliges pla-

cere, mittenda non est. Id autem utrum illi sentiant, anne simulent, tu intelliges. Mihi simulatio pro repudiatione fuerit. τὸτο δὲ μὴ ὄση. De Cærellia quid tibi placeret, Tiro mihi narravit: debere, non esse dignitatis meæ: perscriptionem tibi placere: hoc metuere, alterum in metu non ponere. Sed & hæc, & multa alia coram. sustinenda tamen, si tibi videbitur, solutio est nominis Cærelliani, dum & de Metone & de Faberio sciamus.

CICERO ATTICO S.

52. **L.** TULLIVM Montanum nosti, quæ cum Cicerone profectus est. Ab ejus sororis viro litteras accepi, Montanum Planco debere, quod præes pro Flaminio fit, H-S xxv: de ea re nescio quid te a Montano rogatum. Sane velim, si Plancus est rogandus, si qua re potes illum juvare, juves. Pertinet ad nostrum officium. Si res tibi forte notior est, quam mihi; aut si Plancum rogandum putas: scribes ad me velim; ut, quid rei sit, & quid rogandum, sciam. De epistola ad Cæsarem quid egeris, expecto. De Silio non ita sane laboro. Tu mi aut Scapulanos, aut Clodianos efficias ne-

cessu est. Sed nescio quid videris dubitare de Clodia; utrum, quando veniat, an sint- ne venales? Sed quid est, quod audio, Spintherem fecisse divortium? De lingua Latina securi es animi, dices, qui talia conscribis: ἀπόγραφα sunt: minore labore fiunt: verba tantum affero, quibus abundo.

CICERO ATTICO S.

53. **E**GO, etsi nihil habeo, quod ad te scribam, scribo tamen, quia tecum loqui videor. Hic nobiscum sunt Nicias & Valerius. Hodie tuas litteras expectabamus matutinas. Erunt fortasse alteræ postmeridianæ, nisi te Epiroticæ litteræ impediant; quas ego non interpello. Misi ad te epistolas ad Marcianum & ad Montanum. eas in eundem fasciculum velim addas, nisi forte jam dedisti.

M. TVLLII CICERONIS
EPISTOLARVM

AD

A T T I C V M
LIBER XIII.

CICERO ATTICO S.

I. **A**D Ciceronem ita scripsisti, ut neque fe-
verius, neque temperatius scribi potuerit;
nec magis, quam quemadmodum ego maxi-
me vellem. prudentissime etiam ad Tullios.
Quare aut ista proficient, aut aliud agamus.
De pecunia vero, video a te omnem diligen-
tiam adhiberi, vel potius jam adhibitam:
quod si efficis, a te hortos habebō. nec vero
ullum genus possessionis est, quod malim,
maxime scilicet ob eam causam, quæ sus-
cepta est; cujus festinationem mihi tollis,
quoniam de æstate polliceris, vel potius re-
cipis: deinde etiam ad *καταβλῶσιν*, mœstitiam-
que minuendam nihil mihi reperiri potest
aptius: cujus rei cupiditas impellet me in-

Epist. T. IV,

R

terdum, ut te hortari velim. sed me ipse re-
 voco. non enim dubito, quin, quod me val-
 de velle putes, in eo tu me ipsum cupidita-
 te vincas. itaque isthuc jam pro facto habeo.
 Exspecto, quid istis placeat de epistola ad
 Cæsarem. Nicias te, ut debet, amat, vehe-
 menterque tua sui memoria delectatur. Ego
 vero Peduceum nostrum vehementer diligo.
 nam & quanti patrem feci, totum in hunc:
 & ipsum per se æque amo, atque illum
 amavi; te vero plurimum, qui hoc ab utro-
 que nostrum fieri velis. Si hortos inspexeris,
 & si de epistola certiozem me feceris;
 dederis mihi, quod ad te scribam: sin mi-
 nus, scribam tamen aliquid. numquam enim
 deerit.

CICERO ATTICO S.

2. GRATOR mihi celeritas tua, quam ipsa
 res. quid enim indignius? sed jam ab ista
 obduruimus, & humanitatem omnem exui-
 mus. Tuas litteras hodie expectabam, ni-
 hil equidem ut ex iis novi: quid enim? ve-
 rumtamen. Oppio & Balbo epistolas deferri
 jubebis, & tamen Pisonem sicubi de auro.
 Faberius si venerit, videbis ut tantum attri-
 buatur, si modo attribuetur, quantum debe-

tur. accipies ab Erote. Ariarathes, Arto-
barzani filius, Romam venit. vult, opinor,
regnum aliquod emere a Cæsare. nam, quo
modo nunc est, pedem ubi ponat in suo, non
habet. Omnino eum Sestius noster parochus
publicus occupavit: quod quidem facile pa-
tior. Verumtamen, quod mihi, summo bene-
ficio meo, magna cum fratribus illius neces-
sitas est, invito eum per litteras, ut apud
me diversetur, ad eam rem cum mitterem
Alexandrum, has ei dedi litteras. Cras igitur
auctio Peducei. cum poteris ergo: etsi
impediet fortasse Faberius: sed tamen, cum
licebit. Dionysius noster graviter queritur,
& tamen jure, a discipulis abesse tam diu.
multis verbis scripsit ad me, credo item ad
te. mihi quidem videtur etiam diutius abfutu-
rus, ac nollem. valde enim hominem desidero.

CICERO ATTICO S.

3. **A**TE litteras expectabam; nondum sci-
licet. nam has mane rescribebam. Ego vero
ista nomina sic probo, ut nihil aliud me mo-
veat, nisi quod tu videris dubitare. Illud
enim non accipio in bonam partem, quod
ad me refers: qui si ipse negotium meum ge-
rerem, nihil gererem, nisi consilio tuo. sed

tamen intelligo, magis te id facere diligentia, qua semper uteris, quam quod dubites de nominibus istis. etenim Cœlium non probas: plura non vis. utrumque laudo. his igitur utendum est. præ aliquando factus esses, & in his quidem tabulis. a me igitur omnia. quod dies longior est, (teneamus modo quod volumus,) puto fore istam etiam a præcone diem, certe ab heredibus. De Crispo & Mustela videbis: & velim scire, quæ sit pars duorum. De Bruti adventu eram factus certior. attulerat enim ab eo Ægypta libertus litteras. mihi ad te epistolam, quia commode scripta erat.

CICERO ATTICO S.

4. **H**ABEO munus a te elaboratum decem legatorum; & quidem puto. nam filius anno post quæstor fuit, quam consul Mummius. Sed quoniam sæpius de nominibus quæris, quid placeat; ego quoque tibi sæpius respondeo, placere. Si quid poteris cum Pisone, conficies: Avius enim videtur in officio futurus. Velim ante possis: si minus, utique simul simus, cum Brutus veniet in Tusculanum. Magni interest mea, una nos esse. scies autem, qui dies is futurus sit, si puero negotium dederis, ut quærat.

CICERO ATTICO S.

5. **SP.** Mummium putaram in decem legatis fuisse: sed videlicet. etenim *εὐλογον* fratri fuisse. fuit enim ad Corinthum. misi tibi Torquatum. colloquere tu quidem cum Silio, ut scribis, & urge. illam diem negabat esse mense Majo, istam non negabat. sed tu, ut omnia, istuc quoque ages diligenter. De Crispo & Mustela, scilicet, cum quid egeris. Quoniam ad Bruti adventum fore te nobiscum polliceris, satis est; præsertim cum hi tibi dies in magno nostro negotio consumantur.

CICERO ATTICO S.

6. **DE** aquæductu probe fecisti. columnarium, vide, ne ullum debeamus. quamquam mihi videor audisse a Camillo, commutatam esse legem. Pisoni, quid est, quod honestius respondere possimus, quam solitudinem Catonis? nec coheredibus solum Herennianis, sed etiam, ut scis, (tu enim mecum egisti,) de puero Lucullo: quam pecuniam tutor (nam hoc quoque ad rem pertinet) in Achaia sumserat. sed agit liberaliter, quoniam negat se quidquam facturum contra nostram voluntatem. coram igitur,

ut scribis, constituemus, quemadmodum rem explicemus. Quod reliquos coheredes convenisti, plane bene fecisti. Quod epistolam meam ad Brutum poscis, non habeo ejus exemplum, sed tamen salvum est, & ait Tiro, te habere oportere: &, ut recordor, una cum illius objurgatoria tibi meam quoque, quam ad eum rescripseram, misi. Judiciali molestia ut caream, videbis. Tuditanum istum, proavum Hortensii, plane non noram; & filium, qui tum non potuerat esse legatus, fuisse putaram. Mummius fuisse ad Corinthum, pro certo habeo. sæpe enim hic Spurius, qui nuper est, epistolas mihi pronuntiabat versiculis facetis, ad familiares missas a Corintho. sed non dubito, quin fratri fuerit legatus, non in decem. Atque hoc etiam accepi, non solitos majores nostros legare in decem, qui essent imperatorum necessarii, ut nos, ignari pulcherrimorum institutorum, aut negligentes potius, M. Lucullum et L. Murenam, et ceteros conjunctissimos ad L. Lucullum misimus. illudque *εὐλογώτατον*, illum fratri in primis ejus legatis fuisse. Operam tuam multam! qui & hæc cures, & mea expedias, & sis in tuis multo minus diligens, quam in meis.

CICERO ATTICO S.

7. **S**EXTIUS apud me fuit, & Theopompus pridie: venisse a Cæsare narrabat litteras; hoc scribere, sibi certum esse, Romæ manere; causamque eam adscribere, quæ erat in epistola nostra, ne se absente leges suæ negligerentur, sicut esset neglecta sumtuaria. est *εὐλογον*: idque eram suspicatus. sed istis mos gerendus est; nisi placeat hanc ipsam sententiam nos persequi. & Lentulum cum Metella certe fecisse divortium. hæc omnia tu melius, rescribes igitur quidquid voles, dum modo quid. jam enim non reperio, quod te rescripturum putem, nisi forte de Mustela, aut Sillinum videris. Brutus heri venit in Tusculanum post horam decimam. hodie igitur me videbit: ac vellem, cum tu adesses. jussi equidem ei nuntiari, te, quoad potuisses, expectasse ejus adventum, venturumque, si audisses: meque, ut facio, continuo te certiolem esse facturum.

CICERO ATTICO S.

8. **P**LANE nihil erat, quod ad te scriberem. modo enim discesseras, & paullo post triplices remiseras. velim cures fasciculum

ad Vestorium deferendum: & alicui des negotium, qui quærat, Q. Faberii fundus num quis in Pompejano Nolanove venalis sit. Epitomen Bruti Cœlianorum velim mihi mit-
tas, & a Philoxeno Παναγιῆς περὶ προνοίας.
Te Idib. videbo cum tuis.

CICERO ATTICO S.

9. **C**OMMODVM discefferas heri, cum Trebatius venit, paullo post Curtius; hic salutandi causa: sed mansit invitatus. Trebatium nobiscum habemus. hodie mane Dolabella. multus sermo ad multum diem. nihil possum dicere ἐκτενέσερον, nihil φιλοσοφώτερον. ventum est tamen ad Quintum. multa ἄφρατα, ἀδιήγητα: sed unum ejusmodi, quod, nisi exercitus sciret, non modo Tironi dictare, sed ne ipse quidem auderem scribere. sed hætenus. εὐκαιρῶς ad me venit, cum haberem Dolabellam, Torquatus; humaneque Dolabella, quibus verbis secum egissem, exposuit. commodum enim egeram diligentissime: quæ diligentia grata est visa Torquato. A te exspecto, si quid de Bruto. quamquam Nicias confectum putabat: sed divortium non probari. quo etiam magis laboro idem, quod tu, si quid est enim offen-

tionis, hæc res mederi potest. mihi Arpinum eundem est. nam & opus est, constitui a nobis illa prædiola; & vereor, ne exeundi potestas non sit, cum Cæsar venerit: de cuius adventu eam opinionem Dolabella habet, quam tu conjecturam faciebas ex litteris Messalæ. cum illuc venero, intellexeroque, quid negotii sit; tum, ad quos dies rediturus sim, scribam ad te.

CICERO ATTICO S.

IO. **M**INIME miror, te & graviter ferre de Marcello, & plura vereri periculi genera. Quis enim hoc timeret, quod neque acciderat antea, nec videbatur natura ferre, ut accidere posset? omnia igitur metuenda. sed illud *παρὰ τὴν ἰσότητα*, tu præsertim: *me reliquum consularem*. quid? tibi Servius, quid videtur? quamquam hoc nullam ad partem valet scilicet, mihi præsertim, qui non minus bene actum cum illis putem. quid enim sumus? aut quid esse possumus? domine, an foris? quod nisi mihi hoc venisset in mentem, scribere ista nescio quæ, quo verterem me, non haberem. Ad Dolabellam, ut scribis, ita puto faciendum, *κοινότερα* quædam, & *πολιτικώτερα*. faciendum certe aliquid est.

valde enim desiderat. Brutus si quid, curabis ut sciam: cui quidem quamprimum agendum puto, praesertim si statuit. sermunculum enim omnem aut restinxerit, aut sedarit. sunt enim, qui loquantur etiam mecum. Sed haec ipse optime, praesertim si etiam tecum loquetur. Mihi est in animo proficisci XI Kal. hic enim nihil habeo quod agam, ne hercule illic quidem, nec usquam; sed tamen aliquid illic. Hodie Spintherem expecto. misit enim Brutus ad me: per litteras purgat Caesarem de interitu Marcelli: in quem, ne si infidiis quidem ille interfectus esset, caderet ulla suspicio. nunc vero, cum de Magio constet, nonne furor ejus causam omnem sustinet? plane, quid sit, non intelligo. explanabis igitur. quamquam nihil habeo, quod dubitem, nisi, ipsi Magio quae fuerit causa amentiae: pro quo quidem etiam sponsor Sunii factus. & nimirum id fuit. solvendo enim non erat. Credo eum petisse a Marcello aliquid, & illum, ut erat, constantius respondisse, & ταυτόν εἶδος.

CICERO ATTICO S.

II. CREDEBAM esse facile. totum est aliud, posteaquam sum a te dijunctor. sed

fuit faciendum, ut & constituerem mercedulas prædiorum, & ne magnum onus observantiæ Bruto nostro imponerem. Posthac enim poterimus commodius colere inter nos in Tusculano. Hoc autem tempore, cum ille me quotidie videre vellet, ego ad illum ire non possem, privabatur omni delectatione Tusculani. Tu igitur, si Servilia venerit, si Brutus quid egerit, etiam si constituerit, quando obviam: quidquid denique erit, quod scire me oporteat, scribes. Pisonem, si poteris, convenies. vides, quam maturum sit. sed tamen, quod commodo tuo fiat.

CICERO ATTICO S.

12. **V**ALDE me momorderunt epistolæ tuæ de Attica nostra: eadem tamen sanaverunt. quod enim te ipse consolabare eisdem litteris, id mihi erat satis firmum ad leniendam ægritudinem. Ligarianam præclare vendidisti. posthac quidquid scripsero, tibi præconium deferam. Quod ad me de Varrone scribis, scis me ante orationes, aut aliquid id genus solitum scribere, ut Varronem nusquam possem intexere. Postea autem quam hæc cœpi *φιλολογώτερα*, jam Varro mihi denuntiaverat magnam sane & gravem *προσφώνησιν*. bien-

nium præteriit, cum ille Καλλιπιδης assiduo
 cursu cubitum nullum processerit. ego autem
 me parabam ad id, quod ille mihi misisset,
 ut αὐτῷ τῷ μέτρῳ. καὶ λώιον, si modo potuis-
 sem. nam hoc etiam Hesiodus adscribit,
 αἴνε δύνηαι. nunc illam περὶ τελῶν σύνταξιν,
 sane mihi probatam, Bruto, ut tibi placuit,
 despondimus: idque tu eum non nolle mihi
 scripsisti. ergo illam ἀκαδημικὴν, in qua ho-
 mines, nobiles illi quidem, sed nullo modo
 philologi, nimis acute loquuntur, ad Var-
 ronem transferamus. etenim sunt Αντιόχεια,
 quæ iste valde probat. Catulo & Lucullo
 alibi reponemus; ita tamen, si tu hoc pro-
 bas: deque eo mihi rescribas velim. De Brin-
 niana auctione accepi a Vestorio litteras.
 ait, sine ulla controversia rem ad me esse
 collatam (Romæ videlicet, aut in Tusculano
 me fore putaverunt) a. d. ΙΙΧ Kal. Quint.
 dices igitur vel amico tuo, S. Vettio cohere-
 di meo, vel Labeoni nostro, paululum pro-
 ferant auctiōnem; me circiter Nonas in Tu-
 sculano fore. cum Pisone Erotem habes. De
 Scapulanis hortis toto pectore cogitemus.
 dies adest.

CICERO ATTICO S.

13. **C**OMMOTUS tuis litteris, quod ad me de Varrone scripseras, totam Academiam ab hominibus nobilissimis abstuli, transtulique ad nostrum sodalem, & ex duobus libris contuli in quatuor. grandiores sunt omnino, quam erant illi; sed tamen multa detracta. tu autem mihi pervelim scribas, qui intellexeris illum velle. illud vero utique scire cupio, quem intellexeris ab eo *ζηλοτυπείσθαι*, nisi forte Brutum. id hercle restabat. sed tamen scire pervelim. Libri quidem ita exierunt, (nisi forte me communis *φιλαυτία* decipit,) ut in tali genere ne apud Græcos quidem simile quidquam. tu illam jacturam feres æquo animo, quod illa, quæ habes de Academicis, frustra descripta sunt. multo tamen hæc erunt splendidiora, breviora, meliora. nunc autem *ἀπορώ*, quo me vertam. volo Dolabellæ valde desideranti. non reperio, quid: & simul *αἰδέομαι Τρώας*: neque, si aliquid, potero *μέμψιν* effugere. Aut cessandum igitur, aut aliquid excogitandum. sed quid hæc levia curamus? Attica mea, obsecro te, quid agit? quæ me valde angit. sed crebro regusto tuas litteras: in his acquiesco. tamen exspecto novas.

CICERO ATTICO S.

14. **B**RINNII libertus, coheres noster, scripsit ad me, velle, si mihi placeret, coheredes, se & Sabinum Albium ad me venire. id ego plane nolo. hereditas tanti non est. & tamen obire auctionis diem facile poterunt, (est enim III Id.) si me in Tusculano postridie Nonas mane convenerint. quod si laxius volent proferre diem, poterunt vel biduum, vel triduum, vel ut videbitur. nihil enim interest. Quare, nisi jam profecti sunt, retinebis homines. De Bruto, si quid erit: de Cæsare, si quid scies; si quid erit præterea, scribes. Illud etiam atque etiam consideres velim, placeatne tibi mitti ad Varronem quod scripsimus. etsi etiam ad te aliquid pertinet. Nam scito, te ei dialogo adjunctum esse tertium. opinor igitur consideremus: etsi nomina jam facta sunt. sed vel induci, vel mutari possunt.

CICERO ATTICO S.

15. **Q**UID agit, obsecro te, Attica nostra? nam triduo abs te nullas acceperam: nec mirum; nemo enim venerat; nec fortasse causa fuerat. itaque ipse, quod scriberem,

non habebam. Quo autem die has Valerio dabam, exspectabam aliquem meorum; qui si venisset, & a te quid attulisset, videbam non defuturum, quod scriberem.

CICERO ATTICO S.

16. **N**os, cum flumina & solitudines sequeremur, quo facilius sustentare nos possemus, pedem e villa adhuc egressi non sumus; ita magnos & assiduos imbres habebamus. Illam ἀκαδημικὴν σύνταξιν totam ad Varronem traduximus. primo fuit Catuli, Luculli, Hortensii. deinde, quia παρὰ τὸ πρέπον videbatur, quod erat hominibus nota, non illa quidem ἀπαιδευσία, sed in his rebus ἀτριψία, simul ac veni ad villam, eosdem illos sermones ad Catonem Brutumque transtuli. Ecce tuæ litteræ de Varrone. nemini visa est aptior Ἀντίοχεια ratio. sed tamen velim scribas ad me, primum placeatne tibi aliquid ad illum; deinde, si placebit, hocne potissimum. Quid Servilia? jamne venit? Brutus ecquid agit, ecquando? de Cæsare quid auditur? Ego ad Nonas, quemadmodum dixi. Tu cum Pisone, si quid poteris.

CICERO ATTICO S.

17. **Q**UINTO Kalend. exspectabam Roma aliquid; non quo imperassem. igitur aliquid tuis. nunc eadem illa, quid Brutus cogitet, aut, si aliquid egit, ecquid a Cæsare. sed quid ista, quæ minus curo? Attica nostra quid agat, scire cupio. etsi tuæ litteræ (sed jam nimis veteres sunt) recte sperare jubent. tamen exspecto recens aliquid.

CICERO ATTICO S.

18. **V**IDES, propinquitas quid habeat. nos vero conficiamus hortos. colloqui videbamus, in Tusculano cum essem; tanta erat crebritas litterarum. sed id quidem jam erit. Ego interea admonitu tuo perfecti sane argutulos libros ad Varronem: sed tamen exspecto, quid ad ea, quæ scripsi ad te; primum, qui intellexeris eum desiderare a me, cum ipse homo πολυγραφώτατος numquam me lacesisset: deinde, quem ζηλοτυπεῖν, nisi forte Brutum: quem si non ζηλοτυπεῖ, multo Hortensium minus, aut eos, qui de republica loquuntur. plane hoc mihi explices velim: in primis, maneasne in sententia, ut
mittam

mittam ad eum, quæ scripsi; an nihil necesse putes. sed hæc coram.

CICERO ATTICO S.

19. **C**OMMODVM discesserat Hilarus librarius IV Kal. cui dederam litteras ad te, cum venit tabellarius cum tuis litteris pridie datis: in quibus illud mihi gratissimum fuit, quod Attica nostra rogat te, ne tristis sis, quodque tu ἀπίνδυνα esse scribis. Ligariam, ut video, præclare auctoritas tua commendavit. scripsit enim ad me Balbus & Oppius, mirifice se probare; ob eamque causam ad Cæsarem eam se oratiunculam misisse. hoc igitur idem tu mihi antea scripseras. In Varrone ista causa me non moveret, ne viderer Φιλένδοξος: (sic enim constituebam, neminem includere in dialogos eorum, quæ viverent:) sed, quia scribis & desiderari a Varrone, & magni illum æstimare, eos confeci; & absolvi, nescio quam bene, sed ita accurate, ut nihil posset supra, Academicam omnem quæstionem libris quatuor. In eis, quæ erant contra ἀναταληψίαν præclare collecta ab Antiocho, Varroni dedi: ad ea ipse respondeo: tu es tertius in sermone nostro. Si Cottam & Varronem fecissem inter

Epist. T. IV.

S

se disputantes, ut a te proximis litteris admoneror; meum *κωφὸν πρόσωπον* effiet. Hoc in antiquis personis suaviter fit, ut & Heraclides in multis, & nos sex de Republica libris fecimus. Sunt etiam de Oratore nostri tres, mihi vehementer probati. in eis quoque eæ personæ sunt, ut mihi tacendum fuerit. Crassus enim loquitur, Antonius, Catulus senex, C. Julius, frater Catuli, Cotta, Sulpicius. puero me hic sermo inducitur, ut nullæ esse possent partes meæ. Quæ autem his temporibus scripsi, *Αριστοτέλειον* morem habent? in quo sermo ita inducitur ceterorum, ut penes ipsum sit principatus. ita confeci quinque libros *περὶ τελῶν*, ut Epicurea L. Torquato, Stolca M. Catoni, *περιπατητικὰ* M. Pisoni darem. *ἀζηλοτύπητον* id fore putaram, quod omnes illi decefferant. Hæc Academica, ut scis, cum Catulo, Lucullo, Hortensio contuleram. sane in personas non cadebant. erant enim *λογιώτερα*, quam ut illi de iis somniasse umquam viderentur. itaque, ut legi tuas de Varrone, tamquam *ἐρμωῖον* arripui. aptius esse nihil potuit ad id philosophiæ genus, quo ille maxime mihi delectari videtur, measque partes; ut non sim consecutus, ut superior mea causa videatur. sunt

enim vehementer *πικρὰ* Antiochia; quæ diligenter a me expressa, acumen habent Antiochi, nitorem orationis nostrum; si modo is est aliquis in nobis. Sed tu, dandosne putes hos libros Varroni, etiam atque etiam videbis. mihi quædam occurrunt: sed ea coram.

CICERO ATTICO S.

20. **A** CAESARE litteras accepi consolatorias, datas prid. Kal. Maj. Hispali. De urbe augenda quid sit promulgatum, non intellexi: id sane scire velim. Torquato nostra officia grata esse, facile patior: eaque augere non desinam. Ad Ligarianam de uxore Tuberonis, & privigna, neque possum jam addere, (est enim res pervulgata,) neque Tuberonem volo defendere. mirifice est enim *ἄλκιρος*. Theatrum quidem sane bellum habuidi. ego, etsi hoc loco facillime sustentor, tamen te videre cupio. itaque, ut constitui, adero. Fratrem credo a te esse conventum. scire igitur studeo, quid egeris. De fama nihil sane laboro: etsi scripseram ad te tunc stulte; *nihil melius*. curandum enim non est. atque hoc, *in omni vita sua quemque a recta conscientia traversum unguem non oportet*

discedere. viden' quam *Φιλοσόφως*? an tu nos frustra existimas hæc in manibus habere? *δεδῆχθαι* te nollem, quod nihil erat. Redeo enim rursus eodem. quidquamne me putas curare in toto, nisi ut ei ne defim? Id ago scilicet, ut iudicia videar tenere. *μη γὰρ αὐτοῖς.* vellem tam domestica ferre possem, quam ista contemnere. Putas autem me voluisse aliquid, quod perfectum non sit? non licet scilicet sententiam suam: sed tamen quæ tum acta sunt, non possum non probare: & tamen non curare pulchre possum, sicuti facio. sed nimium multa de nugis.

CICERO ATTICO S.

21. **A**D Hirtium dederam epistolam sane grandem, quam scripseram proxime in Tusculano. Huic, quam tum mihi misisti, rescribam alias. nunc aliis malo. Quid possum de Torquato, nisi aliquid a Dolabella? quod simul ac, continuo scietis. Expectabam hodie, aut summum cras ab eo tabellarios: qui simul ac venerint, mittentur ad te. A Quinto expecto. proficiscens enim e Tusculano *ιιχ* Kal. ut scis, misi ad eum tabellaries. Nunc, ad rem ut redeam, *inhibere* illud tuum, quod valde mihi arriserat, vehe-

menter displicet. est enim verbum totum
 nauticum. quamquam id quidem sciebam:
 sed arbitrabar sustineri remos, cum inhibere
 essent remiges iussi. Id non esse ejusmodi,
 didici heri, cum ad villam nostram navis
 appelleretur. non enim sustinent, sed alio
 modo remigant. id ab ἐποχῆ remotissimum
 est. Quare facies, ut ita sit in libro, quem-
 admodum fuit. dices hoc idem Varroni, nisi
 forte mutavit. Nec est melius quidquam,
 quam ut Lucullus: *Sustineat currum, ut bo-
 nus saepe agitator, equosque; semperque Car-
 neades προβολὴν pugilis, & retentionem au-
 rigæ, similem facit ἐποχῆ.* Inhibitio autem
 remigum motum habet, & vehementiorem
 quidem, remigationis navem convertentis
 ad puppim. Vides, quanto hoc diligentius
 curem, quam aut de rumore, aut de Pol-
 lione: de Panfa etiam, si quid certius;
 (credo enim palam factum esse:) de Crito-
 nio, si quid esset: certene de Metello &
 Balbino. Dic mihi, placetne tibi, primum,
 edere injussu meo? hoc ne Hermodorus qui-
 dem faciebat, is qui Platonis libros solitus
 est divulgare; ex quo, λόγοισιν Ἑρμόδωρος.
 quid illud? rectumne existimas cuiquam an-
 te, quam Bruto? cui te auctore προσφωνῶ.

scripsit enim Balbus ad me, se a te quintum de Finibus librũm descripsisse: in quo non sane multa mutavi: sed tamen quædam. Tu autem commode feceris, si reliquos continueris, ne & ἀδιόρθωτα habeat Balbus, & ἑωλα Brutus. Sed hæc hæctenus, ne videar *περὶ μικρὰ σπεύδειν*. etsi nunc quidem maxima mihi sunt hæc. quid est enim aliud? Varroni quidem quæ scripsi te auctore, ita propero mittere, ut jam Romam miserim describenda. ea si voles, statim habebis. Scripsi enim ad librarios, ut fieret tuis, si tu velles, describendi potestas. Ea vero contineris, quoad ipse te videam; quod diligentissime facere soles, cum a me tibi dictum est. cum autem fugit me tibi dicere, mirifice Cærellia studio videlicet philosophiæ flagrans describit a tuis: istos ipsos *de Finibus* habet. Ego autem tibi confirmo, (possum falli, ut humanus,) a meis eam non habere. Numquam enim ab oculis meis abfuerunt. Tantum porro aberat, ut binos scriberent; vix singulos confecerunt. Tuorum tamen ego nullam delictum arbitror, idemque te volo existimare. a me enim prætermisum est, ut dicerem, me eos exire nondum velle. Huiusquam diu de nugis? de re enim nihil habeo,

quod loquar. De Dolabella tibi assentior. coheredes, ut scribis, in Tusculano. De Cæsaris adventu, scripsit ad me Balbus, non ante Kal. Sext. De Attica optime; quod lenius ac lenius, & quod fert *εὐνόλως*. Quod autem de illa nostra cogitatione scribis, in qua nihil tibi cedo; ea, quæ novi, valde probo; hominem, domum, facultates. quod caput est, ipsum non novi: sed audio laudabilia de Scrofa. etiam proxime accedit, si quid hoc ad rem: *εὐγενέστερος* est etiam, quam pater. coram igitur, & quidem propenso animo ad probandum. Accedit enim, quod patrem, ut scire te puto, plus etiam, quam non modo tu, sed quam ipse scit, amo, idque & merito, & jam diu.

CICERO ATTICO S.

22. **D**E Varrone, non sine causa, quid tibi placeat, tam diligenter exquiro. occurrunt mihi quædam. sed ea coram. Te autem *ἀσμενέστατα* intexui, faciamque id crebrius. proximis enim tuis litteris primum, te id non nolle, cognovi. De Marcello, scripserat ad me Cassius antea: *τὰ κατὰ μέρος* Servius. O rem acerbam! ad prima redeo. Scripta nostra nusquam malo esse, quam apud te:

se ea tum foras dari, cum utrique nostrum
 videbitur. Ego & librariorum tuos culpa libero,
 neque te accuso; & tamen aliud quiddam
 ad te scripseram, Cærelliam quædam habe-
 re, quæ, nisi a te, non potuerit. Balbo
 quidem intelligebam satisfaciendum fuisse:
 tantum nolebam, aut obsoletum Bruto, aut
 Balbo inchoatum dari. Varroni, simul ac
 te videro, si tibi videbitur, mittam. quid
 autem dubitarim, cum videro te, scies. At-
 tributos quod appellas, valde probe. Te de
 prædio aviæ exerceri, moleste fero. De Bru-
 to nostro, perodiosum: sed vita fert. mulie-
 res. autem vix satis humane, quæ inimico
 animo ferant, cum utraque officio pareat.
 Tullium scribam, nihil fuit, quod appella-
 res. nam tibi mandassem, si fuisset. nullum
 enim est apud eum positum nomine voti; sed
 est quiddam apud illum meum. id ego in
 hanc rem statui conferre. itaque & ego recte
 tibi dixi, ubi esset: & tibi ille recte negavit.
 sed hoc quoque ipsum continuo adoriamur.
 Lucum hominibus non sane probo, quod est
 desertior; sed habet εὐλογίαν. verum hoc quo-
 que, ut censueris; quippe qui omnia. Ego,
 ut constitui, adero: atque utinam tu quoque
 eodem die! sin quid (multa enim) utique

postridie. etenim coheredas; a quis sine te opprimi, malitia est. Alteris jam litteris nihil ad me de Attica. Sed id quidem in optima spe pono. illud accuso, non te, sed illam, ne salutem quidem. at tu & illi, & Piliæ plurimam: nec me tamen irasci indicaris. Epistolam Cæsaris misi, si minus legisses.

CICERO ATTICO S.

23. ANTEMERIDIANIS tuis litteris heri statim rescripsi; nunc respondeo vespertinis. Brutus, mallem, me arcefferet. nam & æquus erat, cum illi iter instaret & subitum & longum: & mehercule nunc, cum ita simus affecti, ut non possimus plane simul vivere, (intelligis enim profecto, in quo maxime posita sit *συβίωσις*,) facile patiebar, nos potius Romæ una esse, quam in Tusculano. Libri ad Varronem non morabuntur. sunt enim effecti, ut vidisti: tantum librariorum menda tolluntur. de quibus libris scis me dubitasse: sed tu videris. item, quos Bruto mittimus, in manibus habent librarii. Mea mandata, ut scribis, explica; quamquam ista retentione omnes ait uti Trebatius: quid tu istos putas? nosti domum.

quare confice *εὐλόγως*. incredibile est, quam ego ista non curem. Omni tibi asseveratione affirmo, quod mihi credas velim, mihi majori offensionem esse, quam delectationi, possessiunculas meas. Magis enim doleo, me non habere, cui tradam, quam habere, qui utar. Atque illud Trebatius se tibi dixisse narrabat. Tu autem veritus es fortasse, ne ego invitus audirem. fuit id quidem humanitatis; sed, mihi crede, jam ista non curo. Quare da te in sermonem, & persequa, & confice, excita, compella, loquere, ut te cum illo Scæva loqui putet. Ne existimes eos, qui non debita consecrari soleant, quod debeatur, remissuros. de die tantum videto, & id ipsum bono modo.

CICERO ATTICO S.

24. QUID est, quod Hermogenes mihi Clodius, Andromenem sibi dixisse, se Cicero-
nem vidisse Corcyræ? ego enim audita tibi
putaram. nil igitur ne ei quidem litterarum?
an non vidit? facies ergo ut sciam. Quid
tibi ego de Varrone rescribam? quatuor
διφθέροι sunt in tua potestate. quod egeris,
id probabo. nec tamen *αἰδέομαι Τρωῶας*. quid
enim? sed ipsi quam res illa probaretur,
magis verebar. sed quoniam tu suscipis, in
alteram aurem.

CICERO ATTICO S.

25. **D**E retentione rescripsi ad tuas accurate scriptas litteras. conficies igitur, & quidem sine ulla dubitatione, aut retractatione. hoc fieri & oportet, & opus est. De Andromene, ut scribis, ita putaram. scisses enim, mihi que dixisses. Tu tamen ita mihi de Bruto scribis, ut de te nihil. quando autem illum putas? nam ego Romam pridie Idus. Bruto ita volui scribere, (sed quoniam tu te legisse scribis, fui fortasse ἀσαφέςερος,) me ex tuis litteris intellexisse, nolle eum me quasi prosequendi sui causa Romam nunc venire. Sed quoniam jam adest meus adventus, fac quæso, ne quid eum Idus impediant, quo minus suo commodo in Tusculano sit. nec enim ad tabulam eum desideraturus eram. in tali enim negotio cur tu unus non satis es? sed ad testamentum volebam: quod jam malo alio die; ne ob eam causam Romam venisse videar. Scripsi igitur ad Brutum, jam illud, quod putassem, Idib. nihil opus esse. velim ergo totum hoc ita gubernes, ut ne minima quidem re ulla Bruti commodum impediamus. Sed quid est tandem, quod perhorrescas, quia tuo periculo

jubeam libros dari Varroni? etiam nunc si dubitas, fac ut sciamus. nihil est enim illis elegantius. Volo Varronem, præsertim cum ille desideret: sed est, ut scis,

Δεινὸς ἀνὴρ. τάχα κεν καὶ ἀνακτιῶν αἰτιώωτο.

Ita mihi sæpe occurrit vultus ejus, querentis fortasse vel hoc, meas partes in iis libris copiosius defensas esse, quam suas: quod mercule non esse intelliges, si quando in Epirum veneris. nam nunc Alexionis epistolis cedimus. Sed tamen ego non despero probatum iri Varroni: & id, quoniam impensam fecimus in macrocola, facile patior teneri. sed etiam atque etiam dico, tuo periculo fiet. Quare, si addubitas, ad Brutum transeamus. est enim is quoque Antiochius. O Academiam volaticam, & sui similem, modo huc, modo illuc. Sed, quæso, epistola mea ad Varronem valdene tibi placuit? male mihi fit, si umquam quidquam tam enitar. ergo. at ego ne Tironi quidem dictavi, qui totas περιχὰς persequi solet, sed Spintharo syllabatim.

CICERO ATTICO S.

26. **D**E Virgillii parte valde probo. sic ages igitur. & quidem id erit primum; proximum

Clodiæ. Quod si neutrum; metuo, ne turbem, & irruam in Drusum. intemperans sum in ejus rei cupiditate, quam nosti. Itaque revolvor identidem in Tusculanum. quidvis enim potius, quam ut non hac æstate absolvatur. Ego, ut tempus est nostrum, locum habeo nullum, ubi facillius esse possim, quam Asturæ. sed quia, qui mecum sunt, (credo, quod mœstitiam meam non ferunt,) domum properant; etsi poteram remanere, tamen, ut scripsi tibi, proficiscar hinc, ne relictus videar. Quo autem? Lanuvium? conor equidem in Tusculanum. sed faciam te statim certiolem. Tu litteras conficies. equidem credibile non est, quantum scribam die; quin etiam noctibus. nihil enim somni. Heri etiam effeci epistolam ad Cæsarem. tibi enim placebat: quam non fuit malum scribi, si forte opus esse putares. Ut quidem nunc est, nihil sane est necesse mittere. sed id quidem, ut tibi videbitur. mittam tamen ad te exemplum fortasse Lanuvio, nisi forte Romam. sed cras scies.

CICERO ATTICO S.

27. **DE** epistola ad Cæsarem, nobis vero semper rectissime placuit, ut isti ante lege-

rent. aliter enim fuiffemus & in hos inofficiofi, & in nosmetipfos, fi illum offenfuri fuimus, pæne periculofi. Ifti autem ingenue, mihi que gratum, quod, quid fentirent, non reticuerunt: illud vero vel optime, quod ita multa mūtari volunt, ut mihi de integro fcribendi caufa non fit: quamquam de Parthico bello quid fpectare debui, nifi quod illum velle arbitrabar? Quod enim aliud argumentum epiftolæ noſtræ, nifi *κολακία*, fuit? an, fi ea, quæ optima putaram, fua- dere voluiffem, oratio mihi defuiffet? totis igitur litteris nihil opus eſt. ubi enim *ἐπιτευγμα* magnum nullum fieri poſſit, *ἀπότευγμα* vel non magnum moleſtum futurum fit; quid opus eſt *παρακινδυνεύειν*? præfertim cum illud occurrat, illum, cum antea nihil ſcripferim, exiſtimaturum, me, nifi toto bello confecto, nihil ſcripturum fuiſſe. Atque etiam vereor, ne putet, me hoc quaſi Catonis *μείλιγμα* eſſe voluiffem. Quid quæris? valde me pœnitebat: nec mihi in hac quidem re quidquam magis ut vellem accidere potuit, quam quod *σπεδῆ* noſtra non eſt probata. incidiffemus etiam in illos; in eis in cognatum tuum. ſed redeo ad hortos. Plane illuc te ire, nifi tuo magno commodo, nolo. nihil

enim urget. Quidquid erit, operam in Faberio ponamus. de die tamen auctioris, si quid scies. Eum, qui e Cumano venerat, quod & plane valere Atticam nuntiabat, & litteras se habere ajebat, statim ad te misi.

CICERO ATTICO S.

28. **H**ORTOS quoniam hodie eras inspecturus, quid visum tibi sit, cras scilicet. De Faberio autem, cum venerit. De epistola ad Cæsarem, jurato mihi crede, non possum; nec me turpitudine deterret, etsi maxime debebat. quam enim turpis est assentatio, cum vivere ipsum turpe sit nobis? sed ut coepi, non me hoc turpe deterret. ac vellem quidem: (essem enim, qui esse debebam:) sed in mentem nihil venit. Nam, quæ sunt ad Alexandrum hominum eloquentium & doctorum suasiones, vides quibus in rebus versentur. Adolescentem, incensum cupiditate verissimæ gloriæ, cupientem sibi aliquid consilii dari, quod ad laudem sempiternam valeret, cohortantur. Ad decus non deest oratio. ego quid possum? tamen nescio quid e quercu exsculpseram, quod videretur simile simulacri. In eo quia nonnulla erant paullo meliora, quam ea, quæ fiunt & facta sunt,

reprehenduntur: quod me minime poenitet. si enim pervenissent istæ litteræ, mihi crede, nos poeniteret. Quid? tu non vides ipsum illum Aristotelis discipulum, summo ingenio, summa modestia, posteaquam Rex appellatus fit, superbum, crudelem, immoderatum fuisse? quid? tu hunc de pompa, Quirini contubernalem, his nostris moderatis epistolis lætaturum putas? Ille vero potius non scripta desideret, quam scripta non probet. Postremo, ut volet. abiit illud, quod tum me stimulabat, quod tibi dabam *πρόβλημα Αρχιμήδειον*. multo mehercule magis nunc opto casum illum, quem tum timebam, vel quem libebit. Nisi quid te aliud impedit, mihi optato veneris. Nicias a Dolabella magno opere arcessitus, (legi enim litteras,) etsi invito me, tamen eodem me auctore profectus est. Hoc manu mea.

CICERO ATTICO S.

29. **C**VM quasi alias res quærerem de philologis e Nicia, incidimus in Talnam. ille de ingenio nihil nimis; modestum & frugi. Sed hoc mihi non placuit. se scire aiebat, ab eo nuper petitam Cornificiam, Q. filiam, vetulam sane, & multarum nuptiarum: non esse

esse probatum mulieribus, quod ita reperi-
rent, rem non majorem nccc. hoc putavi
te scire oportere. De hortis ex tuis litteris
cognovi, et Chryippo. in villa, cujus insul-
sitatem bene noram, video nihil, aut pauca
mutata. balnearia tamen laudat majora: de
minoribus aut hiberna effici posse. tecta igitur
ambulationuncula addenda est: quam ut
tantam faciamus, quantam in Tusculano fe-
cimus, prope dimidio minoris constabit isto
loco. ad id autem, quod volumus, ἀφιδουμα,
nihil aptius videtur, quam lucus, quem ego
noram: sed celebritatem nullam tum habe-
bat: nunc audio maximam. Nihil est, quod
ego malim. in hoc τὸν τύφον μὲ πρὸς θεῶν
τροποφόρησον. Reliquum est, si Faberius no-
bis nomen illud explicat, noli quærere,
quanti. Othonem vincas volo. nec tamen in-
sanituum illum puto. nosse enim mihi ho-
minem videor. ita male autem audio ipsum
esse tractatum, ut mihi ille emtor non esse
videatur. quid enim? pateretur? sed quid
argumentor? Si Faberianum explicas, ema-
mus vel magno: sin minus, ne parvo qui-
dem possumus. Clodiam igitur, a qua ipsa
ob eam causam sperare videor, quod & mul-
to minoris sunt, & Dolabellæ nomen jam

expeditum videtur, ut etiam repræsentatione confidam. De hortis satis. Cras aut te, aut causam: quam quidem futuram Faberianam. sed, si poteris.

CICERO ATTICO S.

30. **C**ICERONIS epistolam tibi remisi. O te ferreum, qui illius periculis non moveris! me quoque accusat. eam tibi epistolam misissem. nam illam alteram de rebus gestis eodem exemplo puto. In Cumanum hodie misi tabellarium. ei dedi tuas ad Vestorium, quas Pharnaci dederas. Commodum ad te miseram Demeam, cum Eros ad me venit. sed in ejus epistola nihil erat novi, nisi, auctiorem biduum. ab ea igitur, ut scribis: & velim, confecto negotio Faberiano: quem quidem negat Eros hodie. cras mane putat. a te colendus est. Istæ autem *πολακίαι* non longe absunt a scelere. Te, ut spero, perendie. Mihi, sicunde potes, erues, qui decem legati Mummio fuerint. Polybius non nominat. ego memini Albinum consularem, & Sp. Mummium. videor audisse ex Hortensio, Tuditanum. sed in Libonis annali, XIV annis post prætor est factus Tuditanus, quam consul Mummus: non sane quadrat. Volo

aliquem Olympiæ, aut ubi visum, πολιτικόν
σύλλογον, more Dicæarchi, familiaris tui.

CICERO ATTICO S.

31. QUINTO Kal. mane accepi a Demea
litteras pridie datas, ex quibus aut hodie,
aut cras te expectare deberem. sed, ut opi-
nor, idem ego, qui expecto tuum adven-
tum, morabor te. Non enim puto tam expe-
ditum Faberianum negotium futurum, etiam-
si est futurum, ut non habeat aliquid moræ.
Cum poteris igitur, quoniam etiamdum abes.
Dicæarchi, quos scribis, libros sane velim
mihi mittas: addas etiam καταβάσεως. De
epistola ad Cæsarem, κέντημα. atque id ipsum,
quod isti ajunt illum scribere, se, nisi confi-
tutis rebus, non iturum in Parthos, idem
ego suadebam in illa epistola: fin, utrum li-
beret, facere posse, auctore me. Hoc enim
ille expectat videlicet, neque est facturum
quidquam, nisi de meo consilio. Obsecro,
abjiciamus ista, & semiliberi saltem simus:
quod assequemur & tacendo, & latendo.
Sed & aggredere Othonem, ut scribis. con-
fice, mi Attice, istam rem. nihil enim aliud
res rio, ubi & in foro non sum, & tecum
esse possim, quanti autem, hoc mihi venit

in mentem. C. Albanus proximus est vicianus: is circiter jugerum de M. Pilio emit, ut mea memoria est, H. S. cxv. omnia scilicet nunc minoris. Sed accedit cupiditas; in qua, præter Othonem, non puto nos ullum adversarium habituros. sed eum ipsum tu poteris movere; facilius etiam, si Canum haberes. o gulam insulsam! pudet me patris. rescribes, si quid voles.

CICERO ATTICO S.

32. **A**LTERAM a te epistolam cum hodie accepissem, nolui te una mea contentum. Tu vero age, quod scribis, de Faberio. in eo enim totum est positum id, quod cogitamus: quæ cogitatio si non incidisset, (mihi crede istuc, ut cetera,) non laborarem. quamobrem, ut facis, (istuc enim addi nihil potest,) urge, insta, perfice. Dicæarchi *περὶ ψυχῆς* utrosque velim mittas, & *καταβάσεως τριπολιτινῶν* non invenio, & epistolam ejus, quam ad Aristoxenum misit. Tres eos libros maxime nunc vellem; apti essent ad id, quod cogito. Torquatus Romæ est. misi, ut tibi daretur. Catulum & Lucillum, ut opinor, antea. His libris nova procœmia sunt addita, quibus eorum uterque lauda-

tur. Eas litteras volo habeas; & sunt quædam alia. Et, quod ad te de decem legatis scripsi, parum intellexti; credo, quia διὰ σημείων scripseram. De C. Tuditano enim quærebam, quem ex Hortensio audieram fuisse in decem: eum video in Libonis prætorem P. Popillio, P. Rupilio consulibus. Annis XIII ante, quam prætor factus est, legatus esse potuisset? nisi admodum sero quæstor est factus: quod non arbitror. video enim curules magistratus eum legitimis annis per facile cepisse. Postumium autem, cujus statuum in Isthmo meminisse te dicis, in iis sciebam fuisse. Is autem est, qui cum Lucullo fuit; quem tu mihi addidisti, sane ad illum σύλλογον personam idoneam. Videbis igitur, si poteris, ceteros; ut possimus πομπεύσαι καὶ τοῖς προσώποις.

CICERO ATTICO S.

33. **N**EGLIGENTIAM miram! semelne putas mihi dixisse Balbum & Faberium, professionem relatam? quin etiam meorum jussu miseram, qui profiteretur. Ita enim oportere dicebant. Professus est Philotimus libertus. nosti credo librarium. sed scribes, & quidem confestim. Ad Faberium, ut tibi

placet, litteras misi. cum Balbo autem puto te aliquid fecisse H. in Capitolio. In Virgilio mihi nulla est *δυσωπία*. Nec enim ejus causa sane debeo: & si emero, quid erit, quod postulet? sed videbis, ne is cum sit in Africa, ut Coelius. De nomine, tu videbis cum Claspio: sed, si Plancus destinat, tum habet res difficultatem. Te ad me venire uterque nostrum cupit; sed ista res nullo modo relinquenda est. Othonem, quod speras posse vinci, sane bene narras. de æstimatione, ut scribis, cum agere cœperimus; etsi nihil scripsit, nisi de modo agri. Cum Pisone, si quid poteris. Dicæarchi librum accepi; & *καταβάσεως* exspecto. Negotium dederis; reperiet ex eo libro, in quo sunt senatus consulta Cn. Cornelio, L. Mummio consulibus. De Tuditano autem, quod putas, *εὐλογον* est, tum illum, quoniam fuit ad Corinthum (non enim temere dixit Hortensius) aut quæstorem aut tribunum militum; idque potius fuisse credo. tu de Antiocho scire poteris. Vide etiam, quo anno quæstor, aut tribunus militum fuerit. si neutrum quadret, in præfectis, an in contubernalibus fuerit, modo fuerit in eo bello. De Varrone loquebamur; lupus in fabula. Venit enim ad me, & qui-

dem id temporis, ut retinendus esset. Sed ego ita egi, ut non scinderem penulam. Memini enim tuum: & multi erant, nosque imparati. Quid refert? paulo post C. Capito cum T. Carrinate. Horum ego vix attigi penulam; tamen remanserunt; ceciditque bel-
le. Sed casu sermo a Capitone de urbe au-
genda. a ponte Mulvio Tiberim duci secun-
dum montes Vaticanos; campum Martium
coaedificari; illum autem campum Vatica-
num fieri, quasi Martium campum. Quid
ais? inquam. At ego ad tabulam, ut, si re-
cte possim, Scapulanos hortos. Cave facias,
inquit. nam ista lex perferetur. vult enim
Cæsar. Audire me facile passus sum. fieri
autem, moleste fero. Sed tu quid ais? quam-
quam quid quæro? nosti diligentiam Capito-
nis in rebus novis perquirendis. non conce-
dit Camillo. Facies me igitur certiore de
Idibus. ista enim me res adducebat. Eo ad-
junxeram ceteras; quas consequi tamen bi-
duo aut triduo post facile potero. Te tamen
in via confici minime volo. quin etiam Dio-
nyfio ignosco. De Bruto quod scribis, feci
ut ei liberum esset, quod ad me attineret.
Scripsi enim ad eum heri, Idib. [Maj.] ejus
opera mihi nihil opus esse.

CICERO ATTICO S.

34. **A**STURAM veni VIII Kal. vitandi enim caloris causa, Lanuvii III horas acquieveram. tu velim, si grave non erit, efficias, ne ante Nonas mihi illuc veniendum sit. Id potes per Egnatium Maximum. Illud in primis, ut cum Publilio, me pæne absente, conficias: de quo quæ fama sit, scribes. *Id populus curat scilicet.* non mehercule arbitror. etenim hæc decantata erat fabula. Sed complere paginam volui. Quid plura? ipse enim adsum, nisi quid tu prorogas. Scripsi enim ad te de hortis.

CICERO ATTICO S.

35. **O**REM indignam! gentilis tuus urbem auget, quam hoc biennio primum vidit; & ei parum magna visa est, quæ etiam ipsum capere potuerit. Hac de re igitur exspecto litteras tuas. Varroni, scribis, te simul ac venerit. Dati igitur jam sunt; nec tibi integrum est: hui, si scias quanto periculo tuo: aut fortasse litteræ meæ te retardarunt. Sed eas nondum legeras, cum has proximas scripsisti. Scire igitur aveo, quo modo res se habeat.

CICERO ATTICO S.

36. **D**E Bruti amore, vestraque ambulatione, etsi mihi nihil novi affers, sed idem, quod sæpe; tamen hoc audio libentius, quo sæpius: eoque mihi jucundius est, quod tu eo lætaris; certiusque eo est, quod a te dicitur.

CICERO ATTICO S.

37. **H**AS alteras hodie litteras. De Xenonis nomine, & de Epiroticis xxxix, nihil potest fieri nec commodius, nec aptius, quam ut scribis. Id erat locutus mecum eodem modo Balbus minor. Novi nihil sane, nisi Hirtium cum Quinto acerrime pro me litigasse: omnibus eum locis facere, maximeque in convivis: cum multa de me, tum redire ad patrem: nihil autem ab eo tam ἀξιοπίστως dici, quam alienissimos nos esse a Cæsare: fidem nobis habendam non esse: me vero etiam cavendum: (Φοβερὸν ἦν, nisi viderem scire regem, me animi nihil habere:) Ciceronem vero meum vexari. Sed id quidem arbitrato suo. Laudationem Porciæ gaudeo me ante dedisse Leptæ tabellario, quam tuas acceperim litteras. eam tu igitur,

si me amas, curabis, si modo mittetur, isto modo mittendam Domitio & Bruto. De gladiatoribus, de ceteris, quæ scribis ἀνεμοφόρητα, facies me quotidie certiolem. Vellim, si tibi videtur, appelles Balbum & Offilium de auctione proscribenda. Equidem locutus sum cum Balbo. placebat. puto conscripta habere Offilium omnia; habet & Balbus: sed Balbo placebat, propinquum diem, & Romæ: si Cæsar moraretur, posse diem differri. Sed is quidem adesse videtur. Totum igitur considera. placet enim Vestorio.

CICERO ATTICO S.

38. ANTE lucem cum scriberem contra Epicureos, de eodem oleo & opera exaravi nescio quid ad te, & ante lucem dedi. Deinde cum, somno repetito, simul cum sole experrectus essem, datur mihi epistola a sororis tuæ filio, quam ipsam tibi misi; cujus est principium non sine maxima contumelia. Sed fortasse ἐν ἐπέσησεν. Est autem sic: *Ego enim non probo, quidquid non belle in te dici potest.* Possit vult in me multa dici non belle, sed ea se negat approbare. Hoc quidquam pote impurius? jam cetera leges, (misi enim ad te,) judicabisque. Bruti nostri quotidiana-

nis assiduisque laudibus, quas ab eo de nobis haberi permulti mihi renuntiaverunt, commotum istum aliquando, scripsisse aliquid ad me: credo & ad te; idque ut sciam, facies: nam, ad patrem de me quid scripserit, nescio; de matre quam pie? *Volueram, inquit, ut quam plurimum tecum essem, conduci mihi domum; Et id ad te scripseram: neglexisti. Ita minus multum una erimus. Nam ego istam domum videre non possum: qua de causa, scis. Hanc autem causam pater odium matris esse dicebat. nunc me iuva, mi Attice, consilio, πότερον δίνας τεῖχος ὕψιον, [id est, utrum aperte hominem asperner, & respuam,] ἢ σκολιᾶς ἀπάτας. ut enim Pindaro, sic δίχα μοι νόος, ἀτρέκειαν εἰπεῖν. Omnino moribus meis illud aptius, sed hoc fortasse temporibus. Tu autem, quod ipse tibi suaseris, idem mihi persuasum putato. Equidem vereor maxime, ne in Tusculano opprimar. In turba hæc essent facilliora. utrum igitur Asturæ? quid, si Cæsar subito? iuva me, quæso, consilio. Utar eo, quod tu decreveris.*

CICERO ATTICO S.

39. **O** INCREDBILEM vanitatem! ad

patrem, domo sibi carendum propter matrem! plena pietatis! Hic autem jam languescit, & ait sibi illum jure iratum. Sed utar tuo consilio. σκολιὰ enim tibi video placere. Romam, ut censes, veniam, sed invitus. valde enim in scribendo hæreo. Brutum, inquis, eadem scilicet. sed nisi hoc esset, res me ista non cogeret. Nec enim inde venit, unde mallet; neque diu absuit; neque ullam litteram ad me. Sed tamen scire aveo, qualis ei totius itineris summa fuerit. Libros mihi, de quibus ad te antea scripti, velim mittas, & maxime Φαίδρος περισσῶν, & Ἑλλάδος.

CICERO ATTICO S.

40. **I**TANE nuntiat Brutus, illum ad bonos viros? εὐαγγέλια. sed ubi eos? nisi forte se suspendit. Hic autem ut stultum est? ubi igitur Φιλοτέχνημα illud tuum, quod vidi in Parthenone, Aham & Brutum? sed quid faciat? illud optime, *sed ne is quidem, qui omnium flagitiorum auctor, bene de nostro.* At ego verebar, ne etiam Brutus eum diligeret. Ita enim significarat tuis, quas ad meas. *At vellem aliquid degustasse de fabulis.* Sed coram, ut scribis. et si, quid mi auctor es?

advolone, an maneo? equidem & in libris hæreo, & illum hic excipere nolo; ad quem, ut audio, pater hodie ad Saxa Acronoma. Mirum, quam inimicus ibat, ut ego objurgarem. Sed ego ipse *νεπεθέμην*. Itaque posthac. tu tamen vide, quid de adventu meo censeas; & τὰ ὅλα, cras si perspici potuerint, mane statim ut sciam.

CICERO ATTICO S.

41. **E**GO vero Quinto epistolam ad sororem misi. Cum ille quereretur filio cum matre bellum, & se ob eam causam domo cessurum filio diceret; dixi illum commodas ad matrem litteras, ad te nullas. Ille alterum mirabatur: de te autem suam culpam, quod sæpe graviter ad filium scripsisset de tua in illum injuria. Quod autem relanguisse se dicit, ego ei, tuis litteris lectis, *σκολιάς ἀπίστας* significavi me non fore. Tum enim mentio Canæ. Omnino, si id consilium placeret, esset necesse. Sed ut scribis, ratio est habenda gravitatis; & utriusque nostrum idem consilium esse debet: etsi in me graviores injuriæ, & certe notiores. Si vero etiam Brutus aliquid afferet, nulla dubitatio est. Sed coram. Magna enim res, & multæ

cautionis. Cras igitur; nisi quid a te com-
meatus.

CICERO ATTICO 8.

42. **V**ENIT ille ad me, καὶ μάλα κατηΦήσ: & ego, σὺ δὲ δὴ τί σὺννεσ; Rogas? inquit, cui iter instet, & iter ad bellum, idque cum periculosum, tum etiam turpe. Quæ vis igitur, inquam? Aes, inquit, alienum: & tamen ne viaticum quidem. Hoc loco ego sumsi quiddam de tua eloquentia. nam tacui. at ille: sed me maxime angit avunculus. Quidnam? inquam. Quod mihi, inquit, iratus est. Cur pateris? inquam. malo enim ita dicere, quam, cur committis? Non patiar, inquit. causam enim tollam. Et ego, rectissime quidem. Sed si grave non est, velim scire quid sit causæ. Quia, dum dubitabam quam ducerem, non satisfaciebam matri, ita ne illi quidem. Nunc nihil mihi tanti est. faciam quod volunt. Feliciter velim, inquam, teque laudo. sed quando? nihil ad me, inquit, de tempore, quoniam rem probo. At ego, inquam, censeo prius, quam proficiscaris. ita patri quoque morem gesseris. Faciam, inquit, ut censes. Hic dialogus sic conclusus est. Sed heus tu, diem meum

scis esse III Non, Jan. aderis igitur. Scripseram jam: ecce tibi, orat Lepidus ut veniam. Opinor augures nil habere ad templum effandum. Eatur: *μίας ὄδω.* videbimus te igitur.

CICERO ATTICO S.

43. **E**GO vero utar prorogatione diei: tuque humanissime fecisti, qui me certiozem feceris, atque ita, ut eo tempore acciparem literas, quo non expectarem: tuque ut ab ludis scriberes. Sunt omnino mihi quædam agenda Romæ: sed consequemur biduo post.

CICERO ATTICO S.

44. **S**VAVES tuas litteras! etsi acerba pompa. verumtamen scire omnia non acerbum est, vel de Cotta. populum vero præclarum, quod propter malum vicinum ne Victoriæ quidem ploditur. Brutus apud me fuit; cui quidem valde placebat, me aliquid ad Cæsarem. annueram; sed pompam videret. Tu tamen ausus es Varroni dare? expecto quid judicet. quando autem perleget? De Attica, probo. Est quiddam etiam animum levare cum spectatione, tum etiam religionis opinione & fama. Cottam mihi velim mittas.

Libonem mecum habeo, & habueram ante Cascam. Brutus mihi T. Ligarii verbis nuntiavit, quod appelletur L. Cursidius in oratione Ligariana, erratum esse meum; sed, ut ajunt, *μνημονικὸν ἀμαρτήμα*. sciebam Cursidium pernecessarium Ligariorum; sed eum video ante esse mortuum. Da igitur, quæso, negotium Pharnaci, Antæo, Salvio, ut id nomen ex omnibus libris tollatur.

CICERO ATTICO S.

45. **F**VIT apud me Lamia post discessum tuum, epistolamque ad me attulit missam sibi a Cæsare: quæ quamquam ante data erat, quam illæ Diocharinæ, tamen plane declarabat, illum ante ludos Romanos esse venturum. in qua extrema scriptum erat, ut ad ludos omnia pararet, neve committeret, ut frustra ipse properasset. Prorsus ex his litteris non videbatur esse dubium, quin ante eam diem venturus esset; idemque Balbo, cum eam epistolam legisset, videri Lamia dicebat. Dies feriarum mihi additos video; sed quam multos, fac, si me amas, sciam. de Bæbio poteris, & de altero vicino Egnatio. Quod me hortaris, ut eos dies consumam in philosophia explicanda; currentem

rentem tu quidem: sed cum Dolabella vivendum esse istis diebus vides. Quod nisi me Torquati causa teneret, satis erat dierum, ut Puteolos excurrere possem, & ad tempus redire. Lamia quidem a Balbo (ut videbatur) audiverat, multos nummos domi esse numeratos, quos oporteret quamprimum dividi. magnum pondus argenti, præter prædia: auctiorem primo quoque tempore fieri oportere. Scribas ad me velim, quid tibi placeat. Equidem, si ex omnibus esset eligendum, nec diligentior, nec officiosior, nec nostri studiosior facile delegissem Vestorio; ad quem accuratissimas litteras dedi, quod idem te fecisse arbitror. mihi quidem hoc satis videtur. Tu quid dicis? unum enim pungit, ne negligentiores esse videamur. Expectabo igitur tuas litteras.

CICERO ATTICO S.

46. **P**OLLEX quidem, ut dixerat, ad Idus Sext. ita mihi Lanuvii pridie Idus præsto fuit; sed plane pollex, non index. Cognosces igitur ex ipso. Balbum conveni. Lepta enim de sua vini curatione laborans, me ad eum perduxerat: in eo autem Lanuvino, quod Lepido tradidit, ex eo hoc primum: *Paulo*

Epist. T. IV.

U

ante acceperam eas litteras, in quibus magno-
 pere confirmat, ante ludos Romanos. Legi
 epistolam: multa de meo Catone, quo sæ-
 pissime legendo se dicit copiosorem factum:
 Bruti Catone lecto se sibi visum disertum.
 Ex eo cognovi cretionem Cluvii (o Vestor-
 rium negligentem!) liberam cretionem, te-
 stibus præsentibus, sexaginta diebus. Metue-
 bam ne ille arcendus esset. nunc mittendum
 est, ut meo jussu cernat. idem igitur Pollex.
 Etiam de hortis Cluvianis egi cum Balbo li-
 beralius: se enim statim ad Cæsarem scriptu-
 rum: Cluvium autem a T. Hordeonio lega-
 re & Terentiæ H. S. 1000, & sepulchro,
 multisque rebus; nihil a nobis. Subaccusa
 quæso Vestorium. Quid minus probandum,
 quam Plotium unguentarium per suos pue-
 ros omnia tanto ante Balbo; illum mihi ne
 per meos quidem? De Cossinio doleo; dile-
 xi hominem. Quinto delegabo, si quid æri
 meo alieno superabit, & emtionibus; ex qui-
 bus mihi etiam æs alienum faciendum puto.
 De domo Arpini, nihil scio. Vestorium ni-
 hil est quod accuses. Jam enim obsignata hac
 epistola, noctu tabellarius noster venit, &
 ab eo litteras diligenter scriptas attulit, &
 exemplum testamenti.

CICERO ATTICO S.

47. **P**OSTEAQVAM *abs te Agamemno,* non ut venirem, (nam id quoque fecissem, nisi Torquatus esset,) sed ut scriberem, *te-* *tigit,* omnia, quæ in manibus habebam, abjeci; quod iusseras, edolavi. Tu velim e Pollice cognoscas rationes nostras sumptuarias. Tarpe est enim nobis, illum, qualiscumque est, hoc primo anno egere. Post moderabimur diligentius. Idem Pollex remittendus est, ut ille cernat. Plane Puteolos non fuit eundam, cum ob ea, quæ ad te scripsi, tum quod Cæsar adest. Dolabella scribit se ad me postridie Idus. O magistrum molestum! Lepidus ad me heri vesperi litteras misit Antio; nam ibi erat: habet enim domum, quam nos vendidimus: rogat magnopere, ut sim Kal. in senatu; me & sibi & Cæsari vehementer gratum esse facturum. Puto equidem nihil esse. Dixisset enim tibi fortasse aliquid Oppius; quoniam Balbus est æger. sed tamen malim venire frustra, quam desiderari, si opus esset: moleste ferrem postea. Itaque hodie Antii: cras ante meridiem, domi. Tu velim, nisi te impedivisti, apud nos pridie Kal. cum Pillia. Te spero cum Publilio con-

fecisse. Equidem Kal. in Tusculanum recurram. Me enim absente omnia cum illis transigi malo. Q. fratris epistolam ad te misi, non satis humane illam quidem respondentem meis litteris, sed tamen quod tibi satis sit, ut equidem existimo. Tu videbis.

CICERO ATTICO S.

48. **H**ERI nescio quid in strepitu videor exaudisse, cum diceres, te in Tusculanum venturum: quod utinam! iterum utinam! tuo tamen commodo. Lepta me rogat, ut, si quid sibi opus sit, accurram. Mortuus enim Babullius. Cæsar, opinor, ex uncia; etsi nihil adhuc: sed Lepta ex triente. Veretur autem, ne non liceat tenere hereditatem; *εὐλόγως* omnino, sed veretur tamen. Is igitur si accierit, accurram; sin minus, haud antequam necesse erit. Tu Pollicem, cum poteris. Laudationem Porciæ tibi misi correctam; ac eo properavi, ut si forte aut Domitii filio, aut Bruto mitteretur, hæc mitteretur. Id si tibi erit commodum, magnopere cures velim: & velim M. Varronis & Lollii mittas laudationem; Lollii utique. Nam illam legi. volo tamen regustare. quædam enim vix mihi credo legisse me.

CICERO ATTICO S.

49. **A**TTICAE primum salutem, quam equidem ruri esse arbitror. Multam igitur salutem & Piliæ. De Tigellio, si quid novi: qui quidem, ut mihi Gallus Fabius scripsit, *μεμψιν ἀναφέρει* mihi quandam iniquissimam, me Phameæ defuisse, cum ejus causam recepissem: quam quidem receperam contra pueros Octavios Cn. filios non libenter; sed & Phameæ causa volebam. Erat enim, si meministi, in consulatus petitione per te mihi pollicitus, si quid opus esset: quod ego perinde tuebar, ac si usus essem. Is ad me venit, dixitque, judicem operam dare sibi constituisse eo die ipso, quo de Sextio nostro lege Pompeja in consilium iri necesse erat. Scis enim dies illorum judiciorum præstitutos fuisse. respondi, non ignorare eum, quid ego deberem Sextio: quem vellet, alium diem si sumisset, me ei non defuturum. Ita tum ille discessit iratus. Puto me tibi narrasse. non laboravi scilicet, nec hominis alieni injustissimam iracundiam mihi curandam putavi. Gallo autem narravi, cum proxime Romæ fui, quid audissem; neque nominavi Balbum minorem. Habuit suum negotium

Gallus, ut scribit. Ait illum, me animi conscientia, quod Phameam destituiffem, de se suspicari. Quare tibi haectenus mando, de illo nostro, si quid poteris, exquiras; de me ne quid labores. Est bellum, aliquem libenter odisse; quemadmodum non omnibus servire. etfi mehercule, ut tu intelligis, magis mihi isti serviunt, si observare, servire est.

CICERO ATTICO S.

50. **A**DMONITVS quibusdam tuis litteris, ut ad Cæsarem uberiores litteras mittere instituerem, cum mihi Balbus nuper in Lanuvino dixisset, se & Oppium scripsisse ad Cæsarem, ma legisse libros contra Catonem, & vehementer probasse; conscripsi de his ipsis libris epistolam Cæsari, quæ deferretur ad Dolabellam: sed ejus exemplum misi ad Oppium & Balbum; scripsique ad eos, ut tum deferri ad Dolabellam juberent meas litteras, si ipsi exemplum probassent. Ita mihi rescripserunt, nihil umquam se legisse melius, epistolamque meam jusserunt dari Dolabellæ. Vestorius ad me scripsit, ut juberem mancipio dari servo suo, pro mea parte, Heterejo cuidam, fundum Brinnianum; ut ipse ei Puteolis recte mancipio dare possit. Eum ser-

vum, si tibi videbitur, ad me mittes. Opinor enim, ad te etiam scripsisse Vestorium. De adventu Cæsaris idem, quod a te, mihi scriptum est ab Oppio & Balbo. Miror te nihil dum cum Tigellio, vel ut hoc ipsum, quantum acceperit: prorsus aveo scire, nec tamen flocci facio. Quæris, quid cogitem de obviam itione: quid censes, nisi Alsum? & quidem ad Murenam de hospitio scripseram: sed opinor cum Matio profectum. Sallustius igitur urgebitur. Scripto jam superiore versiculo, Eros mihi dixit, sibi Murenam liberalissime respondisse. Eo igitur utamur. nam Silius culcitas non habet. Dida autem, opinor, hospitibus totam villam concessit.

CICERO ATTICO S.

51. AD Cæsarem quam misi epistolam, ejus exemplum fugit me tum tibi mittere; nec id fuit, quod suspicaris, ut me puderet tui, ne ridicule hemicillus: nec mehercule scripsi aliter, ac si *πρὸς ἴσον ὅμοιον*que scriberem. bene enim existimo de illis libris, ut tibi coram. itaque scripsi, & *ἀπολακείτως*, & tamen sic, ut nihil eum existimem lecturam libentius. De Attica nunc demum mihi est exploratum. Itaque ei de integro gratulare.

Tigellium totum mihi, & quidem quamprimum: nam pendeo animi. Narro tibi, Quintus cras. Sed ad me, an ad te, nescio. Mihi scripsit Romam VIII Kal. sed misi, qui invitaret: etsi hercle jam Romam veniendum est, ne ille ante advolet.

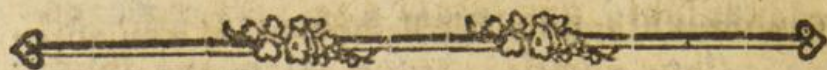
CICERO ATTICO S.

52. **O**HOSPITEM mihi tam gravem! ἀμεταμέλητον. fuit enim perjucunde. Sed cum secundis Saturnalibus ad Philippum vesperti venisset, villa ita completa militibus est, ut vix triclinium, ubi coenaturus ipse Cæsar esset, vacaret: quippe hominum *κιο κιο*. Sane sum commotus, quid futurum esset postridie: ac mihi Barba Cassius subvenit: custodes dedit. Castra in agro: villa defensa est. Ille tertis Saturnalibus apud Philippum ad horam VII. nec quemquam admisit. Rationes opinor cum Balbo. Inde ambulavit in litore. Post horam VIII in balneum: tum audivit de Mamurra: vultum non mutavit: unctus est; accubuit; ἐμετικὸν agebat. Itaque & edit & bibit ὀδῶς & jucunde; optare sane, & apparate: nec id solum, sed, *bene colto, &*

Condito sermone bono, &, si quaeris, libenter.

Præterea tribus tricliniis accepti *οἱ περὶ αὐτὸν* valde copiose. Libertis minus lautis, servisque nihil defuit. Nam lautiores eleganter accepti. Quid multa? homines visi sumus. Hospes tamen non is, cui diceres, Amabete, eodem ad me cum revertere. Semel factis est. *σπερδαῶν εἰδέν* in sermone: *φιλόλογα* multa. Quid quæris? delectatus est, & libenter fuit. Puteolis se ajebat unum diem fore, alterum ad Bajas. Habes hospitium, five *ἐπισαθμίαν* odiosam, mihi, dixi, non molestam. Ego paulisper hic, deinde in Tusculanum. Dolabellæ villam cum præteriret, omnis armatorum copia, dextra sinistra ad equum, nec usquam alibi hoc ex Nicia.

M. TVLLII CICERONIS
EPISTOLARVM

AD

ATTICVM
LIBER XIV.

CICERO ATTICO S.

I. **D**EVERTI ad illum, de quo tecum mane. Nihil perditius: explicari rem non posse. Etenim si ille tali ingenio exitum non reperiebat, quis nunc reperiet? quid quaeris? periisse omnia aiebat; quod haud scio an ita sit: verum ille gaudens; affirmabatque minus diebus xx tumultum Gallicum: in sermonem se post Idus Mart. praeterquam Lepidi, venisse neminis: ad summam, non posse isthaec sic abire. O prudentem Oppiam! qui nihilo minus illum desiderat; sed loquitur nihil, quod quemquam bonum offendat. sed haec haec tenus. Tu, quaeso, quidquid novi (multa autem exspecto) scribere ne pigrere. in his, de Sexto satisne certum;

maxime autem de Bruto nostro: de quo quidem ille, ad quem divertit, Cæsarem solitum dicere, *Magni refert, hic quid velit: sed quidquid volet, valde volet*: idque eum animadvertisse, cum pro Dejotaro Niceæ diceret: valde vehementer eum visum & libere dicere: atque etiam (ut enim quidque succurrit, libet scribere) proxime, cum Sextii rogatu apud eum fuisset, expectaremque sedens, quoad vocarer, dixisse eum, *Ego dubitem quin summo in odio sim, cum M. Cicero sedeat, nec suo commodo me convenire possit? atqui si quisquam est facilis, hic est: tamen non dubito, quin me male oderit. Hæc & ejusmodi multa. Sed ad propositum. quidquid erit non modo magnum, sed etiam parvum, scribes. equidem nihil intermittam.*

CICERO ATTICO S.

2. **D**VAS a te accepi epistolas heri. ex priore theatrum Publumque cognovi, bona signa consentientis multitudinis. plausus vero L. Cassio datus, etiam facetus mihi quidem visus est. Altera epistola de Madaro scripta, apud quem nullam *Φαλαίρωμα*, ut putas. Processi enim, sed minus. diutius sermone enim sum retentus. Quod autem ad

te scripseram, obscure fortasse, id ejusmodi est: aiebat, Cæsarem secum, quo tempore Sextii rogatu veni ad eum, cum expectarem sedens, dixisse: *Ego nunc tam sim stultus, ut hunc ipsum facilem hominem, putem mihi esse amicum, cum tamdiu sedens meum commodum expectet?* Habes igitur Φαλάκρωμα, inimicissimum otii, id est, Bruti. In Tusculanum hodie; Lanuvii cras; inde Asturæ cogitabam. Piliæ paratum est hospitium: sed vellem Atticam; (verum tibi ignosco;) quarum utrique salutem.

CICERO ATTICO S.

3. **T**RANQVILLAE tuæ quidem litteræ; quod utinam diutius! nam Matius posse negabat. Ecce autem fructores nostri ad frumentum profecti, cum inanes rediissent, rumorem asserunt magnum, Romæ domum ad Antonium frumentum omne portari: *παρανιδόν* certe: scripisses enim. Corumbus Balbi nullus adhuc; et mihi notum nomen. bellus enim esse dicitur architectus. Ad obfignandum tu adhibitus non sine causa videris. Volunt enim nos ita putare. nesciō cur non animo quoque sentiant. Sed quid hæc ad nos? odorare tamen Antonii *διάθεσιν*:

quem quidem ego epularum magis arbitror rationem habere, quam quidquam mali cogitare. Tu, si quid pragmaticon habes, scribe: sin minus, populi ἐπισημοσίαν, & mimorum dicta perscribito. Piliæ & Atticæ salutem.

CICERO ATTICO S.

4. **N**VNC quid putas me Lanævii? at ego te istic quotidie aliquid novi suspicor. Tument negotia. nam cum Matus, quid censes ceteros? equidem doleo, quod numquam in ulla civitate accidit, non una cum libertate rempublicam recuperatam. Horribile est, quæ loquantur, quæ minitentur. Ac vereor Gallica etiam bella; ipse Sextus quo evadat. Sed omnia licet concurrant, Idus Martiæ consolantur. Nostri autem ἤρωες, quod per ipsos confici potuit, gloriosissime & magnificentissime confecerunt. Reliquæ res opes & copias desiderant, quas nullas habemus. Hæc ego ad te, ut, si quid novi, (nam quotidie aliquid exspecto,) confestim ad me: & si novi nihil, nostro more tamen ne patiamur intermitti litterulas. Equidem non committam.

CICERO ATTICO S.

5. **S**PERO tibi jam esse, ut volumus, quoniam quidem *ἡσίκησας*, cum leviter commotus esses: sed tamen velim scire, quid agas. Signa bella, quod Calvena moleste fert, se suspectum esse Bruto. Illa signa non bona, si cum signis legiones veniunt e Gallia. Quid tu illas putas, quæ fuerunt in Hispania, nonne idem postulaturas? quid, quas Annius transportavit? Caninium volui, sed *μνημονικὸν αἰμάρτημα*. Ab aleatore *Φυρμὸς πολλὸς*. Nam ista quidem Cæsaris libertorum conjuratio facile opprimeretur, si recta saperet Antonius. Meam stultam verecundiam, qui legari noluerim ante res prolatas, ne desere- re viderer hunc rerum tumorem; cui certe si possem mederi, deesse non deberem. Sed vides magistratus, si quidem illi magistratus: vides tamen tyranni satellites in imperiis; vides ejusdem exercitus; vides in latere veteranos; quæ sunt *ἐυρίπιστα* omnia: eos autem, qui orbis terræ custodiis non modo septi, verum etiam magni esse debebant, tantum non laudari atque amari, sed parletibus contineri. Atqui illi quoquo modo beati; civitas misera. Sed velim scire, quid ad-

ventus Octavii. num qui concursus ad eum, num quæ νεωτερισμῶς suspicio. Non puto equidem: sed tamen quidquid est, scire cupio. Hæc scripsi ad te proficiscens Astura III Idus.

CICERO ATTICO S.

6. **P**RIDIE Idus Fundis accepi tuas litteras cœnans. Primum igitur melius esse: deinde meliora te nuntiare. Odiosa illa enim fuerant, legiones venire. Nam de Octavio susque deque. Exspecto quid de Mario: quem quidem ego sublatum rebar a Cæsare. Antonii colloquium cum heroibus nostris pro re nata non incommodum. sed tamen adhuc me nihil delectat præter Idus Mart. Nam, quoniam Fundis sum cum Ligure nostro, discrucior, Sextilii fundum a verberone Curtilio possideri: quod cum dico, de toto genere dico. Quid enim miserius, quam ea nos tueri, propter quæ illum oderamus? Etiamne consules & tribunos plebis in biennium, quos ille voluit? nullo modo reperio, quemadmodum possim πολιτεύεσθαι. Nihil enim tam σόλοικον, quam τυραννοκτόνους in cœlo esse, tyranni facta defendi. Sed vides consules, vides reliquos magistratus, si isti magistratus:

vides languorem bonorum. Exultant lætitia in municipiis. Dici enim non potest, quanto opere gaudeant, ut ad me concurrant, ut audire cupiant verba mea ea de re: nec ulla interea decreta. Sic enim *πεπολιτεύμεθα*, ut victos metueremus. Hæc ad te scripsi apposita secunda mensa: plura & *πολιτικώτερα* postea: & tu, quid agas, quidque agatur.

CICERO ATTICO S.

7. **P**OSTRIDIE Idus Paullum in Cajeta vidi. Is mihi de Mario & de republica alia quædam sane pessima. A te scilicet nihil; nemo enim meorum. Sed Brutum nostrum audio visum sub Lanuvio. Ubi tandem est futurus? nam cum reliqua, tum de hoc scire aveo omnia. Ego e Formiano exiens xvii Kal. ut inde altero die in Puteolanum, scripsi hæc. A Cicerone mihi litteræ sane *πεπινωμένοι*, & bene longæ. Cetera autem vel fingi possunt: *πίνος*, litterarum significat doctiorem. Nunc magnopere a te peto, de quo sum nuper tecum locutus, ut videas ne quid ei desit. Id cum ad officium nostrum pertinet, tum ad existimationem & dignitatem; quod idem intellexi tibi videri omnino.

Si

Si ergo est, volo mense Quintili in Græciam. sint omnia facillora. Sed cum sint ea tempora, ut certi nihil esse possit, quid honestum mihi sit, quid liceat, quid expediat; quæso da operam, ut illum quam honestissime copiosissimeque tueamur. Hæc & cetera, quæ ad nos pertinebunt, ut soles, cogitabis: ad meque, aut quod ad rem pertineat, aut, si nihil erit, quod in buccam venerit, scribes.

CICERO ATTICO S.

8. TU me jam rebare, cum scribebas, in actis esse nostris: & ego accepi xvii Kal. in diversoriolo Sinuessano tuas litteras. De Mario probe: etsi doleo L. Crassi nepotem. optime tam etiam Bruto nostro probari Antonium. Nam quod Juniam scribis moderate & amice scriptas litteras attulisse, mihi Paulus dedit ad se a fratre missas: quibus in extremis erat, sibi insidias fieri; se id certis auctoribus comperisse. Hoc nec mihi placebat, & multo illi minus. Reginæ fuga mihi non molesta. Sed Clodia quid egerit, scribas ad me velim. De Byzantiis curabis, ut cetera; & Pelopem ad te arcesses. Ego,

ut postulas, Bajana negotia, chorumque illum, de quo scire vis, cum perspexero, tum scribam; ne quid ignores. Quid Galli, quid Hispani, quid Sextus agat, vehementer exspecto. Ea scilicet tu declarabis, qui cetera. Nauseolam tibi tum causam otii dedisse facile patiebar. Videbar enim mihi legenti tuas litteras requiescere paullisper. De Bruto semper ad me omnia perscribito, ubi sit, quid cogitet: quem quidem ego spero jam tuto vel solum tota urbe vagari posse. Verumtamen.

CICERO ATTICO S.

9. DE republica multa cognovi ex tuis litteris, quas quidem multijuges accepi uno tempore a Vestorii liberto. Ad ea autem, quæ requiris, brevi respondebo. Primum vehementer me Cluviana delectant. Sed quod quæris, quid arcessierim Chrysippum; tabernæ mihi duxæ corruerunt, reliquæque rimas agunt. Itaque non solum inquilini, sed mures etiam migraverunt. Hanc ceteri calamitatem vocant: ego ne incommodum quidem. O Socrates, & Socratici viri! numquam vobis gratiam referam. Dii immorta-

les, quam mihi ista pro nihilo! sed tamen ea ratio ædificandi initur, consiliario quidem & auctore Vestorio, ut hoc damnum quaestuosum sit. Hic turba magna est, eritque, ut audio, major. Duo quidem quasi designati consules. O Dii boni! vivit tyrannis, tyrannus occidit? ejus interfecti morte lætamur, cujus facta defendimus? Itaque quam severe nos M. Curtius accusat, ut pudeat vivere: neque injuria. Nam mori millies præstitit, quam hæc pati, quæ mihi videntur habitura etiam vetustatem. Et Balbus hic est, multumque mecum: ad quem a Vetere litteræ datæ pridie Kal. Januar. cum a se Cæcilius circumfederetur, & jam teneretur, venisse cum maximis copiis Pacorum Parthum: ita sibi esse eum ereptum, multis suis amissis: in qua re accusat Volcatium. Ita mihi videtur bellum illud instare. sed Dolabella & Nicias viderint. Idem Balbus meliora de Gallia. XXI die litteras habebat; Germanos illasque nationes, re audita de Cæsare, legatos misisse ad Aurellum, qui est præpositus ab Hirtio, se, quod imperatum esset, esse facturos. Quid quæris? omnia plena pacis, aliter ac mihi Calvena dixerat.

CICERO ATTICO S.

10. **I**TANE vero? hoc meus & tuus Brutus egit, ut Lanuvii esset? ut Trebonius itineribus deviis proficisceretur in provinciam? ut omnia facta, scripta, dicta, promissa, cogitata Cæsaris plus valerent, quam si ipse viveret? meministi me clamare, illo ipso primo Capitolino die, senatum in Capitolium a prætoribus vocari? Dii immortales! quæ tum opera effici potuerunt, lætantibus omnibus bonis, etiam sat bonis, fractis lætronibus? Liberalia tu accusas. Quid fieri tum potuit? jam pridem perieramus. Meministine te clamare, causam periisse, si funere elatus esset? at ille etiam in foro combustus laudatusque miserabiliter: servi que & gentes in tecta nostra cum facibus immissi. Quæ deinde? ut audeant dicere, *tunc contra Cæsaris nutum?* hæc & alla ferre non possam. Itaque γῆν πρὸ γῆς cogito. tua tamen ὀπινέμιος. Nausea jamne plane abiit? mihi quidem ex tuis litteris conjectanti ita videbatur. Redeo ad Tebassos, Scævas, Frangones. Hos tu existimas confidere se illa habituros, stantibus nobis? in quibus plus

virtutis putarunt, quam experti sunt. Pacis isti scilicet amatores, & non latrocinii auctores? at ego cum tibi de Curtilio scripsi, Sextilianoque fundo, scripsi de Censorino, de Messala, de Planco, de Postumio, de genere toto. Melius fuit periisse illo interfecto, quod numquam accidisset, quam hæc videre. Octavius Neapolim venit XIII Kal. ibi eum Balbus mane postridie; eodemque die mecum in Cumano, illum hereditatem adiuturum, sed, ut scribis, *ῥοιζόθεμιν* magnam cum Antonio. Buthrotia mihi tua res est, ut debet, eritque curæ. Quod quæris, jamne ad centena Clavianum; adventare videtur: sed primo anno LXXX deterimus. Q. pater ad me gravia de fillo, maxime quod matri nunc indulgeat, cui antea bene merenti fuerit inimicus. Ardentes in eum litteras ad me misit. Ille autem quid agat, si scis, neque dum Roma es profectus, scribas ad me velim; & hercule, si quid aliud. Vehementer delector tuis litteris.

CICERO ATTICO S.

II. **N**VDIVS TERTIVS dedi ad te epistolam longiorem: nunc ad ea, quæ proxi-

me. Vellim mehercule, Asturæ Brutus. ἀνο-
 λοσίαι istorum scribis. An censebas aliter?
 equidem etiam majora exspecto. Cum equi-
 dem concionem lego, DE TANTO VIRO,
 DE CLARISSIMO CIVI, ferre non queo:
 etsi ista jam ad risum. Sed memento: sic
 alitur consuetudo perditarum concionum;
 ut nostri illi, non heroes, sed dii, futuri
 quidem in gloria sempiterna sint, sed non si-
 ne invidia, ne sine periculo quidem. Ve-
 rum illis magna consolatio, conscientia ma-
 ximi & clarissimi facti: nobis quæ? qui in-
 terfecto rege, liberi non sumus? Sed hæc
 fortuna viderit, quoniam ratio non guber-
 nat. De Cicerone, quæ scribis, jucunda
 mihi sunt: vellim, sint prospera. Quod vero
 curæ tibi est, ut ei suppeditetur ad usum
 et cultum copiose, per mihi gratum est;
 idque ut facias, te etiam rogo. De Buthro-
 tiis, & tu recte cogitas, & ego non dimitto
 istam curam. Suscipiam omnem etiam actio-
 nem; quam video quotidie faciliorem. De
 Cluviano, quoniam in re mea me ipsum di-
 ligentia vincis, res ad centena perducitur.
 Ruina rem non fecit deteriolem, haud scio
 an jam fructuosiolem. Hic mecum Balbus,

Hirtius, Pansa. modo venit Octavius, & quidem in proximam villam Philippi, mihi totus deditus. Lentulus Spinther hodie apud me: cras mane vadit.

CICERO ATTICO S.

12. **O**MI Attice, vereor, ne nobis Idus Mart. nihil dederint præter lætitiã, & odii pœnam ac doloris. Quæ mihi istinc afferuntur? quæ hic video? ὡ πράξεως καλῆς μὲν, ἀτελεῶς δέ. Scis, quam diligam Siculos, & quam illam clientelam honestam judicem. Multa illis Cæsar, neque me invito; etsi Latinitas erat non ferenda: verumtamen. Ecce autem Antonius, accepta grandi pecunia, fixit legem, a dictatore comitibus latam, qua Siculi cives Romani: cujus rei, vivo illo, mentio nulla. Quid? Dejotari nostri causa non similis? dignus ille quidem omni regno, sed non per Fulviam. Sexcenta similia. Verum illuc referor: tam claram, tamque testatam rem, tamque justam, Euthrotiam, non tenebimus aliqua ex parte? & eo quidem magis, quo iste plura? Nobiscum hic perhonorifice & amice Octavius:

quem quidem sui Cæsarem salutabant, Philippus non; itaque ne nos quidem: quem nego posse bonum civem: ita multi circumstant, qui quidem nostris mortem minitantur. Negant hæc ferri posse. Quid censes, cum Romam puer venerit, ubi nostri liberatores tuti esse non possunt? qui quidem semper erunt clari; conscientia vero facti sui etiam beati. Sed nos, nisi me fallit, jacebimus. Itaque exire avelo, *ubi nec Pelopidarum*, inquit, Haud amo vel hos designatos, qui etiam declamare me coegerunt; ut ne apud aquas quidem acquiescere liceret. Sed hoc meæ nimix facilitatis. nam id erat quondam quasi necesse: nunc, quoquo modo res habet, non est item. Quam dudum nihil habeo, quod ad te scribam: scribo tamen, non ut delectem his litteris, sed ut eliciam tuas. Tu, si quid erit de ceteris; de Bruto utique, quidquid. Hæc conscripsi x Kal. accubans apud Vestorium, hominem remotum a dialecticis, in arithmeticis satis exercitatum.

CICERO ATTICO S.

13. **S**EPTIMO denique die litteræ mihi

redditæ sunt, quæ erant a te XIII Kal. datæ: quibus quæris, atque etiam me ipsum nescire arbitraris, utrum magis tumultis prospectuque, an ambulatione ἀλιτενεῖ delecter. est mehercule, ut dicis, utriusque loci tanta amœnitas, ut dubitem, utra anteponen- da sit.

-- ἀλλ' ἔδαιτὸς ἐπηράτῃς ἔργα μέμηλεν.

Ἄλλὰ λίην μέγα πῆμα, διοτρεφεῖς, εἰσοράωντες
Δείδιμεν. ἐν δοιῇ δὲ σαωσέμεν, ἢ ἀπολέσθαι.

quamvis enim tu magna & mihi jucunda scripseris de D. Bruti adventu ad suas legiones, in quo spem maximam video: tamen, si est bellum civile futurum, quod certe erit; si Sextus in armis permanebit, quem permanfurum esse certo scio; quid nobis faciendum est, ignoro. Neque enim jam licebit, quod Cæsar's bello licuit, neque huc, neque illuc. Quemcunque enim hæc pars perditorum lætatum morte Cæsar's putabit, (lætitiam autem apertissime tullimus omnes,) hunc in hostium numero habebit: quæ res ad cædem maximam spectat. Restat, ut in castra Sexti, aut, si forte, Bruti nos conferamus, res odiosa & aliena nostris ætatibus,

& incerto exitu belli; & nescio, quo pacto tibi ego possim, mihi tu dicere,

Τέννον ἐμὸν, ἔτοι δέδοται πολεμῆϊα ἔργα,

Ἀλλὰ σύγ' ἰμερόεντα μετέρχαιο ἔργα λόγοιο.

sed hæc fors viderit, ea, quæ talibus in rebus plus, quam ratio potest. Nos autem id videamus, quod in nobis ipsis esse debet, ut, quidquid acciderit, fortiter & sapienter feramus, & accidisse hominibus meminerimus; nosque cum multum litteræ, tum non minimum Idas quoque Mart. consolentur. Suscipe nunc meam deliberationem, qua sollicitor: ita multa veniunt in mentem in utramque partem. Proficiscor, ut constitueram, legatus in Græciam? cædis impendentis periculum nonnihil vitare videor, sed casurus in aliquam vituperationem, quod reipublicæ defuerim tam gravi tempore. Sin autem mansero; fore me quidem video in discrimine, sed accidere posse suspicor, ut prodesse possim reipublicæ. Jam illa consilia privata sunt, quod sentio valde esse utile ad confirmationem Ciceronis, me illuc venire; nec alia causa profectiois mihi ulla fuit tum, cum consilium cepi legari ab Cæsare. Tota igitur hac de re, ut soles, si quid ad me

pertinere putas, cogitabis. Redeo nunc ad epistolam tuam. scribis enim esse rumores, me, ad lacum quod habeo, venditurum; minusculam vero villam utique Quinto traditurum, vel impenso pretio, quo introducatur, ut tibi Quintus filius dixerit, dotata Aquillia. Ego vero de venditione nihil cogito, nisi quid, quod magis me delectet, invenero. Quintus autem de emendo nihil curat hoc tempore. satis enim torquetur debitione dotis: in qua mirificas Egnatio gratias agit. A ducenda autem uxore sic abhorret, ut libero lectulo neget esse quidquam jucundius. Sed hæc quoque hæc. Redeo enim ad miseram, seu nullam potius rempublicam. M. Antonius ad me scripsit de restitutione Sex. Clodii: quam honorifice, quod ad me attinet, ex ipsius litteris cognoscas: (misi enim tibi exemplum:) quam dissolute, quam turpiter, quamque ita perniciose, ut nonnumquam Cæsar desiderandus esse videatur, facile existimabis. Quæ enim Cæsar numquam neque fecisset, neque passus esset, ea nunc ex falsis ejus commentariis proferuntur. Ego autem Antonio facillimum me præbui. Etenim ille, quoniam semel in-

duxit animum, sibi licere quod vellet, fecisset nihilo minus me invito. Itaque mearum quoque litterarum misi tibi exemplum.

ANTONIVS CONSVL S. D.

M. CICERONI.

* OCCVPATIONIBVS est factum meis, & subita tua profectioe, ne tecum coram de hac re agerem. quam ob causam vereor, ne absentia mea levior sit apud te. Quod si bonitas tua responderit iudicio meo, quod semper habui de te; gaudebo. A Cæsare petii, ut Sex. Clodium restitueret: impetraui. erat mihi in animo etiam tum, sic uti beneficio ejus, si tu concessisses. Quo magis laboro, ut tua voluntate id per me facere nunc liceat. Quod si duriores te ejus miseræ & afflictæ fortunæ præbes; non contendam ego adversus te. quamquam videor debere fieri commentarium Cæsaris. Sed mehercule, si humaniter, & sapienter, & amabiliter in me cogitare vis, facilem profecto te præbebis; & voles P. Clodium, in optima spe puerum repositum, existimare, non te infectaturum esse, cum potueris, amicos paternos. Patere, obsecro te, pro republica

videri gessisse similitatem cum patre ejus. Non contemseris hanc familiam. Honestius enim & libentius deponimus inimicitias reipublicæ nomine susceptas, quam contumaciæ. Me deinde sine ad hanc opinionem jam nunc dirigere puerum, & tenero animo ejus persuadere, non esse tradendas posteris inimicitias. quamquam, tuam fortunam, Cicero, ab omni periculo abesse, certum habeo; tamen arbitror, malle te quietam senectutem, & honorificam potius agere, quam sollicitam. Postremo meo jure te hoc beneficium rogo. nihil enim non tua causa feci. Quod si non impetro, per me Clodio daturus non sum; ut intelligas, quanti apud me auctoritas tua sit, atque eo te placabiliorum præbeas.

CICERO ANTONIO COS. S.

* QVOD mecum per litteras agis, unam ob causam mallet coram egisse. Non enim solum ex oratione, sed etiam ex vultu, & oculis, & fronte (ut ajunt) meum erga te amorem perspicere potuisses. Nam cum te semper amavi, primum tuo studio, post etiam beneficio provocatus; tum his tempo-

ribus respublica te mihi ita commendavit, ut cariorem habeam neminem. Litteræ vero tuæ, cum amantissime, tum honorificentissime scriptæ, sic me affecerunt, ut non dare tibi beneficium viderer, sed accipere a te, ita petente, ut inimicum meum, necessarium tuum, me invito servare nolles, cum id nullo negotio facere posses. Ego vero tibi istuc, mi Antoni, remitto; atque ita, ut me a te, cum his verbis scripseris, liberalissime atque honorificentissime tractatum existimem: idque cum totum, quoquo modo se res haberet, tibi dandum putarem; tum do etiam humanitati & naturæ meæ. Nihil enim umquam non modo acerbum in me fuit, sed ne paullo quidem tristius, aut severius, quam necessitas reipublicæ postulavit. Accedit, ut ne in ipsam quidem Clodium meum insigne odium fuerit umquam; semperque ita statui, non esse insectandos inimicorum amicos, præsertim humiliores; nec his præfidiis nosmet ipsos esse spoliandos. Nam de puero Clodio tuas partes esse arbitror, ut ejus animum, tenerum, quemadmodum scribis, his opinionibus imbuas, ut ne quas inimicitias residere in familiis no-

stris arbitretur. Contendi cum P. Clodio, cum ego publicam causam, ille suam defenderet. Nostras concertationes respublica iudicavit. si viveret, mihi cum illo nulla contentio jam maneret. Quare, quoniam hoc a me sic petis, ut, quæ tua potestas est, ea heges te me invito usurum; puero quoque hoc a me dabis, si tibi videbitur: non quo aut ætas nostra ab illius ætate quidquam debeat periculi suspicari, aut dignitas mea ullam contentionem extimescat: sed ut nosmet ipsi inter nos conjunctiores firmus, quam adhuc fuimus. Interpellantibus enim his inimicitiis, animus tuus mihi magis patuit, quam domus. Sed hæc hæc hactenus. illud extremum; ego, quæ te velle, quæque ad te pertinere arbitrabor, semper sine ulla dubitatione summo studio faciam. hoc velim tibi penitus persuadeas.

CICERO ATTICO S.

14. **I**TERA dum eadem ista mihi. coronatus Quintus noster Parilibus? Parilibus? solusne? etsi addis Lamiam; quod demiror equidem; sed scire cupio, qui fuerint alii: quam-

quam satis scio, nisi improbum neminem. Explanabis igitur hoc diligentius. Ego autem casu cum dedissem ad te litteras v r Kalendar. satis multis verbis, tribus fere horis post accepi tuas, & magni quidem ponderis. Itaque joca tua plena facetiarum, de hæresi Vestoriana, & de Pherionum more Puteolano, risisse me satis, nihil est necesse scribere. *πολιτικώτερα* illa videamus. Ita Brutos Cassiumque defendis, quasi eos ego reprehendam: quos satis laudare non possum. rerum ego vitia collegi, non hominum. Sublato enim tyranno, tyrannida manere video. Nam quæ ille facturus non fuit, ea fiunt, ut de Clodio: de quo mihi exploratum est, illum non modo non facturum, sed etiam nepassurum quidem fuisse. Sequetur Rufio Vestorlanus, Victor, numquam scriptus, ceteri, quis non? cui servire ipsi non potuimus, ejus libellis paremus. Nam Liberalibus quis potuit in senatum non venire? fac id potuisse aliquo modo: num, etiam cum venissemus, libere potuimus sententiam dicere? nonne omni ratione veterani, qui armati aderant, cum præsidii nos nihil haberemus, defendendi fuerunt? illam sessionem

Capito-

Capitolinam mihi non placuisse, tu testis es. Quid ergo? ista culpa Brutorum? minime illorum quidem; sed aliorum brutorum, qui se cautos ac sapientes putant: quibus satis fuit lætari, nonnullis, etiam gratulari; nullis, permanere. Sed præterita omittamus: istos omni cura præsidioque tueamur; & quemadmodum tu præcipis, contenti Idibus Mart. simus: quæ quidem nostris amicis, divinis viris, aditum ad cælum dederunt, libertatem populo Romano non dederunt. Recordare tua. nonne meministi clamare te, omnia periisse, si ille funere elatus esset? sapienter id quidem. itaque ex eo quæ manerint, vides. Quæ scribis Kalendis Junius Antonium de provinciis relaturum, ut & ipse Gallias habeat, & utrisque dies prorogetur: licebitne decerni libere? si licuerit; libertatem esse recuperatam lætabor: si non licuerit; quid mihi attulerit ista domini mutatio præter lætitiam, quam oculis cepi justo interitu tyranni? Rapinas scribis ad Opis fieri: quas nos quoque tum videbamus. Næ nos & liberati ab egregiis viris, nec liberi sumus. Ita laus illorum est, culpa nostra. Et hortaris me, ut historias scribam? ut

colligam tanta eorum scelera, a quibus etiam nunc obsidemur? poterone eos ipsos non laudare, qui te obsignatorem adhibuerunt? nec mehercule me raudusculum movet: sed homines benivolos, qualescunque sunt, grave est insequi contumelia. Sed de omnibus meis consiliis, ut scribis, existimo exploratius nos ad Kalendas Junias statuere posse: ad quas adero; & omni ope atque opera enitar, adjuvante me scilicet auctoritate tua, & gratia, & summa æquitate causæ, ut de Butyrotilis senatus consultam, quale scribis, fiat. Quod me cogitare jubes, cogitabo equidem: etsi tibi dederam superiore epistola cogitandum. Tu autem, quasi jam recuperata republica, vicinis tuis Massiliensibus sua reddis. Hæc armis, quæ, quam firma habeamus, ignoro, restitui fortasse possunt, auctoritate non possunt.

CICERO ATTICO S.

15. **E**PISTOLA brevis, quæ postea a te scripta est, sane mihi fuit jucunda, de Bruti ad Antonium, & de ejusdem ad te litteris. Possè videntur esse meliora, quam ad-

huc fuerunt. Sed nobis, ubi simus, & quonam nunc nos conferamus, providendum est. O mirificum Dolabellam meum! jam enim dico meum; antea, crede mihi, subdubitabam. Magnam ἀναξείωρησιν res habet: de saxo; in crucem; columnam tollere; locum illum sternendum locare. Quid quæris? heroica: sustulisse mihi videtur simulationem desiderii, adhuc quæ serpebat in dies, & inveterata, verebar, ne periculosa nostris tyrannoctonis esset. Nunc prorsus assentior tuis litteris, speroque melliora: quamquam istos ferre non possum, qui, dum se pacem velle simulant, acta nefaria defendunt. Sed non possunt omnia simul. incipit res melius ire, quam putaram. nec vero discedam, nisi cum tu me id honeste putabis facere posse. Bruto certe meo nullo loco deero; idque, etiamsi mihi cum illo nihil fuisset, facerem propter ejus singularem incredibilemque virtutem. Piliæ nostræ villam totam, quæque in villa sunt, trado, in Pompejanum ipse proficiscens Kalend. Majis. Quam velim Bruto persuadeas, ut Asturæ sit.

CICERO ATTICO S.

16. QVINTO Non. conscendens ab hortis Cluvianis in phaselum epicopum has dedi litteras, cum Piliæ nostræ villam ad Lucrinum, villicos, procuratores tradidissem. Ipse autem eo die in Pæti nostri tyrotarichum imminebam; perpaucis diebus in Pompejanum: post in hæc Puteolana, & Cumana regna renavigare. O loca cetera quam valde expetenda, interpellantium autem multitudine pæne fugienda! Sed ad rem ut veniam, o Dolabellæ nostri magnam ἀπιστίαν! quanta est ἀναθεώρησις? Equidem laudare eum & hortari non desisto. Recte tu omnibus epistolis significas, quid de re, quid de viro sentias. mihi quidem videtur Brutus noster jam vel coronam auream per forum ferre posse. Quis enim audeat violare, proposita cruce, aut saxo? præsertim tantis plaufibus, tanta approbatione infimorum? Nunc, mi Attice, me fac ut expedias. Cupio, cum Bruto nostro affatim satisfecerim, excurrere in Græciam. magni interest Ciceronis, vel mea potius, vel mehercule utriusque, me intervenire discenti. Nam epistola Leonidæ, quam

ad me misisti, quid habet, quæso, in quo magnopere lætemur? numquam ille mihi satis laudari videbitur, cum ita laudabitur, *Quomodo nunc est.* non fidentis hoc testimonium, sed potius timentis. Herodi autem mandaram, ut mihi *κατὰ μέτρον* scriberet: a quo adhuc nulla littera est. Vereor, ne nihil habuerit, quod mihi, cum cognoscerem, jucundum putaret fore. Quod ad Xenonem scripsisti, valde mihi gratum est. nihil enim deesse Ciceroni, cum ad officium, tum ad existimationem meam pertinet. Flammam Flaminium audio Romæ esse. ad eum scripsi, me tibi mandasse per litteras, ut de Montani negotio cum eo loquerere: & velim cures epistolam, quam ad eum misi, reddendam; & ipse, quod commodo tuo fiat, cum eo colloquare. Puto, si quid in homine pudoris est, præstaturum eum, ne pro se quodam modo dependatur. De Attica pergratum mihi fecisti, quod curasti, ut ante scirem recte esse, quam non belle fuisse.

CICERO ATTICO S.

17. **I**N Pompejanum veni v Nonas Maj. cum

pridie, ut antea ad te scripsi, Piliam in Cu-
 mano collocaviffem. Ibi mihi cœnanti litteræ
 tuæ sunt redditæ, quas dederas Demetrio
 liberto prid. Kal. in quibus multa fapienter,
 fed tamen talia, quemadmodum tute fcribe-
 bas, ut omne confilium in fortuna pofitum
 videretur. Itaque his de rebus ex tempore,
 & coram. De Buthrotio negotio, 'utinam
 quidem Antonium conveniam! multum pro-
 fecto proficiam. Sed non arbitrantur eum a
 Capua declinaturum. quo quidem, metuo,
 ne magno reipublicæ malo venerit; quod
 idem L. Cæfari videbatur, quem pridie Nea-
 poli affectum graviter videram. Quamobrem
 ifta nobis ad Kal. Jun. tractanda & perfici-
 enda funt. fed hætenus. Q. filius ad pa-
 trem acerbiffimas litteras mifit: quæ funt ei
 redditæ, cum veniffemus in Pompejanum:
 quarum tamen erat caput, *Aquilliam no-
 vercam non effe laturum. Sed hoc tolera-
 bile fortaffe: illud vero? fe ab Cæfare ha-
 buiffie omnia, nil a patre, reliqua fperare
 ab Antonio.* O perditum hominem! fed
μελήσει. Ad Brutum noftrum, ad Caffium,
 ad Dolabellam epiftolas fcripsi. Earum exem-
 pla tibi mifi, non ut deliberarem, reddem-

dæne essent, (plane enim judico esse reddendas,) sed quod non dubito, quin tu idem existimaturus sis. Ciceroni meo, mi Attice, suppeditabis quantum videbitur, meque hoc tibi onus imponere patiere. quæ adhuc fecisti, mihi sunt gratissima. Librum meum illum *ἀνένδοτον* nondum, ut volui, perpolivi. ista vero, quæ tu contexi vis, aliud quoddam separatum volumen expectant. Ego autem (credas mihi velim) minore periculo existimo contra illas nefarias partes, vivo tyranno, dici potuisse, quam mortuo. Ille enim, nescio quo pacto, ferebat me quidem mirabiliter: nunc, quacumque nos commovimus, ad Cæsaris non modo acta, verum etiam cogitata revocamur. De Montano, quoniam Flamma venit, videbis. puto rem meliore loco esse debere.

CICERO DOLABELLAE COS.
SVO S.

* **E**TSI contentus eram, mi Dolabella, tua gloria, satisque ex ea magnam lætitiâ voluptatemque capiebam: tamen non possum non confiteri, cumulari me maximo

gaudio, quod vulgo hominum opinio socium me adscribat tuis laudibus. Neminem conveni; (convenio autem quotidie plurimos: sunt enim permulti optimi viri, qui valetudinis causa in his locis conveniunt; præterea ex municipiis frequentes necessarii mei;) quin omnes, cum te summis laudibus ad cælum extulerunt, mihi continuo maximas gratias agant. Negant enim se dubitare, quin tu meis præceptis & consiliis obtemperans, præstantissimum te civem, & singularem consulem præbeas. Quibus ego quamquam verissime possum respondere, quæ facias, tuo iudicio & tua sponte facere, nec cujusquam egere consilio; tamen neque plane assentior, ne imminuam tuam laudem, si omnis a meis consiliis profecta videatur; neque valde nego. Sum enim avidior etiam, quam fatis est, gloriæ. & tamen non alienum est dignitate tua, quod ipsi Agamemnoni, regum regi, fuit honestum, habere aliquem in consiliis capiendis Nestorem: mihi vero gloriosum, te juvenem consulem florere laudibus, quasi alumnum disciplinæ meæ. L. quidem Cæsar, cum ad eum ægrotum Neapolim venissem, quamquam erat oppressus totius cor-

poris doloribus, tamen ante, quam me plane salutavit, o mi Cicero, inquit, gratulor tibi, cum tantum vales apud Dolabellam, quantum si ego apud sororis filium valerem, jam salvi esse possemus. Dolabellæ vero tuo & gratulor, & gratias ago; quem quidem, post te consulem, solum possum vere consulem dicere. Dein multa de facto ac de re gesta. tum nihil magnificentius, nihil præclarior actum umquam, nihil reipublicæ salutarior: atque hæc una vox omnium est. A te autem peto, uti me hanc quasi falsam hereditatem alienæ gloriæ finas cernere, meque aliqua ex parte in societatem tuarum laudum venire patiare. quamquam, mi Dolabella, (hæc enim jocus sum,) libentius omnes meas, si modo sunt aliquæ meæ, laudes ad te transfuderim, quam aliquam partem exhauserim ex tuis. Nam cum te semper tantum dilexerim, quantum tu intelligere potuisti; tum his tuis factis sic incensus sum, ut nihil umquam in amore fuerit ardentius. Nihil est enim, mihi crede, virtute formosius, nihil pulchrius, nihil amabilius. Semper amavi, ut scis, M. Brutum, propter ejus summum ingenium, suavissimos mores,

singularem probitatem atque constantiam; tamen Idibus Mart. tantum accessit ad amorem, ut mirarer locum fuisse augendi in eo, quod mihi jampridem cumulatam etiam videbatur. Quis erat, qui putaret ad eum amorem, quem erga te habebam, posse aliquid accedere? tantum accessit, ut mihi nunc denique amare videar, antea dilexisse. Quare quid est, quod ego te hortor, ut dignitati & gloriæ servias? proponam tibi claros viros, quod facere solent, qui hortantur? neminem habeo clariorum, quam te ipsum. Te imitere oportet, tecum ipse certes. ne licet quidem tibi jam, tantis rebus gestis, non tui similem esse. Quod cum ita sit, hortatio non est necessaria; gratulatione magis utendum est. Contigit enim tibi, quod haud scio an nemini, ut summa severitas animadversionis non modo non invidiosa, sed etiam popularis esset, & cum bonis omnibus, tum infimo cuique gratissima. Hoc si tibi fortuna quadam contigisset, gratularer felicitati tuæ: sed contigit magnitudine cum animi, tum etiam ingenii, atque consilii. Legi enim concionem tuam. nihil illa sapientius. Ita pedetentim tum accessus a te ad causam fa-

Et, tum recessus, ut res ipsa maturitatem tibi animadvertendi omnium concessu daret. Liberasti igitur & urbem periculo, & civitatem metu: neque solum ad tempus maximam utilitatem attulisti, sed etiam ad exemplum. Quo facto, intelligere debes, in te positam esse rempublicam, tibi que non modo tuendos, sed etiam ornandos illos viros, a quibus initium libertatis profectum est. Sed his de rebus coram plura propediem, ut spero. Tu, quoniam rempublicam nosque conservas, fac, ut diligentissime te ipsum, mi Dolabella, custodias.

CICERO ATTICO S.

18. **S**AEPIUS me jam agitas, quod rem gestam Dolabellæ nimis in coelum videar efferre. Ego autem, quamquam sane probo factum, tamen ut tanto opere laudarem, adductus sum tuis & unis & alteris litteris. Sed totum se a te abalienavit Dolabella, ea de causa, qua me quoque sibi inimicissimum reddidit. O hominem pudentem! Kal. Jan. debuit; adhac non solvit, præsertim eum se maximo ære alieno Faberii manu liberarit,

& opem ab eo petierit. licet enim joculari, ne
 me valde conturbatum putes. Atque ego ad
 eum IIIX Idus litteras dederam bene mane:
 eodem autem die tuas litteras vesperi acce-
 peram in Pompejano, sane celeriter, tertio
 abs te die. Sed, ut ad te eo ipso die scripse-
 ram, satis aculeatas ad Dolabellam litteras
 dedi; quæ si nihil profecerint, puto fore,
 ut me præsentem non sustineat. Albianum
 te confecisse arbitror. De Patulciano nomi-
 ne, quod mihi suppeditatus es, gratissimum
 est, & simile tuorum omnium. Sed ego Ero-
 tem, ad ista expedienda factum, mihi vide-
 bar reliquisse; cujus non sine magna culpa
 vacillarunt. sed cum ipso videro. De Monta-
 no, ut sæpe ad te scripsi, erit tibi tota res
 curæ. Servius proficiscens, quod desperan-
 ter tecum locutus est, minime miror; ne-
 que ei quidquam in desperatione concedo.
 Brutus noster, singularis vir, si in senatum
 non est Kalend. Junlis venturus, quid factu-
 rus sit in foro, nescio. sed hoc ipse melius.
 Ego ex his, quæ parari video, non multum
 Idibus Martiis profectum judico. itaque de
 Græcia quotidie magis & magis cogito. Nec
 enim Bruto meo, exilium, ut scribis ipse,

meditanti, video quid prodesse possim. Leonidæ me litteræ non satis delectarunt. De Herode tibi assentior. Saufeji legisse vellem. Ego ex Pompejano vi Idus Maj. cogitabam.

CICERO ATTICO S.

19. **N**ON. Maj. cum essem in Pompejano, accepi binas a te litteras, alteras sexto die, alteras quarto. ad superiores igitur prius. Quam mihi jucundum, opportune tibi Barnæum litteras reddidisse. Tu vero cum Casio, ut cetera. Quam commode autem, quod id ipsum, quod me mones, quatruiduo ante ad eum scripseram, exemplumque mearum litterarum ad te miseram! Sed cum Dolabellæ ἀρισία (sic enim tu ad me scripseras) magna desperatione affectus essem; ecce tibi & Bruti, & tuæ litteræ. ille exilium meditari. nos autem alium portum propiorem huic ætati videbamus; in quem malle equidem pervehi, florente Bruto nostro, constitutaque republica. Sed nunc quidem, ut scribis, non utrum vis. Assentiris enim mihi, nostram ætatem a castris, præsertim civilibus,

abhorrere. Antonius ad me tantum de Clodio rescripsit, meam lenitatem & clementiam & sibi esse gratam, & mihi voluptati magnæ fore. Sed Pansa furere videtur de Clodio, itemque de Dejotaro; & loquitur severe, si velis credere. Illud tamen non belle, ut mihi quidem videtur, quod factum Dolabellæ vehementer improbat. De coronatis, cum sororis tuæ filius a patre accusatus esset, rescripsit, se coronam habuisse honoris Cæsaris causa; posuisse luctus gratia: postremo, se libenter vituperationem subire, quod amaret etiam mortuum Cæsarem. Ad Dolabellam, quemadmodum tibi dicis placere, scripsi diligenter. ego etiam ad Siccam. tibi hoc oneris non impono. nolo te illum iratum habere. Servii orationem cognosco; in qua plus timoris video, quam consilii. sed quoniam perterriti omnes sumus, assentior Servio. Publilius tecum tritatus est. huc enim Cærellia missa ab istis est legata ad me; cui facile persuasi, mihi id, quod rogaret, ne licere quidem, non modo non lubere. Antonium si videro, accurate agam de Buthroto. Venio ad recentiores litteras: quamquam de Servio jam re-

scripsi, me facere magnam *πρόξιν* Dolabellæ. mihi mehercule ita videtur, non potuisset major tali re, talique tempore. sed tamen, quidquid ei tribuo, tribuo ex tuis litteris. Tibi vero assentior, majorem *πρόξιν* ejus fore, si mihi, quod debuit, dissolverit. Brutus, velim, sit Asturæ. Quod autem laudas me, quod nihil ante de profectioe constitutam, quam, ista quo evasura sint, videro; muto sententiam. neque quidquam tamen ante, quam te videro. Atticam meam gratias mihi agere de matre gaudeo: cui quidem ego totam villam cellamque tradidi; eamque cogitabam v. Idus videre. tu Atticæ salutem dices. nos Piliam diligenter tuebitur.

CICERO ATTICO S.

20. **E** POMPEJANO navi advectus sum in Lucullij nostri hospitium vi Idus, hora fere III; egressus autem e navi, accepi tuas litteras, quas tuus tabellarius in Cumanum attulisse dicebatur, Nonis Maj. datas; a Lucullo postridie eadem fere hora, qua veni, vii Idus Lanuvio datas. Audi igitur ad o-

mnes. Primum, quæ de re mea gesta & in
 solutione, & in Albiano negotio, grata. De
 tuo autem Buthroto, cum in Pompejano es-
 sem, Misenum venit Antonius: inde ante
 discessit, quam illum venisse audissem: a
 quo in Samnium. Vide, quid speres. Romæ
 igitur de Buthroto. L. Antonii horribilis con-
 cio, Dolabellæ præclara. Jam vel sibi habeat
 nummos, modo numeret Idibus. Tertullæ
 nollem abortum. tam enim Cassii sunt jam,
 quam Bruti ferendi. De regina velim, atque
 etiam de Cæsare illo. Persolvi primæ episto-
 læ: venio ad secundam. De Quintis, Bu-
 throto, cum venero, ut scribis. Quod Cice-
 roni suppeditas, gratum. Quod errare me
 putas, qui rempublicam putem pendere e
 Bruto; sic se res habet. Aut nulla erit, aut
 ab isto istisve servabitur. Quod me hortaris,
 ut scriptam concionem mittam; accipe a
 me, mi Attice, *καθολικὸν δεικνύμα* earum
 rerum, in quibus satis exercitati sumus. Ne-
 mo umquam neque poëta, neque orator fuit,
 qui quemquam meliorem, quam se, arbi-
 traretur. Hoc etiam malis contingit. quid
 tu Bruto putas, & ingenioso, & erudito?
 de quo etiam experti sumus nuper in edicto.

scripseram rogatu tuo. meum mihi placebat, illi suum. Quin etiam, cum, ipsius precibus pæne adductus, scripisssem ad eum de optimo genere dicendi, non modo mihi, sed etiam tibi scripsit, sibi illud, quod mihi placeret, non probari. Quare sine, quæso, sibi quemque scribere: *Suam cuique sponsam, mihi meam; suum cuique amorem, mihi meum.* non scite. hoc enim Attilius, poëta durissimus. Atque utinam liceat isti concionari! cui si esse in urbe tuto licebit, vicimus. Ducem enim novi belli civilis aut nemo sequetur, aut ii sequentur, qui facile vincantur. Venlo ad tertiam. Gratas fuisse meas litteras Bruto & Cassio gaudeo. Itaque iis rescripsi. Quod Hirtium per me meliorem fieri volunt; do equidem operam; & ille optime loquitur: sed vivit habitatque cum Balbo, qui item bene loquitur. quid credas, videris. Dolabellam valde placere tibi video; mihi quidem egregie. Cum Pansa vixi in Pompejano. is plane mihi probabat, se bene sentire, & cupere pacem. Causam armorum quæri plane video. Edictum Bruti & Cassii proba. Quæris, ut suscipiam cogitationem, quidnam istis agendum pu-

tem: consilia temporum sunt; quæ in horas commutari vides. Dolabellæ & prima illa actio, & hæc contra Antonium concio mihi profecisse permultum videtur. prorsus ibat res. Nunc autem videmur habitari ducem: quod unum municipia, bonique desiderant. Epicuri mentionem facis, & audes dicere, μή πολιτεύεσθαι? non te Brutī nostri vulticulus ab ista oratione deterret? Quintus filius, ut scribis, Antonii est dextella. per eum igitur, quod volumus, facile auferemus. exspecto, si, ut putas, L. Antonius produxit Octavium, qualis concio fuerit. Hæc scripsi citatim. statim enim Cassii tabellarius. eram continuo Piliam salutaturus: deinde ad epulas Vestorii navicula. Atticæ plurimam salutem.

CICERO, ATTICO S.

21. **C**VM paullo ante dedissem ad te Cassii tabellario litteras, v Idus venit noster tabellarius, & quidem, portentū simile, sine tuis litteris. Sed cito conjeci, Lanuvii te fuisse. Eros autem festinavit, ut ad me litteræ Dolabellæ perferrentur, non de re

mea, (nondum enim meas acceperat,) sed rescripsit ad eas, quarum exemplum tibi miseram, sane luculente. Ad me autem, cum Cassii tabellarium dimissem, statim Balbus. O dii boni, quam facile perspiceres timere otium! & nosti virum, quam tectus: sed tamen Antonii consilia narrabat; illum circumire veteranos, ut acta Cæsaris sancirent, idque se facturos esse jurarent, ut rata omnes haberent; eaque Duumviri omnibus mensibus inspicerent. Questus est etiam de sua invidia; eaque omnis ejus oratio fuit, ut amare videretur Antonium. Quid quæris? nihil sinceri. mihi autem non est dubium, quin res spectet ad castra. Acta enim illa res est animo virili, consilio puerili. Quis enim hoc non vidit, regni heredem relictum? quid autem absurdus, *hoc metuere, alterum in metu non ponere?* quin etiam hoc ipso tempore multa *ὑποσόλοια*. Pontii Neapolitanum a matre tyrannoctoni possideri? Legendus mihi sæpius est Cato major, ad te missus. Amariorem enim me senectus facit. stomachor omnia. sed mihi quidem *βεβιωται* viderint juvenes. Tu mea curabis, ut curas. Hæc scripsi, seu dictavi, apposita secunda

mensa, apud Vestorium. postridie apud Hirs-
tium cogitabam: & quidem πεντέλοιπον. sic
hominem traducere ad optimates paro. λῆρος
πολύς. nemo est istorum, qui otium non ti-
meat. Quare talaria videamus. quidvis enim
potius quam castra. Atticæ salutem pluri-
mam velim dicas. Exspecto Octavii concio-
nem, &, si quid aliud; maxime autem, ec-
quid Dolabella tinniat: an in meo nomine
tabulas novas fecerit.

CICERO ATTICO S.

22. CERTIORA Pilia factus, mitti ad te
Idibus tabellarios, statim hoc nescio quid
exaravi. Primum igitur scire te volui, me
hinc Arpinum xvi Kalend. Jun. eo igitur
mittes, si quid erit posthac; quamquam ipse
jam jamque adero. Cupio enim ante, quam
Romam venio, odorari diligentius, quid futu-
rum sit. quamquam vereor, ne nihil conje-
ctura aberrem. minime enim obscurum est,
quid isti moliantur, (meus vero discipulus,
qui hodie apud me cœnat, valde amat illum,
quem Brutus noster fauciat,) &, si quæ-

ris, (perspexi enim plane,) timent otium: ὑπόθεσιν autem hanc habent, eamque præferunt, virum clarissimum interfectum; totam rempublicam illius interitu perturbatam: irrita fore, quæ ille egisset, simul ac desistemus timere: clementiam illi malo fuisse; qua si usus non esset, nihil ei tale accidere potuisse. Mihi autem venit in mentem, si Pompejus cum exercitu firmo veniat, quod est εὐλογον, certo fore bellum. Hæc me species cogitatioque perturbat. neque enim, quod tibi tum licuit, nobis nunc licebit. nam aperte lætati sumus. deinde habent in ore, nos ingratos. Nullo modo licebit, quod tum & tibi licuit, & multis. Φαινοπροσωπήϊου ergo, & ἰτέου in castra? millies mori melius, huic præsertim ætati. Itaque me Idus Mart. non tam consolantur, quam antea. Magnum enim mendum continent. et si illi juvenes

Ἄλλοις ἐν ἐθλοῖς τὸν δ' ἀποθῆνται ψόγον.

Sed, si tu melius quippiam speras, quod & plura audis, & interes consillis, scribas ad me velim, simulque cogites, quid agendum nobis sit super legatione votiva. Equi-

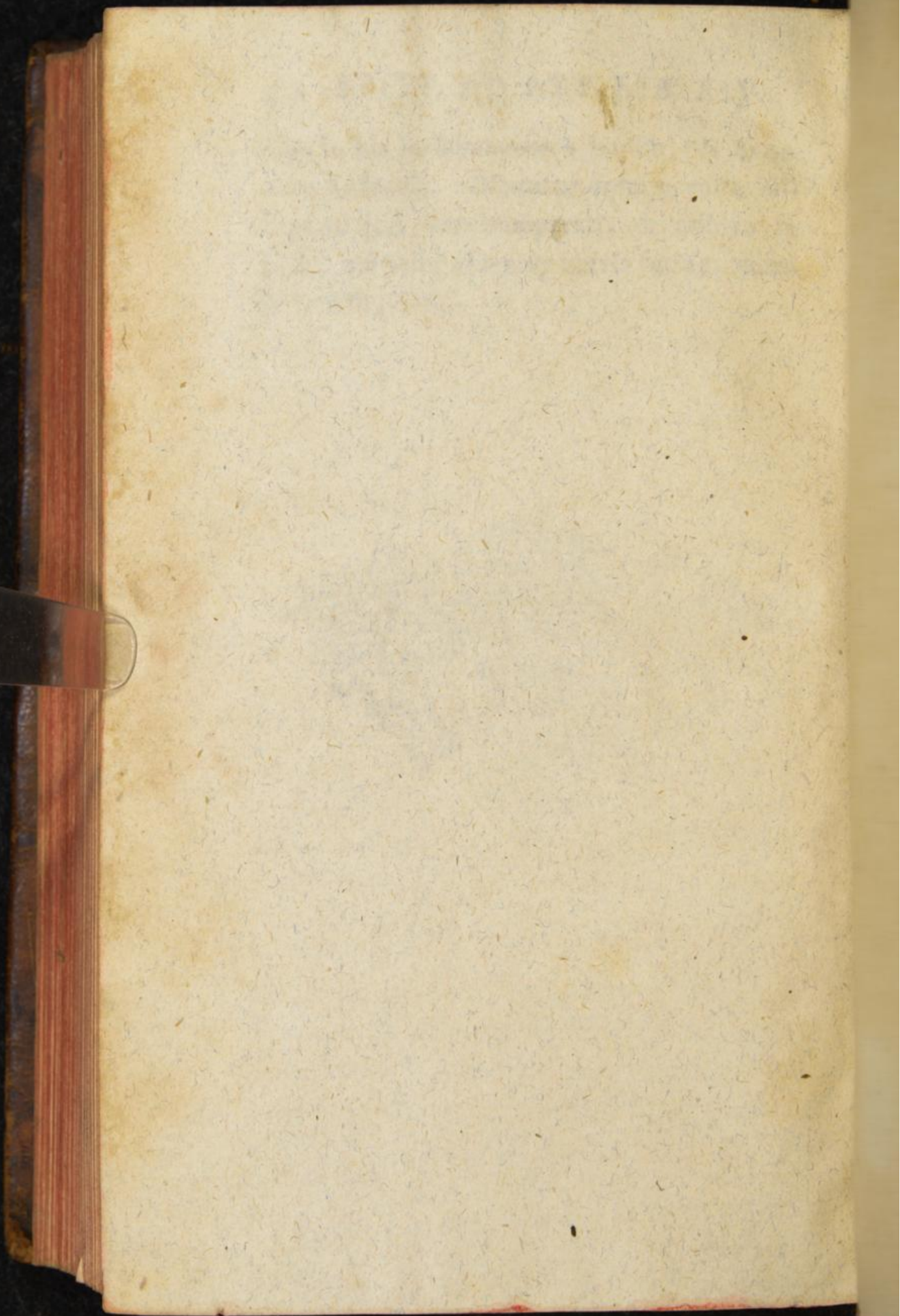
dem in his locis moneor a multis, ne in senatu Kalendis. Dicuntur enim occulte milites ad eam diem comparati, & quidem in istos; qui mihi videntur ubivis tutius, quam in senatu, fore.

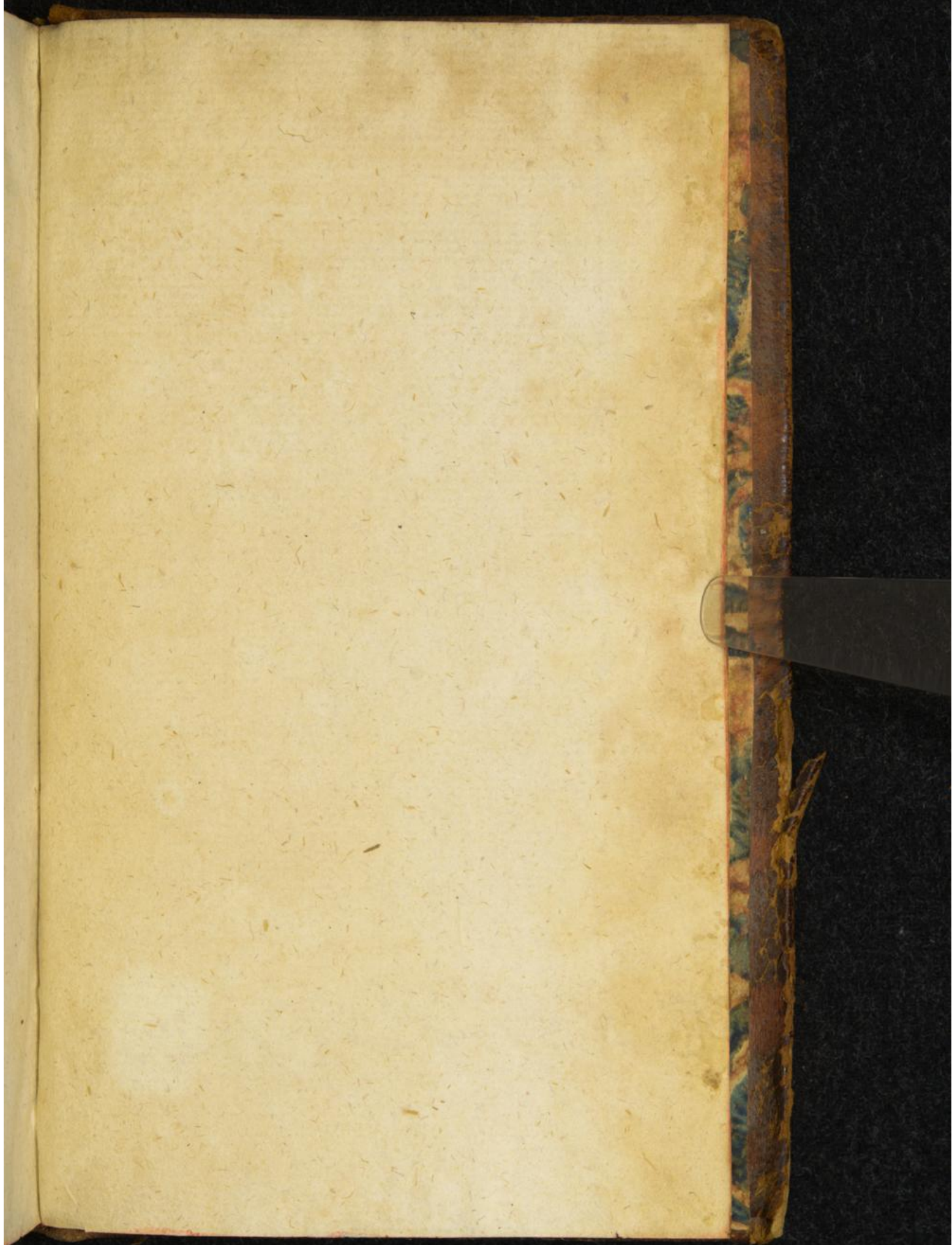
LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CHICAGO

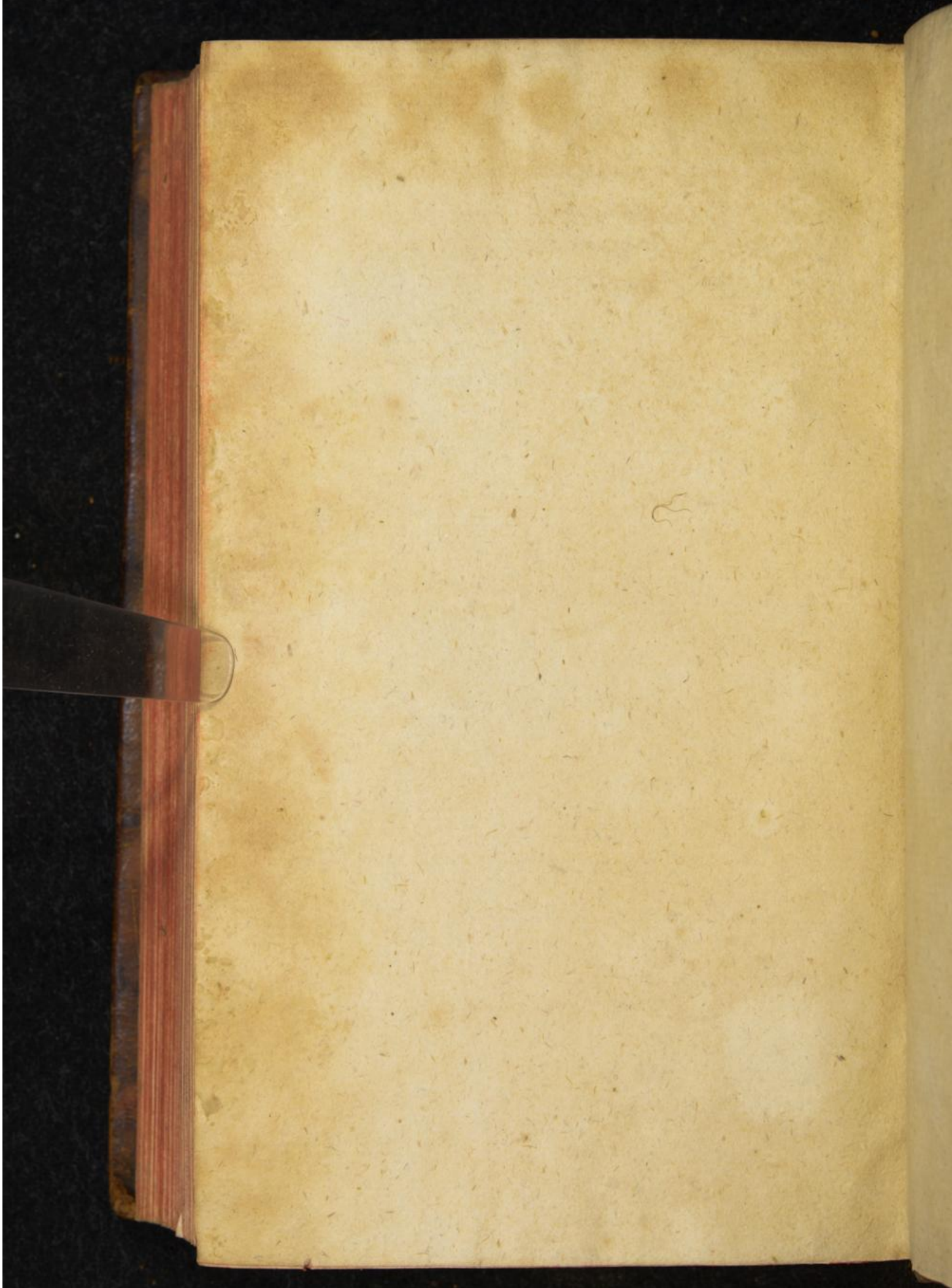
THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
540 EAST 57TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637

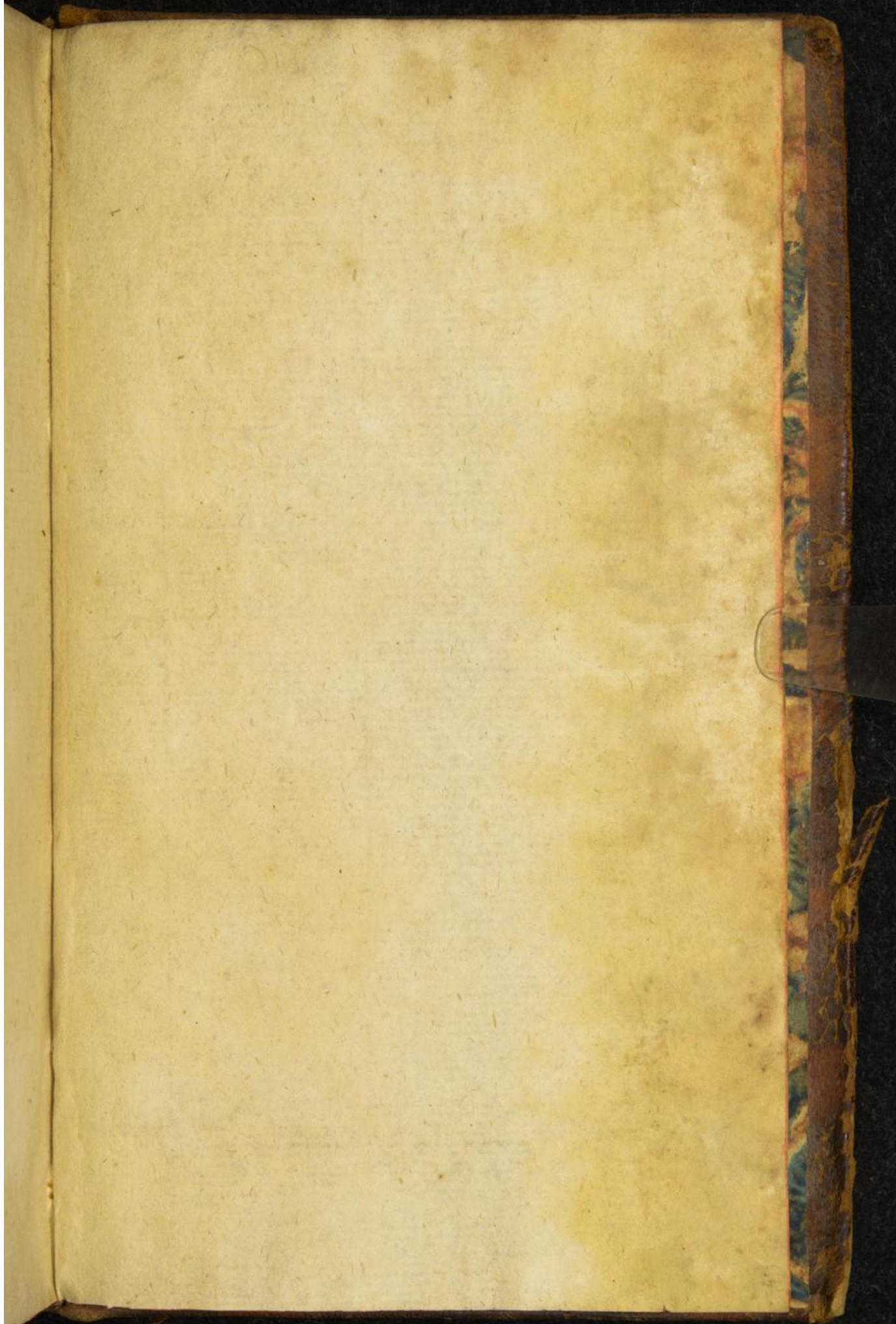
100

mm 0 10 20 30 40 50 60 70 80 90 100 110 120 130 140 150 160 170 180

Inch 0 1 2 3 4 5 6

C1 B1 A1 C2 B2 A2 B5 A5 20 18 17 16 11

Patch Reference numbers on UTT

4.5 5.0 5.6 6.3

10 09 03 02 01 C7 B7 A7 C8 B8 A8 C9 B9

the scale towards document

Image Engineering Scan Reference Chart TE263 Serial No. **490**

